

KIELIVAMMAISISTA KIELIVÄHEMMISTÖKSI
RUOTSIN TELEVISION SUOMENKIELISEN OHJELMATOIMINNAN
HISTORIA 1968–2010

Paula Tapiola
Journalistiikan pro gradu -tutkielma
Kevät 2011
Viestintätieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

SISÄLLYS

1 JOHDANTO

2 SUOMENKIELISTÄ TELEVISIO-OHJELMAA YLEISRADION ANSIOSTA

- 2.1 Suomalaisten siirtolaisuus Ruotsiin
- 2.2 Siirtolaispolitiikan hidas synty
- 2.3 Vuosien 1960 ja 1969 radioselvitykset
- 2.4 Suomenkielisen median synty
- 2.5 Yleisradio tuottaa SR:lle suomenkielistä televisio-ohjelmaa
 - 2.5.1 Ensimmäiset uutisohjelmat
 - 2.5.2 Katsojatutkimukset ja kasvava kritiikki
 - 2.5.3 Vaatimus omatuotannosta
 - 2.5.4 Ajankohtaisohjelma Tapahtumia perustetaan
 - 2.5.5 ”Meitä on niin paljon”
 - 2.5.6 Sorsan terveiset
 - 2.5.7 Lastenohjelmat ja niiden katselu
- 2.6 Kielivammaisille kielikursseja

3 SR ALOITTAÄ TELEVISION SUOMENKIELISEN OMATUOTANNON YHTEISKUNNAN PAINOSTUKSESTA

- 3.1 Suomalaiset alkavat asettua Ruotsiin ja vaatia oikeuksiaan
- 3.2 Siirtolaisselvityksen linjaukset 1974
- 3.3 Suomenkielinen media laajenee
- 3.4 SR palkkaa ensimmäiset suomenkieliset toimittajat
 - 3.4.1 Aktuellt Siirtolaisille
 - 3.4.2 Lastenohjelma Juttu käynnistyy
- 3.5 Television omatuotannon etsikköaika
 - 3.5.1 Aktuellt Viikkokatsaus
 - 3.5.2 Meidän kesken
 - 3.5.3 Tapahtumia lakkautetaan
 - 3.5.4 Katsojat ovat muuttuneet
- 3.6 Suomenkielinen omatuotanto on pakkotuotantoa

4 SUOMENKIELINEN TOIMITUS PERUSTETAAN

- 4.1 Ruotsin suomalaiset huolestuvat kielikysymyksestä
- 4.2 Radioselvitys 1978–1985
- 4.3 Kaksi sisäistä selvitystä ja sitoutuminen
 - 4.3.1 Siirtolaisohjelmat ennen, nykyään ja tulevaisuudessa
 - 4.3.2 Selvitys tv-ohjelmista kielivähemmistöille
- 4.4 Hitaan kasvun aika
 - 4.4.1 Ykköskanava ruotsinsuomalaisittain
 - 4.4.2 Viikkokatsauksen kehitys
 - 4.4.3 Haave päivittäisistä uutisista herää
 - 4.4.4 Myöhäisillan lähetysajan valtaus ja kesäuusinnat
 - 4.4.5 Gunnar Strängin ”kaappaus”
 - 4.4.6 Ensimmäinen miljoonayleisö
 - 4.4.7 Päivittäisuutiset myötä- ja vastatulessa
 - 4.4.8 Muita ohjelmia: Sekina ja joulurauha

- 4.5 Vähemmistökielitoiminta SR-konsernissa
 - 4.5.1 Suomenkielinen tarjonta 1982/83
 - 4.5.2 Toiminnan perusteet ja selvittäjän suositukset
 - 4.5.3 Selvityksen vaikutukset
 - 4.5.4 Selvitykset siirtolaisuuspolitiikasta ja syrjinnästä
 - 4.5.5 Yleisön vahva mandaatti
- 4.6 Suomen television näkyvyys Ruotsissa
 - 4.6.1 Nordsat
 - 4.6.2 Tele X
 - 4.6.3 RS: 84 prosenttia haluaa oman suomenkielisen kanavan
 - 4.6.4 Suomen ohjelmia aletaan lähettää Nacka-antennin kautta
 - 4.6.5 Suomi-TV:n katselu
- 4.7 Toimituksen huomio keskittyy taisteluun päivittäisistä uutisista

5. PÄIVITTÄISUUTISISTA TULEE TOTTA

- 5.1 ”Olen ruotsinsuomalainen”
 - 5.1.1 Euroopan neuvoston vähemmistösopimukset
 - 5.1.2 Keskustelu suomen kielen asemasta
 - 5.1.3 Hallitus tunnustaa suomen kielen erityisaseman
 - 5.1.4 Ensimmäiset ruotsinsuomalaiset vapaakoulut ja vanhainkodit perustetaan
- 5.2 Kaapeli- ja satelliittilähetykset ja SR/SVT
- 5.3 SVT:n suuri kanavauudistus
- 5.4 Suomenkielinen toimitus itsenäistyy
 - 5.4.1 Uutisista tulee totta
 - 5.4.2 Yhteistyön uudet muodot
 - 5.4.3 Uutisten ensimmäinen lähetys
 - 5.4.4 Lähetysajan lisäämisen eri malleja
 - 5.4.5 Juttu osaksi toimitusta
- 5.5. TV4:n käynnistäminen mullistaa myös SVT:n ohjelmatarjonnan
- 5.6 SVT:n suomenkielisen päällikkövaihdokset ja ohjelmaremontit
 - 5.6.1 Ykköskanavasta Sisu-TV:hen
 - 5.6.2 Uutiset pidentyy tammikuussa 1994
 - 5.6.3 Kritiikki Laromaa kohtaan yltyy
 - 5.6.4. SVT:n organisaatiomuutos ja suomenkielisen toimituksen tuotannon kokonaisprosessi
- 5.7 Digitaalitekniikka muuttaa tuotantoedellytykset
 - 5.7.1 Sisu-TV:stä Ekg:hen
 - 5.7.2 SVT24, Mälarkanava ja Uutiset
 - 5.7.3 Ensimmäisten joukossa digitaaliseen lähetys- ja leikkaustekniikkaan
 - 5.7.4 Ruotsalaiset yhteiseen uutisdeskiin
 - 5.7.5 Yleisötutkimus: Suomenkielinen radio ja televisio Ruotsissa
 - 5.7.6 Konfliktit alkavat nostaa päätään
 - 5.7.7 Ruotsinsuomalainen radio ja televisio palveluksessasi
 - 5.7.8 Lastenohjelmien uudistus
 - 5.7.9 SVT:n johdon kriisi
 - 5.7.10 Public service -raportit
- 5.8 Suomenkielisen toimituksen ohjelmat marginalisoidaan

6 UUSI OHJELMA LÄHES VUOSITTAIN

- 6.1 Ruotsinsuomalaiset tunnustetaan kansallisena vähemmistönä
- 6.2 Kansallisten vähemmistöjen tunnustus heijastuu SVT:n toimilupasopimukseen
- 6.3 SVT aloittaa neljä uutta digitaalista kanavaa
- 6.4 Ekg:n lakkauttaminen, SVT:n toimilupa ja tulkinnat
 - 6.4.1 Ekg tarkastuslautakunnassa
 - 6.4.2 Ekg Public service -raporteissa
- 6.5 Tilaaajat haluavat uuden ohjelman joka vuosi
 - 6.5.1 Reportaasit
 - 6.5.2 E4
 - 6.5.3 Petterin harharetket
 - 6.5.4 Emigrantit
 - 6.5.5 Vieras menneisyydestä
 - 6.5.6 Vieras menneisyydestä 1809
 - 6.5.7 Suomi-ilmiö
 - 6.5.8 Onko määrä vai laatu vähemmistölle laatua?
- 6.6. Karamelli kehittää omatuotantoaan
 - 6.6.1 Siirtyminen Lastenkanavalle (Barnkanalen)
 - 6.6.2 Nuoriso-ohjelma STRUTSi internetiin
 - 6.6.3 Tulevaisuuden haasteet
- 6.7 Yli puolet kohderyhmästä ei katso enää koskaan
- 6.8 Suomen kielen hallintoalue laajenee
- 6.9 Lähetyksiä voi parantaa muutoin kuin lisäämällä lähetystunteja
- 6.10 SVT:n säästöt, kanavamutokset ja Utisten pidennys 13-minuuttiseksi

7 TOIMITUKSEN SELVITYSTILA

- 7.1 Suomenkielinen toimitus siirretään aluepäällikön alaisuuteen
- 7.2 Suomenkielisen toimituksen organisaatio ja päällikkörakenne selvityksessä
- 7.3 Vähemmistöselvitys

8 KEHITYKSEN KAARIA

9 KIRJALLISUUS

LIITTEET

1 JOHDANTO

Joulukuussa 2008 Ruotsin television (Sveriges Television, SVT) suomenkielinen toimitus kokoontui kehittämään tulevaa vähemmistöohjelmatarjontastrategiaa. Aloite tuli yhtiön korkeimmalta johdolta, toimitusjohtaja Eva Hamiltonilta. Käytännössä työtä veti senior advisor Johan Lindén. Aloitteen taustalla oli SVT:n toimiluvan uusiminen vuonna 2010 ja johdon käsitys, että yhtiöltä jatkossa vaadittaisiin enemmän ohjelmia vähemmistökielillä. Johto kutsui vähemmistöstrategian kehittämiseen SVT:n kaikki vähemmistökieliset toimitukset: suomenkieliset, meänkieliset (Tornionlaakson suomalaiset), saamenkieliset ja viittomakieliset toimitukset. Strategian oli määrä valmistua kesäkuussa 2009, mutta toimitusten kiireiden, Johan Lindénin sairastumisen ja vetäjän vaihtumisen myötä strategia on tammikuussa 2011 edelleen kesken. Lindénin jälkeen viittomakielisten uutisten entinen päällikkö Birgitta Laszlo jatkoi työtä ja jätti väliraportteja SVT:n johtoryhmälle keväällä ja kesällä 2010. Kun Laszlo erosi SVT:stä syksyllä 2010, työtä nimitettiin jälleen jatkamaan alkuperäinen vetäjä Johan Lindén.

Lindénin ja suomenkielisen toimituksen välisessä ensimmäisessä kokouksessa käytiin läpi toimituksen historiaa. Lindén halusi kuulla, mitä yhteiskunnassa, toimituksessa ja ohjelmien sisällössä oli tapahtunut 1970-luvulta tähän päivään. Tehtävä paljasti toimituksen kollektiivisen muistinmenetyksen. Kukaan paikalla olleista ei pystynyt varmuudella sanomaan, milloin toimitus oli perustettu, ja mitä ohjelmia se taipaleensa alussa lähetti. Otin tehtäväkseni selvittää asiaa ja totesin pian, että toimituksen historiaa ja ohjelmia on tutkittu hyvin vähän. SVT:n suomenkielisestä toiminnasta julkaistut tutkimukset ovat pääasiassa katsojatutkimuksia, ja suurin osa niistä on tehty 1970-luvulla. Norden-yhdistys, Suomalais-ruotsalainen kulttuurirahasto ja Finnkirja julkaisivat 1980-luvun alussa suppeat vihkoset Ruotsin suomenkielisistä lehdistä, radiosta ja televisiosta, ja 2000-luvun vaihteessa julkaistut ruotsinsuomalaiset tarinat sisältävät mediaosuudet, mutta ne ovat television osalta ylimalkaiset ja osin virheelliset. Muuta tutkimusta on vähän. Tämän työn tärkeimmät lähteet ovat näin olleet Ruotsin Radion hallintokunnan (Sveriges Radios förvaltning, SRF) dokumenttiarkistossa, Ruotsinsuomalaisen arkistossa ja toimituksessa säilyneet kirjalliset lähteet. Materiaali on osittain hajanaista, ja joistakin ohjelmista on ollut hyvin vaikea löytää tietoa. Tämä

koskee erityisesti varhaisia lastenohjelmia, joita tuotettiin sekä Koulutusradiossa (Utbildningsradion, UR) että omassa toimituksessa. Ohjelmat lienee talletettu Valtion kuva- ja ääniarkistoon (Statens ljud- och bildarkiv), mutta tämän työn puitteissa en ole alkanut katsoa ohjelmia 40 vuoden ajalta. Materiaali on muutenkin laaja, ja ohjelmia olisi vaikea arvioida näin pitkän ajan jälkeen. Olen myös haastatellut toimituksen entiset toimituspäälliköt, uutispäälliköitä, tuottajia ja joitakin toimittajia. Haastatteluita on tehty ”tarpeen mukaan”, toisin sanoen olen laajentanut haastateltavien määrää, jos olen tuntenut, että tarvitsen jostakin tietystä aikakaudesta tai tapahtumasta enemmän tietoa ja useampia näkökulmia. Olen kuitenkin todennut, että ihmisten muisti on lyhyt, ja kirjalliset lähteet suullisia luotettavampia. Siksi olen hyödyntänyt työssäni myös sanomalehtiä. 1970-luvun lopulta 1980-luvun loppuun toimituksessa on arkistoitu omaa toimintaa koskevia artikkeleita kansioihin, joita pidän varsin kattavina. Lisäksi olen käynyt läpi sanomalehti Ruotsin Suomalaisia (RS) ja tarpeen mukaan. Valintani osui RS:ään, koska se on ainoa Ruotsissa ilmestyvä suomenkielinen sanomalehti, joka on ilmestynyt koko tutkimusajanjaksoni (1968–2010) aikana.

Hypoteesinani on, että virallisen Ruotsin suhtautuminen suomenkielisiin asukkaisiinsa heijastuu television suomenkieliseen ohjelmapolitiikkaan. Toisen maailmansodan jälkeen Ruotsiin muuttaneet suomalaiset siirtolaiset nähtiin Ruotsissa väliaikaisena työvoimareservinä. Ruotsalaiset olettivat, että suurin osa heistä palaisi Suomeen. Jäljelle jäävät opettelisivat ruotsin kielen ja sulautuisivat yhteiskuntaan. Ruotsin Radion (Sveriges Radio, SR) tarjonta siirtolaisille koostui pääasiassa kielikursseista. Vuonna 1965 SR alkoi lähettää suomenkielisiä uutislähetyksiä. Televisio seurasi perässä, ja ensimmäiset suomalaisille siirtolaisille suunnatut ohjelmat lähetettiin vuonna 1968. Virallisesti Ruotsi muotoili siirtolaispolitiikkansa vasta vuonna 1974. Se johti useiden siirtolaistoimitusten perustamiseen radiossa ja televisiossa ja siirtolaisille suunnatun ohjelman lisääntymiseen. 1980-luvulla Ruotsiin suuntautuva muuttoliike muuttui työvoimasiirtolaisuudesta pakolaisuuteen. Samalla Ruotsin suomalaisväestön status nousi. Televisioon saatiin 5-päiväinen uutislähetys 1980-luvun lopulla. 1990-luvulla ruotsinsuomalaiset toimivat aktiivisesti kansallisen vähemmistöaseman hyväksi. Ruotsi tunnusti ruotsinsuomalaiset kansallisena vähemmistönä ja suomen kielen kansallisena vähemmistökielenä vuonna 2000. SVT:n suomenkielisen toimituksen asema yhtiön sisällä ja tietoisuus vähemmistöohjelmien merkityksestä on mielestäni viimeisten

kymmenen vuoden aikana kasvanut, mutta se ei ole heijastunut ohjelmajien tai lähetystuntien lisääntymisenä.

Siirtolaisuus- ja vähemmistöpolitiikan kehityksen lähteet ovat valtion julkiset selvitykset (Statens offentliga utredningar, SOU), hallituksen esitykset (regeringens propositon, Prop.) ja vuonna 1996 julkaistu Finnarnas historia i Sverige 3 ja vuonna 2000 julkaistu Suomalaiset Ruotsissa. Kolmiosainen Finnarnas historia i Sverige on ensimmäinen kattava historia Ruotsin suomalaisista. Turun Siirtolaisuusinstituutti on julkaissut teoksen ”Suomalaiset Ruotsissa”, jonka ovat kirjoittaneet Jouni Korkeasaari ja Kari Tarkiainen. Molemmat teokset ovat vähemmistöpolitiikan osalta vanhentuneita, sillä Ruotsin kansallinen vähemmistöpolitiikka ja lait, joilla luotiin mm. suomen kielen hallintoalue, astuivat voimaan huhtikuussa 2000. Suomen kielen hallintoaluetta on laajennettu kolmesti vuonna 2010.

Käytän Ruotsissa asuvista suomalaisista käsitteitä työvoimasiirtolainen, siirtolainen, suomenkielinen, suomalainen, Ruotsin suomalainen ja ruotsinsuomalainen. Pyrin säilyttämään lähteiden käyttämät termit, sillä ne ovat osaltaan osoitus suomalaisten työvoimasiirtolaisten kasvuprosessista ruotsinsuomalaiseksi vähemmistöksi 40 vuoden aikana. Suomalaiset siirtolaiset alkoivat itse jossakin määrin jo 1960-luvulla käyttää termejä ”Ruotsin suomalainen” ja ”ruotsinsuomalainen”. Suurin osa kuitenkin koki olevansa ”suomalaisia”. Ruotsinsuomalaisuuden käsite on yleistynyt vuosikymmenien saatossa, mutta on yhä outo monille Ruotsissa asuville suomalaisille ja ruotsalaisille. Se myös sekoitetaan jatkuvasti suomenruotsalaisuuteen.

Ruotsin radion ja television osalta todettakoon, että tarkastelujaksosi alussa, vuonna 1968 ne olivat hallinnollisesti yksi yhteinen konserni (Sveriges Radio). Erotukseksi puhun Ruotsin Radion ääniradiosta ja Ruotsin Radion televisiotoiminnasta tai käytän kanavanimityksiä. Myöhemmin konserni pilkottiin neljään tytäryhtiöön: Ruotsin Valtakunnanradio (Sveriges Riksradio, RR, josta myöhemmin on uudestaan tullut Sveriges Radio), Ruotsin Paikallisradio (Sveriges Lokalförbund, LRAB), Ruotsin Koulutusradio (Sveriges Utbildningsradio, UR) ja Ruotsin Televisio (Sveriges Television, SVT). Pyrin lisäksi käyttämään työssäni Ruotsin kielineuvoston suosituksia suomen kielen osalta. Esimerkkeinä mainittakoon, että ”Sveriges riksdag” kääntyy

suositusten mukaan ”valtiopäivät”, eikä eduskunta ja ”Västmanlands län” taipuu muodossa Västmanlandin lääni, ei Västmanlannin lääni.

Olen itse ollut SVT:n suomenkielisen toimituksen palveluksessa vuodesta 1999 lähtien tammikuuhun 2011 ja tehnyt toimittajan, toimitussihteerin, tuottajan, uutispäällikön ja vt. toimituspäällikön töitä. Kriittinen lukija voi kyseenalaistaa ”objektiivisuuteni” toiminnan tarkastelun suhteen. Olen kieltämättä sitä mieltä, että SVT:n suomenkielisen toimituksen olemassaolo ja suomenkielisten televisio-ohjelmien lähettäminen SVT:ssä ovat tärkeitä. Se on käsitys, joka saa tukea Ruotsin virallisesta vähemmistöpolitiikasta ja SVT:n toimintaa säätelevästä valtion ja yhtiön välisestä toimiluvasta, jossa erikseen mainitaan kielivähemmistöille suunnatut ohjelmat. Olen myös sitä mieltä, että SVT voisi tarjota kielivähemmistöilleen enemmän. Käsitakseni nojaa siihen, että televisio-ohjelmien tarjonnan pohja on pysynyt hämmästyttävän yhtenäisenä yli 40 vuotta, ja lähetysvolyymin määrä kasvanut vain vähän, verrattuna monien ulkoisten ja sisäisten selvitysten ehdotuksiin, televisiotarjonnan yleiseen kasvuun tai esimerkiksi Ruotsin Radion tarjonnan kasvuun. Lisäksi olen sitä mieltä, että toimitus itse kantaa suurimman vastuun tarjontansa kehittämisestä. Työssäni käytän eri lähteitä tietysti mahdollisimman todenmukaisesti, asiallisesti ja monipuolisesti.

2 SUOMENKIELISTÄ TELEVISIO-OHJELMAA YLEISRADION ANSIOSTA

Suomalaiset alkoivat muuttaa Ruotsiin sotien jälkeen. Ruotsissa oli töitä, hyvät palkat ja korkeampi elintaso. Ruotsissa suomalaiset nähtiin tilapäisenä työvoimana, ja moni varmasti ajatteli itsekkin vain käyvänsä Ruotsissa ja palaavansa Suomeen. Yhteiskunta suhtautui siirtolaisiin passiivisesti. Heidän uskottiin joko palaavan pian kotimaihinsa tai sulautuvan Ruotsiin. Siirtolaispolitiikan linjat lyötiin lukkoon vasta vuonna 1974, kun maassa asui jo satoja tuhansia siirtolaisia. Ruotsalainen media oli yhteiskunnan kanssa samoilla linjoilla. Ruotsin radion ääniradion tarjonta siirtolaisille muodostui pääasiassa kielikursseista. Suomenkieliset uutiset on varhainen poikkeus. Uutisia ei kuitenkaan alettu toimittaa suomalaisille siirtolaisille, vaan suomalaisille turisteille kesällä 1965. Lähetyksestä vastasi Suomen Yleisradion kirjeenvaihtaja. Uutisia jatkettiin, kun Ruotsissa asuvat suomalaiset vaativat sitä. Myös Ruotsin television ensimmäiset suomenkieliset ohjelmat olivat Yleisradion ohjelmia. Niille luotiin pysyvä ohjelmapaikka ohjelmakaavioon vuonna 1968. Neljä vuotta myöhemmin Yleisradio alkoi tuottaa nimenomaan ruotsinsuomalaisille suunnattua ajankohtaisohjelmaa Tapahtumia.

2.1 Suomalaisten siirtolaisuus Ruotsiin

Maastamuuttoa ja maahanmuuttoa tarkastellaan ns. veto- ja työntötekijöiden avulla. Allardt toteaa, että Ruotsilla oli epäilemättä sotien jälkeen kaikki rationaalinen ja poliittinen vetovoima, ja Suomella kaikki työntövoima. Suomea leimasivat talouden vaikeudet, työttömyys, sisäpoliittinen levottomuus ja ulkopoliittinen epävarmuus. Suomen ja Ruotsin välillä ei kuitenkaan ollut helppo liikkua 1940-luvulla ja 1950-luvun alussa. Ruotsiin matkustaminen ja muutto edellyttivät passia, ja sen saaminen kutsua, jolla varmistettiin muuttajan ylläpito maassa oleskeluajan. Tilanne muuttui ratkaisevasti toukokuussa 1954, kun Suomi, Ruotsi, Norja ja Tanska solmivat yhteispohjoismaisen työmarkkinasopimuksen, johon kuului passi- ja oleskelulupapakon poistaminen Pohjoismaiden välillä. Passi- ja oleskelulupapakko poistuivat 1. heinäkuuta 1954, ja työmarkkinasopimus astui voimaan seuraavana päivänä. Sopimuksen taustalla oli

maiden yhteinen pyrkimys täystyöllisyyteen ja työttömyyden poistamiseen. Suomelle oli sosiaalisesti ja poliittisesti tärkeää alentaa ajoittain suurta työttömyyttä, Ruotsi taas kärsi työvoimapulasta.¹ Vuotta myöhemmin pohjoismaista yhteistyötä täydennettiin sosiaaliturvasopimuksella, joka takasi toisessa Pohjoismaassa asuvalle kansalaiselle pääpiirteittäin samat sosiaaliset oikeudet kuin isäntämaan kansalaisille. Samana vuonna solmittiin periaatesopimus yhteisistä työnvälitystoimistoista.²

Ruotsin talouden reaalikasvu oli jo 1950-luvulla keskimäärin kolme prosenttia vuosittain. 1960-luvun ensimmäisellä puoliskolla talouden reaalikasvu nousi yli viiteen prosenttiin vuodessa, toisella puoliskolla se oli noin neljä prosenttia. Suomen talouden kasvuvauhti vastasi Ruotsia 1960-luvulla, mutta tilanne poikkesi Ruotsista. Suomessa oli käynnissä raju rakennemuutos. Sotien jälkeen jopa puolet suomalaisista oli ansainnut toimeentulonsa maa- ja metsätaloudesta. Vuonna 1960 määrä oli vähentynyt reiluun kolmasosaan ja vuonna 1970 viidesosaan. Suomi teollistui erittäin nopeasti, ja työllisyys vaihteli voimakkaasti. Esimerkiksi vuosina 1967 ja 1968 työttömyys oli korkea, mikä vaikutti osaltaan siirtolaisten ennätysmäiseen määrään Ruotsiin.³ Siihen vaikuttivat myös muutokset Ruotsin maahanmuuttopolitiikassa. Vuonna 1965 Ruotsiin alkoi virrata siirtolaisia Jugoslaviasta ja Turkista. Samalla talous liukui suhdannetaantumaaan, ja ammattiyhdistysliike alkoi vaatia maahanmuuton rajoittamista. Vuonna 1966 hyväksyttiin aloite, jonka mukaan Pohjoismaiden ulkopuoliset siirtolaiset voisivat saada työluvan vain hakemalla sitä jo ennen matkaa. Seuraavien kahden vuoden aikana Pohjoismaiden ulkopuolelta tulevilta maahanmuuttajilta alettiin vaatia työluvan lisäksi tiedossa olevaa työpaikkaa ja asuntoa.⁴

Ruotsin väestökirjojen mukaan maassa asuvien suomalaisten määrä oli sotien jälkeen, vuonna 1950 noin 45 000. Vuodesta 1950 lähtien aina 1960-luvun alkuvuosiin saakka

¹ Allardt 1996: 31-32, viittaa Kaj Laxén: Migrationssamarbetet mellan de finländska och svenska arbetskraftsmyndigheterna åren 1969-1976, stencil, mars 1988, s. 16-18.

² Korkiasaari 2000: 146, viittaa Nelhans, Joachim: Utlänningen på arbetsmarknaden. De rättsliga förutsättningarna för utlännings tillträde till den svenska arbetsmarknaden. Studentlitteratur, Lund 1973 ja Kekkonen, Heikki & Paajanen, Manu: Isänmaan pakolaiset. Näkökulma. Arvi A. Karisto, Hämeenlinna 1970.

³ Allardt 1996: 33-34, viittaa Bo Sandelin: Den svenska ekonomin. En översikt av utvecklingen, Kristianstad, sjätte upplagan 1994, s. 22-23, Erkki Pihkala: Elintason nousu ja kehityksen varjopuolet. Kirjassa Suomen taloushistoria 2, toim. Jorma Ahvenainen, Erkki Pihkala, Viljo Rasila, Helsinki 1982, s. 514-517 ja Matti Alestalo, Structural Change, Classes and the State. Finland in a Historical, and Comparative Sociology at the University of Helsinki, Research Reports No. 33, 1986, S. 26-37.

⁴ Korkiasaari 2000: 148, viittaa Wikrén, Gerhard & Sandesjö, Håkan: Utlänningslagen. Publica. Tredje upplagan. Allmänna Förlaget, Stockholm 1990, s. 18 ja Nelhans, Joachim: Utlänningen på arbetsmarknaden. De rättsliga förutsättningarna för utlännings tillträde till den svenska arbetsmarknaden. Studentlitteratur, Lund 1973.

suomalaisten siirtolaisten määrä pysytteli karkeasti 10 000 vuositasolla. Vuosina 1964 ja 1965 määrä kaksinkertaistui ja huippuvuosina 1969 ja 1970 se kaksinkertaistui uudestaan, mikä johti Suomen väkimäärän laskuun. Kahden huippuvuoden aikana Ruotsiin muutti noin 80 000 suomalaista. Sen jälkeen vuosimäärät laskivat noin 10 000–15 000 tasolle 1970-luvun ajan. Reinans laskee, että Ruotsissa rekisteröitiin vuosina 1945–1990 yli puoli miljoonaa suomalaista siirtolaista. Samaan aikaan 275 000 muutti Ruotsista Suomeen. Luvut eivät kuitenkaan osoita siirtolaisten todellista määrää. Osa on muuttanut maiden välillä kaksi kertaa tai useammin, ja 1980-luvulla suurin osa suomalaisista siirtolaisista oli asunut Ruotsissa jo aiemmin. Ruotsista Suomeen muuttanut joukko ei koostu pelkästään suomalaisista paluumuuttajista, vaan joukossa on myös ruotsalaisia. Reinans arvioi, että pysyvästi Ruotsiin asettuneiden suomalaisten määrä on neljänesmiljoona.⁵ 1990-luvun jälkeen muuttoliike on ollut noin 2 000–4 000 suuntaansa vuosittain.

Taulukko 1: Suomen ja Ruotsin välinen siirtolaisuus 1951–1990.⁶

Vuosina	Suomesta Ruotsiin	Ruotsista Suomeen	Netto
1951–1960	95 116	29 983	+65 133
1961–1970	198 796	55 840	+142 956
1971–1980	125 345	105 677	+19 668
1981–1990	50 455	80 035	-29 580

Suurin osa Ruotsiin 1950-, 1960- ja 1970-luvulla muuttaneista suomalaisista oli nuoria, kouluttamattomia, naimattomia ja kotoisin maaseudulta. Noin 40 prosenttia oli 18–24-vuotiaita. Siirtolaisuuden huippuvuosina naimisissa olevien ja perheellisten määrä lisääntyi. Suuren muuton jälkeen 1970-luvun puolivälissä koulutettujen määrä alkoi kasvaa. Heti sodan jälkeen muuttaneet olivat kotoisin pääasiassa ruotsinkielisiltä alueilta. 1960-luvulla painopiste siirtyi Pohjanmaalle, Oulun lääniin ja Lappiin. 1970-luvulle asti Ruotsissa oli eniten työtöiläisyyksiä vähän ammatti- ja kielitaitoa vaativissa, raskaissa ja yksitoikkaisissa tehtävissä. Näin ollen muutolle olivat kielimuurista

⁵ Reinans 1996: 63-66.

⁶ Befolkningsutvecklingen under 250 år. Historisk statistik för Sverige. Demografiska rapporter 1999:2, s. 142, viittaa 1941–60 SOS. Befolkningsrörelsen, 1961–66 SOS. Folkmängdens förändringar, 1967–90 SOS. Befolkningsförändringar, del 3. ja 1991–97 SOS. Befolkningsstatistik, del 2.

huolimatta alttiimpia heikosti koulutetut ja ammattitaidottomat henkilöt, joita myös rakenne- ja suhdannetyöttömyys koetteli Suomessa pahimmin. Suurin osa työskenteli Ruotsissa valmistusteollisuudessa, valimoissa, autotehtaissa, telakoilla ja muissa metallialan yrityksissä sekä kumi-, tekstiili-, vaatetus- ja paperiteollisuudessa. Suomalaiset sijoittuivat asumaan ennen kaikkea Tukholman lääniin, Göteborgin ja Bohusin lääniin ja Keski-Ruotsin teollisuuspaikkakunnille.⁷

2.2 Siirtolaispolitiikan hidas synty

Stig Lundström on kartoittanut valtiopäivillä sotien jälkeen käytyä siirtolaispoliittista keskustelua. Valtiopäiväedustajat tekivät vuosina 1945–1949 yhteensä 12 siirtolaisuutta koskevaa lakiehdotusta, välikysymystä tai kirjallista kysymystä. 1950-luvulla vastaavia aloitteita tehtiin 31. Kiinnostus pysyi laimeana myös 1960-luvun alkuvuodet. Käänte tapahtui 1960-luvun puolivälissä. Vuosina 1965–1969 määrä nousi 120:aan ja vuosina 1970–1973 162:aan. Samaan aikaan käynnistettiin ensimmäiset siirtolaisuutta käsittelevät parlamentaariset selvitykset. Ulkomaalaiselvitys aloitti työskentelynsä vuonna 1961 ja julkaisi mietintönsä ”Invandringen” vuonna 1967. Siinä keskityttiin lähinnä siirtolaisuuden historian, kehityksen ja määrän kuvaamiseen, ulkomaalaislainsäädäntöön omassa ja muissa maissa sekä siirtolaisten oikeusaseman kuvaamiseen. Siinä myös ehdotettiin keskitetyn ulkomaalaisviranomaisen perustamista. Valtion Siirtolaisvirasto perustettiin vuonna 1969. Siirtolaiskysymysten työryhmä puolestaan aloitti työskentelynsä vuonna 1966. Sen tehtävänä oli parantaa tiedottamista siirtolaisille ja siirtolaisistakin. Työ johti valtiollisen säätien julkaiseman viikkolehden *Invandrartidningen* perustamiseen vuonna 1967. Sen suomenkielisen version nimeksi tuli *Viikkoviesti*. Poliittista keskustelua hallitsivat 1960-luvun alkupuoliskolla työmarkkinakysymykset, loppupuoliskolla alettiin keskustella siirtolaisten koulutuksesta ja sopeutumisongelmista.⁸

Vuonna 1968 hallitus asetti parlamentaarisen Siirtolaiselvityksen, jonka tehtävänä oli kartoittaa siirtolaisten ja vähemmistöjen tilanne Ruotsissa ja ehdottaa yhteiskunnallisia

⁷ Reinans 1996: 68-73, Figur 4. Utvandringen från Finland till övriga nordiska länder efter utbildningsnivå 1975-1993, lähde ”suomalainen tilasto”, viittaa Majava, Altti, Emigrationen till Sverige efter andra världskriget, raportissa Sverige-emigrationen och dess problem, EIFO, Rapport nr 13, Stockholm, s. 35, Korkiasaari 2000: 151, 174.

⁸ Lundström, 1996: 41-43, SOU 1967:18, s. 3-13.

toimenpiteitä eri alueilla näille ryhmille. Siirtolaisselvitys julkaisi osamietinnöt ruotsin kielen peruskoulutuksesta aikuisille siirtolaisille vuonna 1971 (SOU 1971:51) ja tulkkipalveluista ja tulkkipolun koulutuksesta vuonna 1972 (SOU 1972:83). Päämietintönsä se julkaisi vuonna 1974, ja siinä muotoiltiin tavoitteet Ruotsin tulevalle siirtolais- ja vähemmistöpolitiikalle. Näistä lisää myöhemmin.⁹

2.3 Vuosien 1960 ja 1969 radioselvitykset

SR:n televisiotoiminnan pohjana oli vuonna 1954 valmistunut parlamentaarinen televisioselvitys. Selvitystyö kesti kauan erilaisten poliittisten, teknisten ja taloudellisten ristiriitojen vuoksi, ja televisiotoiminta käynnistyi Ruotsissa kansainvälisesti katsottuna myöhään. Hallituspuolue sosiaalidemokraatit epäili, voisiko televisiota tuottaa valtion valvoman monopolin alaisuudessa lupamaksurahoitteisesti. Ongelmana olivat ennen kaikkea lähetyksen rakentamisesta aiheutuvat kertakustannukset. Niitä ei haluttu kustantaa valtion budjetista, mutta rahoitus mahdollisen kaupallisen tv-kanavan kautta ei myöskään sopinut sosiaalidemokraattien ideologiaan. Televisioselvitys päättyi lopulta vastustamaan kaupallista televisiota. Televisio piti asettaa yhteiskunnan, kulttuurin, kansansivistystyön ja kotien palvelukseen. Siksi sen pitäisi toimia riippumattomasti, ja se pitäisi rahoittaa lupamaksuilla.¹⁰ Selvityksen pääpaino oli television teknisissä, kaupallisissa ja organisatorisissa edellytyksissä. Sisältöä ja yleisöä pohdittiin vähemmän. Se sisälsi kuitenkin ajatuksen, että televisio voisi ehkäistä syrjäytymistä ja helpottaa eri ympäristöistä ja ammattiryhmistä tulevien ihmisten osallistumista yhteiskuntaan. Siirtolaisia tai kansallisia vähemmistöjä ei mainittu mitenkään, ja ylipäätään voi todeta, että selvittäjät aliarvioivat television kysynnän ja sisällöllisen iskuvoiman pahasti. Selvityksessä arvioitiin, että tv-lupia myytäisiin ensimmäisenä vuonna 11 000, ja neljän vuoden sisällä luvanhaltijoiden määrä voisi olla 159 000. Selvittäjät suosittivat, että SR lähettäisi alkuun 15 tuntia tv-ohjelmaa viikossa. Ohjelmatunteja voitaisiin lisätä vaiheittain, kuudentena vuonna ohjelmaa voitaisiin lähettää jo 35 tuntia viikossa. Tärkeintä oli kuitenkin ohjelman laatu, ei sen määrä.¹¹

⁹ SOU 1974:69, s. 19.

¹⁰ SOU 1954:32, s. 168, Björkegren 2001:100-105.

¹¹ SOU 1954:32, s. 50, s. 121, Tabell 16, Prognos för televisionsutvecklingen i Sverige enligt Industrins utredningsinstitutet, s. 168-171.

SR aloitti televisiolähetykset Ruotsissa 15. syyskuuta 1956. Televisio kasvoi nopeasti, ja kun uusi Radioselvitys asetettiin vuonna 1960, luvanhaltijoiden määrä oli lähes 1,2 miljoonaa taloutta eli kymmenen kertaa televisioselvityksen arviota enemmän. Tv:n räjähdysmäistä kasvua on selitetty mm. Ruotsissa järjestetyillä jalkapallon MM-kisoilla. Ne avattiin Tukholmassa kesäkuussa 1958. SR:n piti rakentaa Tukholman ja Göteborgin välinen linkkimasto, jotta kaikki ottelut saatiin televisioitua. Tuotantoon osallistui 25 kuvaajaa, ja SR todisti kykynsä kansainvälisesti. Ruotsi voitti kisoissa hopeaa. Vuonna 1963 lupia oli jo lähes kaksi miljoonaa, ja ohjelmatunnit olivat kasvaneet 43,5 tuntiin viikossa. Uudessa Radioselvityksessä todettiin, että televisio oli saavuttanut ainutlaatuisen merkityksen yhteiskunnassa ja muuttanut ihmisten välisen viestinnän edellytyksiä radikaalisti. Siksi sen tavoitteet ja tehtävät oli tärkeä määritellä mahdollisimman selvästi ja yksiselitteisesti.¹² Radioselvitys ja valtiopäivien sen pohjalta vuonna 1966 tekemä päätös säätelivät SR:n toiminnan sopimuskaudeksi vuodet 1967–1978. Radioselvityksen tuloksena oli väritelevisio, toinen tv-kanava ja alueellisen televisiotoiminnan kehittäminen. Lisäksi se käynnisti ns. TRU-kokeilutoiminnan, jossa tutkittiin sähköisten medioiden soveltuvuutta opetustoimintaan. Radio sai kolme valtakunnallista kanavaa.¹³

Toisen tv-kanavan käynnistyminen oli tullut mahdolliseksi, koska tekniikan kehitys oli helpottanut ruuhkaa lähetystaajuuksilla. Television nopea leviäminen Ruotsiin oli myös poistanut poliitikkojen pelot ihmisten halukkuudesta ostaa televisiolaitteita ja maksaa tv-lupamaksuja. Kun elinkeinoelämä perusti ”TV-främjandet” järjestön, hallitus lisäsi televisioselvityksen tehtäviin toisen televisiokanavan pohtimisen. Kiistakysymykseksi nousi jälleen television kaupallisuus ja mahdollisuus lähettää mainoksia. TV-främjandet perusteli kaupallisen television sallimista mm. kilpailun edistämiseksi. Sen mielestä valtion televisiomonopoli merkitsi vaaraan valtiollisesti mielipidemonopolista, mikä puolestaan uhkasi demokratian toteutumista. Viestintäministeri Olof Palme esitti, että SR saisi toisen kanavan, mutta sen kahden kanavan pitäisi toimia ”innostavassa kilpailussa”. Kanavia ei tarvinnut profiloida, ja osa niiden toiminnasta voitaisiin koordinoita. Niillä voisi esimerkiksi olla yhteinen urheilutoimitus. SR sai toisen kanavan, ja sen lähetykset alkoivat vuonna 1969.¹⁴

¹² SOU 1965:20 s. 64, 158-159, Hadenius 1998: 160-161.

¹³ Löwander 1997: 23.

¹⁴ Björkegren 2001:107-109, Hadenius, Weibull & Wadbring 2009: 101.

Radioselvityksen mielestä käsitteen ”public service” sisältöä piti kehittää. Käsite käännettiin termillä ”radio och TV i allmänhetens tjänst”, mikä tarkoittaa sanatarkasti ”radio ja televisio yleisön palveluksessa”. Suomeksi puhutaan yleensä julkisesta palvelusta. Radioselvityksen määrittelyn mukaan valtio takaisi radion ja television ulkoiset puitteet ja ottaisi vastuun niiden taloudellisista tarpeista puuttumatta ohjelmatoimintaan. Julkiseen palveluun kuului yhtäältä yhteiskunnan intressien ja toisaalta yleisön toiveiden huomioiminen. Ensimmäinen edellytti, että radio ja televisio välittäisivät kansalaisille monipuolista tietoa koti- ja ulkomailta ja toisivat erilaiset mielipiteet ja arvostukset kuuluville. Toimiva demokratia vaati osaavia kansalaisia. Toisaalta yleisön toiveet pitäisi täyttää mahdollisimman pitkälle. Selvityksessä korostettiin, että yleisö jakautuu suuriin ja pieniin kohderyhmiin, ja myös pienten ryhmien toiveet pitäisi huomioida. Vähemmistöohjelmat mainittiin Radioselvityksessä erikseen. Niillä tarkoitettiin hyvin erilaisia vähemmistöjä, ja selvityksestä huomaa, että kohderyhmän käsite ei vielä ollut lyönyt läpi. Vähemmistöohjelmat jaettiin ”yleisiin” ja ”kategorisiin” eli kohderyhmille suunnattuihin ohjelmiin. Yleiset vähemmistöohjelmat tuotettiin koko yleisölle, mutta kiinnostivat jostain syystä vain harvoja. Esimerkkeinä mainittiin klassinen musiikki ja muu korkea kulttuuri. Suppeille kohderyhmille, joiksi Radioselvityksessä nimettiin kotiäidit, ammatillisesti järjestäytyneet, uskonnollisesti kiinnostuneet, suomenkieliset ja sokeat, suunnatuille vähemmistöohjelmille oli varattu vähän lähetyssaikaa. Yhteiskunnan intressissä oli säilyttää ja edistää moninaisuutta ja variaatiota. Myös julkisen palvelun pitäisi antaa niille mahdollisimman paljon tilaa. Radioselvityksessä suositettiin, että vähemmistöille suunnattua ohjelmaa pitäisi lisätä.¹⁵

Kielivähemmistöihin palattiin vielä erikseen luvussa ”Erityisiä ohjelmakysymyksiä”, alaluvussa ”Ohjelmia näkö- ja kuulovammaisille ja muille”. Tässä alaluvussa Radioselvitys pohtii mm. näkövammaisten, kuulovammaisten, vanhusten, sairaiden, vammaisten ja kielivähemmistöjen tarpeita. Kielivähemmistöihin laskettiin yhtäältä maahanmuuttajat ja toisaalta noin 40 000 Norrbottenin läänissä asuvaa suomenkielistä Ruotsin kansalaista. Maahanmuuttajat jaettiin vakituisesti ja tilapäisesti muuttaneihin. Ensimmäistä ryhmää palveltaisiin selvityksen mielestä parhaiten sulauttamalla heidät

¹⁵ SOU 1965:20 s. 160-161, 179-180. Selvityksessä ei käytetä sanaa kohderyhmä. Siinä puhutaan suuren yleisön jakautumisesta moninaisiin suuriin ja pieniin ryhmiin.

Ruotsin yhteiskuntaan, ja siksi sille pitäisi tarjota ruotsin kielikursseja. Toisen ryhmän muodostivat vierastyöläiset, joista suurin osa oli suomalaisia. He voisivat selvityksen mielestä tyydyttää tiedon tarpeensa lukemalla oman maansa lehtiä ja jossakin määrin kuuntelemalla radiota.¹⁶

Alaluku käsitti viisi sivua noin 500-sivuisesta selvityksestä. Sen alussa todettiin, että ajan pitäisi olla kypsä näiden ryhmien tarpeiden täyttämiseen sähköisissä medioissa. Konkreettiset esitykset ohjelmien lisäämiseksi jäivät kuitenkin vähäisiksi. Vaikeutena oli selvityksen mukaan radion ja television lähetysajan rajallisuus. Vammais- ja kielivähemmistöryhmien yhteenlasketut toiveet lähetysajasta olivat mittavia, ja ne olivat ristiriidassa yleisön enemmistön toiveisiin nähden. Radioselvityksessä uskottiin, että ohjelmien tekstitys ja vieraskieliset ohjelmat herättäisivät vahvaa ärtymystä ruotsalaisten joukossa. Siksi vähemmistöjen toiveita voitaisiin täyttää rajallisesti. Radioselvitys suositti suomenkielisten lähetysten lisäämistä Radion Norrbottenin piirissä. Se uskoi lisäksi, että paikallisoradiot tulevaisuudessa voisivat lähettää kielivähemmistöille suunnattua ohjelmaa.¹⁷

Radioselvityksessä puhuttiin kuitenkin lämpimästi kielikurssien puolesta. Radio oli jo järjestänyt alkajille tarkoitettuja ruotsin kielen kursseja, joita on suunnattu suomen- ja unkarinkielisille. Radioselvityksessä ehdotettiin kielikurssien määrän lisäämistä 80 tunnista viikossa noin 200 tuntiin viikossa vuoteen 1970 mennessä. Ruotsin kielen opetusta maahanmuuttajille ei kuitenkaan mainittu, vaan erityisesti toivottiin vieraiden kielten opetusten lisäämistä. Kielikurssien järjestäminen katsotaan erityisesti radion tehtäväksi, ja television lähetysaika siihen liian rajalliseksi.¹⁸

Kolme vuotta myöhemmin asetettiin uusi Radioselvitys (RUT69). Sen tehtävä oli selvittää ennen kaikkea, miten koulutus- ja tiedotusohjelmia voitaisiin lisätä radiossa. Tehtävään kuului myös pohtia, voisiko kieli- ja muiden etnisten vähemmistöjen informaation tarpeeseen vastata paremmin säännöllisillä palveluohjelmilla. Niitä koskeva osuus oli piilotettu liitteeseen 7, jossa käsiteltiin ”erityistä informaatiota” tarvitsevia kohderyhmiä: eläkeläisiä, vammaisia ja kieli- sekä muita etnisiä

¹⁶ SOU 1965:20 s. 439-441.

¹⁷ SOU 1965:20 s. 439-443.

¹⁸ SOU 1965:21 s. 84-86.

vähemmistöjä. Kukin kohderyhmä sai liitteessä oman alalukunsa. Liitteessä todettiin, että siirtolaisille heidän omalla kielellään suunnatut radio- ja televisio-ohjelmat olivat arvokas mahdollisuus parantaa yhteiskuntatietoutta. Toiminnan tavoitteena oli siirtolaisten sopeuttaminen yhteiskuntaan. Työmarkkinoista, sosiaalisista kysymyksistä, asuntokysymyksistä, koulutus- ja kulttuurikysymyksistä tarjotun informaation pitäisi edistää hyvää sopeutumista (en god anpassning). Informaatiota pitäisi lähettää sekä televisiossa että valtakunnan- ja paikallisradiossa. Radion osalta siirtolaiskielisen ohjelman lisäämisellä ei tarkoitettu pelkästään viranomaisten maksamaa erityistä yhteiskuntatietoa vaan myös yleistä ohjelmatoimintaa. Kielellisille vähemmistöille pitäisi tarjota entistä enemmän informaatiota, kulttuurivaihtoa ja viihdettä niiden omilla kielillä.¹⁹ Selvityksen tuloksena Ruotsiin luotiin paikallisradiot. Sveriges Lokalradio AB:n (LRAB) lähetykset päätettiin käynnistää helmikuussa 1977. LRAB:n tehtävään katsottiin alusta lähtien kuuluvan myös siirtolaiskielillä tehty ohjelmatoiminta.²⁰

2.4 Suomenkielisen median synty

Ensimmäiset suomenkieliset sanomalehdet perustettiin Ruotsiin jo 1870-luvulla. Pohjois-Ruotsissa ilmestyneiden yhteensä neljän eri lehden tavoitteena oli nimenomaan vaalia suomen kieltä ja palvella Tornionlaakson suomenkielistä väestöä. Näistä ensimmäinen, vuonna 1875 perustettu Rajalta-lehti kirjoitti, että ”suomen kieli olisi suuresta tarpeesta Ruotsin vallan alle kuuluvalla suomalaiselle kansalle”. Lehtien eliniät jäivät kuitenkin lyhyiksi. Ne ilmestyivät kukin vuorollaan korkeintaan kaksi vuotta, kaksikielistä Haaparannanlehteä (Haparandabladet) lukuun ottamatta. Se perustettiin vuonna 1882 ja ilmestyy edelleen.²¹ Sortovuosien ja sisällissodan aikana suomalaisia lehtiä julkaistiin Ruotsissa poliittisista syistä. Suomenkielisen lehdistön varsinainen kasvu alkoi siirtolaisuuden lisääntymisen myötä 1950-luvulla. Julkaisujen määrän on arvioitu nousseen jopa sataan. Joukossa on ollut niin suomenkielisten yhdistysten jäsenlehtiä, ammattiyhdistyslehtiä, puoluelehtiä, tiedotuslehtiä, uskonnollisia julkaisuja kuin kaupallisia yrittäjiäkin. Suurin osa on ollut pienilevikkisiä ja lyhytikäisiä. Ainoa perustamisestaan tähän päivään hengissä säilynyt sanomalehti on kerran viikossa ilmestyvä Ruotsin Suomalainen. Se perustettiin vuonna 1964, ja sitä julkaisi alun perin

¹⁹ SOU 1973:8 s. 186, 300-301.

²⁰ Sveriges Radio 1975-76, s. 3

²¹ Yläräkkölä, 1982: 1-2.

Ruotsin Suomalaisseurojen Keskusliitto. Nykyään se on yksityisen omistuksessa. Sen levikki oli vuonna 2010 vähän yli 10 000.²²

Ruotsalaislehdet julkaisivat suomenkielisiä palstoja 1960-luvulta lähtien. Norden-yhdistyksen vuonna 1971 tekemän kartoituksen mukaan näitä palstoja ilmestyi 40 sanomalehdessä, suurimmassa osassa Ruotsin lääneistä. Palstoja oli yleensä yksi, ja ne ilmestyivät kerran viikossa. Aineisto koostui lähinnä käännetyistä paikallisuutisista, seurauutisista, suomalaisista lehdistä leikatuista uutisista ja tietotoimisto TT:n toimittamasta suomenkielisestä palvelusta. Vain harva lehti palkkasi suomenkielisiä toimittajia, eikä palstojen ”toimittajilla” yleensä ollut tehtävän vaatimaa koulutusta. Huovisen mukaan lehdissä odotettiin, että suomalaiset oppisivat niin paljon ruotsia, että he voisivat alkaa lukea ruotsinkielisiä sivuja²³. Kirjoittamishetkellä, keväällä 2011, enää yksi päivittäin ilmestyvä ruotsalaislehti, Borås Tidning, julkaisee suomalaispalstaa. Palstaa julkaistaan kerran viikossa.²⁴

Myös Ruotsin Radion ääniradiossa ajateltiin, että maahan muuttaneet ulkomaalaiset oli ruotsalaistettava. Ulkomaalaisille suunnattu ohjelmatoiminta muodostui pääosin ruotsin kielen kurseista. Vuonna 1961 SR lähetti suomalaisille suunnatun kielikurssin Ruotsin ruotsia. Ohjelma uusittiin moneen kertaan, ja siihen liittyvää oppikirjaa myytiin kaikkiaan 26 500 kappaletta. Kuusi vuotta myöhemmin SR teki suursatsauksen Svenska för er, jonka kohderyhmänä olivat kaikki ulkomaalaisryhmät. Siihen kuului 86 radio- ja kaksi televisio-ohjelmaa, joita uusittiin pitkälle 1970-luvulle. Vuonna 1971 alettiin tehdä Leva i Sverige -ohjelmaa, jonka tavoitteena oli perehdyttää maahanmuuttajat ruotsalaiseen yhteiskuntaan. Radio- ja televisio-ohjelmissa kuvattiin jugoslaviaalaisten kokemuksia ruotsalaisista ja muista maahanmuuttajista. Sarjasta tehtiin myös suomenkielinen versio. Suomalaisille tehtiin lisäksi oma versio ruotsalaisesta Työmarkkinatietous-sarjasta.²⁵ Kielikurssien lisäksi SR alkoi varhain lähettää muuta suomenkielisille suunnattua radio-ohjelmaa.²⁶ Aloite ei tullut radion sisältä, vaan Ruotsin Norden-yhdistyksestä. Norden-yhdistys perusti vuonna 1960 lautakunnan,

²² Yläräkkölä 1982: 1-4, Laroma 1982: 9-10, Korkiasaari 2000: 307, viittaa Viikkoviesti 4/1983, SR Sisuradio, <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=185&artikel=3764429>, julkaistu 7.6.2010, haettu 9.12.2010.

²³ NU 1972:4, s. 28-37, Huovinen, 1982: 15-16, 22-23.

²⁴ SR Sisuradio, <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=185&artikel=3152203>, julkaistu 8.10.2009, haettu 9.12.2010.

²⁵ SOU 1975:28 s. 364-367.

²⁶ Ks. Liite 1: Ruotsin Radion suomenkielisten ohjelmien kehitys.

jonka tehtävä oli edistää suomen kielen asemaa Ruotsissa. Se pyrki vaikuttamaan Ruotsin Radioon suoraan ja Pohjoismaiden neuvoston kautta, jotta ääniradioon ja televisioon saataisiin suomenkielistä ohjelmaa. Ponnistelujen tuloksena luotiin pohjaa Ruotsin Radion suomenkieliselle toiminnalle. Ääniradiossa Meidän kesken -ohjelma alkoi 1960-luvun alussa. Viisiminuuttinen ohjelma lähetettiin valtakunnan verkossa sunnuntaiaamuisin.²⁷

Norrbotenin alueella oli alettu lähettää suomenkielistä Pohjoiskalotti-ohjelmaa vielä aiemmin, vuonna 1957. Pohjoiskalotti oli suunnattu ennen kaikkea Ruotsin tornionlaaksolaisille, mutta sitä kuunneltiin rajajoen molemmin puolin. Se oli puoli tuntia pitkä ja sisälsi haastattelujen lisäksi suomenkielistä musiikkia. Lähetyksistä oli vastuussa SR:n Norrlannin piiripäällikkö Håkan Unsgaard, ja ohjelmaa toimitti sosiaalidemokraattinen valtiopäiväedustaja Ragnar Lassinanti. Vuonna 1968 Norrbottenissa käynnistettiin myös suomenkieliset uutislähetykset maanantaista perjantaihin. Ne olivat viisi minuuttia pitkät ja Norrbottenin uutisten lisäksi niissä kerrottiin Suomen Lapin ja Pohjois-Norjan tapahtumista.²⁸

Valtakunnallisessa verkossa suomenkielisten uutisten aloittaminen vaati Yleisradion ohjailua. Radio lähetti kesäisin turistiuutisia englanniksi ja saksaksi. Kesällä 1965 radio alkoi lähettää turistiuutisia myös suomeksi. Taustalla oli Yleisradion uutispäälliköksi huhtikuussa valitun Ralf Fribergin toiminta. Friberg halusi Ylelle oman kirjeenvaihtajan Tukholmaan. Hän perusteli tarvetta oman talon sisällä paitsi uutistoiminnan laajentamisella, myös suomalaisten turistien ja Ruotsissa asuvien suomalaisten palvelulla. Tarkoituksena oli, että kirjeenvaihtaja toimittaisi suomenkielisiä uutisia Ruotsin Radioon. Myös SR:n johto piti vakuuttaa ajatuksesta ja lähetysajan luovuttamisesta tarkoitukseen. Friberg perusteli suomenkielisiä uutisia palvelunäkökulmasta. Suomalaisturistien piti saada esimerkiksi liikenneneuvontaa omalla kielellään. Näin parannettaisiin sekä heidän että ruotsalaisten turvallisuutta kesäteillä. Yleisradio suostui kirjeenvaihtajakokeiluun ja SR uutiskokeiluun. Viisi minuuttia pitkät uutiset lähetettiin arkaamuisin, ja SR aikoi lähettää ne vain kesällä. Suomalaissiirtolaiset lähettivät syksyllä radioon kuitenkin niin paljon pyyntöjä uutisten jatkamisesta, että ne vakinaistettiin. Kuulijoita kehoitettiin kirjetulvaan. Vuonna 1966

²⁷ NU 1972:4, s. 14, Lindh, 1981: 1-3.

²⁸ Arto, 1981: 13-15.

uutisia alettiin lähettää myös arki-iltaisin ja vuonna 1967 sunnuntaiaamuun lisättiin suomenkielinen Tervetuloa aamukahville -ohjelma. Ohjelmaa lähetettiin yhteensä 1.15 tuntia viikossa. Suomen Yleisradion Tukholman kirjeenvaihtaja vastasi kaikesta ohjelmasta. Hän toimitti uutiset alun perin suomalaisen tietotoimiston STT:n uutispalvelun tarjonnasta, mutta siirtyi tammikuussa 1967 käyttämään SR:n ruotsinkielisen uutistoimituksen materiaalia, ruotsalaista tietotoimisto TT:tä ja kansainvälisiä uutistoimistoja.²⁹

SR perusti ääniradioon suomenkielisen toimituksen kesällä 1969. Lähetysaika kasvoi kuuteen tuntiin viikossa. Toimitus lähetti arkisin klo 8.00 ja 17.00 puolen tunnin pituiset lähetykset ja lauantaisin tunnin iltapäivällä. Sunnuntailähetykset lakkautettiin. Toimitukseen palkattiin kaksi kokopäiväistä työntekijää: suomenruotsalainen toimituspäällikkö Stig Törnroos, joka oli aloittanut uransa Yleisradiossa ja toimittaja Pertti Pitkänen. Lisäksi toimitus lainasi yhden toimittajan Yleisradiolta ja palkkasi kymmenkunta ohjelma-avustajaa. Suomenkielisen toimituksen seuraavan päällikön, Eeva Lindhin mukaan suomenkielisiä toimittajia ei haluttu vakinaistaa: Mitä heillä sitten tehtäisiin, kun Ruotsissa ei enää olisi suomalaisia siirtolaisia, eikä suomenkielisiä lähetyksiä enää tarvittaisi? Siirtolaisille haluttiin tarjota radiopalveluja, mutta suomalaisten siirtolaisuuden laajuutta, luonnetta ja merkitystä ei vielä ymmärretty.³⁰

2.5 Yleisradio tuottaa SR:lle suomenkielistä televisio-ohjelmaa

SR ei tehnyt aktiivista aloitetta myöskään television suomenkielisten ohjelmien aloittamisesta. Ne lähetettiin osana Suomen, Ruotsin, Norjan ja Tanskan yleisradioyhtiöiden vuosina 1957–1959 kehittämää Pohjoisvisiovaihtoa. Pohjoisvisio välitti televisioyhtiöiden välillä musiikki-, urheilu, teatteri-, viihde-, ajankohtais- ja dokumenttiohjelmaa. Yhtiöt tarjosivat omia ohjelmiaan vaihtoon ja maksoivat tiettyjä tekijänoikeuskuluja lukuun ottamatta kustannukset, jotka syntyivät niiden lähettämisestä ulkomaille. Ajatuksena oli, että kun tarjoat yhden ilmaisen ohjelman muille, saat takaisin kolme tai neljä ilmaista ohjelmaa muilta yleisradioyhtiöiltä. SR otti 1960-luvun puoliväliin mennessä vastaan 90 tuntia Pohjoisvision ohjelmaa vuodessa.³¹ Tilastossa ei

²⁹ Friberg 1983: 116-117, Lindh, 1981: 3-4, Jokinen, 1996: 411.

³⁰ Lindh, 1981: 4-7

³¹ NU 1971:16, s. 89, Zilliacus, 1979: 8-10.

ole eroteltu eri televisioyhtiöistä vastaanotetun ohjelman määrää. Myöskään Yleisradiosta hyväksytyt ruotsin- ja suomenkielisen ohjelman määrää ei ole eroteltu. Pohjoisvisio-ohjelmilla ei ollut kiinteää lähetyisaikaa television ohjelmakartassa, vaan niitä sijoitettiin eri lähetyksiltoihin ja -aikoihin.

Kiinteä suomenkielinen ohjelma-aika luotiin vuonna 1968³², ja SR teki itse aloitteen määrärahoista, joilla suomenkielisiä ohjelmia voitaisiin laajentaa radiosta televisioon. Taustalla oli toisen televisiokanavan käynnistäminen. Ohjelmia tarvittiin lisää, ja siksi ohjelmavaihtoa Suomen Yleisradion kanssa haluttiin lisätä. Lähtökohtana oli, että suomenkieliset ohjelmat lähetettäisiin säännöllisen ohjelma-ajan ulkopuolella ja tekstitetäisiin ruotsiksi.³³ Ensimmäinen varta vasten suomalaisille siirtolaisille suunnattu ohjelma esitettiin TV1:ssä sunnuntai- aamuna 27. lokakuuta klo 9:30–10:30. Se oli Lenita Airiston emännöimä ja Kauko Saarentauksen isännöimä viihdeohjelma Jatkoaika. Studiovieraina olivat Jörn Donner, Jouni Apajalahti ja Tabe Slioor.³⁴ SR markkinoi muutosta suomenkielisten televisiolähetysten alkuna:

”Sunnuntaina alkavat suomenkieliset televisiolähetykset, suomenkielisille siirtolaisille. Toistaiseksi lähetykset ovat tunnin pituisia lauantai- ja sunnuntai- aamuisin, noin kymmenen aikaan. Ohjelmat tekstitetään ruotsiksi.

Ohjelmat tulevat suomalaisesta televisiosta ja ulottuvat kaikkiin televisiorepertuaarin alueisiin: teatteriin, sosiaalisiin reportaaseihin, väittelyihin, dokumentteihin, luontoon, taiteeseen, ajankohtaisiin montaaseihin jne.”³⁵

TV1:n päällikkö Håkan Unsgaard kommentoi suomenkielisten ohjelmien alkua varovaisin sanakääntein. Hän totesi lehtiartikkelissa tammikuussa 1969, että ohjelmatoiminta oli toistaiseksi kokeilua: ”Ostamme Suomen televisiolta siellä näytettyjä ohjelmia. Itse emme vielä ainakaan voi tuottaa suomenkielistä ohjelmaa Ruotsissa. Siihen meillä ei ole varoja. Toivomme kuitenkin voivamme säilyttää

³² Ks. Liite 2: Ruotsin Television suomenkielisten lähetysten kehitys.

³³ Ote Kööpenhaminassa 7.-8.6.1968 pidetystä pohjoismaisten yleisradioyhtiöiden kokouksesta, Finlands Rundradio/Utlandsredaktion/Matti Hämäläinen, Manuskript för media, 1968-1970, Volymbeteckning 08/03, Rapport från Trondheim om pidetystä Pohjoisvisiokokouksesta, Pohjoisvisiota koskevat asiakirjat, Pohjoisvisiokokoukset 1965-1976, Luettelotunnus 2360.

³⁴ Unsgaard, 1980: 1.

³⁵ Nimeämätön ja päiväämätön lehtiartikkeli, Kansio Finskspråkiga program.

suomenkieliset ohjelmat Ruotsin televisiossa ja ehkä tulevaisuudessa kehittää suomenkielistä ohjelmatoimintaa entisestään.”³⁶

SR korosti, että ohjelmien päämääränä oli tarjota siirtolaisille mahdollisuus säilyttää yhteys Suomeen ja Yleisradion tarjontaan. Sen arveltiin olevan tärkeää riippumatta siitä, aikoivatko he palata Suomeen tai jäädä Ruotsiin ”pitkäksikin aikaa”.³⁷ Muotoilu on tuttu Radioselvityksestä, missä ymmärrettiin tilapäisesti maahan muuttaneiden tiedontarvetta kotimaasta ja haluttiin sulauttaa vakituisesti muuttaneet ruotsalaiseen yhteiskuntaan. Ohjelmapolitiikkaa pohdittiin myös SR:n ja Yleisradion suomenkielisiä ohjelmia koskevassa kokouksessa huhtikuussa 1970. Kokouksessa korostettiin, että ohjelmien tarkoituksena oli perehdyttää katsojat Suomen ajankohtaisiin asioihin. Ne tulisi esittää välittömästi Yleisradion esitysajankohdan jälkeen. Kriittisten ohjelmien esittämistä ei tulisi pelätä. Ajankohtaisohjelmien lisäksi lähetettäisiin viihdeohjelmia katsojien houkuttelemiseksi.³⁸ Myös pohjoismaista televisio- ja radiotarjontaa pohtinut työryhmä kiinnitti huomiota television ohjelmapolitiikkaan. Se toteaa, että ohjelmatarjonnan rivien välistä on luettavissa sopeutuminen poliittiseen tilanteeseen: ei saa näyttää siltä, että Ruotsissa käsitettäisiin suomalaiset pysyväksi väestönlisäykseksi. Monien heistä oletetaan jäävän maahan vain lyhyeksi ajaksi. Siksi televisio-ohjelmien pitää palvella yhteydenvälittäjänä kotimaahan ja sen kulttuuriin.³⁹

Unsgaard muotoili kuitenkin jo alkuvaiheessa myös toisen tavoitteen suomalaisille ohjelmille: ”Toivon erityisesti, että nämä ohjelmat omalta osaltaan suoristaisivat ruotsalaisten keskuudessa yhä vieläkin eläviä ennakkoluuloja suomalaisista. Minun omassa suvussani puhuttiin määrättyllä ylpeydellä, että suvussamme on vanhojen vallonien verta. Kukaan ei koskaan maininnut, että suvussamme on myös suomalaista verta. Toivoisin että nämä ohjelmat auttaisivat ruotsalaisia hyväksymään suomen kielen samanlaiseksi kuin minkä muun kielen tahansa.”⁴⁰

³⁶ RS 1969:1, s.4

³⁷ Håkan Unsgaardin lähetevastaus 9/12 1970, Ang Synpunkter ang. finska radio- och tv-program, Finlands Rundradio/Utlandsredaktionen/Matti Hämäläinen, Manuskript för media, 1968-1970, Volymbeteckning 08/03.

³⁸ Ingemar Leijonborg 7.4.1970, SR 1, Programsekretariatet, Beslutsprotokoll från sammanträde om de finskspråkiga programmen i TV1 den 1 april 1970, Finlands Rundradio/Utlandsredaktionen/Matti Hämäläinen, Manuskript för media, 1968-1970, Volymbeteckning 08/03.

³⁹ Tv ja radio pohjoismaissa: kehitysnäkymiä. 1972: 302.

⁴⁰ Ruotsin Suomalainen (RS) 1969:1, s.4

SR oli suomenkielisissä ohjelmavalinnoissaan käytännössä riippuvainen Yleisradiosta. Aluksi alustavat ohjelmavalinnat teki Yleisradion Tukholman kirjeenvaihtaja Esko Tommola. Hän sai Yleisradion television ohjelmaosastoilta ehdotuksia, täydensi niitä ja jätti oman ehdotuksensa Yleisradion ulkomaanpalvelulle. Sen jälkeen SR:n suomenkielisistä televisio-ohjelmista vastaava toimittaja Marianne Berggren matkusti Helsinkiin, katsoi tulkin avustuksella ehdotetut ohjelmat ja teki lopulliset valinnat.⁴¹ Ohjelmien valintaa vaikeuttivat rajalliset määrärahat, täsmälleen tunnin pituinen lähetysaika ja pitkä ennakkotoimitusaika. SR halusi ohjelmaluettelot 2-4 kuukautta ennen lähetyspäivämääriä. Itse ohjelmat haluttiin Tukholmaan vähintään 2-3 viikkoa ennen lähetystä, jotta ne ehdittäisiin kääntää ja tekstittää ruotsiksi. Helmikuussa 1970 vastuu ohjelmien alustavasta valinnasta siirrettiin Yleisradion TV1:n ja TV2:n toimitussihteereille Pertti Klemolalle ja Eero Silvastille. Näiden todettiin virkansa puolesta hallitsevan Yleisradion koko ohjelmatarjonnan. SR maksoi toimitussihteereille korvauksen näiden tekemästä työstä. Lopulliset valinnat teki edelleen suomea taitamaton Marianne Berggren.⁴²

Klemola totesi lehtiartikkelissa v.1970, että vaikka Yleisradion ohjelmatuotanto kokonaisuudessaan oli laaja, suuri osa siitä oli ohjelmia, joita ei voitu lähettää Ruotsiin, esimerkiksi suoria lähetyksiä tai koulu-TV:n ohjelmia. Hän pyrki valitsemaan Ruotsin suomalaisten katsottavaksi ”parasta suomalaista ohjelmaa”. Viihteen lähettäminen ja televisiosarjat olivat kuitenkin usein liian kalliita, eikä elokuvia voinut lähettää tunnin lähetysajan puitteissa. Silvasti puolestaan kertoi, että periaatteena oli informatiivinen ohjelmapolitiikka, ja valinnoissa suosittiin asiaohjelmia. Parhaat asiaohjelmat olivat usein kriittisiä. Irrallaan yhteydestä yleiseen keskusteluun ohjelmat tuntuivat antavan liian negatiivisen kuvan Suomesta.⁴³

Unsgaard toteaa, että SR suosi dokumenttiohjelmia ajankohtaisohjelmien kustannuksella, ja ohjelmatarjontaa hallitsi kulttuurihistoria. Suomi näyttäytyi arvostelijoiden mielestä alkeellisena maanviljelysmaana modernin teollisuusyhteiskunnan sijaan.⁴⁴ Berggren⁴⁵ puolestaan veti saamastaan

⁴¹ RS 1969:12, s. 16

⁴² Finlands Rundradio/Utlandsredaktionen/Matti Hämäläinen, Manuskript för media, 1968-1970, Volymbeteckning 08/03, Kinnunen 1969: 3-4.

⁴³ RS 1970:8, s. 3

⁴⁴ Unsgaard 1980: 2

katsojapalautteesta johtopäätöksen, että suomalaiset identifioituivat ohjelmiin voimakkaasti. He kokivat ohjelmat suomalaisena ikkunana ruotsalaiseen yhteiskuntaan. Ikkuna näytti, kuinka suomalaiset käyttäytyvät. Siirtolaiset pelkäsivät, että jos suomalaiset näytettiin ohjelmissa kielteisessä valossa, se heijastuisi ruotsalaisten asenteissa.

SR:n lähtökohtana oli, että suomenkieliset ohjelmat lähetettäisiin television tavallisen lähetysajan ulkopuolella. Tämäkin ajatus juonsi Radioselvitykseen, jossa vieraskielisten ohjelmien ja tekstityksen uskottiin herättävän ärtymystä ruotsalaisissa katsojissa. Ohjelmat lähetettiin joko ennen ”varsinaisen” ohjelmiston alkua tai sen jälkeen. Tällä perusteella 1960- ja 1970-luvulla määrätty ohjelma-ajat pysyivät suomalaisina vuosikymmeniä. Unsgaard⁴⁶ myönsi, että suomenkielisillä ohjelmilla ei haluttu loukata valtaväestön ”omaksi katsomaansa lähetysaikaa”. Hän väitti kuitenkin, että viikonloppuaamujen varhainen lähetysaika oli tarkkaan harkittu ja elintapatutkimukset osoittivat, että siirtolaisilla oli tuolloin mahdollisuus katsoa televisiota.

SR:n yleisö- ja ohjelmatutkija Lilian Nowak kysyikin katsojatutkimuksessa vuonna 1971 suomalaisten mielipidettä lähetysajoista. He saivat valita neljän ajan väliltä: klo 9.00–10.00, klo 10.00–11.00, klo 16.00–17.00 tai klo 17.00–18.00 lauantaisin ja sunnuntaisin. Kunakin päivänä sai valita vain yhden ajan. Lauantaina suosituimmaksi ajaksi nousi 17.00–18.00. Sitä kannatti 22 prosenttia. Sunnuntain suosituin aika oli todellinen lähetysaika 10.00–11.00, ja sitä kannatti 26 prosenttia. Hajonta oli kuitenkin suurta, ja valinnan mahdollisuudet pienet.⁴⁷ Kahta vuotta aiemmin tehty tutkimus osoitti, että puolet suomalaisista oli tyytyväisiä lähetysaikoihin, 40 prosenttia piti niitä liian aikaisina, 10 prosenttia ei osannut ottaa kantaa vuorotyön tai muun vastaavan syyn vuoksi.⁴⁸

Suomenkielisten ohjelmien katsojaluvut jäivät alussa vaatimattomiksi. SR teki marraskuussa 1968 yhteistyössä Tilastollisen keskustoimiston (SCB) kanssa haastattelututkimuksia televisioyleisönsä suuruudesta. Suomenkieliset ohjelmat saivat 0-3 prosentin katselun. Kolmen prosentin katselu olisi 2000-luvun mediatilanteessa

⁴⁵ Marianne Berggrenin kirje Ingemar Leijonborgille 26.4.1970, Kansio Finskspråkiga program.

⁴⁶ Unsgaard, 1980: 1.

⁴⁷ Nowak, 1971: 45.

⁴⁸ Kinnunen, 1969: 4.

hyvä, mutta vuonna 1968 Ruotsin radiolla ei ollut kaupallisia kilpailijoita lainkaan. Televisioyleisö valitsi TV1:n ja TV2:n välillä. Tutkimuksissa katselu saattoi nousta niinkin aikaisin kun klo 13 päivällä 20 prosenttiin. Illan pääuutislähetykset saavuttivat poikkeuksetta yli 50 prosentin katselun. Katsojatutkimuksiin on vastannut 273–416 haastateltavaa.⁴⁹ Alkuperäinen otanta on siis ollut pieni, eikä tutkimuksessa selitetä otannan perusteita eikä hävikkilukuja. Suomalaisten siirtolaisten osuus oli todennäköisesti hyvin pieni, ja kielitaidottomat lienevät karsiutuneet joukosta kokonaan. Tutkimuksesta ei voi vetää pitkälle meneviä johtopäätöksiä.

2.5.1 Ensimmäiset uutisohjelmat

Suomenkielisissä ohjelmissa alettiin lähettää myös uutismateriaalia keväällä 1969. Sekä lauantain että sunnuntain lähetykset aloitettiin noin 5-10 minuutin pituisilla uutiskoosteilla, jotka perustuivat Yleisradion edellispäivien uutislähetysiin. Klo 21:00:n uutiset ja Uutisviikon Suomea käsittelevä osa lähetettiin perjantai-iltaisina linkillä Tukholmaan. Lauantaisin lähetettiin vain klo 21:00:n uutiset. Tukholmassa Yleisradion uusi kirjeenvaihtaja Börje Holmlund ja SR:n ääniradion suomenkielisen toimituksen toimittaja Pertti Pitkänen koostivat ja leikkasivat lähetykset koosteeksi. Uutisvakka eli Nyhetsmosaik oli syntynyt.⁵⁰

Vuoden sisällä SR ja Yleisradio kuitenkin totesivat, että uutislähetykset eivät sisältönsä puolesta täyttäneet niille asetettuja vaatimuksia. Lisäksi materiaalin toimittaminen linkiteitse Tukholmaan oli osoittautunut kalliiksi SR:lle ja vei suuren osan ohjelmiin varatuista määrärahoista. Yleisradion Ulkomaanpalvelun toimituspäällikkö Ulla Haarma sai keväällä 1970 tehtäväkseen tutkia, voitaisiinko Helsinkiin palkata freelance-toimittaja, joka koostaisi lähetykset valmiiksi. Syksystä 1970 lähtien Voitto Kotilainen palkattiin toimittamaan uutta katsausta. Hänen tehtävänään oli kerätä materiaalia Ylen ajankohtais- ja uutislähetyksistä. Tehtävän määrittelyssä huomautettiin, että kyse ei ollut

⁴⁹ Sveriges Radio, Sektionen för publikundersökningar, Undersökning nr 35/68. 2, 4, 10, 18 december.

⁵⁰ Yhteenveto 1.5.1970 Tukholmassa pidetystä Suomenkielisiä TV-ohjelmia Ruotsissa käsitelleestä kokouksesta. Riksarkivet: Finlands Rundradio/Utländsredaktionen/Matti Hämäläinen, Manuskript för media, 1968-1970, Volymbeteckning 08/03.

uutislähetyksestä vaan ajankohtaisesta katsauksesta. Kotilainen koosti materiaalin perjantaisin ja lähetti sen lentoteitse Tukholmaan lauantaiamuisin.⁵¹

Neljä kuukautta myöhemmin tämäkin ratkaisu todettiin yleisöpalutteen ja lehtikirjoittelun perusteella epäonnistuneeksi. Yleisradion TV-uutistoimituksessa ei myöskään katsottu hyvällä silmällä, että ulkopuolinen freelance-toimittaja käytti toimituksen materiaalia ja arkistoa. Vastuu uutiskoosteen sisällöstä siirrettiin TV1:n ja TV2:n toimitussihteereille. Kotimaan toimittajat saivat toimia studioreporttereina ja ajankohtaislähetysten ohjaajat ja toimitussihteerit vastata koosteen nauhoituksesta. SR korvasi työstä aiheutuneet kulut. Uutisviikko nauhoitettiin Pasilassa klo 21:30–22:30, ja kuvanauha lähetettiin Tukholmaan lauantaiamuna lentokoneella. Se lähetettiin kuitenkin vasta sunnuntaina klo 10.00 alkavassa suomenkielisessä lähetyksessä. Sitä ei tekstitetty ruotsiksi.⁵²

Uutisviikon lähtökohtana oli, että ruotsinsuomalaiset tyydyttävät päivittäisen uutistarpeensa – kielitaidon mukaan – ruotsalaisista joukkotiedotusvälineistä ja SR:n ääniradion suomalaisista uutislähetyksistä. Nämä käsittelivät eniten Ruotsin ja ulkomaan tärkeimpiä uutistapahtumia. Siksi Uutisviikon tehtäväksi nähtiin Suomen uutisten kertominen. Tavoitteena oli tarjota siirtolaisille yhteys kotimaahan, mutta myös tarjota heille sellaista tietoa, joka auttaisi heitä päättämään, jäisivätkö he Ruotsiin vai palaavatko Suomeen. Kerronnassa korostettiin, että ohjelma suunnattiin vähemmistölle, ja sen usein eristäytyneille ja yksinäisille jäsenille. Siksi Uutisviikon kerronnan piti olla inhimillistä, tuttavallista ja lämmintä. Kielen piti olla puhekieltä, joka sisältäisi lyhyitä, yksinkertaisia lauserakenteita. Synonyymeistä piti valita yksinkertaisimmat ja helposti ymmärrettävät.⁵³

⁵¹ Yhteenvedot 1.4.1970 Tukholmassa ja 30.4.1970 Helsingissä pidetyistä Suomenkielisiä TV-ohjelmia Ruotsissa käsitellyistä kokouksista, Finlands Rundradio/Utlandsredaktionen/Matti Hämäläinen, Manuskript för media, 1968-1970, Volymbeteckning 08/03.

⁵² Yrjö Länsipuron muistiot TV:n uutistoimitukselle 12.1.1971 ja 3.3.1971, Finlands Rundradio/Utlandsredaktionen/ Matti Hämäläinen, Manuskript för media, 1968-1970, Volymbeteckning 08/03, Siirtolaisasian neuvottelukunnan mietintö 1, 1972: 29.

⁵³ Yrjö Länsipuron muistiot TV:n uutistoimitukselle 12.1.1971 ja 3.3.1971, Finlands Rundradio/Utlandsredaktionen/ Matti Hämäläinen, Manuskript för media, 1968-1970, Volymbeteckning 08/03.

2.5.2 Katsojatutkimukset ja kasvava kritiikki

SR tutki television Suomenkielisten ohjelmien katsomista ensimmäiset kerrat lokamarraskuussa 1969 ja toukokuussa 1971. Ensimmäisen, julkaisemattomaksi jääneen tutkimuksen teki Yleisradion TV:n uutistoimituksen toimittaja Osmo Kinnunen. Toisen teki SR:n yleisö- ja ohjelmatutkija Lilian Nowak. Tutkijat päätyivät osin hyvinkin erilaisiin tuloksiin, etenkin suomalaisten sopeutumisen ja suomenkielisten ohjelmien katsomisen suhteen.

Osmo Kinnunen teki tutkimuksensa SR:n rahoittamana lomallaan Jönköpingissä, Husqvarnassa ja Tukholmassa. Kaikki tutkimukseen osallistuneet suomalaiset katselivat suomenkielisiä televisio-ohjelmia. Puolet katsoi kaikki ohjelmat, kolmasosa kerran viikossa ja loput vähintään kerran kuukaudessa. Lisäksi kaikki toivoivat, että televisio lähettäisi enemmän suomen kielellä. Kinnunen toteaa, että ”jokainen haastatelluista ehtisi katsomaan, vaikka suomenkielistä ohjelmistoa olisi televisiossa joka päivä”. Toiveena oli jokapäiväinen uutislähetys. 80 prosenttia oli sitä mieltä, että sopivin aika uutisille olisi noin klo 18.00 ja 40 prosenttia katselisi, vaikka lähetysaika olisi 22.30. Tutkimukseen sisältyi kysymys: ”Jos toteutettaisiin muutaman osan käsittävä ohjelmasarja, joka alun perin tehtäisiin Ruotsin suomalaisten tarpeita ajatellen, pitäisikö sen käsitellä a) kehitystä ja olosuhteita Suomessa, b) Ruotsin suomalaisten oloja (saavutuksia ja hyvinvointia sekä vaikeuksia ja vastoinkäymisiä), c) elintapoja ja olosuhteita Ruotsissa.” Peräti 80 prosenttia valitsi vaihtoehdon b), Ruotsin suomalaisen vaihtoehdon.⁵⁴

Vaikka katselu oli laajaa, kolme neljäsosaa piti ohjelmia liian kuivina, vanhahtavina tai taiteellisina. Ruotsin suomalaisia ärsytti etenkin, että Suomi esitettiin pettuleivän, runonlaulajien ja virsukulttuurin maana. Neljäsosa oli tyytyväisiä sisältöön. Kaikki tyytyväiset olivat asuneet maassa vähintään viisi vuotta ja puhuivat ruotsia vähintään tyydyttävästi. Toisaalta myös tyytymättömien joukon enemmistö oli asunut maassa yhtä kauan ja puhui ruotsia yhtä hyvin. Lähes kaikki toivoivat televisioon lisää viihdettä: musiikkia, sketsejä, elokuvia ja näytelmiä. 45 prosenttia toivoi lisää urheilua.⁵⁵

⁵⁴ Kinnunen, 1969: 1, 4, 8.

⁵⁵ Kinnunen, 1969: 5-6.

70 prosenttia oli sitä mieltä, että ohjelmia oli niin vähän, että ne eivät vaikuttaneet suomen kielen säilymiseen. Kaikki olivat myös sitä mieltä, että ne eivät estäneet ruotsin kielen oppimista. 60 prosenttia mainitsi, että ohjelmat päinvastoin auttoivat ruotsin oppimisessa, koska ne oli tekstitetty. Ohjelmat myös auttoivat siirtolaisia sopeutumaan Ruotsiin. Kinnusen mukaan sopeutuminen tarkoitti vastaajille lähinnä viihtymistä. Kaikkiaan 60 prosenttia ja alle kaksi vuotta maassa asuneista 80 prosenttia oli sitä mieltä, että ohjelmat auttoivat sopeutumisessa. Silti 70 prosenttia katsoi myös ruotsinkielistä iltaohjelmaa. Yleinen viihtyvyys Ruotsissa oli neliasteisella asteikolla, nollassa kolmeen, keskimäärin 2 eli hyvä.⁵⁶ Tutkimukseen haastateltiin noin sata suomalaista siirtolaista, jotka olivat asuneet Ruotsissa 0-20 vuotta. Haastateltavien ikä vaihteli 15:stä 55 vuoteen, ja mukana oli niin naisia kuin miehiä, perheellisiä ja perheettömiä. Tavoitteena oli valita mahdollisimman erilaisia henkilöitä. Kinnunen valitsi haastateltavansa Suomi-seurojen kortistojen ja osoitehakemistojen avulla.⁵⁷

Aloite Nowakin tutkimukseen tuli SR:n ääniradion suomenkielisestä toimituksesta, mutta myös TV1 päätettiin ottaa tutkimukseen mukaan. Katsojia pyydettiin osittain pitämään päiväkirjaa katsomisestaan, osittain vastaamaan kyselylomakkeeseen. Tulosten mukaan keskimääräinen katselu oli 40–45 prosenttia. 70 prosenttia oli nähnyt ainakin yhden ohjelman.⁵⁸ Luvut olivat huomattavasti pienempiä kuin Kinnusella (50 ja 100 %). Eroa selittää ainakin osittain Nowakin tutkimusajankohta, toukokuu, jolloin television katselu vähenee päivien pidentyessä ja lämmitessä.

Tutkittavalla ajanjaksolla oli lähetetty viisi asiaohjelmaa ja kolme viihdeohjelmaa. Asiaohjelmat kertoivat kaupunkisuunnittelusta (Kenen Helsinki), Kolhoosista Itä-Siperiassa, Itämeren saastumisesta, siirtolaisista (Valokeila) ja Yleislakosta 1956. Viihdeohjelmat olivat laulaja Irwin Goodmanista kertova Kultainen kurjuus, tangokuningas Taisto Tammesta kertova Tatu ja Ilkamat. Tutkija ei verrannut asia- ja viihdeohjelmien katsomista toisiinsa, eikä lähetyspäivän vaikutusta katsomiseen. Katsojalukujen välillä ei näytäkään olleen yksiselitteisiä eroja, arvostuksessa sen sijaan oli. Katsojat arvioivat ohjelmien sisältöä viisiasteisella asteikolla erittäin hyvästä erittäin huonoon. Viihdeohjelmat saivat poikkeuksetta myönteiset arviot: 75–80 prosenttia piti

⁵⁶ Kinnunen, 1969: 8-10.

⁵⁷ Kinnunen 1969, 1-2.

⁵⁸ Nowak, 1971: 1, 5-9, 55-56.

niitä erittäin tai melko hyvinä. Vain 5-11 prosenttia piti niitä melko tai erittäin huonoina. Asiaohjelmien kohdalla vastaavat luvut olivat 39–43 prosenttia myönteisiä arvioita, 22–28 prosenttia kielteisiä arvioita. Noin kolmasosa antoi asiaohjelmista neutraalit arviot.⁵⁹ Myönteisten arvioiden määrä oli huomattavasti suurempi kuin Kinnusella (25%). Kinnusen tutkimuksen aikaan ohjelmien alustavat valinnat teki vielä Esko Tommola, Nowakin tutkimuksessa Klemola ja Silvasti. Voi olla, että valintakriteerit olivat kehittyneet tutkimuksesta toiseen. Voi myös olla, että Nowakin tutkimusaikana oli esitetty poikkeuksellisen hyviä ohjelmia, tai että suomalaiset vastasivat ruotsalaiseen kaksivaiheiseen kirjalliseen tutkimukseen suomalaista haastattelututkimusta varovaisemmin. Tutkimuksen myönteisiä arvioita ihmeteltiin myös sanomalehti Ruotsin Suomalaisen uutisessa, ”sillä julkisuudessa esiintyy melko usein valituksia juuri televisio-ohjelmista”⁶⁰.

Ohjelmista viisi oli lähetetty lauantaina ja kolme sunnuntaina. Kerättyjen lukujen mukaan lauantain lähetysaikojen katsonnasta oli suurempi vaihtelu (27:sta 50,5:een prosenttia) kuin sunnuntaina (43:sta 53:een prosenttia). Tutkimusajankohdan ensimmäisenä ja viimeisenä lauantaina lähetetyt dokumentit Kenen Helsinki ja Yleislakko 1956 keräsivät selvästi vähiten katsojia: 27 ja 29 prosenttia. Toisaalta keskimmaisina lauantaina lähetetyt Kolhoosi Itä-Siperiassa ja Itämeren saastuminen saivat 46–50,5 prosentin katselun. Miehet katsoivat naisia enemmän, ja vanhemmat katsojat muita enemmän.⁶¹

Uutisviikon katsoi tutkimussunnuntaina (23.5.1971) 46 prosenttia päiväkirjaa pitäneistä. Kyselylomakkeessa kysyttiin lisäksi viimeisimmän neljän sunnuntain katselua. Noin 40 prosenttia katsoi usein, puolet harvoin ja 10 prosenttia ei muistanut tai vastannut kysymykseen. Katsojista 65 prosenttia piti ohjelmaa erittäin tai aika hyvänä. 30 prosenttia ei ollut mitään mieltä, ja 6 prosenttia piti ohjelmaa aika tai hyvin huonona.⁶²

⁵⁹ Nowak, 1971: 47-55.

⁶⁰ RS 1971:20, s.1, 8

⁶¹ Nowak, 1971: 47-55.

⁶² Nowak, 1971: 46-47.

Taulukko 2: Uutisviikon katselu vuonna 1971, prosenteissa⁶³.

kaikki neljä ohjelmaa	16,5
2-3 ohjelmaa	21
jonkun ohjelman	29
ei yhtään ohjelmaa	24
ei muista, ei ole vastannut	9,5

Nowak arvioi suomenkielisten ohjelmien katselua myös suhteessa siirtolaisten sopeutumiseen. Vajaan kaksi vuotta ja yli seitsemän vuotta Ruotsissa asuneet siirtolaiset katsoivat ohjelmia muita vähemmän. Nowakin mukaan uusilla siirtolaisilla oli vähemmän televisioita, ja siksi he katsoivat muita vähemmän. Kohderyhmästä 84 prosenttia omisti television, kun ruotsalaisten tv-omistus oli 93 prosenttia. Yli seitsemän vuotta maassa asuneet puolestaan ymmärsivät ruotsia muita paremmin ja voivat siksi katsoa ruotsinkielisiä televisio-ohjelmia. Koko kohderyhmästä 55 prosenttia arvioi ymmärtävänsä ruotsia erittäin tai aika hyvin, 44 prosenttia aika tai erittäin huonosti. Nowak näki suoran yhteyden kielitaidon karttumisella ja suomenkielisten ohjelmien katsomisen vähenemisellä. Vähemmän kuin kaksi vuotta maassa asuneista keskimäärin 38 prosenttia on katsonut suomenkielisiä ohjelmia, 2-5 vuotta maassa asuneista 49 prosenttia ja yli seitsemän vuotta asuneista 40,5 prosenttia.⁶⁴ Kinnunen ei tehnyt systemaattista arviota suomalaisten television katsomista suhteessa kielitaitoon tai maassa asuttuun aikaan, mutta hänen tutkimukseen sisältyi ruotsia huonosti ja hyvin hallitsevia sekä maassa lyhyen ja pitkän aikaa asuneita. Kinnusen havainnon mukaan kielitaito ei ollut suoraan verrannollinen Ruotsissa asuttuun aikaan, vaan riippui paljon myös siirtolaisen aloitekyvystä ja suhtautumisesta muihin ihmisiin. Kielitaitoiset perheelliset viihtyivät parhaiten, kielitaidottomat poikamiehet huonoiten. Silti kaikki katsoivat suomenkielisiä ohjelmia. 70 % katsoi myös ruotsalaista iltaohjelmaa.⁶⁵

Nowakin johtopäätös siirtolaisten kielitaidon kartumisesta ja siihen liittyvästä suomenkielisten ohjelmien katsomisen vähenemisestä sopi hyvin Ruotsissa vallalla olleeseen ajatukseen siirtolaisten sulauttamisesta ruotsalaiseen yhteiskuntaan. Kielitaito nähtiin avaimena yhteiskuntaan sulautumiseen, ja sitä pidettiin siirtolaisille itsestään

⁶³ Nowak, 1971: 46

⁶⁴ Nowak, 1971: 45, 57, 61, Tabellbilaga, tabell 11.

⁶⁵ Kinnunen 1969: 2.

selvänä tavoitteena. Tutkija ei nähnyt, että suomalaisilla voisi olla kielellisiä ja kulttuurisia syitä katsoa suomenkielisiä ohjelmia senkin jälkeen, kun he olivat oppineet ruotsin kielen. Hän piti itsestään selvänä, että kielitaitoiset siirtyisivät katsomaan ruotsinkielisiä ohjelmia.

Nowakin tutkimukseen osallistui 15–80-vuotiaita suomenkielisiä siirtolaisia. Otanta tehtiin SCB:n väestötilastoista kansalaisuuden perusteella. Alun perin 1053 Suomen kansalaisen joukosta karsittiin pois suomenruotsalaiset ja paluumuuttajat, jolloin jäljelle jäi 816 henkilöä. Hävikin suuruus oli 23 prosenttia, ja tutkimukseen osallistui lopulta 624 henkilöä. Hävikki muodostui enimmäkseen miehistä, nuorista aikuisista (20–24-vuotiaat) ja naimattomista. Tutkija Lillian Nowak oli itse sitä mieltä, että tutkimus kuvasi ”vakiintuneemman siirtolaisväestön” radion ja television kuuntelu- ja katsomistapoja. Suomenruotsalaisia ei kelpuutettu tutkimukseen, koska heidän käytössään oli koko ruotsinkielinen radio- ja televisiotarjonta. Tekijä huomautti lisäksi, että tutkimuksesta jäivät pois kansalaisuutensa vaihtaneet ja Tornionlaakson suomenkieliset. Hän arvioi kohderyhmän suuruudeksi tutkimuksen määritelmillä 120 000, mutta todellisuudessa jopa 350 000 henkilöä.⁶⁶

2.5.3 Vaatimus omatuotannosta

Monet eri lähteet⁶⁷ kertovat ruotsinsuomalaisten tyytymättömyydestä suomenkielisten lähetyksaikoihin ja ohjelmien sisältöön, mutta kritiikin alkuperäistä lähdettä ja laajuutta on vaikea arvioida. Kinnunen ja Nowak päätyivät täysin erilaisiin tuloksiin katsojien tyytyväisyydestä. Ensimmäisen mukaan katsojien enemmistö oli tyytymättömiä, toisen mukaan tyytyväisiä. Kummankin tulokset voi kyseenalaistaa otannan, hävikin ja tutkimusajanjakson perusteella. Katsojien kritiikki ei myöskään kanavoitunut yleisönosastonkirjoitteluna. Ruotsin Suomalaisseurojen Keskusliiton (RSKL) tiedotuslehdessä Ruotsin Suomalaisessa (RS) oli vuosina 1968–1980 harvoja, yksittäisiä ohjelmia arvostelevia yleisökirjoituksia. Mitään yleistä keskustelua suomenkielisestä ohjelmatarjonnasta ei käyty. Sen sijaan lehden pääkirjoituksissa vaadittiin toistuvasti enemmän ja parempaa suomenkielistä ohjelmaa.

⁶⁶ Nowak, 1971: 1-12.

⁶⁷ Lue esimerkiksi Unsgaard 1980, Siirtolaisasiainneuvottelukunnan mietintö 1. 1972, Friberg 1972.

Aluksi vaatimukset suomenkielisen ohjelman parantamisesta kohdistuivat Yleisradioon. Elokuussa 1970 RS:n pääkirjoituksessa esitettiin ensimmäistä kertaa toivomus ohjelmien omatuotannosta Ruotsissa: ”Rahanpuute tuntuu olevan myös Ruotsin radion suomenkielisten tv-ohjelmien kehittämisen esteenä. Toivomuksena ja pyrkimyksenä on täällä tapahtuva oma tv-tuotanto. Nähtäväksi jää, milloin siihen päästään, kun pääpaino on toistaiseksi edelleenkin Suomen television halvimpien kotiseutu-, luonto- ja musiikkiohjelmien esittämisessä. Ihmetystä on lisäksi herättänyt, että ne ovat osin olleet ruotsinkielisiä ja osin sellaisia, joissa ei ole puhuttu sanaakaan mitään kieltä. Kenestä asioiden korjaaminen ja kehittäminen riippuneekin, olisi toivottavaa, että tässä työssä kuunneltaisiin myös sen yleisön ääntä, jolle lähetykset on tarkoitettu.”⁶⁸

Kaksi vuotta myöhemmin vaatimus omatuotannosta kirjattiin Ruotsin Suomalaisseurojen Keskusliiton (RSKL) ensimmäiseen ohjelmajulistukseen: ”Ruotsinsuomalaisen kulttuurin kehittämisen perusedellytyksiin kuuluu maan suomenkielisen lehdistön aseman kaikinpuolinen parantaminen, suomenkielisen radiotoiminnan määrällinen ja laadullinen vahvistaminen, suomenkielisten televisio-ohjelmien tuottaminen Ruotsissa ja Suomesta hankittavien televisio-ohjelmien laadullinen parantaminen.”⁶⁹

Suomessa hallitus oli vuonna 1970 perustanut laaja-alaisen Siirtolaisasiain neuvottelukunnan, johon kuului viranomaisten, työmarkkinajärjestöjen ja kansalaisjärjestöjen lisäksi Ruotsin Suomalaisten Keskusliiton ja Suomenruotsalaisten keskusliiton Ruotsissa (FRIS) edustajat. Neuvottelukunnan tehtävänä oli laatia ehdotuksia ulkosuomalaisten aseman parantamiseksi ja paluumuuton edistämiseksi. Neuvottelukunnan tärkeimpiin ehdotuksiin kuului, että Pohjoismaiden kansalaisille myönnettäisiin kunnallinen äänioikeus kaikissa Pohjoismaissa. Ehdotus oli kansainvälisestikin ainutlaatuinen. Suomen hallitus teki yhteispohjoismaisen ehdotuksen äänioikeudesta ja vaalikelpoisuudesta vuonna 1972. Uudistus toteutettiin Ruotsissa muutama vuosi myöhemmin.⁷⁰

⁶⁸ RS 1970:11, s.2

⁶⁹ RS 1972:12, s.6

⁷⁰ Laakkonen 1996: 124.

Siirtolaisasiain neuvottelukunta pohti myös, kuinka suomenkielisiä radio- ja televisio-ohjelmia voitaisiin lisätä Ruotsissa. Se huomautti, että televisio-ohjelmista vain uutiset oli toimitettu erityisesti ruotsinsuomalaisille. Neuvottelukunnan jäsenen Ralf Fribergin mielestä televisio toiminnan tavoitteena olisi tullut olla Ruotsissa valmistettua Ruotsin suomalaisille tarkoitettua ohjelmaa, kuten uutisia ja studiokeskusteluja. Päämäärän esittäminen tuntui hänestä kuitenkin vuonna 1972 utopistiselta. Siirtolaisasiain neuvottelukunta totesi, että tarjontaa voisi lisätä neljällä tavalla: 1.) lisäämällä ohjelmien vaihtoa, 2.) lähettämällä ohjelmia Suomesta Ruotsiin suoraan lähettimestä vastaanottimeen, 3.) lähettämällä ohjelmia Suomesta Ruotsiin linkkien välityksellä, 4.) aloittamalla suomenkielisten tv-ohjelmien tuotannon Ruotsissa. Taloudellisten, tekijänoikeudellisten ja radiopoliittisten tekijöiden vuoksi neuvottelukunta päätyi siihen, että ohjelmavaihtoon lisääminen olisi paras keino parantaa suomenkielisten tv-ohjelmien tarjontaa nopeasti. Neuvottelukunta huomautti, että ohjelmien lopullisessa valinnassa tulisi olla mukana vähintään yksi suomenkielentaitoinen henkilö, mieluiten ruotsinsuomalainen. Ohjelmat tulisi valita lähempänä niiden lähetyshetkeä Ruotsissa, valinnoissa olisi päästävä suurempaan joustavuuteen ohjelmien pituuden suhteen, ja suomenkielisistä ohjelmista tulisi antaa järjestetyissä muodoissa tapahtuvaa jälkikritiikkiä, mikä toistaiseksi oli puuttunut.⁷¹

2.5.4 Ajankohtaisohjelma Tapahtumia perustetaan

Vastuuta ruotsinsuomalaisen omatuotannon käynnistämisestä ei kuitenkaan ottanut SR, vaan Yleisradio. Yleisradio ehdotti SR:lle vuonna 1971, että se alkaisi tuottaa erityisesti Ruotsin suomalaisille suunnattua ajankohtaisohjelmaa. SR:ssä ajatukseen suhtauduttiin varovaisesti, jopa nurjamielisesti, sillä siellä epäiltiin, että Suomen työvoimaministeriö rahoittaisi ohjelmaa. Työvoimaministeriön tavoitteena olisi houkuttaa suomalaisia siirtolaisia palaamaan kotiin, koska heitä tarvittiin Suomen työmarkkinoilla. Tämän koettiin loukkaavan SR:n riippumattomuutta.⁷² Lähteistä ei käy ilmi, mistä epäilyt heräsivät. Tieto on kuitenkin elänyt sitkeästi tähän päivään, ja sitä kerrotaan sekä huhuna että totena. Jokinen⁷³ arvioi teoksessa *Finnarnas historia i Sverige*, että

⁷¹ Siirtolaisasian neuvottelukunnan mietintö 1, 1972: 1-7, 28, 30-31, 40-42, Friberg, 1972: 143.

⁷² Hans Åke Mathiassonin kirje Sam Nilssonille 7.2.1980, Unsgaard 1980: 5.

⁷³ Jokinen 1996: 417

ministeriö saattoi rahoittaa ohjelmaa. Korkiasaari⁷⁴ viittaa teoksessa Suomalaiset Ruotsissa TV1:n suomalaistoimittaja Pertti Pitkäseltä saamaansa kirjeeseen ja kertoo, että näin oli. Ohjelman toimittaja Matti Hämäläinen kommentoi itse asiaa sanomalehti Ruotsin Suomalaiselle 1970-luvulla: ”Meitä on epäilty työvoiman värvääjiksi takaisin Suomeen. Epäily on kyllä ollut aiheeton. Meidän tehtävänämme on ollut välittää rehellisesti tietoja Suomen oloista. Työllisyys on uutinen. Olemme käsitelleet koko ajan työllisyystilannetta tiukasti uutisaiheena ja varoneet visusti värväystä.”⁷⁵

Tilanne Suomen ja Ruotsin työmarkkinoilla oli muuttumassa 1970-luvulla. Suomessa alettiin kärsiä työvoimapulaa, ja Suomi alkoi tietoisesti jarruttaa maastamuuttoa ja rohkaista paluumuuttoa. Laakkonen kuvailee muuttunutta tilannetta Suomen ja Ruotsin välisenä maaotteluna suomalaisesta työvoimasta. Siirtolaisasiain neuvottelukunnan perustaminen vuonna 1970 oli ensimmäinen toimenpide paluumuuton edistämiseksi. Joulukuussa 1970 Hymy-lehti käynnisti paluumuuttokampanjan, joka sai julkisuutta muissa suomalais- ja ruotsalaislehdissä. Ruotsille tuli yllätyksenä, että Suomi tarvitsi työvoimaa ja toivoi siirtolaisten paluuta. Ruotsalaiset olivat tuudittautuneet uskoon, että he tekivät Suomelle palveluksen ottaessaan työvoimasiirtolaiset vastaan. Suomen ja Ruotsin työministerit tapasivat joulukuussa 1970 keskustellakseen tilanteesta. He asettivat työryhmän, joka ehdotti vuotta myöhemmin työmarkkinaosapuolille Suomen ja Ruotsin välisen työvoiman vaihdon säätelyä julkisten työnvälitystoimistojen kautta. Ruotsin 30 merkittävintä suomalaistyövoimaa käyttävää konsernia sitoutui noudattamaan sopimusta, joka astui voimaan heinäkuussa 1973. Vuonna 1979 myös Ruotsin kunnat ja maakäräjät, valtio ja pienyrittäjien järjestö liittyivät sopimukseen. Sopimus ei vaikuttanut suvun ja ystävien kautta tapahtuvaan työvoiman värväykseen, mutta se esti yritysten suorat värväysmatkat Suomeen. Suomalaisviranomaisten pyrkimykset paluumuuton rohkaisemiseksi kulminoituivat syksyllä 1973, työvoimaministeriön kaikille Ruotsin suomalaisille suuntaamaan tiedotuskampanjaan. Suomalaisille lähetettiin tiedotuspaketti, jossa mm. vertailtiin Suomen ja Ruotsin elintasoja. Taulukon lukuja oli manipuloitu niin, että Suomi hyötyi niistä.⁷⁶

⁷⁴ Korkiasaari 2000: 330

⁷⁵ RS 1978:23, s.8-9

⁷⁶ Laakkonen 1996: 122-126, viittaa Principerna för Finlands emigrationspolitik. Betänkande V angivet av delegationen för emigrantärenden. Kommittébetänkande 1980:63. Helsingfors 1980.

Suomen Tukholman suurlähetystön työttömänä 1970-luvulla toiminut Risto Laakkonen vahvistaa keväällä 2011, että aloite Tapahtumia-ohjelman perustamisesta tuli työministeriöistä.⁷⁷ Ulkomaanpalvelussa työskennellyt Ulla Haarma puolestaan vahvistaa, että työministeriö myös rahoitti ohjelmaa. Haarma huomauttaa, että Yleisradion tehtävä koettiin 1970-luvulla valistajana, kansansivistäjänä ja valtion johdon työrukkasena. Hän kertoo, ettei ollut harvinaista, että televisiojohtajat käyttivät sanontaa ”isänmaan tehtävissä” puhuessaan kansainvälisistä suhteista. Valtionjohdon ulkopoliittikan noudattaminen oli itsestään selvää.⁷⁸ Yleisradion sisäisten dokumenttien perusteella vaikuttaisi siltä, että ohjelmaa kuitenkin suunniteltiin journalistisesti itsenäisesti. Ulkomaanpalvelun toimistopäällikkö Tom Grönberg alkoi visioida uutta ohjelmaa Uutisviikko-uudistuksen yhteydessä. Taustalla oli tieto, että SR ei ollut saanut valtiolta hakemaansa lisämäärärahaa siirtolaisille tarkoitettuihin ohjelmiin, eikä näin tulisi laajentamaan ohjelmia. Grönberg kirjoitti: ”Yleisradion kannalta lienee primäärisenä intressinä laajentaa Ruotsin suomenkieliselle väestölle tarjottua ohjelmaa. Tässä vaiheessa voitaisiin mahdollisesti, Ruotsin radion itse ilmoitettua olevansa valmis vastaamaan uutisviikkojen kustannuksista, pyrkiä toimittamaan Ruotsin radiolle valmista esim. puolen tunnin ajankohtaisohjelmaa, edellyttäen että Ruotsin radio vastaavasti pidentää lauantain lähetysaikaansa puolella tunnilla. Tämä edellyttää oman ajankohtaistoimituksen perustamista, joka pääasiallisesti TV1:n ja TV2:n ajankohtaisten studioiden materiaalista toimittaisi omaa ajankohtaista studiotaan.” Hän arvioi henkilökunnan tarpeeksi kaksi toimittajaa ja kuvaussihteerin. Kuvausaikaa varattaisiin päivä, leikkauspäiviä 1-2 ja kuvanauhoitusajaa 1-2 päivää viikossa. Palkkakustannukset ja tuotantokustannukset nousisivat yhteensä reiluun 115.000 markkaan vuodessa.⁷⁹

Puoli vuotta myöhemmin Yleisradio päätti viedä ehdotuksen SR:n pöydälle. Grönberg kirjoitti tilannekatsauksen: ”Koska kyseessä on toiminta, joka ei suoranaisesti koidu suomalaisten lupamaksun suorittajien hyväksi, tulisi toiminta pyrkiä rahoittamaan valtion varoista. Näin ollen tulisikin Ylen, sen jälkeen kun lähetykset ovat alkaneet,

⁷⁷ Risto Laakkosen haastattelu 3.3.2011.

⁷⁸ Ulla Haarman haastattelu 8.2.2011.

⁷⁹ Tom Grönbergin muistio Ruotsin radion suomenkielisestä Uutisviikosta 24.3.1971 ja Tilannekatsaus 5.10.1971, Finlands Rundradio/Utländsredaktionen/Matti Hämäläinen, Manuskript för media, 1968-1979, Volymbeteckning 08/03.

kääntyä valtiovallan puoleen kysymysten ratkaisemiseksi.”⁸⁰ Yleisradion pääjohtaja Erkki Raatikainen esitti ajatuksen ohjelmasta kollegalleen Otto Nordenskiöldille, joka hyväksyi sen.⁸¹ Yleisradion johtokunta ja hallintoneuvosto totesivat jo joulukuussa 1971, että lähetyksiin pitäisi hakea ulkopuolista rahoitusta niiden alettua. Sitä haettiin syksyllä 1972 Liikenneministeriöltä ja myöhemminä vuosina Työvoimaministeriöltä. Ohjelman rahoitustarvetta valtion varoin perusteltiin sillä, että se ei koitunut suomalaisten lupamaksun maksajien hyväksi. Yleisradion pääjohtajan Erkki Raatikaisen ja apulaisjohtaja Matti Anderzenin mielestä ”toiminnan rahoittaminen lupatuloilla on näin ollen periaatteessa väärin. Toisaalta on huomattava, että Suomea koskevan informaation lisääminen Ruotsissa asuville suomalaisille muuttoliikkeen mukaan Ruotsista Suomeen koituu suomalaisen yhteiskunnan hyväksi”.⁸²

Ensimmäinen Tapahtumia-ohjelma lähetettiin perjantaina 12. toukokuuta 1972 klo 17:30–18:00. Yleisradion ohjelmasta antamien ennakkotietojen mukaan painopiste olisi Suomen yhteiskunnallisissa ja kulttuuritapahtumissa. Tapahtumia ei olisi puhdas uutiskatsaus, vaan puretuksi syvemmin ajassa liikkuviin aiheisiin. Ohjelmaa tuotettaisiin Ruotsissa asuville suomalaisille. Noin puolet materiaalista poimittaisiin suomalaisista ajankohtaisohjelmista, puolet tuotettaisiin varta vasten. Ohjelma nauhoitettaisiin Suomessa keskiviikkoisin, minkä jälkeen se toimitettaisiin Ruotsiin ja esitettäisiin perjantaisin klo 17:30. Ensimmäinen lähetysjakso olisi 12.5.–16.6.1972. Sen jälkeen ohjelma pitäisi kesätauon ja palaisi ruutuun elokuussa 1972.⁸³

Ensimmäinen Tapahtumia sisälsi ohjelman esittelyn, ohjaaja Mikko Niskasén haastattelun ”Kahdeksan surmanluotia” -elokuvasta, reportaasin kahdesta Ruotsista Suomeen takaisinmuuttaneesta perheestä ja studiovieras Ritva Oksasen laulua ja

⁸⁰ Tom Grönbergin Tilannekatsaus 5.10.1971, Finlands Rundradio/Utländsredaktionen/Matti Hämäläinen, Manuskript för media, 1968-1979, Volymbeteckning 08/03.

⁸¹ Erkki Raatikaisen kirje Otto Nordenskiöldille 11.10.1971. Finlands Rundradio/Utländsredaktionen/Matti Hämäläinen, Manuskript för media, 1968-1979, Volymbeteckning 08/03, E.R:n kirje O.N:lle 23.12.1971 ja O.N:n vastaus 3.1.1972, Kansio Finskspråkiga program.

⁸² Yleisradion johtokunnan kokous 9.12.1971, N:o 25/1971, Liite n:o 150, JK 25/9.12.1971, Yleisradion hallintoneuvoston kokous 21.12.1971, 6§, Hallintoneuvoston pöytäkirjat ja liitteet 1971, N:o 7/1971, Erkki Raatikaisen ja Matti Anderzenin Liikenneministeriölle 19.10.1972 kirjoittama kirje, Pääjohtaja Erkki Raatikaisen kirjeenvaihtoa 1972, Luettelotunnus 1750, Erkki Raatikaisen ja Matti Anderzenin Työvoimaministeriölle 30.9.1974 kirjoittama kirje, Pääjohtaja Erkki Raatikaisen kirjeenvaihtoa 1974, Luettelotunnus 1752, Pekka Silvolan ja Matti Anderzenin kirje Liikenneministeriölle 21.8.1978, Kirjeenvaihto Liikenneministeriön kanssa 1977-1978, Luettelotunnus 1784.

⁸³ Oy Yleisradio AB:n ulkomaanpalvelun lehdistötiedote ”Aktualitetsprogram för de i Sverige bosatta finnarna” 24.4.1972, Finlands Rundradio/ Utländsredaktionen/Matti Hämäläinen, Sändningsbestämmelser för SR:s finskspråkiga program. 1972-1976, Volymbeteckning 08/01.

haastattelun. Toimittajat Maija-Liisa Wassmund ja Matti Hämäläinen esittelivät ohjelman:

Maija-Liisa: Katselette nyt Suomessa tehtyä televisio-ohjelmaa, joka on tarkoitettu Teille Ruotsissa asuville suomalaisille. Olemme aloittamassa viikoittaista ajankohtaista sarjaohjelmaa, jonka otsikkona on Tapahtumia.

Matti: Te näette ohjelman perjantaisin klo 17.30 Ruotsin television ohjelmassa 1. Kysymyksessä ei ole uutiskatsaus. Sellaisenhan Te saatte Uutisviikossa. Yritämme kertoa Teille ajankohtaisista tapahtumista Suomessa, mutta saatamme puuttua myös sellaisiin Ruotsin asioihin, jotka ehkä ovat juuri Teille tärkeitä.

Maija-Liisa: Yritämme tarjota Teille Tapahtumia-ohjelmassa sekä asiaa että viihdettä. Osa aiheista on nähty ajankohtaislähetyksissä Suomessa, osan taas olemme tehneet vain Teille Ruotsin suomalaisille. Tällä kertaa on ensimmäisenä aiheenamme elokuva ”Kahdeksan surmanluotia” ja sen näyttelijä ja ohjaaja Mikko Niskanen.⁸⁴

Tapahtumia-ohjelma sisälsi keskimäärin neljä juttua lähetyksessä, mutta juttujen määrä vaihtelee kahdesta kuuteen, ja niiden pituudet parista minuutista yli 20 minuuttiin. Toimitus otti itse tehtäväkseen toimittaa juttuja myös siirtolaisten elämästä Ruotsissa, vaikka ohjelman tarkoituksiksi oli määritelty ajankohtaisten tapahtumien kertominen Suomesta ja suomalaisista. Vajaa kymmenen prosenttia ensimmäisen vuoden juttuaiheista käsitteli Ruotsin suomalaisia: paluumuuttajaperheitä, Ruotsin suomalaisten kesäloman viettoa, SR:n suomenkielisten TV-ohjelmien valintaa Yleisradiossa, kunnallista äänioikeutta maahanmuuttajille Ruotsissa... Muut aiheet käsittelevät Suomen työmarkkinoita, hallitusneuvotteluja, kulttuuria ja urheilua. Joukossa oli myös tietoiskuja, esimerkiksi tupakan vaaroista. Tammi-helmikuussa 1973 Tapahtumia toteutti 6-osaisen koulutussarjan, jonka aiheina olivat mm. ammattiyhdistys- ja työllisyyskoulutus Suomessa, Haaparantaan perusteilla oleva Ruotsinsuomalainen kansankorkeakoulu ja RSKL:n ja Ruotsin työmarkkinahallituksen nuoriso-ohjaajien kurssitoiminta. Toimitus perusteli koulutusohjelman tarvetta sillä, että suuri osa Ruotsissa asuvista suomalaisista oli nuoria, 18–30-vuotiaita aikuisia, joilla oli ammattikoulutuksen tarpeita. ”Tosiasiassa on, että puuttuva tai riittämätön koulutus on nimenomaan ollut keskeisenä syynä siihen, että on ollut lähdettävä etsimään työtä ja

⁸⁴ Ulkomaanpalvelu/TV, Tv-lähetysmääräys, Lähetyspvm 12.5.1972, Lähetysaika 17.30–17.59, Finlands Rundradio/ Utlandsredaktionen/Matti Hämäläinen, Sändningsbestämmelser för SR:s finskspråkiga program. 1972-1976, Volymbeteckning 08/01.

leipää Ruotsista.”⁸⁵ Vuonna 1973 Tapahtumien toimitukseen kytkettiin myös kolmas toimittaja, Mirja Metsola, koska toimittajat tekivät suurimman osan ohjelmista itse. Ohjelmatuotantoa aloitettaessa oli ajateltu, että suuri osa ohjelmistosta voitaisiin koota yhtiön tuottamista ajankohtaisohjelmista. Toisin kuitenkin kävi. Metsola huomauttaa, että Ylen uutistoiminta oli politisoitunutta. Juttuja ei voinut lähettää sellaisinaan, sillä ruotsinsuomalaiset eivät seuranneet päivän politiikkaa. Ne piti taustoittaa eri tavalla. Hän korostaa lisäksi, että Tapahtumiin tehtiin juttuja alueilta. Ajatuksena oli säilyttää ruotsinsuomalaisten yhteys kotiseutuihinsa. Ohjelmalla oli identiteettiä ylläpitävä tehtävä ja kulttuuritehtävä.⁸⁶

2.5.5 ”Meitä on niin paljon”

Vuonna 1974 SR tutki suomenkielisten televisio-ohjelmien katsomista toisen kerran. Tutkimuksen ”Vi är så många” (Meitä on niin paljon) johdannossa todettiin, että ohjelmia tuottavat Yleisradion tuottajat olivat epävarmoja niiden vastaanotosta Ruotsissa. Tuottajat olivat kiinnostuneita ennen kaikkea Uutisviikon ja Tapahtumien katsojapalautteesta. Rivien välistä voisi siis lukea, että aloite tutkimuksen tekoon oli tullut Suomesta. Lisäksi SR suunnitteli lasten- ja nuortenohjelmien määrän lisäämistä, mikä on toinen motiivi tutkimuksen tekemiselle.⁸⁷

Uutisviikon katsonta oli tutkimuksen mukaan lisääntynyt kolmessa vuodessa rajusti. Se oli noussut 16,5 prosentista 44 prosenttiin eli lähes kolminkertaistunut. Lisäksi niiden määrä, jotka eivät koskaan katsoneet, oli laskenut 24 prosentista enää 10 prosenttiin.⁸⁸ Tutkimukseen ei sisältänyt vertailevaa osuutta, joten kasvun syy jää arvailujen varaan. Kummankin tutkimuksen otanta oli tilastollisesti varma tuhat. Otanta ja karsinta tehtiin samalla metodilla, joten tutkimukset ovat vertailukelpoisia. Kummassakin hävikki oli kuitenkin suuri, 23 prosenttia. Se voi osittain selittää eroja. Uutisviikon katsojamäärän kasvu oli kuitenkin huomattava. Tutkimusten ajankohta selittänee suuren osan eroista:

⁸⁵ Finlands Rundradio/ Utlandsredaktionen/Matti Hämäläinen. Sändningsbestämmelser för SR:s finskspråkiga program. 1972-1976. Volymbeteckning 08/01, Finlands Rundradio/ Utlandsredaktionen/Matti Hämäläinen, Informationskopior, 1972-1973, Volymbeteckning 08/04.

⁸⁶ Yleisradion hallintoneuvoston pöytäkirjat ja liitteet 1973, Liite n:o 16, HN 3/24.5.1974, Talousarvio varainhoitovuodelle 1973/74, Liite n:o 2, Keskuskanslian menot s. 13, Hallintoneuvoston pöytäkirjat ja liitteet 1974, Liite n:o 11, HN 4/15.5.1974, Talousarvio varainhoitovuodelle 1974/75, liite n:o 2, Keskuskanslian menot, s. 14, Mirja Metsolan haastattelu 29.1.2011.

⁸⁷ Löwander, 1974: 2.

⁸⁸ Löwander, 1974: 18.

Löwanderin tutkimus oli tehty tammi- ja helmikuun pimeinä talvipäivinä, Nowakin toukokuussa. Toinen selitys Uutisviikon katselun lisääntymiselle lienee, että ohjelma oli opittu tuntemaan. Niiden määrä, jotka eivät katsoneet ohjelmaa koskaan, oli puolittunut. Vuonna 1971 Uutisviikko oli uusi ohjelma, nyt se oli etabloitunut.

Mielipiteet Uutisviikosta olivat tutkijan mukaan ”pääasiassa myönteisiä”, kuten vuoden 1971 tutkimuksessakin. Vastauksia ei kuitenkaan tilastoitu määrällisesti, ja tutkija huomautti, että moni piti ohjelmaa epäajankohtaisena:

”Ohjelma on hyvä, mutta siinä on liikaa vanhoja uutisia.”

”Ohjelma toistaa vanhoja asioita.”

”Uutiset ovat vanhentuneita. Olen kuullut ne viikolla radiosta.”⁸⁹

Uutta Tapahtumia-ohjelmaa katsoi joka perjantai 22 prosenttia ja joka lauantai 35 prosenttia kohderyhmästä. Enemmistö niistä, jotka katsoivat ohjelman perjantaina, katsoivat sen myös uusintana. Tutkija arveli syyksi, että katsoja ei ollut ehtinyt katsoa koko lähetystä perjantaina ja totesi siksi, että lauantaiamu vaikutti kohderyhmälle paremmalta katsoja-ajalta.

Taulukko 3: Tapahtumien ja Uutisviikon katselu prosenteissa vuonna 1974.⁹⁰

	Tapahtumia pe	Tapahtumia la	Uutisviikko su
Ei katso lainkaan	23	14	10
Harvemmin kuin kerran kuukaudessa	9	8	8
Kerran kuukaudessa	9	6	10
Kaksi kertaa kuukaudessa	17	13	11
Kolme kertaa kuukaudessa	11	17	15
Joka kerta	22	35	44
Ei vastausta	9	7	2

⁸⁹ Löwander, 1974: 20.

⁹⁰ Löwander 1974: 18.

Myös Tapahtumista annettiin tutkijan mukaan pääsääntöisesti myönteistä palautetta. Mielenpitoet ohjelman Suomea ja Ruotsia koskevien juttujen painotuksista kuitenkin jakautuivat: osa toivoi lisää uutisia Suomesta, osa Ruotsista. Kielteiset mielenpitoet liittyvät juttuihin, joissa Suomi esitettiin kielteisessä valossa. Esimerkiksi työttömyydestä ja huonoista palkoista kertoneet jutut koettiin tällaisina. Tutkijan esimerkeissä oli myös kolme ruotsinsuomalaisiin uutisiin liittyvää toivomusta:

”Liikaa suomalaisia tapahtumia. Niistä ei ole hyötyä ruotsinsuomalaisille.”

”Tavallista paskapuhetta, kuten muissakin ohjelmissa, paitsi radion klo 6.00 uutisissa. Kaiken muun tiedon saa Viikkoviestistä.”

”Teidän pitäisi lähettää ohjelmia meistä ruotsinsuomalaisista, kertokaa meistä ja haastatelkaa meitä. Täälläkin on urheilijoita ja amatöörinäyttelijöitä.”⁹¹

Tutkimuksessa kysyttiin myös mielenpitoita muista suomenkielisistä ohjelmista. Moni (määriä ei ilmoiteta) oli antanut niistä kielteistä palautetta. Katsojat kokivat, että Suomesta näytettiin kielteisiä ja ikäviä puolia ja olivat huolissaan siitä, että ruotsalaiset saivat Suomesta yksipuolisen kuvan. Ohjelmista ei ollut iloa eikä hyötyä. Joitakin esimerkkejä:

”Televisio näyttää liikaa suomalaisia kehitysalueita. Ruotsalaiset luulevat, että Suomessa on vain lahonneita latoja ja rappioituneita mökkejä.”

”Pois puliukot, köyhät kalastajat, talonpojat, pois kurjuus, muuten saa väärän kuvan Suomesta, mieluummin kevyttä viihdettä, hyviä näytelmiä, elokuvia ja show-ohjelmia.”

”Liikaa suomalaista köyhyyttä. Monet perheet ovat paenneet tänne köyhyyttä, tuskin he haluavat nähdä sitä televisiossa. Enemmän viihdettä, että voimme rentoutua.”⁹²

Katsojat toivoivat televisiosta lisää viihdettä ja uutisia. 89 prosenttia toivoi elokuvia ja näytelmiä, 88 prosenttia uutisia Ruotsista ja Suomesta, 82 prosenttia musiikkia ja laulua ja 78 prosenttia uutisia kaikista maista. Mikään muu aihealue ei yltänyt yli 70 prosentin. Nuoret toivoivat lisää nuortenohjelmia; pienten lasten vanhemmat toivoivat enemmän lastenohjelmia. Tutkittavista 95 prosentilla oli televisio kotona. Se vastasi ruotsalaista lukua. Suurin osa myös pystyi katsomaan televisiota niinä aikoina, kun suomenkieliset ohjelmat näytettiin. Noin 60 prosenttia voi katsoa perjantain alkuillasta ja kolme neljäsosaa viikonloppuaamuisin. Katsomisen esteitä olivat vuorotyöt ja muut

⁹¹ Löwander 1974: 18-19, 21-22.

⁹² Löwander, 1974: 26-27.

aktiviteetit. Suurin osa haastatelluista katsoi ohjelmia yksinkertaisesti, koska ne olivat suomenkielisiä. Ruotsia arvionsa mukaan heikosti osaavista peräti 98 prosenttia katsoi ohjelmia, koska ne olivat suomenkielisiä ja 80 prosenttia katsoi, koska ne käsittelivät Suomen tapahtumia. Ruotsia hyvinkin osaavista yli puolet katsoi, koska ohjelmat olivat suomeksi ja 70 prosenttia katsoi, koska ne käsittelivät Suomea. Viidesosa katsojista hallitsi ruotsin huonosti tai ei lainkaan ja viidesosa vastaavasti erittäin hyvin. Loppujen, eli 60 prosentin kielitaito oli auttavaa.⁹³

2.5.6 Sorsan terveiset

Suomen pääministeri Kalevi Sorsa teki virallisen pääministerivierailun Ruotsiin elokuun lopussa 1974. Kyseessä oli ensimmäinen virallinen pääministerivierailu Ruotsiin sotien jälkeen. Kolmipäiväisen vierailun ohjelmaan kuului ruotsalaisten ministerien tapaamisia, mutta myös käynnit Saabin tehtailla Södertäljessä ja Volvo BM:llä Eskilstunassa. Molemmissa työskenteli runsaasti suomalaisia siirtolaisia, joiden huolia ja terveisiä Sorsa kuunteli. Vierailun viimeisenä päivänä pääministeri kävi Ruotsin Suomalaisjärjestöjen Keskusliitossa. Suomalaiset kertoivat pääministerille mm. asunto- ja kouluongelmistaan ja mahdolliseen paluumuuttoon liittyvistä kysymyksistä.⁹⁴

Suomeen palattuaan pääministeri Kalevi Sorsalla oli mukanaan terveiset: Ruotsissa esitetyt suomalaiset televisio-ohjelmat olivat häpeäksi Suomelle. Ruotsissa asuvat suomalaiset olivat lähes yksimielisesti kertoneet pääministerille, että he joutuivat häpeämään suomalaisissa tv-ohjelmissa esitettyä Suomi-kuvaa. Suomesta oli tehty kurjuuden pesä, jossa vain juodaan ja rähjätään. Helsingin Sanomat kertoi asiasta näyttävästi kolmossivullaan. Uutisen mukaan pääministeri aikoi antaa Yleisradiolle tukkapöllyä tv-ohjelmista.⁹⁵

Yleisradion ohjelmaneuvoistossa oli sattumalta viikkoa myöhemmin käsiteltävänä katsojakirje, jonka Ruotsin suomalainen Hilja Wiegerth oli lähettänyt presidentti Urho Kekkoselle, ja jossa hän valitti Ruotsin television kesällä esittämästä suomalaisesta elokuvasta ”Liljankukka valkoinen kuin lumi”. Presidentinkansliasta kirje oli lähetetty

⁹³ Löwander, 1974: 10, 12, 16, 25-26, 29, 33.

⁹⁴ HS 27.8.1974 s.6, HS 28.8.1974 s. 8, HS 29.8.1974, s. 12

⁹⁵ HS 30.8.1974, s. 3

tiedoksi Yleisradion ohjelmaneuvostolle. Sekavasta kirjeestä ei käy selville tarkkaan, mikä elokuvassa Wiegerthiä oli loukannut. Hän kertoi odottaneensa sitä suurella jännityksellä ja pettyneensä pahasti, saaneensa suorastaan kohtauksen. Hän arveli, että elokuva vaikuttaisi ruotsalaisten käsitykseen suomalaisista ja jatkoi: ”Suuri isänmaan rakkaus palaa pienessä sydämessäni, tunnen polttavaa tuskaa. Kiltti, kultainen kansamme hallitsija ja Presidentti, pyydän vielä kerran kaikista nöyrimmin suuren arvoisuutenne tähden suojelemaan Suomen kansan jaloutta ja arvoa. Ettei minkäänlainen paha pääsisi pilaamaan rakkaan kansamme mainetta. Kieltäkää siis saastuttavat filmit!”⁹⁶ Yleisradion ohjelmaneuvosto päätti kokouksessaan pyytää johtokunnalta selvitystä ulkomailla esitetyistä ohjelmista. Seuraavassa kokouksessa todettiin pääjohtaja Erkki Raatikaisen ilmoittaneen, etteivät ulkomaille tarjottavat ohjelmat kuulu ohjelmaneuvoston käsiteltäviin asioihin, ja siksi johtokunta ei antaisi asiasta kirjallista selvitystä. Asian käsittely ohjelmaneuvostossa päättyi siihen.⁹⁷

Helsingin Sanomat uutisoi kuitenkin kahden kokouksen välissä TV-ohjelmaneuvoston vaativan, että ohjelmien tulisi olla perusasennoitumiseltaan myönteisesti suomalaiseen yhteiskuntaan suhtautuvia.⁹⁸ Tämä ei miellyttänyt SR:n TV1:n päällikköä Håkan Unsgardia, joka uhkasi asettaa suomalaisohjelmat esityskieltoon. Hänen mielestään vaatimus myönteisyydestä merkitsi sensuuria, mikä taas soti SR:n ja valtion välistä sopimusta vastaan. Television ohjelmaneuvostosta korostettiin, että neuvosto oli vain pyytänyt johtokunnalta selvitystä, millä perusteilla Ruotsissa esitettävät ohjelmat valittiin. Ohjelmaneuvosto oli saanut valituksia suomalaisten ohjelmien sisällöstä myös Neuvostoliitosta, USA:sta ja Länsi-Saksasta.⁹⁹ Yleisradion hallintoneuvosto tyytyi omassa kokouksessaan toteamaan ulkomailla esitettyjen ohjelmien osalta, että yksikön johtaja oli itse henkilökohtaisesti vastuussa siitä ohjelmasta, jota Yleisradion tuottamana esitetään ulkomailla.¹⁰⁰

⁹⁶ Hilja Wiegerthin kirje Tasavallan presidentti Urho Kekkoselle 24.6.1974. Oy Yleisradio Ab:n TV-ohjelmaneuvoston ja TV-ohjelmaneuvoston työryhmän pöytäkirjat ja liitteet n:ot 1-92, 1974. Liite n:o 66, Luettelo 1588.

⁹⁷ Oy Yleisradio Ab:n TV-ohjelmaneuvoston kokouksen pöytäkirja 11.10.1974. N:o 16/1974, Oy Yleisradio Ab:n TV-ohjelmaneuvoston ja TV-ohjelmaneuvoston työryhmän pöytäkirjat ja liitteet n:ot 1-92, 1974, Luettelo 1588.

⁹⁸ HS 7.9.1974, s. 7.

⁹⁹ HS 3.10.1974, s. 6

¹⁰⁰ Hallintoneuvoston pöytäkirjat ja liitteet n:o 10/1974, § 7.

Kielteiset arviot suomenkielisten televisio-ohjelmien sisällöstä ja katsojien ilmaisema huoli niiden vaikutuksesta Suomi-kuvaan heijastelivat varmasti myös siirtolaisten marginaalista asemaa Ruotsissa ja ruotsalaisten ennakkoluuloja suomalaisia kohtaan. Sosiologi Vilho Koiranen totesi vuonna 1966 julkaistussa urauurtavassa tutkimuksessa ”Suomalaisten siirtolaisten sulautuminen Ruotsissa”, että suomalaiset siirtolaiset olivat vieraantuneet yhteiskunnasta. He olivat irtautuneet suomalaisesta yhteiskunnasta, mutta heillä ei ollut sosiaalisia siteitä myöskään Ruotsiin. Suomalaisten sosiaalinen, poliittinen ja uskonnollinen osallistuminen oli vähäistä, heidän asunto-olonsa olivat usein huonot, eikä perhe toiminut yhdistävänä sosiaalisena instituutiona. Monet suomalaiset perheet elivät täysin eristettyinä ruotsalaisessa ympäristössä. Lapset olivat etäänntyneet Suomesta ja alkaneet puhua ruotsia suomenkielisten vanhempiensa kanssa. Suomalaiset edustivat ruotsalaisenemmistön piiriin siirtynyttä ulkopuolista ryhmää, jonka oli pakko sulautua vallitsevaan yhteiskuntajärjestykseen ja instituutioihin. Siirtolaisten omat organisaatiot (lähinnä Suomi-seurat) eivät kyenneet täyttämään yhteisöelämän tarpeita. Tutkimuksen alkusysäyksen olivat antaneet kesälomaviikkoina luetut ruotsalaisten sanomalehtien toistuvat otsikoinnit: ”En finne igen.”¹⁰¹ Suomalaiset joutuivat myös kohtaamaan ruotsalaisten ennakkoluuloja. 1960-luvun lopussa tehty asennetutkimus osoitti, että ruotsalaiset suhtautuivat suomalaisiin kaikista ennakkoluuloisimmin maan suurimpien siirtolaisryhmien joukossa. Tutkimuksessa kysyttiin ruotsalaisten asenteita suomalaisten lisäksi virolaisia, norjalaisia, tanskalaisia, saksalaisia, puolalaisia, jugoslaviaalaisia, kreikkalaisia ja brittejä kohtaan. Suomalaisia pidettiin ennen kaikkea riidanhaluisina. Heitä ei myöskään koettu erityisen luotettavina tai huolellisina. Sen sijaan heitä pidettiin erittäin ahkerina. Tutkijat epäilivät, että suomalaisiin kohdistuvia ennakkoluuloja voi osittain selittää, että heidät koettiin uhkana työmarkkinoilla.¹⁰² Suomalaiset pilasivatkin esimerkiksi urakoita liian kovalla työtahdillaan. Ruotsalaiset olivat tottuneet tiettyihin pelisääntöihin urakkahinnoittelussa, mutta ulkomaalaiset eivät näitä tunteneet eivätkä ymmärtäneet. Työnantajien tiedotus työn- ja palkanperusteista oli usein vajavaista.¹⁰³

¹⁰¹ Koiranen 1966: V, 21-22, 82-85.

¹⁰² SOU 1974:70, s.177-188.

¹⁰³ Laakkonen 1996: 110.

2.5.7 Lastenohjelmat ja niiden katselu

Unsgaardin¹⁰⁴ mukaan suomenkielisten ohjelmien yhteydessä yritettiin alusta lähtien lähettää myös suomenkielistä lastenohjelmaa, jota lapset voisivat katsoa yhdessä vanhempien kanssa. Näiden ohjelmien määrästä, sisällöstä tai laadusta en kuitenkaan ole löytänyt tarkempaa tietoa. SR tuotti myös itse siirtolaislapsille suunnattuja ohjelmia. 1970-luvun alussa näitä olivat 4 VIP, fyra verkligt intressanta personer ja OM – en saga på svenska och finska. 4 VIP oli ruotsinkielinen, mutta sen pääosissa esiintyi kahden ruotsalaislapsen lisäksi suomalainen ja jugoslavialainen lapsi. Lapset leikkivät ohjelmassa salapoliiseja ja ratkoivat arvoituksia. Ohjelman tavoitteena oli lisätä ruotsalais- ja siirtolaislasten kanssakäymistä.¹⁰⁵ OM – en saga på finska och svenska oli kaksikielinen studio-ohjelma, jossa esiintyivät 8-vuotias suomalaistyttö ja ruotsalainen miesnäyttelijä. He lukivat omilla äidinkiellillään vuorotellen satua Nunu lentää. Tavoitteena oli välittää lapsille tunne, että Ruotsissa puhutaan eri äidinkieliä ja samat asiat voi ilmaista eri kielillä.¹⁰⁶

4 VIP oli 18-osainen sarja, ja reilut 80 prosenttia lapsista näki ainakin jonkin osista. Lapset suhtautuivat sarjaan pääosin myönteisesti. Siirtolaislapset suhtautuivat siihen ruotsalaisia myönteisemmin. 20 prosenttia arvosti nimenomaan sitä, että ohjelmassa esiintyi ulkomaalaisia lapsia. Ruotsalaislapset pitivät kuitenkin enemmän ohjelman ruotsalaislapsista, ja siirtolaiset siirtolaislapsista.¹⁰⁷ OM – en saga på finska och svenska oli osa sarjaa, josta ilmeisesti vain yksi osa oli suomalais-ruotsalainen. Suomalaislapset suhtautuivat ohjelmaan ruotsalaisia myönteisemmin, ja siinä missä vain 4 prosenttia suomalaislapsista antoi siitä kielteisiä arvioita, oli ruotsalaisten vastaava luku 20 prosenttia. Lasten vanhempien arvion mukaan suomalaislapsista vain 12 prosenttia häihti ohjelman kaksikielisyys, kun ruotsalaislapsista lähes puolet häiriintyi kaksikielisydestä, toisin sanoen suomenkielisistä osuuksista.¹⁰⁸

¹⁰⁴ Unsgaard 1980: 6.

¹⁰⁵ Filipson & Wachtmeister, 1971: 1.

¹⁰⁶ Preisler, 1973: 6, 33.

¹⁰⁷ Filipson & Wachtmeister, 1971: 8-12.

¹⁰⁸ Preisler, 1973: 35, 41.

2.6 Kielivammaisille kielikurseja

Ruotsin yhteiskunta ja media heräsivät hitaasti siirtolaisten tarpeisiin. Viranomaiset ja ammattiyhdistysliike eivät juuri kiinnittäneet huomiota maahanmuuttajien kieli- ja tulkkipalveluihin tai yhteiskuntaan ja työelämään tutustuttamiseen. Ruotsissa siirtolaiset nähtiin tilapäisenä työvoimana, ja moni siirtolainen koki varmasti tilanteen samoin. Ne jotka jäisivät, sulautuisivat yhteiskuntaan ja opettelisivat ruotsin kielen. Maassa elettäisiin maan tavalla. Esimerkiksi Lars Elenius¹⁰⁹ on tutkinut, kuinka Ruotsi vuoden 1809 jälkeen alkoi luoda kansallista kulttuuria, joka perustui ajatukseen yhdestä valtiosta, yhdestä alueesta, yhdestä kulttuurista ja yhdestä kielestä. Suomen menetys Venäjälle, Venäjän sotilaallinen uhka ja Suomen kansallinen, kulttuurinen ja kielellinen herääminen 1800-luvun aikana aiheuttivat Ruotsissa skandinaavisuuden korostamista. Ruotsi ja Tanska olivat menettäneet kykynsä puolustaa alueitaan sotilaallisesti, ja sitä kompensoitiin skandinaavisen kulttuuriyhteyden korostamisella. Se heijastui Ruotsissa 1800-luvun loppua kohti kielipolitiikkaan ja kielelliseen assimiloitiin, joka kohdistui ennen kaikkea pohjoisen suomen- ja saamenkielisiä vastaan. Ruotsissa alettiin yleisesti käyttää termiä ”ruotsalaistaminen”, ja ajatukseen yhdestä kielestä, kulttuurista ja kansasta liitettiin biologisia käsitteitä heimosta ja verestä. Syntyi kuva yhtenäiskulttuurisesta Ruotsista, missä vuosisatoja kestänyt yhteys ja vuorovaikutus valtakunnan itäisen osaan, nykyiseen Suomeen, unohdettiin. Mm. Allardt¹¹⁰ on huomauttanut, että yksi toisen maailmansodan seuraamuksista oli Suomen ja Ruotsin lähentyminen toisiinsa uudestaan. Suomen asema Pohjoismaisena maana vahvistui, ja Suomen ja Ruotsin keskinäinen riippuvuus korostui. Suomi toimi puskuri Ruotsin ja Neuvostoliiton välissä, ja Ruotsi puolestaan otti Suomen herkän aseman huomioon omassa ulko- ja turvallisuuspolitiikassaan. Suomessa alettiin korostaa Ruotsin kanssa monilla aloilla, ei pelkästään pohjoismaisissa sosiaali- ja kulttuurikysymyksissä, tehtävää yhteistyötä. Toisen maailmansodan jälkeen Ruotsiin muuttaneet siirtolaiset saapuivat siis maahan, joka yhtäältä ymmärsi itsensä yhtenäiskulttuurisena, ja jolla toisaalta oli vahvat historialliset siteet ja pohjosmainen yhteys Suomeen.

Ruotsissa 1950- ja 1960-luvulla tehdyistä Ulkomaalais- ja Radioselvityksistä huokui, että Ruotsi oli ensisijassa ruotsalainen maa. Siirtolaisista ja vähemmistöistä käytetty

¹⁰⁹ Elenius 2006: 75-81.

¹¹⁰ Allardt 1996: 25

käsiteviidakko kertoo, että Ruotsissa ei ollut etnisiin tai kansallisiin vähemmistöihin liittyvää ajattelua, vaikka maan pohjoisosassa asuivat saamen- ja suomenkieliset väestöryhmät, jotka olivat olleet siellä ”aina”. Radioselvityksessä (RUT69) sekoitetaan vähemmistökäsitteen alle niin kotiäidit, kuulovammaiset kuin kielivähemmistötkin. Kun kielivähemmistöistä sitten kirjoitetaan tarkemmin otsikon ”Ohjelmia näkö- ja kuulovammaisille ja muille” alla, on vaikea välttyä ajatukselta kielivammaisista siirtolaisista. Näille suositeltiin ennen kaikkea kielikurssitarjontaa.

Kun SR alkoi vuonna 1968 lähettää tunnin verran viikossa suomenkielistä televisio-ohjelmaa omalla ohjelmapaikalla, päämääränä oli, että siirtolaiset voisivat säilyttää yhteyden Suomeen ja Yleisradion tarjontaan. Tornionlaaksosta kotoisin ollut TV1:n päällikkö Håkan Unsgaard oli toiminnalle myönteinen ja halusi kehittääkin sitä, mutta muistutti alusta lähtien, että toimintaan tarvittaisiin myös varoja. Ollessaan syksyllä 1970 parlamentaarisen Siirtolaisselvityksen kuultavana hän tähdensi, että jos televisio saisi erityisiä määrärahoja, siirtolaispalvelua voitaisiin laajentaa sekä Suomesta välitetyillä ohjelmilla että ruotsinsuomalaisten omalla tuotannolla.¹¹¹ Tällaisia erityisiä määrärahoja televisio-ohjelmiin ei koskaan saatu. 1970-luvun puoliväliin saakka kaikki Ruotsin TV1:n esittämät suomenkieliset ohjelmat olivat Yleisradion tuottamia, ja ne saivat alkunsa osana Pohjoisvisiovaihtoa. Yleisradio myös vastasi ensimmäisistä TV1:ssä lähetetyistä suomenkielisistä uutiskoosteista ja otti vastuun ensimmäisen nimenomaan suomalaisille kohdistetun ajankohtaisohjelman tuottamisesta. Ohjelmat olivat SR:lle ilmaisia tai halpoja, eikä kalliita tuotantoja esitetty. Unsgaard¹¹² totesi, että esimerkiksi teatteria ja viihdettä ei avustajakustannusten ja tekijänoikeusmaksujen vuoksi voitu lähettää toivotussa määrin. Kuitenkin katsojat toivoivat televisiosta lisää nimenomaan viihdettä – ja uutisia. He toivoivat myös kasvavassa määrin ohjelmia ja uutisia itsestään, eli Ruotsissa asuvista suomalaisista ja heille tärkeistä kysymyksistä. TV1:tä ei voikaan syyttää liiallisesta kunnianhimosta suomenkielisessä ohjelmatarjonnassa. Ohjelmien marginaalisuus heijastui myös lähetysajoissa, jotka määriteltiin tavallisen, ruotsalaisille suunnatun ohjelmataulukon ulkopuolelle: lauantai- ja sunnuntaiamuihin. Ne pysyivät suomenkielisinä aikoina vuosikymmenien ajan.

¹¹¹ Unsgaard, 1980: 4.

¹¹² Unsgaard 1980: 3.

3 SR ALOITTA A TELEVISION SUOMENKIELISEN OMATUOTANNON YHTEISKUNNAN PAINOSTUKSESTA

Ruotsi hylkäsi assimilaatiopolitiikan eli pyrkimyksen sulauttaa siirtolaiset kielellisesti ja kulttuurisesti vuonna 1974 valmistuneen Siirtolaiselvityksen myötä. Siirtolaispolitiikan tavoitteiksi määriteltiin tasa-arvo, valinnanvapaus ja yhteistoiminta. Valinnanvapaudella tarkoitettiin siirtolaisten mahdollisuutta valita, kuinka paljon he säilyttäisivät alkuperäistä kielellistä ja kulttuurista identiteettiään, ja kuinka paljon he omaksuisivat ruotsalaista identiteettiä. Ruotsin suomalaiset perustivat omia yhdistyksiä kasvavassa määrin, ja Ruotsin Suomalaisseurojen Keskusliiton (RSKL) rooli kehittyi etujärjestöksi. Suomalaiset aktivoituivat myös ammattiyhdistysliikkeessä ja poliittisesti. Vuonna 1976 saadun äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden myötä Ruotsin kuntiin ja maakäräjiin saatiin useita suomalaisia edustajia. Valtiopäiville valittiin kaksi entistä Suomen kansalaista: sosiaalidemokraatit Erkki Tammenoksa ja Lahja Exner. Pitkälti yhteiskunnan yleisen kehityksen ja painostuksen tuloksena TV1:een palkattiin ensimmäiset suomenkieliset suomenkieliset toimittajat: Pertti Pitkänen, vuonna 1975 ja Tapio Tuominen vuonna 1976. Pitkänen otti vastuun Suomen ohjelmaostoista. Tuominen palkattiin tekemään suomenkielistä, kerran viikossa lähetettävää uutiskatsausta. Ajankohtaisohjelmaa ”Meidän kesken” lähetettiin yksi tuotantokausi vuonna 1978.

3.1 Suomalaiset alkavat asettua Ruotsiin ja vaatia oikeuksiaan

Sodan jälkeen Ruotsiin muuttaneet suomalaiset eivät pohtineet identiteettiään. He kokivat olevansa Ruotsissa väliaikaisesti. Tarkoituksena oli ansaita rahaa ja palata Suomeen. Suomalaiset olivat sitä paitsi tottuneita kuulumaan enemmistöön, ja heidän oli vaikea eläytyä vähemmistörooliin. Suomenruotsalaisilta sopeutuminen kävi siinä mielessä nopeammin. He huomasivat pian olevansa vähemmistö myös Ruotsissa. Ensimmäinen Ruotsissa sodan jälkeen perustettu yhdistys oli suomenruotsalainen Svenska Österbottningar i Sverige (ruotsinkieliset pohjalaiset Ruotsissa). Se perustettiin vuonna 1948. Suomenkielisten hidasta havahtumista identiteettikysymykseen selittää

myös ryhmän sosiaalinen koostumus. Noin 90 prosenttia siirtolaisista oli työläisiä, ja siirtolaisten yhdistyksissä oli kansanomainen luonne. Suomenkieliset siirtolaiset perustivat ensimmäiset yhdistyksensä Boråsissa, Borlängessä ja Kiirunassa 1951–1954. Passipakon poistumisen jälkeen yhdistysten määrä kasvoi nopeasti. Ensimmäiset yhdistykset olivat seuraluontoisia, ja ne vastasivat siirtolaisten sosiaalisiin ja vapaa-ajan tarpeisiin. Suomiseurojen ohjelmaan kuului tanssitilaisuuksia, amatööriteatteria, kuorolaulua, elokuvailtoja, nyttikestejä, urheilukilpailuja ja suomalaisten juhlapäivien, kuten itsenäisyyspäivän viettoa. Vuonna 1957 perustettiin Ruotsin Suomalaisseurojen Keskusliitto. Perustajien tiedossa oli tuolloin 30 eri puolilla maata toimivaa suomiseuraa. Vuonna 1964 perustettiin oma sanomalehti ja keskusliiton äänenkannattaja, Ruotsin Suomalainen. Vuonna 1970 pidetyssä ylimääräisessä liittokokouksessa otettiin askel kohti etujärjestön roolia, kun kokouksessa ensimmäistä kertaa otettiin kantaa äidinkielen opetuksen ja kunnallisen äänioikeuden puolesta. Ruotsin Suomalaisseurojen keskusliiton roolista Ruotsin suomalaisten etujärjestönä päätettiin liittokokouksessa kaksi vuotta myöhemmin. Jäsenyhdistysten määrä oli noussut yli sataan. Kolme neljäsosaa jäsenyhdistyksistä omaksui 1970- ja 1980-luvulla etujärjestön roolin omissa kunnissaan ja pyrki vaikuttamaan kunnallisiin suunnitelmiin ja päätöksiin. Ne toimivat etenkin suomen kielen aseman vahvistamiseksi koulutuksessa, tulkkipalveluissa, kirjastoissa ja radiolähetyksissä.¹¹³

Suomalaiset alkoivat järjestäytyä myös poliittisesti. Sosiaalidemokraatit perustivat oman yhdistyksensä, Suomenkielisen ammattiyhdistysväen sosiaalidemokraattisen kerhon vuonna 1965. Sen kotipaikaksi tuli Tukholma. 1970-luvulla vastaavia kerhoja perustettiin noin 80, ja niihin liittyi 8000 jäsentä. Suomenkieliset kommunistit järjestäytyivät vuonna 1971. Vasemmistopuolue Kommunistien jaostoja perustettiin Tukholmaan, Södertäljeen ja Göteborgiin. 1970-luvun aikana jaostojen määrä nousi lähes 40:een, ja niihin liittyi 1000 jäsentä. Suomenkielisten kommunistien äänenkannattaja oli Uusi Päivä, jonka levikki oli 5000.¹¹⁴

¹¹³ Tarkiainen 1996: 156-163, 178.

¹¹⁴ Tarkiainen 1996: 168-170.

3.2 Siirtolaisselvityksen linjaukset 1974

Vuonna 1968 asetettu parlamentaarinen Siirtolaisselvitys julkaisi päämietintönsä syyskuussa 1974. Osamietinnöissään työryhmä oli selvittänyt aikuisten siirtolaisten peruskoulutusta ruotsin kielessä sekä tulkkipalveluja ja tulkkikoulutusta.¹¹⁵ Valtiopäivät oli hyväksynyt vuonna 1973 lain, joka antoi siirtolaisille oikeuden osallistua 240 tunnin pakolliseen ruotsin kielen opetukseen työajalla.¹¹⁶ Siirtolaisselvityksen tehtävään kuului pohtia, miten ”Ruotsissa asuvat ryhmät, joilla on muu äidinkieli kuin ruotsi ja enemmistökulttuurista poikkeava kulttuurimalli”, voisivat säilyttää ja kehittää kieltään ja kulttuuriaan. Työryhmä oli tietoinen pohjoisessa asuvista saamen- ja suomenkielisistä alkuperäisvähemmistöistä, mutta päätti käsitellä vähemmistö- ja siirtolaiskysymyksiä yhtenä ja samana ”ongelma-alueena”. Vähemmistö- ja siirtolaiskysymysten käsittely toisistaan erillään ei työryhmän mielestä olisi vastannut Ruotsin todellista tilannetta, jossa etabloituneet vähemmistöt, kuten juutalaiset ja virolaiset, olivat alun perin siirtolaisryhmiä. Vähemmistökysymykset olivat selvittäjien mielestä ylipäättään ajankohtaistuneet Ruotsissa toisen maailmansodan jälkeisen siirtolaisuuden myötä. Selvityksessä päätetään näin käyttää ensisijaisesti käsitettä ”kielelliset vähemmistöt” ”kansallisten” ja ”etnisten” vähemmistöjen” sijaan.¹¹⁷ Ruotsissa alettiin pohtia kansallisia vähemmistöjä koskevan politiikan tarvetta vasta kaksi vuosikymmentä myöhemmin.

Siirtolaisselvitys uskoi, että suuri osa siirtolaisista jäisi maahan pysyvästi. Se merkitsisi, että kotimaisten kielivähemmistöjen lisäksi maahan muodostuisi uusia kieliryhmiä, jotka haluaisivat säilyttää oman kielensä ja identiteettinsä. Toisaalta monet siirtolaisista muuttaisivat takaisin kotimaihinsa, mikä voisi aiheuttaa siirtolaisten Ruotsissa syntyneille ja/tai kasvaneille ja ruotsalaistuneille lapsille sopeutumisvaikeuksia. Tätä taustaa vasten Siirtolaisselvitys muotoili Ruotsin siirtolais- ja vähemmistöpolitiikan tavoitteiksi tasa-arvon, valinnanvapauden ja yhteistoiminnan. Tasa-arvolla tarkoitettiin tasa-arvoisten elinolosuhteiden luomista ruotsalaisten ja siirtolaisryhmien välille. Siirtolaisuus piti sopeuttaa yhteiskunnan mahdollisuuksiin tarjota työtä, asuntoja, sosiaalista hoitoa ja koulutusta. Ruotsin kielen opetuksen avulla siirtolaisille tarjottaisiin

¹¹⁵ Lue SOU 1971:51 ja SOU 1972:83.

¹¹⁶ Laakkonen 1996: 123.

¹¹⁷ SOU 1974:69 s. 3, 93-94, 183

mahdollisuus sopeutua yhteiskuntaan ja vaikuttaa siinä. Heille piti kuitenkin myös taata todelliset edellytykset säilyttää oma kieli, kulttuuri ja yhteydet lähtömaahan. Tasa-arvon tavoitteeseen sisältyi, että kielivähemmistöille piti tarjota informaatiota, koulutusta ja kulttuuria samassa määrin kuin ruotsalaisille. Valinnanvapaudella tarkoitettiin, että siirtolaisille annettaisiin mahdollisuus itse valita, kuinka paljon he säilyttäisivät ja kehittäisivät alkuperäistä kielellistä ja kulttuurista identiteettiään, ja kuinka paljon he omaksuisivat ruotsin kieltä ja ruotsalaista identiteettiä. Tavoitteen saavuttaminen edellytti siirtolaisryhmien kulttuuritoiminnan tukemista taloudellisesti ja muilla tavoin. Yhteistoiminnalla tarkoitettiin siirtolais- ja vähemmistöryhmien ja enemmistön välistä toimintaa, johon kuului suvaitsevaisuus ja solidariteetti. Siirtolaisten osallistumista politiikkaan ja ammattiliittoihin pitäisi helpottaa, ja heidät pitäisi nähdä tasa-arvoisina ryhmänä yhteiskunnassa. Siirtolaisten omia organisaatioita ja joukkotiedotusta pitäisi tukea.¹¹⁸

Tasa-arvon, valinnanvapauden ja yhteistoiminnan tavoitteista seurasi lukuisia työmarkkina-, asunto-, sosiaali-, ja koulutuspoliittisia ehdotuksia. Merkittävimpään kuului ehdotus kunnallisesta äänioikeudesta siirtolaisille ja oikeudesta asettua ehdolle vaaleissa. Muita merkittäviä ehdotuksia olivat siirtolaisten järjestö- ja kulttuuritoiminnan, kirjallisuuden, sanoma- ja aikakauslehtien sekä teatteritoiminnan tukeminen valtion varoin, aktiivisen kaksikielisyyden edistäminen esikouluissa ja kotikielen opetuksen järjestäminen kaikille halukkaille peruskouluissa ja lukioissa. Valtiopäivät hyväksyi kaikki edellä mainitut ehdotukset.¹¹⁹ Tämän työn kannata erityisen kiinnostavia ovat Siirtolaisselvityksen ehdotukset lehdistön, radion ja television osalta.

Ruotsin Suomalaisseurojen Keskusliitto, Suomenkielisen Seurakuntatyön Keskusliitto ja järjestäytyneet suomenkieliset sosiaalidemokraatit muodostivat tammikuussa 1969 Suomalaisten siirtolaiskysymysten työryhmän, jonka tehtäväksi tuli edustaa Ruotsissa asuvia suomalaisia Siirtolaisselvityksen yhteydessä. Työryhmä käsitteli radio- ja televisiokysymyksiä lyhyesti, mutta esitti mietinnössään vaatimuksen television suomenkielisten ohjelmien aseman tutkimisesta SR:ssä ja toiveen ohjelmien omatuotannon käynnistämisestä. Työryhmän mukaan ”mahdollisuutta tuottaa ohjelmia

¹¹⁸ SOU 1974:69 s. 95-96.

¹¹⁹ SOU 1974:69 s. 19-22, Löwander 1997: 18-19.

Ruotsissa pitäisi vakavasti harkita” ja ”olisi toivottavaa, että ohjelmista vastaisi erityinen työyksikkö”.¹²⁰ RSKL kirjasi kulttuuripoliittisen ohjelmaansa toukokuussa 1972 vaatimuksen suomenkielisten televisio-ohjelmien tuottamisesta Ruotsissa ja Suomesta ostettavien ohjelmien laadun parantamisesta.¹²¹

Siirtolaisselvityksessä todettiin, että kielivähemmistöille suunnattujen radio- ja televisio-ohjelmien lisääminen oli erittäin tärkeää. Ohjelmatarjonta ei selvittäjien mielestä ollut oikeudenmukaisessa suhteessa ryhmien osuuteen lupamaksun haltijoista. SR:n pitäisi ottaa ryhmien tarpeet huomioon ohjelmatarjontansa puitteissa ja rahoittaa ohjelmat omasta budjetistaan. Siirtolaisselvityksen mukaan etenkin suomenkielistä radio- ja televisio toimintaa pitäisi lisätä. Yhdessä kohdassa selvitystä vaadittiin suoraan suomenkielisten televisio-ohjelmien tuottamisen aloittamista Ruotsissa. Toisessa kohdassa puolestaan todettiin, että suomenkielisten televisio-ohjelmien tuottamista pitäisi harkita. Selvityksessä ei siis ollut yhtenäistä kantaa suomenkielisten ohjelmien tuottamiseen. Siirtolaisselvitys halusi lisäksi, että Suomen ja Ruotsin radio- ja televisiolähetysten kuuluvuuden ja näkyvyyden lisäämiseen kiinnitettäisiin huomiota. Erityisesti pitäisi huomioida Ruotsissa asuvien suomalaisten toive Suomen lähetysten vastaanottamisesta ja suomenruotsalaisten toive Ruotsin lähetysten vastaanottamisesta. Pohjoismaisten televisiolähetysten näkyvyyttä pitäisi parantaa Pohjoisvision ja muun teknisen yhteistyön kautta. Radion puolella SR:n valtakunnan radion pitäisi harkita serbokrotian-, kreikan- ja turkinkielisiä lähetyksiä. Myös paikallis- ja alueradiotoiminnassa vähemmistökielisiä lähetyksiä pitäisi lisätä.¹²²

Vuotta myöhemmin julkaistussa Koulutusradion toimintakokeilua (TRU) koskevassa selvityksessä korostettiin opetusohjelmien merkitystä siirtolaisille ja heidän lapsilleen esikoulussa, nuorisokoulussa, korkeakoulussa ja aikuiskoulutuksessa. Varsinkin aikuisikäiset siirtolaiset olivat riippuvaisia radion ja television kielikursseista ja yhteiskuntatietoutta välittävistä kursseista. Lisäksi he tarvitsisivat aikuiskoulutusta oppiaineissa ja ammateissa. Selvityksen mukaan siirtolaiset olivat koulutuksen suhteen jälkeenyäännyt ryhmä, kuten fyysisesti ja psyykkisesti sairaatkin. Siksi selvitys suositti, että mahdollisimman suuri osa opetusohjelmista sopeutettaisiin siirtolaisten tarpeisiin.

¹²⁰ De finska invandrarnas problem, 1971: 89.

¹²¹ SOU 1974:69 s. 186.

¹²² SOU 1974:69 s. 187, 216-217.

Tavoitteena oli lisätä siirtolaisten mahdollisuuksia osallistua yhteiskuntaan ja vahvistaa heidän asemaansa työmarkkinoilla.¹²³

Valtiollinen Radiolautakunta (Radionämnden), jonka tehtävänä oli tarkastaa yleisradio-ohjelmia suhteessa radiolakiin ja valvoa niiden puolueettomuutta ja asiallisuutta, tarkasti omasta aloitteestaan SR:n siirtolaisohjelmatoiminnan joulukuusta 1973 joulukuuhun 1974. Lautakunta tuli keväällä 1975 julkistamassaan päätöksessä siihen tulokseen, että yhtiö ei vastannut tyydyttävällä tavalla siirtolaisten ohjelmatarpeisiin. Lautakunta viittasi SR:n toimiluvan seitsemänten pykälään, joka edellytti, että myös pienempien ryhmien kiinnostuksen kohteet tyydytettäisiin mahdollisuuksien mukaan. Lautakunnan mukaan SR:llä oli muita kuin suomenkielisiä lähetyksiä äärettömän harvoin. Erityisen kummallisena se piti, että suurille siirtolaisryhmille, jotka puhuivat serbokroatiata ja kreikkaa, ei suunnattu lähetyksiä.¹²⁴ SR ehdotti itse lähetevastauksessaan Siirtolaiselvitykseen, että se kehittäisi ääniradiossa suomen-, serbokroatian, kreikan- ja turkinkieliset lähetyksiään. Siirtolaisille Ruotsin tilanteesta suunnattuja ohjelmia lisättäisiin sekä radiossa että televisiossa, ja nämä tekstitettäisiin ruotsiksi, Pohjoisvisio-yhteistyötä lisättäisiin ja rajakuuntelun mahdollisuutta lisättäisiin Paikallisradion puitteissa.¹²⁵

3.3 Suomenkielinen media laajenee

Siirtolaiselvitys, Radiolautakunnan kannanotto ja käynnissä oleva Radioselvitys johtivat vähemmistökielisten ohjelmien lisääntymiseen sekä radiossa että televisiossa. Radioon perustettiin siirtolaistoimitus, Invandrarredaktionen keväällä 1976. Se alkoi tuottaa ruotsinkielisen siirtolaisohjelman lisäksi ohjelmia serbokroatiaksi, kreikaksi ja turkiksi. Suomenkielinen toimitus oli perustettu jo 1969. Sen ohjelmatunnit olivat kasvaneet kuudesta 7.15 tuntiin viikossa. Vuoteen 1981 mennessä ohjelmatunnit kasvoivat 9.30 tuntiin viikossa. Toimituksen palveluksessa oli tuolloin neljän hallintoihmisen lisäksi 20 toimittajaa.¹²⁶

¹²³ SOU 1975:28 s. 3-18, 43, 376.

¹²⁴ Radionämnden anser... 1977: 9, 197-198.

¹²⁵ Löwander 1997: 30.

¹²⁶ Löwander 1997: 30-31, Lindh 1981: 2, 4-7.

Paikallisradio rakennettiin vuosina 1976–1977, ja se lähetti heti toimintansa alusta lähtien vähemmistökielillä. Radio Gotlantia lukuun ottamatta kaikki 24 paikallisradiota tuottivat vähemmistökielistä ohjelmaa. Melkein kaikki lähettivät suomen kielellä. LRAB:n periaatteena oli, että paikallisradioihin palkattiin yksi toimittaja 2000:tta vähemmistökielen puhujaa kohti. Suomen osalta toimittajia palkattiin kahdeksan kokopäiväistä ja yhdeksän puolipäiväistä, kaikkiaan 12,5 virkaa. Skånessa ja Smålandissa järjestettiin kolmen aseman yhteislähetys riittävän suuren kielipohjan saamiseksi. Tukholmassa puolestaan Suomen kansalaisten määrä olisi merkinnyt seitsemää suomenkielistä virkaa, mutta LRAB myönsi sinne 1,5 virkaa. Ohjelmaa lähetettiin uusintoineen 22.40 tuntia viikossa. Vuoteen 1980 mennessä ohjelmatunnit olivat nousseet 26.15 tuntiin viikossa, ja virkojen määrä lähes kaksinkertaistunut 24:een.¹²⁷

Siirtolaisselvitys toi vähemmistökielillä julkaistavat sanomalehdet yleisen lehdistötuen piiriin. Sillä oli kuitenkin vähäinen vaikutus suomenkieliseen lehdistöön. Göteborgissa oli vuonna 1974 perustettu viisi kertaa viikossa ilmestyvä Finn Sanomat. Se sai lehdistötukea 1978–1984, mutta meni silti konkurssiin vuonna 1985. Sen levikki oli korkeimmillaan noin 5000. Ruotsin Suomalaisen levikki oli samaan aikaan noin 4000 ja Viikkoviestin noin 12 000. Mitään uusien suomenkielisten lehtien buumia Siirtolaisselvitys ei aiheuttanut.¹²⁸

3.4 SVT palkkaa ensimmäiset suomenkieliset toimittajat

Syyskuussa 1975 TV1:een palkattiin ensimmäinen suomenkielinen toimittaja, Pertti Pitkänen. Hänen tehtävänsä oli vastata Suomesta tehtävistä ohjelmaostoista. Pitkäsen laskujen mukaan SR lähetti tuotantokaudella 1975–76 noin 135 tuntia suomenkielisiä ensiesityksiä ja 29 tuntia uusintoja. Seuraavat kolme tuotantokautta ensiesitysten määrä vaihteli 110 ja 120 tunnin välillä. Keskimäärin ohjelmaa lähetettiin 125 tuntia vuodessa. Luvussa on mukana Tapahtumia ja Uutisviikko, joita kuitenkin lähetettiin vain kevät- ja syyskaudella. Osto-ohjelmia lähetettiin läpi vuoden, noin kaksi tuntia viikossa. Suurin osa oli dokumenttiohjelmia, jotka kuvasivat Suomen yhteiskuntaa, työmarkkinoita ja kulttuurielämää. Pitkänen oli katsojatutkimusten kautta tietoinen suomalaisyleisön

¹²⁷ Löwander 1997: 30-31, Tainio 1981: 18-19, 23-24.

¹²⁸ Laroma 1982: 9-11, Jokinen 1996: 418.

toiveista ja kehotti lisäksi, että katsojat ottaisivat häneen yhteyttä ja kertoisivat toivomuksistaan. Hän osti mahdollisuuksien mukaan viihdettä, pitkiä elokuvia, teatteria ja urheilua. Ohjelmaostojen budjetti asetti valinnoille kuitenkin tiukat rajat. Varat eivät riittäneet esimerkiksi uuden suomalaisen viihteen seuraamiseen. Sen sijaan Pitkänen osti mielellään vanhoja elokuvia, joista katsojat pitivät, ja joita hän sai halvalla. Valintoja rajoittivat budjetin lisäksi lauantai- ja sunnuntaiaamujen lähetysajat. Lapsikatsojien vuoksi blokissa ei voinut lähettää liian väkivaltaisia ohjelmia.¹²⁹ TV1: n päällikön Håkan Unsgaardin¹³⁰ mukaan Pitkäsen valinnat merkitsivät kuitenkin myönteistä muutosta osto-ohjelmien sisällössä.

3.4.1 Aktuellt Siirtolaisille

Alkuvuodesta 1976 SR alkoi lähettää maahanmuuttajille uutisohjelmaa Aktuellt för invandrare (Aktuellt Siirtolaisille). Sen pohjana oli ruotsalaisille kuulovammaisille koottu ja tekstitetty uutiskatsaus Aktuellt i veckan, josta alettiin tekstittää suomen-, serbokroatian-, kreikan- ja turkinkielistä versiota. Löwanderin mukaan kielivalintojen taustalla olivat radion siirtolaisille suuntaamat kielikurssit, joiden yhteydessä oli lähetetty lyhyitä tiedotteita edellä mainituilla kielillä 1970-luvun alusta lähtien. Niiden tavoitteena oli herättää kiinnostusta kielikursseja kohtaan. Tekstitetyn uutiskoosten ohella siirtolaisille toimitettiin 5-minuuttista sähkökatsausta. Suomenkielistä katsausta toimitti Tapio Tuominen. Hänet rekrytoitiin televisioon radion puolelta, kuten Pertti Pitkänenkin. Samalla kun Aktuellt Siirtolaisille käynnistettiin, Yleisradion tuottama Uutisviikko-kooste lakkautettiin.¹³¹ Tuominen kuvaili Aktuelltin siirtolaistoimituksia katastrofitoimituksiksi ja tarkoitti sitä tapaa, jolla ne perustettiin. Ne syntyivät, kun Radiolautakunta totesi television siirtolaiskielisten palvelujen olevan olemattomia. Perustettiin nopeasti siirtolaistoimitus, johon palkattiin erikielisiä toimittajia tekemään pääasiassa uutisia.¹³²

¹²⁹ Pertti Pitkäsen kirje Inger Sundströmille 24.10.1979. Kansio 79/80. Erik Bagerstamin ja Pertti Pitkäsen muistio En debatterande PM om sverigefinsk tv-produktionen, 29.7.1977, s. 8, Kansio Ohjelmapolitiikka, RS 1975:37, s. 5

¹³⁰ Unsgaard 1980: 6-7.

¹³¹ Unsgaard 1980: 7, Löwander 1997: 28, Erik Bagerstamin ja Pertti Pitkäsen muistio En debatterande PM om sverigefinsk tv-produktionen, 29.7.1977, s. 6, Kansio Ohjelmapolitiikka

¹³² RS 1978:8, s. 4

Aktuellt Siirtolaisille lähetettiin TV1:ssä sunnuntaisin klo 11.45–12.20. Tavoitteena oli kertoa viikon tärkeimmät tapahtumat. Siirtolaistoimituksissa pohdittiin jo varhain, mitkä yleisön tarpeet olivat. Tarvitsivatko he uutisia lähtömaastaan vai uudesta kotimaastaan? Pitäisikö ohjelmat suunnata ensisijaisesti niille, jotka olivat maassa väliaikaisesti vai niille, jotka aikoivat jäädä? Siirtolaisuutisilla ei ollut yhteistä ohjelmapolitiikkaa, ja suomenkieliset uutiset erottuivat pian muiden uutisvalinnoista. Serbokroatian-, kreikan- ja turkinkieliset uutiset koostuivat pääasiassa lähtömaiden uutisista. Tuominen kuitenkin katsoi, että Ruotsin suomalaisille asuinmaan uutiset olivat Suomen uutisia tärkeämmät, ja hän korosti valinnoissaan Ruotsin taloutta, työmarkkinoita ja politiikkaa käsitteleviä uutisia. Ruotsin suomalaisethan asuivat Ruotsissa. Suomea Tuominen piti katsojien näkökulmasta tärkeimpänä ulkomaana. Lisäksi hän pyrki kertomaan siirtolaisuutisia.¹³³ Aktuellt Siirtolaisille tuotettiin osana ruotsalaista Aktuell-tuotistoimitusta. Toiminta organisoitiin kahden toimitussihteerin alaisuuteen siten, että yhden vastuulla oli serbokroatia, kreikka ja turkki ja toisen, Kurt Lindbergin vastuulla, suomen kieli. Kullakin kieliryhmällä oli puolikas toimittajan virka. Lisäksi siirtolaistoimituksilla oli oikeus käyttää ruotsalaisen Aktuellin teknisiä resursseja: kuvaohjaajaa, kuvatoimittajaa, kuvaussihteeriä, reprokuvaajaa ja piirtäjää. Tuomisen mukaan yhteistyö Aktuellin ruotsalaisten työntekijöiden kanssa sujui siedettävästi, ja nämä suhtautuivat siirtolaisiin mukavasti. Ruotsinkielisen Aktuellin edut ajoivat kuitenkin siirtolaistoimitusten edelle, ja ruotsalaisilla toimittajilla oli esimerkiksi etusija kuvaustiimin käyttöön. Tuomista myös kiellettiin näyttämästä amatöörikuvaajalta saatuja, harvinaisia uutiskuvia, ennen kuin ne oli lähetetty ruotsinkielisissä lähetyksissä.¹³⁴

Ruotsin valtiopäivät päätti vuonna 1975, että ulkomaan kansalaiset saivat äänestää ja asettua ehdolle kunnallis- ja maakäräjävaaleissa. Ehtona oli, että he olivat asuneet maassa vähintään kaksi vuotta. Vuoden 1976 vaaleissa äänioikeuden sai lähes 220 000 ulkomaan kansalaista, mikä vastasi 3,5 prosenttia kaikista äänioikeutetuista. Näistä noin puolet oli suomalaisia. Lisäksi vaaleissa äänesti 200 000 entistä ulkomaalaista, jotka olivat ottaneet Ruotsin kansalaisuuden.¹³⁵ Aktuellin siirtolaistoimitukset tuottivat elossyyskuussa television ensimmäiset siirtolaiskieliset vaalilähetykset. TV1 lähetti

¹³³ Löwander 1978a: 7-8, Erik Bagerstamin ja Pertti Pitkäsen muistio En debatterande PM om sverigefinsk tv-produktionen, 29.7.1977, s. 7-8, Kansio Ohjelmapolitiikka, Tapio Tuomisen haastattelu 14.12.2009.

¹³⁴ Invandrarprogram förr, nu och i framtiden 1979: 62, Utredning om tv-program för språkliga minoriteter 1979: 7, Tapio Tuomisen haastattelu 14.12.2009.

¹³⁵ Tarkiainen 1996: 170-171.

vaaleihin liittyen niin ennakkoon kuin jälkikäteenkin. Vaaleja ennen siirtolaisille tuotettiin Valtion veroviraston koostamaa vaaliteknistä tiedotusta sisältävät 5-minuuttiset lähetykset. Tuominen tuotti suomenkielisille lisäksi erikseen kaksi ohjelmaa ”Miten kunnat toimivat (Hur kommunen fungerar)” ja ”Poliittiset puolueet (De politiska partierna)”. Ne kuuluvat television ensimmäisiin ruotsinsuomalaisiin omatuotantoihin. Tuominen kuvaa niiden sisältöä lähinnä tiedottavaksi. Päivää vaalien jälkeen 19.9.1976 lähetettiin suora lähetys, jossa kerrottiin vaalin tulokset ja niitä kommentoitiin neljällä kielellä.¹³⁶

Vilkkaimmin vaaleissa äänioikeuttaan käyttivät kreikkalaiset siirtolaiset. Suomalaisista vain 56,2 prosenttia äänesti. Heistä kolme neljäsosaa äänesti sosiaalidemokraatteja ja neljäsosa porvaripuolueita. Kunnanvaltuustoihin eri puolilla maata valittiin noin 400 siirtolaistaustoista ehdokasta. Suomalaisten suosikkipuolueen, sosiaalidemokraattien osalta tiedetään, että siirtolaistaustaisten ehdokkaiden oli usein vaikea ajaa siirtolaisten asioita. Heitä sitoivat valtuustoryhmän tekemät aloitteet ja päätökset. Kunnallisjärjestöt eivät välttämättä olleet kiinnostuneita siirtolaispoliittisista asioista. Suomalaispoliitikot joutuivat usein epämieliseksi asemaan yrittäessään olla lojaaleja sekä oman kieliryhmän että puolueen suuntaan. Ruotsin suomalaisten keskuudessa heitä alettiin pitää nöyräniskaisina puoluejohdon työrukkasina ja nyökytyskulttuurin edustajina.¹³⁷

3.4.2 Lastenohjelma Juttu käynnistyy

Ensimmäiset SR:n tuottamat suomenkieliset lastenohjelmat lähetettiin osana TV1:n Halvfem-ohjelmaa vuodesta 1974 lähtien. Syksyllä 1976 siirtolaiset saivat oman lastenohjelmasarjan Språka, jota lähetettiin uutiskatsauksen tapaan suomen-, serbokroatian-, kreikan- ja turkin kielellä. Ensimmäinen suomenkielinen Språka eli Juttu lähetettiin maanantaina 20.9.1976.¹³⁸ Språkän kohderyhmä olivat 3-6-vuotiaat lapset. Tavoitteena oli antaa lapsille mahdollisuus kuulla kotikieltään ja valmistautua koulun kotikielen opetukseen. Sisällöllisesti lapsille haluttiin tarjota viihdettä ja tietoa sekä vanhempien kotimaista että Ruotsista. Tavoitteena oli ottaa esille asioita, jotka

¹³⁶ Erik Bagerstamin ja Pertti Pitkäsän muistio En debatterande PM om sverigefinsk tv-produktionen, 29.7.1977, s. 7-8, Kansio Ohjelmapolitiikka, Tapio Tuomisen haastattelu 14.12.2009.

¹³⁷ Tarkiainen 1996: 170-171, Korkisaari 2000: 205-206, viittaa Rantanen, Hjalmar: Ruotsin avarassa sylissä. Kirjakone, Eslöv 199, s. 271, 273.

¹³⁸ Unsgaard, 1980: 6, Erik Bagerstamin ja Pertti Pitkäsän muistio En debatterande PM om sverigefinsk tv-produktionen, 29.7.1977, s. 6, Kansio Ohjelmapolitiikka

koskivat siirtolaislapsia erityisesti ja ruotsalaisia olosuhteita yleisesti. Suomenkielinen Juttu muodostui kuitenkin suurimmaksi osaksi Suomesta ostetusta materiaalista, joten suomenkielisten lasten osalta toimituksen tavoitteet eivät täytyneet. 90 prosenttia Jutun materiaalista ostettiin Suomesta, ja vain juontajan osuus tehtiin Ruotsissa. 15 minuutin pituisia Juttuja lähetettiin vuosittain 20 kappaletta, 10 keväällä ja 10 syksyllä. Noin kaksi tuntia vuosittaisesta materiaalista koostui uusinnoista. Ohjelmaa ei tekstitetty ruotsiksi.¹³⁹

Ruotsinsuomalaiset opettajat valittivat joulukuussa 1980 Radiolautakuntaan suomenkielisten lastenohjelmien vähyydestä. Opettajat arvioivat, että maassa asui noin 100 000 ruotsinsuomalaista lasta. TV1 tuotti näille viisi tuntia ohjelmaa vuodessa. Lisäksi lastenohjelmia ostettiin jonkin verran Suomesta. Opettajat huomauttivat, että Suomesta ostetut ohjelmat voivat olla kielellisesti liian vaikeita ruotsinsuomalaisille lapsille. Toiseksi he huomauttivat, että ruotsinsuomalaisten ohjelmien tekoon käytettiin huomattavasti vähemmän varoja kuin ruotsalaisiin lastenohjelmiin. Kolmanneksi he totesivat, että TV2 ei lähettänyt lainkaan suomenkielisiä lastenohjelmia. Ruotsin Suomalainen Opettajayhdistys katsoi, että SVT:n pitäisi lähettää ainakin yksi suomenkielinen lastenohjelma päivittäin.¹⁴⁰ Radiolautakunta antoi valituksesta vapauttavan päätöksen. Se huomautti, että julkisen palvelun yhtiöillä täytyi olla suuri vapaus päättää priorisoinneistaan olemassa olevien lähetyssaikojen, muiden resurssien ja eri ryhmien tarpeiden välillä.¹⁴¹

3.5 Television omatuotannon etsikkoaika

Yleisradio alkoi pohtia Tapahtumia-ohjelman tuotannosta vetäytymistä kevään 1977 aikana. Yleisradion mielestä kysymys oli kansainvälisestä periaatteesta, ja Ruotsin oli huolehdittava omista kielivähemmistöistään. Yksimielinen johtokunta esitti, että Tapahtumia-ohjelman tuotantovastuu ja kustannukset siirrettäisiin SR:lle. Tukholmassa vierailut apulaisjohtaja Matti Anderzen toivoi julkisesti, että SR täyttäisi velvollisuutensa. Se olisi ”aika mallikas ratkaisu”. Anderzen lupasi kuitenkin, että tehtyä päätöstä voitaisiin tarkistaa, mikäli ruotsinsuomalaisilta tulisi riittävää

¹³⁹ Invandrarprogram förr, nu och i framtiden 1979: 63-64.

¹⁴⁰ Viikkoviesti, huhtikuu 1981, Ykköskanava 1980 29/8-19/12.

¹⁴¹ Radionämnden anser... 1981: 60.

painostusta. Ohjelman kustannukset eivät näytelleet merkittävää osaa yhtiön budjetissa.¹⁴²

Erik Bagerstam ja Pertti Pitkänen saivat kesällä 1977 tehtäväkseen kehittää TV1:n suomenkielisille ohjelmille tavoiteohjelman, jossa otettaisiin huomioon valtion siirtolaispolitiikan kehitys, Radiolautakunnan näkemys suomenkielisten ohjelmien tarpeesta ja uuden Radioselvityksen sisältö. Käsittelen Radioselvityksen sisältöä tarkemmin seuraavassa luvussa, mutta siinä omaksuttiin pitkälti Siirtolaisselvityksen ajatukset tasa-arvosta, valinnanvapaudesta ja yhteistoiminnasta. Bagerstamin ja Pitkäsen piti myös selvittää, millä aikataululla Tapahtumia-ohjelma voitaisiin korvata SR:n omatuotannolla.¹⁴³ Tuloksena oli 20-sivuinen ”Keskusteleva muistio ruotsinsuomalaisesta televisiotuotannosta”. Muistion kirjoittajilla oli kaksi tavoitetta: osoittaa että Ruotsissa asuvat suomalaiset muodostivat kieli- ja kulttuurivähemmistön, joka oli tullut Ruotsiin jäädäkseen, ja että television piti tuottaa tälle vähemmistölle omia ohjelmia.

Kirjoittajat ihmettelivät aluksi, miksi televisio oli lähettänyt Ruotsin suomalaisille pääasiassa Suomessa tuotettua ohjelmaa. Ohjelmat olivat käsitelleet Suomen oloja, ja vain poikkeustapauksissa niissä oli kuvattu Ruotsin oloja. Kirjoittajat arvelivat, SR:n olisi aika havahtua siihen todellisuuteen, että suomalaiset eivät olleet Ruotsissa vain käymässä. Päinvastoin, Ruotsi oli suomalaistumassa, ja suomalaiset halusivat säilyttää kielensä ja kulttuurinsa. Kirjoittajat huomauttivat, että suomalaisten siirtolaisuutta Ruotsiin oli esiintynyt kautta aikojen, mutta tilanne poikkesi aiemmista lukumääräisesti. Suomalaisia siirtolaisia oli niin paljon, että he eivät tulisi sulautumaan yhteiskuntaan. Assimiloinnin jarruna toimi kirjoittajien mukaan Ruotsiin vähitellen kasvamassa oleva suomalaisen kulttuurin infrastruktuuri. Ruotsinsuomalaisten yhdistyselämä oli vilkasta. Lisäksi heillä oli oma kansankorkeakoulu, omia julkaisuja, kustantamo, kirjailijoita ja teatteritoimintaa. Suomalaisluokat olivat yleistymässä peruskouluissa ja Tukholmaan oli perusteilla ensimmäinen suomenkielinen lukio. Siirtolaisselvityksen tavoitteet tasa-arvosta, valinnanvapaudesta ja yhteistoiminnasta tukivat kirjoittajien mielestä ruotsinsuomalaisen identiteetin kehittymistä. Ruotsinsuomalaiset voisivat olla osa

¹⁴² RS 1977:43, s.1-2

¹⁴³ Erik Bagerstamin ja Pertti Pitkäsen muistio En debatterande PM om sverigefinsk tv-produktionen, 29.7.1977, s. 2, Kansio Ohjelmapolitiikka

Ruotsin yhteiskuntaa luopumatta omista erityispiirteistään. Kirjoittajien mielestä ei riittänyt, että SR pani merkille valtion kannanoton, sen piti myös tukea yleisön ruotsinsuomalaisten osan pyrkimyksiä.¹⁴⁴

Kirjoittajat ehdottivat, että SR alkaisi tuottaa päivittäin lähetettävää suomenkielistä makasiiniohjelmaa syyskuusta 1977 lähtien. Ohjelmassa olisi kolme erillistä osaa: sähköuutiset, lastenohjelmaa ja ohjelmaosuus. Sisällöllisesti huomiota kiinnitettäisiin erityisesti ruotsinsuomalaisiin ja suomalaisiin uutisiin. Myös ruotsalaiset uutiset pitäisi sopeuttaa katsojien viitekehykseen. Sairaanhoidtajien työtaistelua voisi esimerkiksi valottaa suomenkielisen hoitohenkilökunnan haastattelujen kautta. Ohjelman pituus olisi 35 minuuttia. Henkilökunnan tarve olisi 20 toimituksellista henkilöä, ja budjetti yhdeksän miljoonaa kruunua. Se olisi merkinnyt suomenkielisten ohjelmien budjetin 9-kertaistumista. Bagerstamin ja Pitkäsen mielestä ehdotus oli kuitenkin maltillinen. He olivat hyvin selvillä Siirtolaisselvityksen huomautuksesta, että kielivähemmistöille suunnattujen ohjelmien määrä ei ollut suhteessa siirtolaisten maksamiin lupamaksuihin. He laskivatkin, että suomalaisten osuus Ruotsin asukkaista oli neljä prosenttia, ja neljä prosenttia SR:n budjetista vastaisi noin 40 miljoonaa kruunua. Kirjoittajien laskelmien mukaan suomenkielisten ohjelmien vuosikustannukset olivat aiemmin olleet miljoona kruunua vuodessa, noin kolme promillea kokonaisbudjetista.¹⁴⁵

Bagerstamin ja Pitkäsen ehdotukset eivät toteutuneet. Ne olisivat vaatineet SR:ltä huomattavaa sitoutumista suomenkielisen ohjelmatyön kehittämiseen, taloudellisten investointien moninkertaistamista ja toimittajien erittäin nopeaa rekrytointia. SR:ssä alettiin havahtua siirtolaisohjelmien kehittämistarpeeseen, mutta yhtiö oli suurempien haasteiden edessä. Radioselvityksessä edellytettiin yhtiön toiminnan organisointia uudelleen sekä alueellisen televisiotoiminnan rakentamista.

3.5.1 Aktueellt Viikkokatsaus

Suomenkielinen Aktueellt Siirtolaisille lakkautettiin alkuperäisessä muodossaan syksyllä 1977. Tekstitetystä koosteesta ja lyhyistä sähköuutisista muodostettiin 15 minuuttia

¹⁴⁴ Erik Bagerstamin ja Pertti Pitkäsen muistio En debatterande PM om sverigefinsk tv-produktionen, 29.7.1977, s. 2-3, 5, 13-15, Kansio Ohjelmapolitiikka.

¹⁴⁵ Erik Bagerstamin ja Pertti Pitkäsen muistio En debatterande PM om sverigefinsk tv-produktionen, 29.7.1977, s. 5, 16-20, Kansio Ohjelmapolitiikka

pitkä Aktuellt Viikkokatsaus. Toimittajana jatkoi Tapio Tuominen. Hän oli järjestelyyn tyytyväinen, vaikka se merkitsikin ohjelma-ajan lyhenemistä. Uutismateriaali voitaisiin nyt ensimmäistä kertaa painottaa nimenomaan suomenkielistä katsojakuntaa ajatellen. Aktuellt i veckan -uutiskoosteen ensisijainen kohderyhmään olivat olleet ruotsalaiset kuulovammaiset. Tuominen jatkoi aihevalinnoissaan Ruotsin uutisten ja siirtolaisia koskevien kysymysten suosimista. Seuraavana tärkeysjärjestyksessä olivat Suomen tapahtumat sekä ulkomaan aiheet. Sähkeiden lisäksi 15 minuuttiin mahtui myös itse toimitettuja, kuvattuja ja leikattuja juttuja. Ruutuun saatiin näin ensimmäistä kertaa omia, suoraan kohderyhmälle toimitettuja juttuja. Aktuellt Viikkokatsaus lähetettiin suomeksi TV1:ssä perjantaisin kello 17.15 alkavan Tapahtumia-ohjelman jälkeen klo 17.40–17.55.¹⁴⁶

Käytännössä Aktuellt Viikkokatsaus kertoi kuitenkin enimmäkseen Ruotsin uutisia. Syynä oli resurssipula. Tuominen arvioi, että ruotsinkielisellä puolella vastaavanpituista ohjelmaa teki vähintään kolme toimittajaa ja pari kuvaussihteeriä. Tuominen toimitti ohjelmaa yksin ja joutui huolehtimaan tarvitsemastaan kuvamateriaalista itse. Studion tekninen henkilökunta ei osannut suomea, ja kieli aiheutti lisätyötä, jonka ruotsalaisella puolella tekivät toiset ihmiset. Niinpä Tuomisella oli harvoin aikaa lähteä tv-talosta ulkomaailmaan ja tekemään juttua Ruotsin suomalaisten asioista. Lisäksi filmiryhmää oli vaikea saada käyttöön. Päivittäiset uutislähetykset Aktuellt ja Rapport ajoivat aina edelle. Tuomisen mielestä tilanne oli pidemmän päälle kestävä: ”Sairastua ei saa ja kuolemastakin pitää ilmoittaa kuukautta, paria ennen”.¹⁴⁷ Muunkieliset Aktuellt-toimituksen siirtolaisohjelmat lähetettiin edelleen sunnuntaisin. Niissä suosittiin jatkossakin lähtömaiden uutisia.¹⁴⁸

3.5.2 Meidän kesken

Keväällä 1978 Yleisradio puolitti Tapahtumia-ohjelman lukumäärän ja ilmoitti lakkauttavansa sen kevätkauden jälkeen. Pertti Pitkäsen tehtäväksi tuli tuottaa ohjelmia joka toiseksi viikoksi. Pitkänen kuvasi SR:n ratkaisua ”häätäratkaisuna”: suomenkielisten ohjelmien lähetysaika haluttiin pitää samana, kustannuksia nostamatta. Pitkänen arvioi,

¹⁴⁶ RS 1977:35, s.2, Tapio Tuomisen haastattelu 14.12.2009.

¹⁴⁷ RS 1978:8, s.4

¹⁴⁸ RS 1977:35, s.2, Löwander 1978: 7-8. Erik Bagerstamin ja Pertti Pitkäsen muistio En debatterande PM om sverigefinsk tv-produktionen, 29.7.1977, s. 7-8, Kansio Ohjelmapolitiikka

että mitään tasokkaita ohjelmia hän ei niillä edellytyksillä voisi tehdä. ”Suoraan sanoen on suoranainen häpeä edes yleensä ruveta tekemään tv-ohjelmia vain yhden miehen voimin, mutta häpeähän ei ole minun”, Pitkänen väitti Ruotsin Suomalaisen artikkelissa. Ohjelmasta tuli studiossa tehtävä keskusteluohjelma. Sen nimi oli ”Meidän kesken”, ja ensimmäinen 25- minuuttinen ohjelma lähetettiin perjantaina 17. helmikuuta 1978. Vieraana oli RSKL:n pääsihteeri Martti Pöysälä.¹⁴⁹ Pöysälä piti myönteisenä, että SR alkoi tuottaa omia suomenkielisiä ohjelmia ruotsinsuomalaisia varten. Hän huomautti kuitenkin, että niitä pitäisi tuottaa Tapahtumia-ohjelman *lisäksi*, eikä niiden tilalta. Hän myös arveli, että TV-johtoa ei rasittanut tasa-arvon ajatus ruotsinsuomalaisten ohjelmien suhteen. Ohjelmia jouduttiin tekemään paljon vähäisemmin resurssein kuin ruotsalaisia ohjelmia, ja ne olivat riittämättömiä.¹⁵⁰

3.5.3 Tapahtumia lakkautetaan

Kevätkauden jälkeen sekä Tapahtumia että Pitkäsen ”Meidän kesken” -ohjelma lakkautettiin. Pitkäselle tieto studio-ohjelman lakkauttamisesta tuli yllätyksenä. TV1:n päällikön Håkan Unsgardin mukaan ohjelmasta ei ollut tarpeeksi kokemusta, jotta sitä voitaisiin jatkaa. Budjetin valmistelussa syntyneistä vaikeuksista johtuen suomenkielistä ohjelmaa ei muutoinkaan voitu lisätä. Pitkästä perustelu ei vakuuttanut. Hän ihmetteli, kuinka kokemusta koskaan voitaisiin saada, kun kokeiluohjelma lopetettaisiin. Pitkäsen mielestä oli myös outoa, että tieto lopettamisesta tuli yhtäkkiä. Budjetin valmisteluissa syntyneet ongelmat eivät vaikuttaneet muuhun televisio-ohjelmistoon. Hän epäili, että suomalaissiirtolaisia käytettiin keppihevosenä, jolla SR yritti kiristää resursseja valtiolta organisaatiomuutokseensa.¹⁵¹ Melko oudolta tuntuukin, että SR:n suomenkielisessä tarjonnassa otettiin takapakkia Siirtolaisselvityksen, Radiolautakunnan kannanoton ja Radioselvityksen vaatimuksista huolimatta. Yleisradio oli neuvotteluissa SR:n kanssa edellyttänyt, että SR korvaisi Tapahtumia-ohjelman omatuotannolla. Se oli toisaalta myös avannut mahdollisuudelle jatkaa ohjelmaa, mikäli ruotsinsuomalaiset sitä itse vaatisivat. Ruotsinsuomalaiset järjestöt ja yhdistykset kuitenkin havahtuivat ohjelman lakkauttamiseen liian myöhään. RSKL kirjelmöi Suomen valtioneuvostolle

¹⁴⁹ RS 1978:5, s. 6

¹⁵⁰ RS 1978:5, s. 6

¹⁵¹ RS 1978:23, s.8-9

Tapahtumia-ohjelman puolesta vasta kesäkuussa 1977, vaikka Yleiradion apulaisjohtaja Matti Anderzen oli peräänkuuluttanut reaktioita jo puoli vuotta aiemmin.

RSKL:n kirjelmän mukaan Tapahtumia-ohjelman lakkauttaminen aiheutti suurta huolestumista ja pelkoa ruotsinsuomalaisten keskuudessa. Pelkona oli, että Suomen asenne Ruotsissa asuviin entisiin ja nykyisiin Suomen kansalaisiin oli muuttumassa. RSKL piti huolestuttavana Suomen hallituksen, eduskunnan ja viranomaisten vaiteliasta suhtautumisesta ohjelman lakkauttamiseen. Kirjeessä kiitettiin Tapahtumia-ohjelman sisältöä, josta oli saatu monipuolinen kuva Suomen politiikasta, työelämästä, kulttuurista ja lastenohjelmista. Se oli tärkeää, koska Ruotsin joukkotiedotusvälineiden antama kuva Suomesta oli puutteellinen ja sensaationhakuinen. Myös ohjelman merkitystä äidinkielen säilymiselle korostettiin. Kirjelmässä toivottiin, että valtioneuvosto ryhtyisi pikaisiin toimenpiteisiin Tapahtumia-ohjelman jatkumisen takaamiseksi.¹⁵² Liikenneministeriö välitti RSKL:n kirjelmän Yleisradiolle, jonka vastauksen mukaan Tapahtumia-ohjelma oli alun perin tarkoitettu väliaikaiseksi ohjelmaksi. Se lakkautettaisiin heti, kun Ruotsin Radio voisi itse tyydyttävällä tavalla hoitaa ruotsinsuomalaisten tiedonvälityksen. Yleisradio ja SR olivat syksyllä 1977 sopineet ohjelman vähittäisestä lopettamisesta ja tuotantovastuun siirtämisestä SR:lle. Liikenneministeriön mukaan SR oli luvannut käynnistää suomenkielisen ohjelmatoiminnan syksyllä 1978. Näin ei kuitenkaan ollut käynyt. Lupauksen pettämisen syyksi liikenneministeriö arvioi SR:n uuden organisaation, henkilövaihdokset ja niiden mukanaan tuoman viipeen päätöksen teossa. Väliaikaisratkaisuksi oli sovittu, että Yleisradio tarjoaisi 1.9.1978 lähtien viikoittain ruotsinsuomalaisille omista ajankohtaislähetysistään valitun ohjelman. Käytäntöä jatkettaisiin kevääseen 1979 saakka, jolloin Ruotsin radio pyrki käynnistämään oman suomenkielisen ajankohtaislähetysistään.¹⁵³ Näin ollen tarjonnassa otettiin takapakkia vain omatuotannon suhteen, ja ”Meidän kesken” -ohjelman lakkauttamisen yksinkertaiseksi selitykseksi jäänee ohjelman heikko taso.

¹⁵² Ruotsin Suomalaisseurojen Keskusliiton kirjelmä Valtioneuvostolle 18.6.1978, Oy Yleisradio Ab. Kirjeistö, Hallinto, Kirjeenvaihto liikenneministeriön kanssa. Arkistnumero 1784, Vuodet 1977-1978, Luettelotunnus 1784.

¹⁵³ Yleisradion kirje Liikenneministeriölle 21.8.1978, Oy Yleisradio Ab, Kirjeistö, Hallinto, Kirjeenvaihto liikenneministeriön kanssa, Vuodet 1977-1978, Luettelotunnus 1784.

3.5.4 Katsojat ovat muuttuneet

Suomenkielisten ohjelmien katselua tutkittiin jälleen vuonna 1978, tällä kertaa osana suurempaa siirtolaisia mediayhteiskunnassa käsittelevää tutkimusta. Kuusiosaisessa tutkimuksessa tarkasteltiin juuri niitä siirtolaisryhmiä, joille SR räätäloi omakielistä ohjelmaa: suomalaisia, serbokroaatteja, kreikkalaisia ja turkkilaisia.¹⁵⁴ Tutkimus osoitti, että suomalaisten katsojien joukko oli muuttunut viidessä vuodessa – edellisestä katsojatutkimuksesta – monin tavoin. Lähes kolmasosa oli asunut Ruotsissa vähemmän kuin viisi vuotta. Suomalaisten siirtolaisten vaihtuvuus oli siis suurta, ja maiden välillä muutettiin yhä ahkerasti. Yli kahdeksan vuotta maassa asuneiden määrä oli kasvanut kahdeksan prosenttiyksikköä edellisestä kyselystä.

Taulukko 4: Haastateltavien asuinaika Ruotsissa vuosina 1978 ja 1973, prosentteina.¹⁵⁵

	1978	1973	Muutos
<1 vuosi	5	1	+4
1-2 vuotta	12	3	+9
3-5 vuotta	13	37	-24
6-8 vuotta	23	25	-2
>8 vuotta	46	38	+8
Syntynyt Ruotsissa	1	-	+1

Ruotsin suomalaiset olivat edelleen huomattavan nuoria. Tutkimuksen ikäryhmittely oli kuitenkin eri kuin viisi vuotta aiemmin, eivätkä alle 15-vuotiaat olleet mukana. Tasan puolet oli 15–30-vuotiaita, ja toinen puoli jakaantui melko tasaisesti ikäryhmiin 31–40-vuotiaat ja 41–60-vuotiaita. Vain kaksi prosenttia oli yli 60-vuotiaita. Lapsiperheiden määrää ei eroteltu. Katsojien koulutustaso oli parantunut. Edellisessä tutkimuksessa 17 prosenttia oli käynyt koulua pidempään kuin 9 vuotta, nyt määrä oli 32 prosenttia. Ansiotyössä käyvien määrä oli pysynyt ennallaan, mutta kotityötä tekevien määrä oli

¹⁵⁴ Lue Löwanderin tutkimukset *Invandrare i massmediasamhället 1-6 vuosilta 1976-1980*. Osa 1: Några jugoslaviska, turkiska och grekiska familjer. SR/PUB 76:37. Osa 2: Var får de sin information ifrån? SR/PUB 76:46. Osa 3: Sverige-finnar och massmedia. SR/PUB 78:15. Osa 4: Jugoslaviska invandrare och massmedia. 78:23. Osa 5: Grekiska invandrare och massmedia. 79:2. Osa 6: Tillgång, tillgänglighet, användning och användbarhet: om massmedia för invandrare från Finland, Jugoslaviens och Grekland. SR/PUB 81:3.

¹⁵⁵ Löwander 1978b: 3.

laskenut 15:stä 10 prosenttiin ja opiskelijoiden määrä puolestaan noussut 5:stä 10 prosenttiin.¹⁵⁶

Myös Ruotsin suomalaisten ruotsin kielen taito oli parantunut, vaikka kielitaitoa kysyttiin eri tavoin kuin viisi vuotta aiemmin.

Taulukko 5: Ruotsin ymmärtäminen vuonna 1978, prosenteissa.¹⁵⁷

	Radiossa	Tv:ssä	Lehdissä
Erittäin hyvää	37	38	38
Aika hyvää	31	36	37
Huonoa	27	24	23
Ei ymmärrä lainkaan	5	2	2

Taulukko 6: Ruotsin taidot vuonna 1973, prosenteissa.¹⁵⁸

	Puhuu itse	Ymmärtää	Lukee
Erittäin hyvin	21	30	28
Melko hyvin	23	23	25
Auttavasti	27	23	20
Huonosti	22	21	19
Ei lainkaan	6	3	9

Taulukot osoittavat, että varsinkin ruotsia erittäin hyvin ymmärtävien määrä oli kasvanut. Puhuttua ruotsia ymmärtävien määrä oli kasvanut 7-8 prosenttiyksikköä ja kirjoitettua ruotsia ymmärtävien 10 prosenttiyksikköä. Samalla niiden määrä, jotka eivät osanneet ruotsia lainkaan oli vähentynyt. Etenkin lukutaito oli parantunut. Löwander huomautti kuitenkin, että Ruotsissa vietettyjen vuosien ja kielitaidon välillä ei ollut selvää yhteyttä. Ruotsin taitoon vaikuttivat koulutus, siirtolaisen ikä, halu oppia ruotsia ja aikomus jäädä Ruotsiin. Ruotsin suomalaisten kielitaidon vedenjakaja oli 40 vuoden ikä. Alle 40-vuotiaiden kielitaito oli huomattavasti parempaa kuin yli 40-vuotiaiden.¹⁵⁹

¹⁵⁶ Löwander 1978b: 3-5.

¹⁵⁷ Löwander 1978b: 6.

¹⁵⁸ Löwander 1974: 16.

¹⁵⁹ Löwander 1981: 20-21

Kielitaidon karttuessa yhä useammat Ruotsin suomalaiset olivat alkaneet kuluttaa ruotsinkielisiä medioita.

Taulukko 7: Ruotsinkielisen median kulutus, prosenteissa.¹⁶⁰

	Tv-uutiset		Radiouutiset		Lehdet	
	1978	1973	1978	1973	1978	1973
Joka päivä	68	31	50	32	63	53
Jonkun kerran viikossa	18	40	17	29	16	26
Harvoin	11	-	20	-	12	-
Ei koskaan	2	27	11	35	8	18
Ei vastausta	1	2	2	2	1	2

Ruotsin suomalaiset kuluttivat ruotsinkielisiä televisio- ja radiouutisia kuin enemmän ruotsalaiset itse. Ruotsalaisista noin puolet katsoi tv-uutiset ja neljäsosa kuunteli radiouutiset päivittäin. Löwander pitikin siirtolaisten mediakulutusta ällistyttävän suurena.¹⁶¹ Samaan aikaan myös suomenkielisten ohjelmien kulutus oli pysynyt suurena:

Taulukko 8: Suomenkielisten ohjelmien katselu.¹⁶²

	Joka viikko	Usean kerran kk:ssa	Jonkun kerran kk:ssa	Harvoin	Ei koskaan	Ei vastausta
Tapahtumia pe klo 17:15	26	16	12	13	10	22
Viikkokatsaus pe klo 17:40	21	12	10	13	11	32
Lauantain ohjelmapaketti	40	21	13	11	6	10
Sunnuntain ohjelmapaketti	41	21	13	11	6	8

¹⁶⁰ Löwander 1978b: 8.

¹⁶¹ Löwander 1981: 22.

¹⁶² Löwander 1978b: 36.

Säännöllisesti katsovien määrä oli pysynyt viiden vuoden aikana ennallaan. Joukossa oli enemmän ruotsin taidottomia kuin hyvin ruotsin kielen hallitsevia. Ohjelmia katsoivat uskollisimmin yli 40-vuotiaat, vähän koulutetut katsojat. Nuoret ja hyvin koulutetut Ruotsin suomalaiset saivat Ruotsin uutiset ruotsalaisista lähetyksistä, mutta katsoivat suomenkielisiä ohjelmia saadakseen tietoa Suomen tapahtumista. Kielitaitoiset katsoivat televisiosta enemmän viihdettä kuin uutisia.¹⁶³ On merkillepantavaa, että Yleisradion Ruotsin suomalaisille tuottama Tapahtumia keräsi enemmän katsojia kuin Aktuell Viikkokatsaus, vaikka sillä oli aikaisempi lähetysaika. Tapahtumia kertoi pääasiassa suomalaisia uutisia, Viikkokatsaus puolestaan koosti viikon ruotsalaiset ja Ruotsin suomalaiset uutiset.

Suomenkielisiä lastenohjelmia katsottiin muita ohjelmia enemmän. Kerran viikossa lähetettävä Juttu-ohjelma keräsi peräti 69 prosenttia suomenkielisistä lapsiperheistä television ääreen joka viikko. Vain 10 prosenttia ei katsonut Juttua koskaan. Koko kohderyhmän katselu oli hieman yksikielisiä suomalaisia kotitalouksia pienempää. Tutkimukseen osallistuneista kotitalouksista seitsemän prosenttia oli kaksikielisiä.¹⁶⁴

Taulukko 9: Lapsiperheiden katselu, prosenteissa.¹⁶⁵

	Katsoo joka viikko	Katsoo jonkun kerran kk:ssa	Katsoo harvoin	Ei katso koskaan
Suomenkieliset lapsiperheet	69	15	7	10
Kaikki lapsiperheet	58	16	11	15

Suomen taidottomien määrä tutkittavien lasten joukossa oli huomattavan suuri. 24 prosenttia tutkimukseen osallistuneista esikouluikäisistä lapsista ei osannut suomea. Kouluikäisistä 13 prosenttia ja nuorista 12 prosenttia oli pelkästään ruotsinkielisiä. Näidenkin lasten vanhempien mukaan lapset kuitenkin pitivät suomen kuulemisesta televisiossa. Kaiken kaikkiaan vanhemmat antoivat Jutusta hyvää palautetta. Kaksi

¹⁶³ Löwander 1978b: 36-37. Löwander 1981: 32-33.

¹⁶⁴ Löwander 1978b: 40.

¹⁶⁵ Löwander 1978b: 40.

kolmasosaa arvioi, että ohjelma oli hyvä. Ne jotka esittivät arvostelua, toivoivat ohjelmaan vähemmän puhetta ja enemmän piirrettyjä.¹⁶⁶

3.6 Suomenkielinen omatuotanto on pakkotuotantoa

Vuoden 1974 Siirtolaisselvitys merkitsi vedenjakajaa Ruotsin siirtolaispolitiikassa. Sen myötä maassa luovuttiin ajatuksesta sulauttaa siirtolaiset enemmistökulttuuriin ja alettiin korostaa siirtolaisten ja kielivähemmistöjen oikeutta säilyttää oma kielensä ja kulttuurinsa, mikäli he näin halusivat. Siirtolaisselvitys otti myös voimakkaasti kantaa vähemmistökielisten radio- ja televisio-ohjelmien puolesta, ja se johti hyvin nopeasti vähemmistökielisen ohjelmatarjonnan lisääntymiseen niin SR:n ääniradiossa kuin televisiossakin. Siihen vaikutti ratkaisevasti myös Radiolautakunnan tuomio, jonka mukaan SR ei huolehtinut siirtolaisten tarpeista riittävässä määrin. Radiojohtaja Otto Nordenskiöld¹⁶⁷ kommentoi Radiolautakunnan päätöstä ja SR:n siirtolaisille lähettämiä ohjelmia ensimmäisen kerran konsernin vuosikertomuksessa 1974–75. Hän totesi, että SR lisäisi siirtolaistarjontaa kokeiluluontoisesti. Tavoitteena oli tehdä kokeilusta pysyvä budjettivuonna 1976/77. TV1:n itse tuottamaa suomenkielistä uutisohjelmaa tekemään palkattu Tapio Tuominen luonnehtii toimintaa ”pakkotuotantona”. SR:n oli pakko käynnistää ohjelmat yhteiskunnan vaatimuksesta; se ei tehnyt sitä omasta vapaasta tahdostaan. Siirtolaisselvityksen ajatukset omaksuttiin myös Radioselvityksessä, joka määritteli television toimintaa lupavuosina 1978–1985. Yhteiskunta ohjaili tässä vaiheessa SR:n siirtolais- ja vähemmistötoimintaa kovalla kädellä.

Katsojille Ruotsissa tuotettujen suomenkielisten televisio-ohjelmien käynnistyminen merkitsi muutoksia uutisten sisällössä, mutta ei niiden määrässä. Tuominen korostaa, että hän kertoi alusta asti nimenomaan Ruotsia ja Ruotsin suomalaisia koskevia uutisia, kun muissa siirtolaistoimituksissa kerrottiin lähinnä lähtömaan uutisia. Tuominen katsoi, että Ruotsissa asuville suomalaisille oli tärkeintä, mitä asuinmaassa tapahtui. Hän valitsi lähetyksiin etenkin Ruotsin taloutta, työmarkkinoita ja politiikkaa koskevia uutisia. SR:n katsojatutkimuksia tehnyt Birgitta Löwander oli katsojien tiedon tarpeesta osittain eri linjoilla. Hän korosti, että suomenkielisten televisio-ohjelmien pitäisi yrittää täydentää ruotsinkielistä televisiotarjontaa, sillä kohderyhmä katsoi myös ruotsinkielisiä

¹⁶⁶ Löwander 1978b: 9, 40.

¹⁶⁷ Sveriges Radio 1974-75: 2.

ohjelmia. Esimerkiksi uutisten olisi hänen mielestään pitänyt Ruotsin uutisten sijasta tarjota Ruotsin suomalaisia ja Suomen uutisia. Ohjelmissa pitäisi myös tarkastella uusia ammattialueita ja työmarkkinakysymyksiä, jotka koskivat korkeammin koulutettuja ja erikoistuneita ammattiryhmiä.¹⁶⁸

TV1 lähetti syksyllä 1978 yhteensä 3 tuntia 20 minuuttia suomenkielistä televisio-ohjelmaa viikossa. 15 minuuttia oli suunnattu lapsille, loput koostui Tuomisen toimittamasta uutiskatsauksesta ja Pitkäsén Yleisradion tuotannosta valitsemista ajankohtaisohjelmista, dokumenttielokuvista ja viihteestä. Tarjonta oli rajallista, ja ohjelmat lähetettiin sellaisina aikoina, jolloin ne häiritsivät ruotsinkielistä yleisöä mahdollisimman vähän, ts. myöhään iltapäivällä ja aikaisin aamulla. Suomenkielisten ohjelmien lähetysaikoja ei ollut päätetty suomalaisten elintapojen mukaan. Päinvastoin, suomalaiset saivat sopeuttaa television katsonnan lähetysaikojen mukaan. Ruotsalaisiin verrattuna siirtolaisilla oli lisäksi huonommat mahdollisuudet kuluttaa tiedotusvälineitä. He tekivät ruotsalaisia useammin fyysisesti ja psyykkisesti raskaita töitä. Neljäsosa teki vuorotöitä. Lisäksi suurimmalla osalla oli lapsia, mikä rajoitti television katselu-aikaa ja mahdollisuutta katsoa sitä häiriintymättä. Muutama suomenkielinen tunti viikossa ei tietenkään kattanut katsojien kaikkia toiveita. Ruotsin suomalaiset toivoivat televisiosta enemmän suomalaisia elokuvia (43%), viihdettä (29%) ja ajankohtaisohjelmia (16%). Ajankohtaisohjelmiin siirtolaiset toivoivat juttuja työmarkkinoista, paluumuuton ongelmista, kotikielen opetuksesta ja koulusta. Löwander suosittelikin suomenkielisille ohjelmille enemmän ja parempia lähetysaikoja. Hän kiinnitti myös huomiota siihen, että Suomesta kerrottiin vain vähän ruotsinkielisissä lähetyksissä. Suomen uutisointi oli lähes täysin radion ja television suomenkielisten toimitusten hartioilla. Ruotsinkielisissä lähetyksissä seurattiin Suomen yhteiskuntaa ja kulttuurielämää erittäin vähän, vähemmän kuin maantieteellisesti ja kulttuurisesti kauempana sijaitsevia maita. Ruotsinkielinen media sulki suurimman osan siirtolaisista tarjontansa ulkopuolelle.¹⁶⁹

¹⁶⁸ Löwander 1978b: 11, Löwander 1981: 32.

¹⁶⁹ Löwander 1978: 37-38, 41-42, Löwander 1981: 2, 11-12. 14-16, Bilaga 1

4 SUOMENKIELINEN TOIMITUS PERUSTETAAN

Ruotsin suomalaisen työvoiman rakenne muuttui 1980-luvulla, ja yhä useampi työskenteli teollisuuden sijasta palveluammateissa. Koulutustaso nousi. Magdalena Jaakkola¹⁷⁰ tutki ruotsinsuomalaisten etnistä mobilisoitumista 1980-luvulla useissa eri artikkeleissa ja tutkimuksissa. Suurista muuttovirroista oli kulunut toistakymmentä vuotta, ruotsinsuomalaisten määrä oli kasvanut, heidän yksilölliset toimintaresurssinsa olivat lisääntyneet, ja joukossa oli paljon toisen polven ruotsinsuomalaisia. Etninen mobilisoituminen näkyi erityisesti järjestötoiminnassa, joka oli vilkastunut 1970-luvun loppua kohti. Opettajat, opiskelijat, toimittajat, seurakuntatyöntekijät, kirjoittajat ja kuvataiteilijat olivat järjestäytyneet. Koti- ja Kouluyhdistyksiä oli perustettu useille paikkakunnille. Eläkeläisten järjestötoiminta oli lisääntymässä, kun sotien jälkeen Ruotsiin muuttaneet alkoivat eläköityä. Sotainvalideilla ja sotaveteraaneilla oli omat Ruotsin järjestönsä. Ruotsinsuomalaiset olivat myös perustaneet kieli- ja heimopohjaisia järjestöjä, kuten inkeriläisten, karjalaisten ja romanien yhdistykset. Yhdessäoloorganisaatioiden rinnalle oli kehittynyt siirtolaisuudesta johtuvia erityisongelmia korjaamaan pyrkivä etujärjestöjoukko. Ruotsinsuomalainen siirtolaisyhteisö oli Jaakkolan mielestä saamassa pysyvän etnisen vähemmistön piirteitä.¹⁷¹

Yhä useampi Ruotsiin 1980-luvulla muuttanut siirtolainen oli kotoisin Pohjolan ulkopuolelta. Vuonna 1977 puolet kaikista Ruotsiin muuttaneista oli kotoisin Pohjoismaista, kymmenen vuotta myöhemmin heidän osuutensa oli kolmannes. Myös pakolaisten määrä alkoi lisääntyä.¹⁷² Virallinen Ruotsi alkoi kiinnittää lisääntyvässä määrin huomiota etniseen syrjintään. Se heijastui myös radio- ja televisiopolitiikkaan ja viestintätutkimukseen. Ruotsin Radio organisoitiin uudelleen ja emoyhtiöstä erotettiin neljä tytäryhtiötä. Televisiotoimintaa hoitava tytäryhtiö sai nimen Ruotsin Televisio (Sveriges Television, SVT). Vuodenvaihteessa 1979/1980 SVT:hen perustettiin suomenkielinen toimitus. Toimituspäällikkö Tapio Tuomisen jälkeen toimitukseen

¹⁷⁰ Lue esimerkiksi Jaakkola, Magdalena (1984). Siirtolaiselämää. Tutkimus ruotsinsuomalaisista siirtolaisyhteisönä. Vammala: Sosiaalipolitiikka. Jaakkola, Magdalena (1989). Skolstrejken i Rinkeby. En undersökning av sverigefinnarnas etniska mobilisering i en Stockholmsförort. Stockholm: CEIFO. Jaakkola, Magdalena (1989). Den etniska mobiliseringen av sverigefinnarna. Stockholm: CEIFO.

¹⁷¹ Jaakkola 1984: 60-61, 64.

¹⁷² Löwander 1998: 33

palkattiin kuvaohjaaja Riffa Hänninen ja toimittajat Pentti Karppinen ja Urpo Martikainen.

4.1 Ruotsin suomalaiset huolestuvat kielikysymyksestä

Julkinen sektori ja palvelualan yritykset eivät 1970-luvulla tarvinneet suomalaista työvoimaa, koska työvoimatarve pystyttiin tyydyttämään teollisuudesta siirtyvällä ruotsalaiselle työvoimalla. Ne harvat suomalaiset, jotka sijoittuivat palvelualoille, olivat suomenruotsalaisia ja teknisissä oppilaitoksissa koulutettuja insinöörejä ja teknikoita. Tilanne muuttui olennaisesti 1980-luvulla.¹⁷³ Teollisuuden sijaan hoitoala alkoi kilpailla suomalaisista työntekijöistä. Ruotsissa oli pitkään ollut hoitoalan työvoimapula, mutta tilanne oli sama myös Suomessa. Suomen hoitoalan viranomaiset ehdottivat, että Ruotsi kouluttaisi itse lisää henkilökuntaa ja antaisi jo siellä oleville suomalaisille alan koulutusta. Ruotsi kuitenkin rekrytoi Suomesta. Henkilökuntaa värvättiin suoraan puhelimitse ja kirjeitse terveydenhuolto-oppilaitoksista ja sairaaloista. Värväysyritykset suunnattiin etenkin Suomen ruotsinkielisille alueille. Ruotsin maakäräjät käyttivät myös harmaata työvoimaa ja yrittivät palkata Ruotsiin eläköitymässä olevia sairaanhoitajia ja mielisairaanhoitajia.¹⁷⁴

Maiden välinen muuttoliike oli kohtuullisen vilkasta 1980-luvulla. Vuosina 1981–1990 Suomesta muutti lähes 50 000 ihmistä Ruotsiin ja Ruotsista 72 000 Suomeen.¹⁷⁵ Ruotsin teollisuus ei ollut huolissaan paluumuutosta, sillä työvoiman tarve oli vähenemässä. Moni teollisuudenala, kuten telakkateollisuus, oli lähes lakannut olemasta. Tekstiili- ja kenkäteollisuus oli pitkälti siirtynyt halvempien tuotantokustannusten maihin. Ammattitaidotonta, vähän koulutettua työvoimaa tarvittiin yhä vähemmän.¹⁷⁶ Huonosti kieltä taitavia ja kouluttamattomia Ruotsin suomalaisia irtisanottiinkin teollisuudesta. Monet vuorotyötä tehneet ja terveytensä menettäneet

¹⁷³ Korkiasaari 2000: 194, viittaa Työmarkkinaraportti/Helen Ingberg/FinnJobb 5.11.1993.

¹⁷⁴ Laakkonen 1996: 136-137.

¹⁷⁵ Laakkonen 1996: 134.

¹⁷⁶ Korkiasaari 2000: 196, viittaa Suomen Tukholman suurlähetystön työmarkkina-avustajan työmarkkinaraportit 1986-1991.

suomalaiset siirtyivät ennenaikaiselle eläkkeelle. Osa joutui työmarkkinakoulutuksen kierteseen.¹⁷⁷

Vuonna 1980 työmarkkinaviranomaiset sopivat taloudellisesta tuesta ns. tutustumismatkoihin Ruotsin työpaikoille. Niihin olivat oikeutettuja sellaiset työntekijät, jotka olivat joutuneet työttömyysuhan alle tai työttömiksi kotimaassaan. Matkoilla haluttiin ensisijassa estää siirtolaisten juureton oleskelu Ruotsissa. Sen oli havaittu johtavan monenlaisiin sosiaalisiin ongelmiin, mm. alkoholisoitumiseen. Tutustumismatkoilla muuttovirtaa yritettiin myös ohjata virallisiin työnvälityskanaviin. Työmarkkinaviranomaiset päättivät samalla myös paluumuuttajien taloudellisesta tuesta.¹⁷⁸ Sopimusta yhteispohjoismaisista työmarkkinoista tarkastettiin, ja uusi sopimus, jonka tarkoituksena oli ottaa paremmin huomioon muuttajien yksilölliset tarpeet, astui voimaan elokuussa 1983.¹⁷⁹

Ruotsin suomalaisten lasten koulu- ja kielikysymykset nousivat yhä tärkeämmiksi. Vuosien 1974 ja 1975 vaihteessa Ruotsin hallitus asetti työryhmän, jonka tehtävänä oli laatia siirtolaisuuspolitiikan suuntaviivojen mukainen siirtolaislasten opetusta koskeva uudistus. Sen esityksiin perustuvat uudet määräykset astuivat voimaan lukuvuoden 1977/78 alusta. Niissä kunnat velvoitettiin tiedottamaan vanhempia mahdollisuudesta saada kotikielen opetusta koulussa, jos vanhemmat sitä haluavat. Tavoitteeksi asetettiin lasten aktiivinen kaksikielisyys. Uudistus virallisti kotikielikäsitteen. Sitä oli käytetty ensimmäisen kerran vuonna 1968, ja opetussuunnitelmassa oli avattu mahdollisuuksia suomen kielen opettamiselle jo vuonna 1969. Käytännössä kotikielen opetukselle oli varattu korkeintaan kaksi tuntia viikossa, ja ongelmana oli kaksikielisten, pätevien opettajien löytäminen. Joissakin suurissa suomalaiskunnissa annettiin kuitenkin jo 1970-luvun alussa suomenkielistä luokanopetusta. Lisäksi perustettiin ns. valmistavia luokkia, joissa lapsille annettiin 6-10 viikon ajan intensiiviopetusta ruotsissa, minkä jälkeen heidät siirrettiin kokonaan ruotsinkielisiin luokkiin. Lukuvuoden 1977/78 uudistus merkitsi, että siirtolaisoppilaat voivat saada kotikielen opetusta 1-2 tuntia viikossa tai käydä vaihtoehtoisesti yhdistettyä luokkaa, jossa puolet oppilaista oli

¹⁷⁷ Korkiasaari 200: 196, viittaa Korkisaari, Jouni: Ruotsista Suomeen vuosina 1980-1981 palanneet. Siirtolaisuustutkimuksia A 9. Siirtolaisuusinstituutti, Turku 1983 ja Korkiasaari, Jouni: Paluumuuttajat sosiaali-, terveys- ja työvoimapalvelujen käyttäjinä. Sosiaalihuollituksen julkaisuja 14/1986. Helsinki.

¹⁷⁸ Korkiasaari 2000: 193-194, viittaa RS 7/1979.

¹⁷⁹ Laakkonen 1996: 134-135.

ruotsinkielisiä ja toinen puoli jotain muuta kieliryhmää. Joissakin aineissa opetus annettiin tietyn aikaa kotikielillä. Uudistuksen jälkeen suomalaisluokkien määrä lisääntyi nopeasti. Suomalaisia luokkia oli vuonna 1974/75 reilu sata. Seitsemän vuotta myöhemmin niitä oli lähes 750. Yhdistettyjä luokkia oli noin 200.¹⁸⁰

Vaikka kotikielilaki merkitsi edistystä suomalaisten lasten koulutilanteeseen, siinä oli myös heikkouksia. Yksi suurimmista ongelmista oli lain täytäntöönpanon valvominen. Kunnat ja koulut eivät aina välittäneet suomalaisten vanhempien toivomuksista suomen kielen opetuksesta. Taustalla oli tietämättömyyttä. Myös säädösten ja ohjeiden jatkuva vaihtuminen sekä niissä käytetyt sanamuodot jättivät kouluille tulkitsemisen varaa. Valtion apu saatettiin pahimmissa tapauksissa käyttää ruotsalaisten lasten opetukseen.¹⁸¹ Lapset ja vanhemmat eivät voineet ennen lukuvuoden alkua olla varmoja, saivatko lapset suomenkielistä opetusta – varsinkaan suomalaisluokissa – ja jatkuisiko opetus, mikäli suomalaisluokka oli perustettu. Kotikielen opetus nähtiin kunnissa ja kouluissa murheenkryyninä, olipa kyseessä sitten lukujärjestyksen teko, opettajien työolosuhteet, status, tilakysymykset tai pitkäjännitteinen suunnittelu. Vanhempien kärsivällisyys alkoikin olla monilla paikkakunnilla olla koetuksella.¹⁸²

Uudistuksen vastainen henki alkoi korostua 1980-luvun puolivälissä, jolloin kuntaviranomaisten valta kouluasioissa lisääntyi, samalla kun moni kunta oli taloudellisissa vaikeuksissa. Taustalla oli myös vuoden 1983 Kieli- ja kulttuuriperintömietintö, jonka mukaan kotikielen opetukseen voisivat osallistua vain sellaiset oppilaat, jotka aktiivisesti käyttivät kieltä päivittäisessä kanssakäymisessä. Aiemmin siihen olivat olleet oikeutettuja kaikki, joilla oli elävä kosketus kieleen. Kotikielenopetusta ei siis ollut tarkoitettu kielen oppimiseen, vaan kehittämiseen.

¹⁸⁰ Lainio & Wande, 1996: 337, Korkisaari 2000: 267-269, 272-273, viittaa SOU 1983:57. Olika ursprung – Gemenskap i Sverige. Utbildning för språklig och kulturell mångfald. Huvudbetänkande av språk- och kulturarvutredningen, Korkiasaari, Jouni: Paluuoppilaiden sopeutuminen. Siirtolaisuustutkimuksia A 13. Siirtolaisuusinstituutti, Turku 1986, s. 12-14, Inkinen Anna-Lovisa 1993, s. 150, kustannuspaikka ja kustantaja puuttuvat ja Lainio, Jarmo: Finskans ställning i Sverige och dess betydelse för sverigefinnar. Teoksessa Finnarnas historia i Sverige 3. Tid efter 1945. Finska Historiska Samfundet/Nordiska museet 1996, s. 342.

¹⁸¹ Korkisaari 2000: 273, 279, viittaa Municio, Ingegerd: Vallan varjossa. Ruotsinsuomalaiset vanhemmat ja ruotsalainen koulupolitiikka. Teoksessa Vuonokari, Erkki & Pelkonen, Juhamatti (toim.): Luokan kynnyn yli. Ruotsinsuomalaiset kirjoittavat kouluhistoriaa (s.226-236). Ruotsinsuomalaisten arkisto, Tukholma 1993: 226-235 ja Municio, Ingegerd: Medpart, motpart eller icke-part? Teoksessa Peura, Markku & Skuttnabe-Kangas, Tove (toim.): Man kan vara tvåländare också. Sverigefinnarnas väg från tystnad till komp (s.18-72). Sverigefinländarnas arkiv, Stocholm 1994, s 59-62.

¹⁸² Lainio & Wande 1996: 339.

Kotikielen opetukseen osallistuvien lasten määrä väheni jyrkästi.¹⁸³ Koulukysymyksiä koskevat riidat puhkesivat avoimiksi konflikteiksi. Joillakin paikkakunnilla koulutyö keskeytettiin kokonaan, jotta kouluviranomaiset ja poliitikot saataisiin neuvottelemaan suomenkielen opetuksesta vanhempien, opettajien ja yhdistysten kanssa. Koululakkoja suomenkielen opetuksen lisäämiseksi järjestettiin Eskilstunassa 1977, Västeråsissa 1981, Köpingissä 1981, Göteborgissa 1982, 1985 ja 1997, Mölndalissa 1983, Rinkebyssä 1984, Haaparannassa 1985, Oxelösundissa 1986 ja Upplands Väsbyssä 1987.¹⁸⁴ 1980-luvulla noin joka viides suomalaista alkuperää oleva oppilas sai kaksikielisen koulutuksen. Useimmat joutuivat selviämään parin viikkotunnin kotikielen opetuksella. Suomen äidinkielen opetukseen oikeutettujen lasten määrä oli vuonna 1979 yli 40 000. Seuraavien kymmenen vuoden aikana se putosi 26 000:een.¹⁸⁵

4.2 Radioselvitys 1978–1985

Ruotsin valtion ja SR:n välinen sopimus oli päättymässä kesäkuussa 1977, ja sitä silmällä pitäen Koulutusministeriö asetti Radioselvityksen vuonna kesäkuussa 1974. Selvityksen lähtökohtana oli, että yleisradiotoiminnot perusehtoihin ei puututtaisi. SR:n tulisi jatkossakin olla itsenäinen suhteessa viranomaisiin, eturyhmiin ja kaupallisiin toimijoihin ja toimia puolueettomasti ja asiallisesti.¹⁸⁶ Hallitus korosti vielä vaatimusta puolueettomuudesta ja asiallisuudesta. Taustalla oli yhteiskunnallisesti kantaaottavan journalismin yleistyminen televisiossa 1970-luvulla. TV2:a kutsuttiin kansan suussa ”punaiseksi kanavaksi”.¹⁸⁷ Radioselvitys johti Ruotsin radion uudelleen organisointiin. Emoyhtiöstä Ruotsin Radio (Sveriges Radio, SR) luotiin neljä tytäryhtiötä: Ruotsin Valtakunnanradio (Sveriges Riksradio, RR), Ruotsin Paikallisradio (Sveriges Lokaradio, LRAB), Ruotsin Televisio (Sveriges Television, SVT) ja Ruotsin Koulutusradio (Sveriges Utbildningsradio, UR). Emoyhtiö omisti tytäryhtiöt kokonaan, ja sen omistuspohjan piti säilyä samana kuin SR:n. Kansanliikkeet omistivat 60 prosenttia osakkeita, lehdistö 20 prosenttia ja elinkeinoelämä 20 prosenttia. Valtio teki

¹⁸³ Korkisaari 2000: 279-280, viittaa SOU 1983:57. Olika ursprung – Gemenskap i Sverige. Utbildning för språklig och kulturell mångfald. Huvudbetänkande av språk- och kulturavutredningen.

¹⁸⁴ Korkisaari 2000: 282, viittaa Jaakkola, Magdalena: Rinkebyn koululakko/Skolstrejken i Rinkeby. Tutkimus ruotsinsuomalaisten etnisestä mobilisoitumisesta tukholmalaisessa lähiössä. CEIFO, Tukholma 1989.

¹⁸⁵ Korkisaari 2000: 280, viittaa Vuonokari, Erkki & Pelkonen, Juhamatti (toim.): Luokan kynnyksen yli. Ruotsinsuomalaiset kirjoittavat kouluhistoriaa. Ruotsinsuomalaisten arkisto, Tukholma 1993, s. 15.

¹⁸⁶ SOU 1977:19 s. 23.

¹⁸⁷ Prop. 1977/78:91, s. 2, Björkegren 2001: 107-111.

erilliset sopimukset kaikkien yhtiöiden kanssa.¹⁸⁸ Radioselvitys edellytti myös television alueellisen toiminnan laajentamista ja teksti-tv:n käyttöönottoa. SVT:n tehtäväksi tuli aloittaa alueuutiset yhdeksällä alueella: Etelässä (Malmö, Växjö), Lännessä (Göteborg, Karlstad), Idässä (Norrköping), Keski-Ruotsissa (Örebro), Tukholman alueella (Tukholma), Gävle-Dalan alueella (Falun), Alemman Norrlandin alueella (Sundsvall), Västerbottenissa (Umeå) ja Norrbottenissa (Luleå). Teksti-tv:n Radioselvitys näki lähinnä välineenä ohjelmien tekstittämiselle. Sen ensisijaiseksi kohderyhmäksi uskottiin kuulovammaiset, mutta sitä voisi käyttää myös ohjelmien kääntämiseen vähemmistökielille. Pitkällä tähtäimellä teksti-televisiota voisi käyttää uutispalveluna.¹⁸⁹

Ohjelmapoliittisesti Radioselvitys korosti yleisradioyhtiöiden tiedotus-, mutta myös kulttuuripoliittista vastuuta. Termiä ”i allmänhetens tjänst” laajennettiin käsittämään myös vapaa, riippumaton ja aktiivinen kulttuuritoiminta. Kulttuuritoimintaan sisältyi selvityksen mukaan vastuu kokemusten antamisesta ja välittämisestä yleisölle, viihteeseen mukaan lukien; oman luovan toiminnan harjoittaminen radion ja television keinoin; yhteistyö muiden ilmaisumuotojen, kuten lehdistön, teatterin, elokuvan, musiikin, kirjallisuuden ja kuvataiteen kanssa; kulttuurin kehityksen heijastaminen ja valvonta sekä kulttuurivälittäjänä toimiminen.¹⁹⁰ Hallitus päätti kulttuurivastuun korostamisesta radion ja television uusissa toimilupasopimuksissa.¹⁹¹

Kielivähemmistöjä muistettiin otsikon ”Ohjelmat ja yleisöt” alaotsikon ”Erityisiä yleisöryhmiä” alla. Näihin erityisiin yleisöryhmiin laskettiin kielivähemmistöjen lisäksi edelleen vammaiset. Kielivähemmistöjen tarpeita pohdittiin sivun verran, vammaisten samaten, kun koko selvityksen pituus oli 360 sivua. Radioselvityksessä huomautettiin, että radio ja televisio olivat siirtolaisille tärkeitä tiedotusvälineitä, koska näiden kyky lukea ruotsiksi oli hyvin rajoittunut. Yhteiskunnalla oli vastuu näistä ryhmistä, aikoivatpa ne jäädä Ruotsiin tai olivatpa ne maassa vain joitakin vuosia. Ryhmille piti antaa mahdollisuus säilyttää ja kehittää kotimaidensa kulttuuria. Radio ja televisio tarjosivat tähän suuret mahdollisuudet, joita oli käytetty rajallisesti. Selvityksen mukaan

¹⁸⁸ Löwander 1997: 41-42, Prop. 1977/78:91, s. 2.

¹⁸⁹ SOU 1977:19 s. 13-22, 131-132, 251.

¹⁹⁰ SOU 1977:19, s. 14.

¹⁹¹ Prop. 1977/78:91, s.2.

suomenkielisille suunnattu tarjonta oli kuitenkin kansainvälisissä vertailuissa suhteellisen suuri ja kunnianhimoinen.¹⁹²

Selvityksessä ehdotettiin siirtolaisille ja kielellisille vähemmistöille suunnattujen ohjelmien lisäämistä. Uutislähetysten lisäksi näille ryhmille pitäisi tarjota muunlaisia ohjelmia, kuten reportaaseja, lastenohjelmia ja teatteria. Lisäksi uutislähetystyksiä pitäisi vahvistaa. Suomenkieliset, joiden lukumääräksi arvioitiin 250 000–300 000, mainittiin erikseen. Heillä oli Radioselvityksen mielestä oikeus päivittäisiin valtakunnallisiin uutislähetystyksiin. Monikkomuoto viittasi sekä radioon että televisioon. Lisäksi paikallisradioilla oli velvollisuus hyvään suomenkieliseen palveluun niillä alueilla, joissa oli suuri määrä suomalaisia.¹⁹³

Ruotsin Suomalaisseurojen Keskusliiton (RSKL) mielestä Ruotsin siirtolais- ja vähemmistöpolitiikan kehitys ei lainkaan heijastunut radiokomitean esityksissä. Se toivoikin omassa lähetevastauksessaan, että radiokomitean mietintö ei muodostaisi Ruotsin radion suomenkielisen radio- ja televisiotoiminnan perustaa. RSKL vaati valtion ja SR:n välillä tehtävään uuteen toimilupasopimukseen erityistä pykälää SR:n velvollisuudesta muovata ohjelmatoimintaa muilla kielillä kuin ruotsiksi. Siirtolaisten tarpeet, pyrkimykset ja edellytykset pitäisi huomioida. Television osalta RSKL vaati suomenkielisen tuotannon nopeaa kehittämistä. Se halusi päivittäisen suomenkielisen ohjelman vielä 1970-luvun aikana, kun radiokomitea esitti toiminnan kehittämistä vasta tuotantokaudella 1980/81. RSKL:n mielestä suomenkielisessä ohjelmassa piti huomioida erityisesti lasten tarpeet. Lisäksi se vaati ruutuun ruotsinsuomalaisia kulttuuriohjelmia, haastatteluja ja keskusteluohjelmia. Puhdas uutisvälitys voitiin RSKL:n mielestä hoitaa ääniradion kautta. Ääniradion suomenkielisen toimituksen ja paikallisradion suomenkielisten työntekijöiden määrää pitäisi kuitenkin lisätä riittävästi.¹⁹⁴

RSKL otti syksyllä 1977 ensimmäistä kertaa myös selvästi kantaa ruotsinsuomalaisen omatuotannon puolesta Suomesta välitettävien ohjelmien sijaan. RSKL:n mielestä Ruotsissa tuotettavat, ruotsinsuomalaisille tarkoitetut tv-ohjelmat olivat ensisijaisen

¹⁹² SOU 1977:19 s. 181, viittaa Taisto Hujanen, Immigrant Broadcasting and Migration Control in Western Europe, Tammerfors universitet No 33/1976, s. 25-27.

¹⁹³ SOU 1977:19 s. 181.

¹⁹⁴ RS 1977:39, s. 2, RS 1977:40 s. 1-2 ja RS 1978:5, s. 6, Prop. 1977/78:91, s. 107-108.

tärkeitä. Suomessa tuotettavat ohjelmat olivat järjestyslistalla toisena. Ohjelmien oli käsiteltävä ruotsinsuomalaisten omaa elämäntilannetta. Ruotsinsuomalaisilla oli suomalainen kulttuuri ja kieli, mutta heidän kotipaikkansa oli Ruotsi. Pohjoismaiden ministerineuvostolle satelliittitelevisiosta kirjoittamassaan lähetevastauksessa RSKL totesi myös, että Suomen ohjelmien välittämisessä satelliitin kautta Ruotsiin piili vaara, että SR ei koskaan alkaisi tuottaa ruotsinsuomalaisia tv-ohjelmia.¹⁹⁵

SVT:n toimilupaan vuosille 1978–1986/87 kirjattiin vaatimus kielellisten ja etnisten vähemmistöjen huomioimisesta. Aiemmissa sopimuksissa oli puhuttu ”erityisen luonteen omaavien pienempien ryhmien tarpeiden täyttämistä” (mindre grupper intressen av mera särpräglad natur skall i görlig mån tillgodoses, §6). Tätä pykälää täydennettiin. Ohjelmatarjonta piti kokonaisuudessaan muovata siten, että se huomioi kansan eri edellytykset ja heijasteli eri mielipiteiden ja mielipidesuuntien moninaisuutta (programutbudet skall i sin helhet utformas så att det tar hänsyn till olika förutsättningar hos befolkningen och präglas av en mångfald olika åsikter och meningsriktningar, §9). Lisäksi toimilupaan kirjattiin, että ”Ruotsin Radion piti ohjelmatoiminnassa huomioida erityisesti kuulovammaiset, näkövammaiset sekä kielelliset ja etniset vähemmistöt (§11).¹⁹⁶

Radiopäällikkö Otto Nordenskiöld oli huolissaan Radioselvityksen ja sitä seuranneiden valtiopäiväpäätösten sisällöstä. Yhtiö pitäisi organisoida uudelleen, ja lisäksi yhtiöille oli jätetty ”tilauksia”, joiden täyttämisen hän arvioi ongelmalliseksi. SR:ltä odotettiin desentralisointia, laadun parantamista, lisää televisio-ohjelmia, enemmän ruotsalaista tv-tuotantoa, alueellisten tv-lähetysten kehittämistä, enemmän siirtolaisohjelmia, ulkomaanuutisten parempaa seurantaa, lisää uusintoja, neljättä radiokanavaa, paikallisradion parantamista.¹⁹⁷

4.3 Kaksi sisäistä selvitystä ja sitoutuminen

Radioselvityksen seurauksena sekä Ruotsin radio että televisio tekivät omat sisäiset selvityksensä vähemmistökielisestä toiminnasta. Radiossa selvitys aloitettiin kesäkuussa

¹⁹⁵ RS 1977:46, s.1

¹⁹⁶ Löwander 1998: 46

¹⁹⁷ Sveriges Radio 1976-77: 2-3, Sveriges Radio 1977-78: 4.

1978, ja se valmistui helmikuussa 1979. Laajaan selvitykseen sisältyi siirtolaisten tilanteen kartoittaminen, siirtolais- ja radiopolitiikan linjaukset, siirtolaisohjelmien historiikki ja nykytilanne radioissa ja televisiossa, vertailu Euroopan tilanteeseen sekä kuulijatutkimusten kartoitus. Selvityksessä oli kaikkiaan 164 sivua, ja siirtolaistoimitusten edustajat olivat aktiivisesti mukana työskentelyssä.¹⁹⁸ Television 30-sivuinen selvitys tukeutui pitkälle radion tekemään työhön, ja se valmistui kesä-, marraskuun välisenä aikana 1979. Siitä vastasivat Håkan Unsgaard TV1:stä, Bodil Svensson TV2:sta ja Sven Lindholm Luulajasta. Talon siirtolaistoimittajiin otettiin epävirallisia yhteyksiä, mutta he eivät kuuluneet ryhmään kiinteästi.¹⁹⁹

4.3.1 Siirtolaisohjelmat ennen, nykyään ja tulevaisuudessa

Ääniradion ”Siirtolaisohjelmat ennen, nykyään ja tulevaisuudessa” (Invandrarprogram för, nu och i framtiden) -selvitys toimi siirtolaiskielisen toiminnan laajentamisen pohjana sopimuskaudella 1978–1985. Parlamentaarisessa Radioselvityksessä edellytettiin siirtolaiskielisten radiolähetysten lisäämistä yhteensä 10 tunnista viikossa 30 tuntiin viikossa sopimuskauden aikana. Ääniradion sisäinen selvitys meni ehdotuksissaan vielä pidemmälle. Siinä huomautettiin, että periaatteessa kaikkien siirtolaiskieliryhmien pitäisi saada ruotsalaista ohjelmatarjontaa vastaava tarjonta. Valtakunnan radio lähetti siirtolaisohjelmaselvityksen valmistumisen aikaan ruotsiksi 350 tuntia viikossa. Siirtolaiskieliä maassa oli toista sataa, joten niiden yhteistarjonta olisi periaatetta noudattaen noussut 3500:een viikossa. Se ei ollut taloudellisesti eikä teknisesti mahdollista. Selvityksessä todettiin, että ehdotukset siirtolaiskielisten lähetysten lisäämiseksi jäivät rajoitetuiksi. Niitä haluttiin lisätä 40 tuntiin viikossa 1980-luvun puoliväliin mennessä.²⁰⁰

”Siirtolaisohjelmat ennen, nykyään ja tulevaisuudessa” -selvitys määritteli siirtolaisohjelmien yleiseksi tavoitteeksi vahvistaa siirtolaisten asemaa ruotsalaisessa yhteiskunnassa, lisätä siirtolaisten mahdollisuuksia säilyttää yhteys lähtömaahan ja lisätä siirtolaisten osallistumista ruotsalaisen yhteiskunnan muotoiluun ja kehittämiseen. Ajankohtais- ja yhteiskuntaohjelmissa piti kertoa erityisesti Ruotsista. Tavoitteena oli

¹⁹⁸ Invandrarprogram nu, för och i framtiden, 1979: 1, 3-4.

¹⁹⁹ Utredning om tv-program för språkliga minoriteter, 1979: 0-1.

²⁰⁰ Invandrarprogram nu, för och i framtiden, 1979: 1, 98, 133.

siirtolaisten ja ruotsalaisten välisen tieto-eron umpeen kurominen. Yhteiskunnan tapahtumista piti tiedottaa, niitä piti kommentoida ja taustoittaa. Siirtolaisten valinnanvapauden säilyttämiseksi oli tärkeää kertoa myös alkuperämaiden tapahtumista. Niille jotka päätyisivät paluumuuttoon, täytyi tarjota mahdollisuus seurata lähtömaan tapahtumia ja valmistautua paluuseen. Muillekin yhteyden säilyttäminen alkuperämaahan tarjoaisi mahdollisuuden turvalliseen kehitykseen uudessa yhteiskunnassa. Kulttuuriohjelmien merkitys oli selvityksen mielestä siinä, että Ruotsin vähemmistökulttuurit tulisivat kasvamaan oman kulttuuriperinnön ja ruotsalaisen kulttuurin yhteisvaikutuksessa. Vähemmistökulttuurien syntymisen edellytyksenä olisi jatkuva yhteys ja stimulanssi alkuperäiskulttuuriin. Lasten- ja nuortenohjelmien tavoitteena oli antaa toisen sukupolven siirtolaisille monipuolinen kuva maailmasta, ruotsalaisesta yhteiskunnasta ja vanhempien lähtömaan yhteiskunnasta, vahvistaa ja kehittää äidinkieltä ja äidin kulttuuria, aktivoida lapsia ja nuoria ja antaa heille impulsseja laajentaa omaa kokemuspäiriään, toimia lasten ja nuorten omina kanavina. Ohjelmien tavoitteena pitäisi olla, että lapset oppivat arvostamaan äidinkieltään ja kulttuuriaan. Niiden pitäisi samalla estää nuorten etäntymistä vanhemmistaan ja kulttuuriperintönsä kieltämistä.²⁰¹

Konkreettisesti siirtolaisohjelmaselvityksessä ehdotettiin vanhojen kielten eli suomen, serbokroatian ja kreikan vahvistamista. Turkkiilaisten ja assyrialaisien kieliolosuhteita haluttiin selvittää tarkemmin, ennen kuin ohjelma-aikaa lisättäisiin. Lisäksi selvityksessä ehdotettiin espanjankielisten lähetysten aloittamista.²⁰² Suomenkieliset lähetykset olivat tässä vaiheessa radion siirtolaiskielistä kattavimmat. Suomeksi oli syksystä 1978 lähtien lähetetty seitsemänä päivänä viikossa, 3-4 lähetystä päivässä. Yhteensä suomeksi lähetettiin reilut kahdeksan tuntia, joista puoli tuntia oli uusintoja. Selvityksessä ehdotettiin lasten- ja nuortenohjelmien, musiikkiohjelmien ja ajankohtaisohjelmien lisäämistä. Suosituksena on suomenkielisten lähetysaikojen lisääminen 50 minuutilla lähetyskaudella 1980/81 ja 3 tunnilla 40 minuutilla seuraavien viiden ohjelmakauden aikana. Kokonaislähetysaika nousisi näin reilusta kahdeksasta tunnista lähemmäksi 13 tuntiin viikossa. Lähetysajan lisäämistä viidellä tunnilla viikossa pidettiin selvityksessä hienosäätönä.²⁰³

²⁰¹ Invandrarprogram nu, förr och i framtiden, 1979: 86-89.

²⁰² Invandrarprogram nu, förr och i framtiden, 1979: 133.

²⁰³ Invandrarprogram nu, förr och i framtiden, 1979: 102-103, 108.

Radion siirtolaisohjelmaselvityksen mukaan ei kuitenkaan riittänyt, että radio tekisi ohjelmaa siirtolaiskielillä. Myös ruotsinkielisen ohjelmatarjonnan tulisi heijastaa yhteiskunnan muuttumista monikulttuuriseksi. Maassa asui selvityksen arvion mukaan noin miljoona ihmistä, joilla oli siirtolaistausta. Siirtolaisten kulttuuriaktiiviteettien peilaaminen ruotsalaisissa lähetyksissä voisi vahvistaa siirtolaisten identiteettiä ja näyttää heille, että he olivat osa ruotsalaista yhteiskuntaa, eivätkä sivussa siitä. Samalla tavalla siirtolaisia käsittelevän materiaalin lisääminen voisi näyttää enemmistöväestölle, että siirtolaiset olivat ja tulisivat olemaan itsestään selvä osa ruotsalaista yhteiskuntaa. Se voisi vähentää eri väestönsien välisiä ristiriitoja. Selvityksessä ehdotettiin siirtolaisohjelmien tekemistä sekä ruotsiksi että helpolla ruotsilla.²⁰⁴

4.3.2 Selvitys tv-ohjelmista kielivähemmistöille

Television ”Selvitys tv-ohjelmista kielivähemmistöille” (Utredning om tv-program för språkliga minoriteter) -selvityksen taustalla oli ennen kaikkea valtion ja SVT:n uusi sopimus, jonka kahta pykälää selvittäjät lainaavat. Pykälässä 10 todettiin: ”Ohjelmien on annettava tietoja ja elämyksiä, välitettävä kokemuksia ja tarjottava hyvää viihdettä. Ne on muotoiltava niin, että ne laadun, saatavuuden ja monipuolisuuden kautta, riittävässä määrin, tyydyttävät maan väestön vaihtelevat tarpeet ja kiinnostuksen kohteet. Myös pienempien ryhmien intressit on tyydytettävä mahdollisuuksien mukaan.” Pykälässä 11 tarkennettiin lisäksi, että yhtiön oli ”otettava erityisesti huomioon kielelliset ja etniset vähemmistöt”. Selvittäjät tiivistivät sopimuksen ja sitä edeltäneen Radioselvityksen sanoman kirjoittamalla, että valtiovalta odotti siirtolaisille ja kotimaisille etnisille vähemmistöille suunnattujen erityisohjelmien lisäämistä. Mitä tuli siirtolaisiin, valtiovalta odotti lisäksi omassa maassa tuotettuja ohjelmia siirtolaisista ja heidän ongelmistaan heidän uudessa kotimaassaan.²⁰⁵ Selvityksen lähtökohtana oli siis kielellisille ja kansallisille etnisille vähemmistöille tarjottavan tv-ohjelman huomattava lisääminen sopimuskaudella 1978–1985. Selvittäjät huomauttivat kuitenkin heti esipuheessaan, että työn perusteella ei saanut laatia ”toivelistoja”, joiden toteuttamiseen ei olisi edellytyksiä. Mikäli SVT ”vastoin odotuksia” päättäisi

²⁰⁴ Invandrarprogram nu, förr och i framtiden, 1979: 110-111, 133.

²⁰⁵ Utredning om tv-program för språkliga minoriteter, 1979: 4.

priorisoida vähemmistöohjelmia entisestään, selvitystä voisi käyttää tarkempiin analyyseihin.²⁰⁶

Selvittäjät yhtyivät periaatteessa radion ”Invandrarprogram förr, nu och i framtiden” -raportin sisältöön. Sen radion siirtolaisohjelmille asettamat yleiset tavoitteet voisivat selvittäjien mielestä sopia myös television siirtolaisohjelmille. Selvittäjien mukaan television erityiset olosuhteet vaativat kuitenkin tiettyjen kysymysten tarkempaa arviointia.²⁰⁷ Näitä olosuhteita olivat television suuret tuotantokustannukset ja ”erittäin rajallinen” lähetysaika. Selvittäjien mukaan ohjelmien potentiaalinen yleisö ei voisi olla miten pieni tahansa, jotta lähetykset olisivat taloudellisesti puolustettavissa.

Potentiaalisen yleisön pitäisi olla vähintään 10 000. Radion sisäiseen selvitykseen viitaten selvittäjät totesivat, että Ruotsissa asuu seitsemän maan kansalaisia, joita oli yli 10 000: suomalaisia, jugoslaaveja, tanskalaisia, norjalaisia, kreikkalaisia, saksalaisia ja turkkilaisia. Myös espanjankielisiä oli yli 10 000, vaikka he olivat lähtöisin monista eri maista. Selvittäjien mielestä tilastot osoittivat, että television tekemät valinnat siirtolaiskielistä (suomi, serbokroatia, kreikka ja turkki) olivat olleet määrällisestä lähtökohdista kohtuullisia. Tanskalaisille, norjalaisille tai saksalaisille ei selvittäjien mielestä tarvitsisi alkaa tehdä ohjelmaa, koska ryhmät tuskin olivat kielellisesti tai kulttuurisesti erityisesti heikkoja taidoissaan ja tiedoissaan. Espanjankielisiä lähetyksiä tulisi kuitenkin harkita.²⁰⁸

Selvityksessä ehdotettiin kielivähemmistöille suunnatun ohjelmatarjonnan lisäämistä yhteensä 51 prosentilla sopimuskauden aikana. Siihen sisältyi saamenkielisten ja espanjankielisten lähetysten aloittaminen, turkinkielisten lähetysten lisääminen ja suomen-, serbokroatian-, kreikan- ja turkinkielisen toiminnan uudelleenorganisointi. Lisäksi selvittäjät ehdottivat teksti-tv:n kokeilutoimintaa ensin suomeksi 1983/83 ja sen jälkeen muilla kielillä sopimuskauden loppua kohti. Teksti-tv tarjoaisi mahdollisuuden tekstittää ohjelmia useilla kielillä samanaikaisesti, ja se voisi merkitä kielivähemmistöille mahdollisuutta integroitua tavalliseen ohjelmatoimintaan. Selvittäjät kehottivat myös ostamaan entistä enemmän ohjelmia maista, joista

²⁰⁶ Utredning om tv-program för språkliga minoriteter, 1979: 1.

²⁰⁷ Utredning om tv-program för språkliga minoriteter, 1979: 5.

²⁰⁸ Utredning om tv-program för språkliga minoriteter, 1979: 10-11.

siirtolaiset ovat lähtöisin. Ehdotusten laskettiin merkitsevän SVT:lle 12,5 prosentin kustannuslisäystä.²⁰⁹

Televisio oli tuotantokaudella 1979/80 lähettänyt 129 tuntia suomenkielistä ohjelmaa. Selvittäjät asettivat tavoitteeksi lisätä ohjelmia seuraavalla tuotantokaudella 11 tunnilla, sitä seuraavalla seitsemällä ja seuraavien kolmen tuotantokauden aikana neljällä tunnilla kunakin kautena. Televisio lähettäisi siten 159 tuntia suomeksi 1980-luvun puoliväliin mennessä. Osto-ohjelmien ja omatuotannon suhdetta ei eroteltu. Selvittäjien mukaan tavoitteena oli kuitenkin nimenomaan omatuotannon lisääminen. Sen keskiarvo kaikkien kieliryhmien kohdalla olisi noin 45 prosenttia.²¹⁰

Television suomenkielinen henkilökunta Siirtolais-Aktuellista, dokumenttiosastolta ja lastenohjelmista haluttiin kerätä Suomenkieliseen toimitukseen. Toimituksesta ehdotettiin itsenäistä yksikköä, mutta uutistoimittajat jatkaisivat läheistä yhteistyötä Aktuellin kanssa. Lähetyskanavana säilyisi TV1. Suomenkielisten lähetysten henkilökunta oli selvityksen mukaan 7,425 virkaa²¹¹. Todellisuudessa televisiossa oli tässä vaiheessa vain kaksi suomenkielistä viranhaltijaa. Loput oli ruotsinkielistä teknistä henkilökuntaa. Toimituksen henkilökunnan tarpeeksi 1980-luvun puoliväliin mennessä selvittäjät arvioivat 16 henkilöä, joista puolet oli toimituksellisia: toimituspäällikkö, sihteeri, kaksi projektinvetäjää (yksi omatuotannolle, toinen ostoille), viisi toimittajaa, kuvaohjaaja, kaksi kuvaussihteeriä, puolikas virka reprokuvaajalle, puolikas piirtäjälle, yksi kuvatoimittaja, kuvaaja ja leikkaaja.²¹² Selvityksessä korostettiin, että uusien virkojen täyttämässä tulisi mahdollisuuksien mukaan huomioida kaksikielisyys. Se koski sekä toimituksellista että teknistä henkilökuntaa.²¹³ Muut vähemmistökieliryhmät haluttiin kerätä itsenäiseen siirtolaistoimitukseen, jossa kukin kieli muodostaisi oman ryhmänsä. Työskentelyä johtaisi toimituspäällikkö, ja kieliryhmillä olisi omat projektinvetäjät. Muun kuin suomenkieliset lähetykset haluttiin sijoittaa TV2:een.²¹⁴

Selvittäjät käsittelevät raportissaan myös etnisiä vähemmistöjä eli tornionlaaksolaisia ja saamelaisia. He uskoivat, että TV1:n suomenkieliset lähetykset ja Suomen television

²⁰⁹ Utredning om tv-program för språkliga minoriteter, 1979: 15.

²¹⁰ Utredning om tv-program för språkliga minoriteter, 1979: 21.

²¹¹ Utredning om tv-program för språkliga minoriteter, 1979: 17, 23.

²¹² Utredning om tv-program för språkliga minoriteter, 1979: 23.

²¹³ Utredning om tv-program för språkliga minoriteter, 1979: 20.

²¹⁴ Utredning om tv-program för språkliga minoriteter, 1979: 17.

lähetykset, jotka näkyvät raja-alueella, tyydyttäisivät tornionlaaksolaisten ohjelmatarpeet. Sen sijaan selvittäjät pitivät erittäin tärkeänä saamenkielisten lähetysten aloittamista. Heidän mukaansa SVT:n pitäisi kantaa yhteiskuntavastuunsa tätä ryhmää, sen kieltä, kulttuuria ja tiedontarvetta kohtaan. He katsoivat myös, että saamelaisten esittely valtakunnalliselle yleisölle oli tärkeää. TV voisi tiedottaa enemmistölle saamelaisten kulttuurista, historiasta ja nykytilanteesta. He eivät saisi näyttäytyä vain kuriositeettina tai konfliktina. Kuvamediana televisiolla olisi paremmat mahdollisuudet tehdä tämä kuin radiolla. Selvittäjät edellyttivät saamenkielisten ohjelmien kääntämistä, jotta ruotsalaisetkin voivat katsoa niitä. He ehdottivat kerran kuukaudessa saameksi lähetettävän makasiiniohjelman aloittamista tuotantokaudella 1981/82.²¹⁵

Television selvitys oli radion selvitykseen verrattuna varovainen, ja vaikka siirtolaisille suunnattua ohjelmaa haluttiin lisätä, motiivina tuntui enemmän olevan valtion vaatimusten täyttäminen kuin aito ymmärrys ohjelmien merkityksestä. Selvittäjät eivät pohtineet lainkaan, miksi siirtolaisille suunnattu ohjelma oli tärkeää, ja mitkä sen sisällölliset tavoitteet olivat. Selvityksessä tyydyttiin pelkästään kuvaamaan, mitä kielivähemmistöille tarjottiin ja mistä kielivalinnat johtuivat. Ohjelmatarjonnan kuvaus oli suoraa lainausta radion selvityksestä, eivätkä selvittäjät noteeranneet television suomenkielisen omatuotannon alkua syksyllä 1979. Selvitys sisälsi kuitenkin hyvin konkreettisia ehdotuksia vähemmistökielisen ohjelman tarjonnan lisäämisestä ja sen teknisistä ja taloudellisista edellytyksistä. Ehdotukset eivät toteutuneet sellaisinaan.

4.4 Hitaan kasvun aika

TV1 alkoi etsiä suomenkielisille lähetyksille toimituspäällikköä heinäkuussa 1979, vain pari viikkoa sen jälkeen kun Selvitys tv-ohjelmista kielivähemmistöille oli aloitettu. Ilmoituksessa etsittiin päällikköä, joka ottaisi vastuun niin omatuotannosta kuin ohjelmaostoistakin. Hakijalta odotettiin suomenkielisyyttä ja mediakokemusta. Ilmoituksessa kehoitettiin etenkin naisia hakemaan paikkaa, koska ammattiryhmä koostui pääosin miehistä.²¹⁶ TV:n kahden suomenkielisen viran haltijat, Pertti Pitkänen ja Tapio Tuominen hakivat kumpikin toimituspäällikön virkaa ja suunnittelivat omilla tahoillaan tulevaisuutta. Pitkänen oli tässä vaiheessa sijoitettu dokumenttiohjelmien

²¹⁵ Utredning om tv-program för språkliga minoriteter, 1979: 12.

²¹⁶ Antennen 20.7.1979, Kansio Vi & Press.

osastolle, Tuominen Aktuellin uutistoimitukseen. Pitkänen²¹⁷ piti suomenkielisen ohjelmatuotannon käynnistymistä luvatus mukaisesti lokakuussa toiveajatteluna, sillä ohjelmalta puuttuivat tekijät. Henkilökunnan lisäämisestä oli tehty päätös, mutta määrystä ei. Samaan aikaan Tuominen suunnitteli resurssipäällikkö Torbjörn Olaussonin kanssa omatuotannon käynnistämistä. Tapahtumia-ohjelman lopullisesta lakkauttamisesta oli kulunut vuosi, ja Yleisradion vuoden siirtymäajaksi lupaamat ajankohtaisohjelmat olivat päättymässä. Perjantain ohjelmakaavioon oli jäämässä 25 minuutin pituinen aukko. Olausson ei aikonut tukea ratkaisua, jossa SVT pyytäisi Yleisradiolta lisää apua ohjelman tuottamiseen. Avun pyytäminen olisi niin noloa, että hän mieluummin lakkauttaisi ohjelman kokonaan. Hän tosin uskoi, että ohjelman lakkauttaminen aiheuttaisi niin suuren riidan, että vaikutukset kulkeutuisivat ministeriöön asti. SVT voisi motivoida lakkautuspäätöstä vain suomenkielisen toimituksen rakentamisella. Se tarkoittaisi, että yhtiön pitäisi nopeasti alkaa rekrytoida suomenkielistä henkilökuntaa ja varata toimitukselle resurssit kevääksi 1980.²¹⁸

Olausson ja Tuominen ehdottivat yhtäältä ajankohtaisohjelman lyhentämistä 25 minuutista 15 minuuttiin ja toisaalta Aktuellt Viikkokatsauksen pidentämistä 15:stä 25 minuuttiin. Viikkokatsausta pidennettäisiin ulkomaan- ja urheilutapahtumien seurantaan parantamalla. Yleisradion ulkomaankirjeenvaihtajilta voitaisiin freelance-pohjalta ostaa helposti nauhoitettavia puhelinraportteja ja Helsinkiin palkattaisiin tuottaja, joka koostaisi Ylen materiaalista urheilu-uutiset. Uuden 15 minuuttia pitkän makasiiniohjelman tuottamisessa voitaisiin käyttää hyväksi paikallisradio LRAB:n suomenkielistä henkilökuntaa eri puolilta maata. Paikallisradiotoimittajat tarvitsisivat kuitenkin ohjausta television tekemiseen, joten Tukholmaan pitäisi palkata television hallitseva henkilö näitä ohjaamaan. SVT:n budjettiin sisältyi suomenkielisen kuvaussihteerin virka, mutta sitä ei ollut täytetty. Se pitäisi täyttää, ja kuvaussihteri osallistuisi paikallisradiotoimittajien työskentelyyn kentällä. Myös kuvaus- ja leikkausresurssit tulisivat Tukholmasta, ja tarkoituksena oli käyttää ruotsalaisia kuvaajia ja leikkaajia.²¹⁹

²¹⁷ RS 1979:29, s. 1.

²¹⁸ Torbjörn Olaussonin kirje Birgitta Rembelle 31.7.1979, Kansio 79/80

²¹⁹ Torbjörn Olaussonin kirje Birgitta Rembelle 31.7.1979, Kansio 79/80

Ehdotuksesta huokui pakkotilanteen edessä oleminen. SVT oli kaksi vuotta luvannut suomenkielisen omatuotannon käynnistämistä, ja nyt ulkopuolinen paine oli kasvanut niin suureksi, että yhtiön oli kannettava vastuunsa. Budjettiin ei kuitenkaan ollut varattu rahaa henkilökunnan palkkaamiseen ja ohjelmatuotannon käynnistämiseen. Tarvittiin luovia ratkaisuja. Ohjelmia ei kehitetty yleisön toiveista tai tarpeista lähtien, eikä niille esitetty journalistisia perusteita. Ne oli vain kehitettävä. Koska ohjelmat oli edullisempi ostaa kuin tuottaa, ratkaisuna oli freelance-toimittajien käytön lisääminen Ruotsista ja Suomestakin. Olaussonin ja Tuomisen ehdotus toteutui ja ruotsinsuomalainen Ykköskanava näki päivän valon syksyllä 1979.

SVT:n Suomenkielisen toimituksen ensimmäiseksi toimituspäälliköksi palkattiin Tapio Tuominen. Hänen työsopimuksensa tehtiin määräaikaisena pariaksi vuodeksi kerrallaan. Tuominen sijoittaa toimituksen perustamisen ajankohdan vuodenvaihteeseen 1979–1980, jolloin hän palkkasi kuvaussihteri Riffa Hännisen. Näin toimituksessa oli kaksi työntekijää.²²⁰ Keväällä 1980 Tuominen rekrytoi Ruotsin Radiosta kaksi toimittajaa: Pentti Karppisen ja Urpo Martikaisen. Suomen ohjelmaostoista vastaavan Pertti Pitkäsen ja hänen tuotantoapulaisensa virat siirrettiin lisäksi organisatorisesti dokumenttiosastolta suomenkieliseen toimitukseen, kuten TV-ohjelmat kielivähemmistöille -selvityksessä suositeltiin. Myös Tuomisen mielestä oli järkevää keskittää suomenkieliset resurssit saman yksikön alle. Pitkänen olisi kuitenkin halunnut jäädä dokumenttiosastolle, ja hänet pakotettiin suomenkieliseen toimitukseen. Toimitus sai tilat Radiotalon toisesta kerroksesta, läheltä ruotsinkielistä uutistoiminnan keskusta. Tilat kävivät pian ahtaiksi. Yhdessä huoneessa oli viisi työpaikkaa, ja tila oli jaettu väliseinällä. Toimituspäällikkö itse jakoi oman puolensa kuvaohjaajan ja yhden toimittajan kanssa. Samassa huoneessa katseltiin nauhoja ja suunniteltiin studionauhoitukset. Se toimi toimituksen kokoustilana ja arkistona. Vuonna 1984 toimitus sai erillisen yhteistilan ja kaksi työhuonetta.²²¹

²²⁰ Ks. Liite 3: Toimituksen henkilöstöluettelo

²²¹ Tapio Tuomisen haastattelut 14.12.2009 ja 21.10.2010, Tapio Tuomisen kirje Arbetsrummet Rolf Gustavssonille 1983-12-01 ja Peder Alsterlindin kirje Ivo Grenzille 84 02 02, Kansio 83/84.

4.4.1 Ykköskanava ruotsinsuomalaisittain

Ensimmäinen Ykköskanava lähetettiin TV1:ssä perjantaina 5. lokakuuta 1979 klo 17.20. Syksyn aikana ohjelmia lähetettiin yhteensä 11, ja ne uusittiin käännettyinä ja tekstitettyinä lauantaiaamuisin. Ohjelmia toimittivat LRAB:n Hannu Huppunen Västeråsista, Veli Vanhanen Jönköpingistä, Mirja Ankerman ja Seppo Kangasniemi Göteborgista, Markku Saarvanto Norrköpingistä, Ismo Hänninen Uumajasta ja Juha Tainio Upsalasta. Yleisradion Tukholman kirjeenvaihtaja Juhani Lompolo teki yhden ohjelman. LRAB:n toimittajat tekivät ohjelmia omalla vapaa-ajallaan. LRAB:n ehtona yhteistyölle oli, että toimittajat hoitivat ensin tavalliset työtehtävänsä radiossa, eikä se myöntänyt televisiojuttujen tekoa varten myöskään virkavapaata. Yhden Ykköskanavan tuotantoajaksi laskettiin viisi työpäivää, ja jutusta maksettiin toimittajille 2500 kruunun palkkio, matkakulut ja matkakorvaus. Ohjelman kokonaiskustannusarvio oli 240.000 kruunua. Uusinnat käännettiin ja tekstitettiin ruotsiksi, ja kohderyhmään laskettiin ruotsinsuomalaisten lisäksi suomenruotsalaiset, suomalaisten kanssa avioliiton solmineet ruotsalaiset ja suomen kielen menettäneet siirtolaislapset. Tekstittämisen tärkeyttä perusteltiin lisäksi ruotsalaisen enemmistön ja suomenkielisen vähemmistön välisen ymmärryksen lisäämisellä. Ykköskanavien tavoitteena oli kuvata Ruotsin suomalaista todellisuutta Tukholman ulkopuolelta. Tuominen myöntää, että ohjelman journalistiset tavoitteet ja aihevalinnat olivat tuotannon alkaessa ”herrassa”. Tärkeintä oli täyttää suomenkielinen ohjelma-aika. Ensimmäisen kauden ohjelmat käsittelivät kouluasioita, suomalaisten opiskelijoiden asemaa, tulkkipulaa Uumajassa, Göteborgin telakkakriisiä ja Smålandin pienteollisuuden työvoimapulaa. Organisatorisesti ohjelmat kuuluivat Aktuellt toimituksen alaisuuteen. Tapio Tuominen piteli ohjelman lankoja käsissään Tukholmassa.²²²

Tuotanto-olosuhteet olivat kaukana ihanteellisesta ja ensimmäisen kauden jälki sen mukaista. Tuominen joutui myöntämään, että ohjelmissa esiintyi enimmäkseen puhuvia päitä. Radiotoimittajat eivät olleet tottuneet television vaatimaan kuva-ajatteluun, eikä tuotantoaikataulu mahdollistanut kunnianhimoista kuvakerrontaa. Radiotoimittajien

²²² Tuotantokuvaukset ”TV1:s Finska Magasin”, ei päiväystä ja ”Ykköskanava – finskt egenproducerat magasin”, 21.12.1979, Kalkyl tv-produktion, Bilaga 1 till Produktionsbeskrivning, 21.12.1979, Håkan Unsgaardin kirje Tapio Tuomiselle 22.8.1979 ja LRAB:n Lars Fritiofin kirje Håkan Unsgaardille 5.10.1979, Anteckningar från ett sammanträde om TV1:s egenproducerade finska magasin hösten 1979 prod.nr 60-79/2940-50, 21.9.1979, Kansio 79/80, Tapio Tuomisen haastattelu 14.12.2009, Ykköskanava 1979 7/9-14/12.

käyttö olikin tarkoitettu väliaikaisratkaisuksi, kunnes toimitukseen saataisiin palkattua vakinaista väkeä. Kevätkaudella 1980 toimittajat Urpo Martikainen ja Pentti Karppinen ottivatkin vastuuta tuotannosta. Tuominen osallistui tuotantoon päällikön tehtäviensä ja Pitkänen ohjelmaostojen ohella. Lisäksi kuvapuolelle saatiin ruotsinkielinen Vivian Kempe (Pitkäsen tuotantoavustaja), joka työskenteli ¼ viran verran. Ykköskanavia lähetettiin 17 kappaletta, ja toimituksen oman tuotannon osuus nousi puoleen. Toisen puolen tekivät freelance-toimittajat, pääasiassa LRAB:sta.. Ykköskanavien lisäksi toimitus jatkoi viikoittaisen uutiskatsauksen tekemistä. Tuotantotaakka oli ilmeisesti liian suuri, sillä toimituspäällikön tunteet kuohahtivat, kun huhtikuussa kävi ilmi, että TV1 suunnitteli Ykköskanavan filmikuvauskapasiteetin puolittamista. Tuomisen mukaan ohjelmaa oli tehty paljon, ylitöinä ja usein perhe-elämän kustannuksella. Se oli hänen mukaansa ollut raskasta ja hemmetin työlästä, mutta hauskaa ja stimuloivaa. Nyt edessä piti olla paremmat ajat, tai niin hän oli luullut, sillä toimitus oli palkannut kaksi uutta ammattitoimittajaa, suunnitteli työtä omassa organisaatiossa ja aikoi pidentää Ykköskanavan. Sitten tuli tieto filmikuvausresurssien puolittamisesta: ”Ensin tiedon ottaa vastaan vitsinä – oikeastaan se on puhdasta komediaa. Kun emme voi tehdä töitä ilman resursseja, meiltä otetaan vielä enemmän resursseja pois. Sitten tuntuu siltä kuin saisi iskun päin kasvoja. Emme ole saaneet reilua mahdollisuutta näyttää, mihin pystymme. Samaan aikaan tiedän, että vähemmistön resursseja on helpointa vähentää. Siitä tulee vähiten riitaa, eikä vähemmistö saa lainkaan tai vain vähän tukea yhtiön ulkopuolelta.” Toimitus sai pitää filmikuvauskapasiteettinsa.²²³

Kevään aiheina oli mm. kolme ohjelmaa ydinvoimasta. Ydinvoimakeskustelu kävi kevään kansanäänestyksen alla kuumana, ja suomenkielinen toimitus teki siihen liittyen kaksi makasiinia ja yhden keskusteluohjelman.²²⁴

4.4.2 Viikkokatsauksen kehitys

Suomenkielinen toimitus jatkoi Aktuellt Viikkokatsauksen toimittamista. Sen muotoa kuitenkin muutettiin syksyllä 1980. Toimitus ei uskonut katsojiensa tarvitsevan viikon sähkeutisten ”kertausta” suomeksi. Sähkeutisista päätettiin luopua kokonaan, ja

²²³ Ykköskanavat 1980 18/1-13/6, Tapio Tuomisen kirje Torbjörn Olaussonille 21.4.1980, Kansio 79/80, Tapio Tuomisen kirje Berne Wilhemssonille 22.4.1980, Kansio Redaktionsmöten, toimituskokoukset 1980- juni 1984.

²²⁴ Ykköskanavat 1980 18/1-13/6.

Viikkokatsaukseen alettiin toimittaa keskimäärin 3-5 juttua. Ohjelma nauhoitettiin neljä tuntia ennen lähetystä. Osa sisällöstä lyötiin lukkoon jo edellisenä päivänä; lopulliset päätökset tehtiin nauhoitushetkellä. Viikkokatsauksen oli määrä analysoida ja kertoa uutisten taustoja. Journalistisena perustana oli viikon tärkeimmän ruotsinsuomalaisen aiheen, Ruotsin aiheen, Suomen aiheen ja ulkomaanaiheen kertominen. Toimitus määritteli Ruotsin tärkeimmäksi seurantamaakseen, yksinkertaisesti koska ruotsinsuomalaiset asuivat ja työskentelivät Ruotsissa. Erityisen tärkeitä seuranta-alueita olivat yhteiskunta, politiikka, talous ja työmarkkinat, joita tarkasteltaisiin ruotsinsuomalaisesta näkökulmasta. Myös Suomen uutisia haluttiin katsoa ruotsinsuomalaisittain. Osto-ohjelmat oli suunnattu suomalaiselle yleisölle, mutta toimitus halusi myös tehdä omia juttuja, joissa Suomea tarkasteltaisiin ruots(insuom)alaisesta näkökulmasta ja ruots(insuom)alaisin silmin. Erityisesti haluttiin tarkastella trendejä ja olosuhteiden muutoksia, esimerkiksi talouden noususuhdanteen syitä ja Suomen ulkopoliittikan rajoituksia. Kirjeenvaihtaja Esko Kitula ja kuvaohjaaja Iiro Kalima tekivät Viikkokatsaukseen juttuja Helsingistä. Alkuvuosina tärkeimpänä ruotsinsuomalaisena valvonta-alueena pidettiin kaksikielisyyttä. Sen kulmakivinä pidettiin suomenkielistä opetusta ruotsalaisissa kouluissa ja suomenkielistä radio- ja televisiotarjontaa. Toimitus halusi tietoisesti toimia suomalaisen kielen ja kulttuurin säilyttäjänä sekä ruotsinsuomalaisen identiteetin luojana. Se ei kuitenkaan heijastunut kulttuurijuttujen korostamisena Viikkokatsauksen sisällössä. Sen sijaan toimitus piti tärkeänä, että Viikkokatsaus sisältäisi myös urheilu- ja kuluttajauutisia, vaikkakaan ei joka viikko. Syksyllä 1982 päätettiin, että Viikkokatsaus voisi sisältää toimitettujen juttujen lisäksi myös juontaja/toimitussihteerin valitsemaa sähkömateriaalia.²²⁵

Viikkokatsaus oli ”tekijänsä näköinen”, ja sen tekijät vaihtuivat kausittain. Osa toimittajista halusi Viikkokatsauksesta uutismaisemman, osan mielestä se oli ajankohtaisohjelma. Lyhyet jutut lisäsivät uutismaisuuutta, pitkät taustoittivat. Toimituskokouksissa todettiin kuitenkin kerta toisensa jälkeen, että Viikkokatsaus oli ajankohtaisohjelma. Toimitus koki, että sillä ei ollut edellytyksiä kilpailla valtakunnanradion uutisvälityksen kanssa. Radio lähetti uutisia päivittäin, useamman

²²⁵ Tapio Tuomisen kirje Bernelle (Wilhemsson) 21.5.1980, Kansio 79/80. Redaktionsmöten, toimituskokoukset 1980- juni 1984.

kerran päivässä. Tekijästä riippumatta Viikkokatsauksen perustana pysyi vuoteen 1988 saakka ruotsinsuomalaisen jutun, Ruotsin, Suomen ja ulkomaanjutun neliapila.²²⁶

4.4.3 Haave päivittäisistä uutisista herää

Keväällä 1980 toimituksessa syntyi ajatus viikoittaisen uutiskatsauksen korvaamisesta viitenä päivänä viikossa lähetettävillä 5-minuuttisilla sähkeuutisilla. Aktueellit lähetti kevään lakko- ja työsulkuaikaan ylimääräisiä uutisia kaikille neljällä siirtolaiskieltä. Kokemukset niistä olivat hyviä. Tuominen uskoi, että päivittäinen uutislähetys olisi teknisesti, toimituksellisesti ja katsojille uutiskatsausta parempi ratkaisu. Hän laski, että toimituksen resurssit riittäisivät uudistukseen. Tukea ajatukselle tuli myös television ja toimituksen ulkopuolelta: Valtion maahanmuuttovirasto, Metallityöläisten ammattiliitto ja Tukholman läänin ABF kirjelmöivät TV1:een päivittäisten siirtolaisuutisten vakinaistamisen puolesta. TV1:n johto asettui kannattamaan kokonaisratkaisua, jossa päivittäiset uutiset lähetettäisiin kaikilla neljällä siirtolaiskielellä. Se anoi valtiolta määrärahaa projektiin, mutta ei sitä saanut. Kun rahaa ei tullut, TV1 ei myöskään suostunut pelkästään suomenkielisiin päivittäislähetysiin. Tuomisen mielestä ruotsalainen tasa-arvo toimi suomenkielisten toiminnan jarruna. Suurinta siirtolaisryhmää jarrutettiin pienemmillä, ja samalla siirtolaisryhmiä ajettiin toisiaan vastaan.²²⁷

Ruotsin suurimmat siirtolaisryhmät sopivat kesäkuussa 1981, että suomalaisilla olisi erikoissija siirtolaisryhmien joukossa. Sopimuksen taustalla oli kokemus, että valtio ei pystynyt täyttämään siirtolaispolitiikalle asettamia tavoitteita kaikkien ryhmien osalta samanaikaisesti. Siksi niitä ei täytetty yhdenkään ryhmän osalta. Kreikkalaisten, italialaisten, jugoslaviaalaisten, espanjalaisten ja turkkilaisten valtakunnanjärjestöt kirjoittivat yhteisen lausunnon työmarkkinaministeri Karin Anderssonille. Siinä todettiin, että mikäli kaikkien ryhmien vaatimuksia ei voitaisi täyttää, valtion viranomaiset voisivat täyttää yhden ryhmän vaatimukset ja tarpeet ensin, muiden sitten.

²²⁶ Redaktionsmöten, toimituskokoukset 1980- juni 1984, Redaktionsmöten / toimituskokoukspöytäkirjoja. Syksy -84---

²²⁷ RS 15.7.1980 s. 3, Finn-Sanomat 21.8.1980, s. 8, Folket 12.9.1980 s. 30, Demokraatti 17.9.1980 s. 14, Kansio Toimitusta ja ohjelmiamme käsitteleviä pressileikkeitä.

Ne katsoivat, että valtio voisi ensin täyttää Ruotsin Suomalaisseurojen vaatimukset suomen kielen aseman vahvistamisesta Ruotsissa.²²⁸

4.4.4 Myöhäisillan lähetysajan valtaus ja kesäuusinnat

Syyskaudella 1980 tuotettiin jo 17 Ykköskanavaa ja keväällä 1981 peräti 21 kappaletta. Ykköskanavien määräksi vakiintui lopulta 40 vuosittain. Viikkokatsauksia tehtiin saman verran. Syksyllä 1980 Ykköskanavat pidennettiin 15:stä 20–25 minuuttiin.

Viikkokatsausta lyhennettiin tarvittavalla minuuttimäärällä, jotta suomenkielisen omatuotannon yhteispituutena pysyi 40 minuuttia. Ykköskanavan syksy käynnistyi kahdella koosteella Moskovan olympialaisista ja Ruotsiin muuttaneen runoilijan Pentti Saarikosken henkilökuvalla. Muita aiheita ovat Jehovan todistajat, helluntailaiset, pesäpallo, RSKL:n kulttuuripäivät, homoseksuaalit ja ruotsinsuomalaisten poliittinen järjestäytyminen. Kevätkaudella kerrottiin mm., miten veroilmoitus täytetään, pohdittiin paluumuuton etuja ja haittoja, asevelvollisuuden suorittamista Ruotsissa tai Suomessa ja kerrottiin kauden lopuksi Suomen työmarkkinatilanteesta.²²⁹

Kevään 1981 suuri muutos olivat uudet lähetysajat. Ykköskanavan katsojaluvut olivat olleet matalia, noin 1-2 prosenttia eli korkeimmillaan 140 000 katsojaa²³⁰.

Toimituksessa uskottiin, että perjantain aikainen lähetysaika, klo 17.20 vaikutti katsojalukujen alhaisuuteen. Ruotsinsuomalaiset eivät eri syistä olleet kotona tuohon aikaan. Ratkaisuna oli, että Ykköskanavien perjantaiajasta luovuttiin kokonaan. Ohjelman ensiesitys siirrettiin lauantaiamuun ja uusinta arki-iltaan, siten että ohjelma päätti TV1:n televisioillan. Arki-illan uusinnat sijoitettiin ensin tiistai-, ja sitten keskiviikkoiltaan. Niiden aloitusaika riippui muusta ohjelmistosta ja vaihteli klo 22.20–22.40 välillä. Uusinta-aika oli valittu niin, että ruotsalaiset katsojat voisivat lopettaa television katselun, kun suomenkielinen ohjelma alkoi tai vaihtaa kanavaa.²³¹

Suomenkieliset ohjelmien kannalta muutos oli merkittävä. 12 vuoden ajan ohjelmia oli lähetetty lauantai- ja sunnuntaiamuisin, ja vuodesta 1976 lähtien perjantai-iltapäiväisin.

²²⁸ Grekiska Riksförbundet, Italienska Riksförbundet, Jugoslaviska Riksförbundet, Spanska Riksförbundet ja Turkiska Riksförbundetin kirje valtioneuvos Karin Anderssonille 9.6.1981, Kansio Redaktionsmöten/Toimituskokoukset 1980 – juni 1984.

²²⁹ Ykköskanava 1980 29/8-19/12, Ykköskanava 1981 13/1-10/6. Tuotantokuvaus ”Ykköskanava – finskt egenproducerat magasin”, 1.7.1980, ”Ykköskanava – hösten 1980”, 1.9.1980, Kansio 80/81.

²³⁰ Göteborgs-Posten (GP) 27.1.1983, Ykköskanava 1983 13/1-11/6.

²³¹ TV1:n lähetysvastaavan Åke Magnussonin kirje Hans Grönvallille 4.9.1980, Tapio Tuomisen kirje Åke Magnussonille 16.9.1980, Kansio 80/81, Ykköskanavat 1981 13/1-10/6.

Nyt Ykköskanava siirtyi aikuiseen lähetyksaikaan. Tuominen²³² oli tyytyväinen, kun ohjelma pääsi ”pyhään ruotsalaiseen ilta-aikaan”. Hän toivoi, että Ykköskanava saisi myös enemmän ruotsalaisia katsojia. Ohjelma voisi toimia enemmistön ja vähemmistön välittäjänä, kertoa omaa kohderyhmää koskevista asioista myös enemmistölle.

Toimitus teki toisenkin lähetyksaikaltauksen tuotantokaudella 1980–1981. Sen omatuotannon parhaat palat uusittiin kesäohjelmistossa 1981. Lähetyksaika oli lauantaisin klo 18.30, ja Ykköskanava aloitti TV1:n televisioillan.²³³ Toimitus tuotti kaikista syksyn 1980 Ykköskanavista 70 prosenttia oman väen voimin. Keväällä 1981 omat toimittajat vastasivat peräti 80 prosentista ohjelmia. Loput ostettiin freelancereilta tai Yleisradiosta. Omatuotannon määrä oli noussut neljässä kaudessa nolasta 80 prosenttiin. Syyskauden pituudeksi vakiintuu 16–17 ohjelmaa ja kevään 20–22 ohjelmaa. Kesällä 1981 toimitukseen rekrytoitiin viides toimittaja, Annu Hirvensalo.²³⁴ Samana kesänä Tuominen muotoili toimituksen minimiehitystarpeeksi toimituspäällikön lisäksi ohjelmaostojen tuottajan (Pitkänen), neljä toimittajaa (Martikainen, Karppinen, Hirvensalo), kaksi tuotantoavustajaa (yksi ostupuolelle, Kempe, toinen omatuotantoon) ja yksi kuvaussihteeri/sihteeri (Hänninen). Miehytyksestä puuttui siis toimittaja ja yksi tuotantoavustaja. Aktueellin ja Siirtolais-Aktueellin kanssa jaettavat tuotantoresurssit olivat ohjaaja, kuvaussihteeri, kuvatuottaja, reprokuvaaja ja piirtäjä. Vakituksia kääntäjiä toimituksella ei ollut, vaan kääntäjät työskentelivät avustajasopimuksilla.²³⁵ Toimitus päätti luopua kuukausipalkkaisesta kirjeenvaihtajasta Helsingissä. Esko Kitula oli lopettamassa, ja toimitus päätti, että se ostaisi jatkossa juttuja useilta eri toimittajilta ja maksaisi korvaukset juttupalkkioina.²³⁶

4.4.5. Gunnar Strängin ”kaappaus”

Toimitus päätti syksyllä 1981 yhteistuotannoista Yleisradion kanssa. SVT vastasi kuvaus- ja studiokuluista, arkistomateriaalista ja käännöksistä. Yleisradio puolestaan

²³² Finn-Sanomat 6.11.1980, Kansio Toimitusta ja ohjelmiamme käsitteleviä pressileikkeitä.

²³³ TV1/Sändande-osaston Gunnar A. Olinin kirje Tapio Tuomiselle 11.3.1981, Tapio Tuomisen kirje TV1/Sändande-osastolle 11.3.1981, TV1 Sommarveckan 24-34, 30.3.1980, Kansio 81/82.

²³⁴ Ykköskanava 1980 29/8-19/12, Ykköskanava 1981 13/1-10/6, Ykköskanava 1981 23/9-16/12, Ykköskanava 1982 13/1-9/6.

²³⁵ Tapio Tuomisen kirje ”Minimibehovet av tjänster” Sam Nilssonille ja Rolf Gustavssonille 16.6.1981, Redaktionsmöten, toimituskokoukset 1980- juni 1984.

²³⁶ Tapio Tuomisen kirje ”Korre i Helsingfors” Berne Wilhemssonille 28.4.1981, Kansio Redaktionsmöten/Toimituskokoukset 1980 – juni 1984.

otti yhteydet haastateltaviin ja vastasi ohjelmien suunnittelusta, toimittamisesta ja valmistamisesta sekä oman henkilökuntansa matkakuluista ja palkkioista.²³⁷ SVT:n suomenkielinen toimitus suostui yhteistuotantoihin markkinointimielessä ja lähetti ohjelmat Ykköskanavan otsikon alla. Ajateltiin, että Ykköskanavalle saataisiin näin tunnettavuutta myös ruotsalaisten katsojien keskuudessa. Yhteistuotantoja tehtiin kohtuullisen vähän. Keväällä 1983 lähetettiin noin tunnin pituiset studiokeskustelut, joiden vieraina olivat poliitikko Gunnar Sträng ja prinssi Bertil.²³⁸

Strängin haastattelu aiheutti Ruotsissa melkoisen mediakohun ja poiki artikkeleita Aftonbladetista ja Expressenistä Dagens Nyheteriin, Svenska Dagbladetiin, Göteborgs-Posteniin ja pienempiin paikallislehtiin asti. Toimitus keräsi ruotsalaislehdistä yli 20 ohjelmaa koskevaa artikkelia, puffia ja arvostelua. Sitä voi pitää Ykköskanavan mediaalisena läpimurtona. Kiinnostus selittyy Strängin julkisuudesta vetäytymisellä ja haluttomuudella antaa haastatteluja. Sosiaalidemokraatteja edustava Sträng istui Ruotsin hallituksissa yhtäjaksoisesti yli 30 vuoden ajan: vuodesta 1945 vuoteen 1976. Hän toimi mm. maatalous- ja sosiaaliministerinä ja yli 20 vuotta valtiovarainministerinä. Vuoden 1976 vaalitappion jälkeen hän jatkoi valtiopäiväedustajana. Hän oli haastatteluhetkellä 76-vuotias ja valtiopäivien vanhin edustaja.²³⁹ Aftonbladet²⁴⁰ kertoi ohjelmasta otsikolla: ”Strängin kaappaus. Näin hänet puijattiin televisioon”. Göteborgs-Posten²⁴¹ otsikoi maltillisemmin: ”Ykköskanava onnistui... Sträng kertoo.” GP:n artikkelin alku kuuluu:

Poliittiset reportterit televisiossa ovat pitkään yrittäneet saada Gunnar Strängiltä haastattelua, mutta hän on aina kieltäytynyt. Nyt hän yhtäkkiä ilmestyy suomalaisessa Ykköskanavassa tänä iltana – miten ihmeessä se on onnistunut?

Gunnar Strängin itsensä mukaan hän luuli, että haastattelu tulisi Suomen televisioon, ja hän suostui siihen eräänlaisena kiitoksena monen vuoden ystävällisestä kohtelusta Suomessa. Hänet siis enemmän tai vähemmän puijattiin mukaan ohjelmaan?

– Ei toki, me kerroimme heti alusta asti, että kyseessä on Suomen ja Ruotsin television yhteistuotanto, kertoo Tapio Tuominen, joka on

²³⁷ Muistiinpanot ”Pikakokous”, 9.9.1981, Kansio Redaktionsmöten/Toimituskokoukset 1980 – juni 1984.

²³⁸ Ykköskanava 1983 13/1-11/6, Toimituskokous 6.4.1982 ja Pikakokous 5.4.1982, Kansio Redaktionsmöten/Toimituskokoukset 1980 – juni 1984.

²³⁹ GP 21.1.1983, Norrländska Socialdemokraten (NSD) 83-01-27, Ykköskanava 1983 13/1-11/6.

²⁴⁰ Aftonbladet 20.1.1983, s. 10, Ykköskanava 1983 13/1-11/6.

²⁴¹ GP 27.1.1983, Ykköskanava 1983 13/1-11/6.

suomenkielisen toimituksen päällikkö Ruotsin televisiossa. Gunnar Strängin on täytynyt jotenkin ymmärtää meidät väärin.²⁴²

Yleisradion toimittajat Yrsa Stenius ja Timo Hämäläinen vastasivat Gunnar Strängin haastattelusta, jossa keskityttiin hänen elämäänsä. Sträng kertoi mm. lapsuudestaan ja vanhempiensa vaikutuksesta. Hänen isänsä työskenteli kunnallisella kaatopaikalla, josta Strängin mukaan tuli hänen yliopistonsa. Kaatopaikalta hän löysi nimittäin runsaasti maailmankirjallisuutta, joita rikkaat perheet poistivat kirjahyllyistään. Sträng kertoi tunnin pituisessa ohjelmassa myös 1930-luvulla alkaneesta ammattiyhdistysurastaan ja sodan jälkeisestä urastaan ministerinä. Lisäksi hän kommentoi päivän politiikkaa: verotusta, talouspolitiikkaa ja sosiaalidemokratian tilaa. Haastattelua luonnehdittiin sanomalehdissä epätavallisen rennoksi ja Strängiä iloiseksi, henkilökohtaiseksi ja suorapuheiseksi, minkä ruotsalaislehdet uskoivat johtuvan juuri suomalaisista haastatteliijoista.²⁴³

4.4.6 Ensimmäinen miljoonayleisö

Helmikuun alussa 1983 Ykköskanava keräsi 21 prosenttia katsojista television ääreen ja saavutti lähes 1,5 miljoonan hengen suuruisen televisioyleisön. Iltapäivälehti Expressenin²⁴⁴ parhaimpien ohjelmien listoilla Ykköskanavan sisällön laaduksi arvioitiin 4,3 arvoasteikolla, jossa yksi on huonoin ja viisi paras. Kyseessä ei suinkaan ollut valtiovarainministeri Gunnar Strängin haastattelu, ylimääräinen vaalilähetys tai ruotsinsuomalaisten ongelmia valottava reportaasi. Ei, Ykköskanava esitti 1,5 miljoonalle katsojalle puolituntisen Kolmårdenin eläintarhan delfiineistä ja niiden yhdestä hoitajasta, Leena Muukista. Ohjelman toimittaja oli toimituspäällikkö Tapio Tuominen. Hän totesi lehdistötiedotteessa pitäneensä delfiinien älykkyyttä myyttinä, mutta muuttaneensa mielensä: ”Ohjelman kuvauksen aikana satuin pudottamaan kuulakärkikynäni veteen. Salamannopeasti yksi nuorista delfiineistä, Silja, työnsi kynän lähemmäs altaan reunaa. Kynä kuitenkin upposi, ennen kuin ehdin poimia sen vedestä. Silja katsoi minua kuin vanhaa rukkasta, sukelsi altaan pohjalle ja toi kynän suussaan minulle. Pyysin luvan palkita Siljan muutamalla silakalla, mutta tälle eivät kalat

²⁴² GP 21.1.1983, Ykköskanava 1983 13/1-11/6.

²⁴³ Aftonbladet 20.1.1983, Expressen 21.1.1983, Hälsinge-Kuriren 83-01-27, Södermanlands Nyheter 83-01-27, Ykköskanava 1983 13/1-11/6.

²⁴⁴ Expressen 9.3.1983, Ykköskanava 1983 13/1-11/6.

kelvanneet, vaan se sylkäisi ne suustaan.” Delfiininhoitaja Leena Muukin mukaan delfiini ei halunnut kalaa, koska se halusi osoittaa hakeneensa kynän silkkaa kiltteyttään – ei palkkion toivossa. Ohjelmassa haastateltiin Leena Muukin lisäksi eläintieteilijä Mats Amundia, joka teki tohtorinväitöstä delfiinien kommunikoinnista. Ohjelma sisälsi myös kuvamateriaalia delfiinin syntymästä. Tuomisen mukaan materiaali oli ainutlaatuista, sillä poikanen syntyi pää, eikä pyrstö edellä, kuten delfiinit yleensä syntyvät. Kyseessä oli maailmansensaatio, joka nähtäisiin nyt ensimmäistä kertaa televisiossa.²⁴⁵

Kevätkausi 1983 merkitsi Ykköskanavalle monenlaisia voittoja: siitä kirjoitettiin ruotsalaisissa lehdissä, se sai ennätysmäisen suuria katsojalukuja, ja toimituksen oma henkilökunta tuotti kevään ohjelmista itse kaikki paitsi yhden. Kevät 1983 oli Ykköskanavan suuruuden aikaa. Samalla se merkitsi käännekohtaa, jonka jälkeen ohjelman selkäranka tuntui murtuvan. Sitä lähetettiin vielä kymmenen vuotta, kevääseen 1993 asti, mutta toimituksen oma henkilökunta tuotti ohjelmista enää keskimäärin puolet. Omatuotannon määrän dramaattinen lasku ja ostojen lisääntyminen johtivat ohjelman sisällölliseen hajoamiseen. Reportaasien ja haastatteluohjelmien lisäksi tehtiin erilaisia luonto-, ruoka- ja musiikkiohjelmia. Henkilökuvien määrä lisääntyi.²⁴⁶

Omatuotannon vähentäminen oli toimitukselta tietoinen ratkaisu. Se ei kerta kaikkiaan jaksanut työtaakan alla. Toimitus laski tuottavansa neljä kertaa enemmän ohjelmaa kuin ruotsalaiset samoilla resursseilla. Toimittajat tekivät jatkuvia ylityitä henkilökohtaisen elämän kustannuksella. Toimitus oli syksyllä 1982 anonut kahta uutta toimittajanvirkaa. Kun niitä ei saatu, ainoa vaihtoehto oli vähentää tuotantoa. Henkilökunnan vähyyden lisäksi tuotannon ongelmina olivat budjetin pienuus ja huonot lähetysajat. Toimitus koki vastustusta ruotsalaisten päälliköiden taholta, ja että vähemmistötoimintaa ei arvostettu. Ruotsin televisiossa elettiin kuitenkin rationalisoinnin aikaa. Ruotsalaista henkilökuntaa aiottiin irtisanoa. Tuominen ei silti ymmärtänyt, miksi suomenkieliset eivät saaneet lisää resursseja. Hänen mielestään isojen toimitusten varoista voitiin tinkiä, mutta ei

²⁴⁵ Ykköskanava 1983 13/1-11/6.

²⁴⁶ Ykköskanava 1983 1/9-15/12, 1984 12/1-14/6 ja 1984 30/8-20/12, Ykköskanava (och Torstaidokumentit/Torsdagsdokument) 1985 10/1-6/6, Ykköskanava (och Maanantaidokumentit/Måndagsdokument) 1985 19/8-16/12, 1986 25/8-15/12, 1986 13/1-2/6 ja 1987 19/1-11/6.

suomalaisten, kun toimituksessa ei edes ollut ”normaaleja resursseja”.²⁴⁷ Ykköskanava lähetettiin syksystä 1983 lähtien joka toinen viikko. Joka toisella viikolla lähetettiin Suomesta ostettua ohjelmaa vinjetin Torstaidokumentti alla. Tuominen myöntää, että ohjelmatarjonnassa menttiin selvästi takapakkia. Oli eri asia tarjota ruotsinsuomalaisille Suomessa, suomalaiselle yleisölle tehtyä ohjelmaa kuin Ruotsissa kohderyhmälle itse tuotettuja reportaaseja. Hänen mielestään Torstaidokumenttien lähettäminen oli kuitenkin perusteltua siksi, että näin toimitus pystyi pitämään lähetysmäärän ja -ajat ennallaan. Hän huomauttaa myös, että lisähenkilökunnan rekrytointitarpeelta olisi mennyt pohja, jos ohjelma-aikoja olisi vähennetty.²⁴⁸

Ykköskanavan kymmeneen vuoteen mahtui vielä monta onnistumista. Syyskaudella 1983 Ykköskanava teki televisiohistoriaa, kun se lähetti ensimmäisen ohjelman ”Met vägkorsningissa” Tornionlaakson suomen kielellä (meänkielellä). Samana syksynä toimitus paljasti entisen pääministerin Tage Erlanderin suomalaiset juuret. Erlanderin esi-isä oli metsäsuomalainen: Suomesta 1500-luvulla Värmlantia asuttamaan tullut savolainen Pekka Suhoinen. Syksyllä 1984 Ykköskanava tuotti yhdessä Yleisradion kanssa dramatisoidun dokumentin, joka perustui Antti Jalavan romaaniin Asfalttikukka. Siinä kuvattiin toisen polven ruotsinsuomalaisten lasten ja nuorten arkea ja kielivaikeuksia. Syksyllä 1986 Ykköskanava kertoi presidentti J.K. Paasikiven kohuttujen päiväkirjojen vielä ilmestymättömän toisen osan sisällöstä. Keväällä 1986 Ykköskanava seurasi Göteborgin kaupunginteatterissa vierailevan ohjaajan Jouko Turkan työskentelyä. Turkka aiheutti ensi-illassa skandaalin haukkumalla niin Göteborgin kaupunginteatterin johtajan kuin näyttelijätkin. Sekä ruotsalaiset että suomalaiset lehdet repivät episodista – ja Ykköskanavasta – suuria otsikoita.²⁴⁹

4.4.7 Päivittäisuutiset myötä- ja vastatuulella

Toimitus ajoi päivittäistä uutislähetystä perustamisestaan lähtien vuodesta toiseen. Erityisen aktiivista toiminta oli syksyllä 1982 ja keväällä 1983, jolloin sitä käsiteltiin

²⁴⁷ GP 27.1.1983, Ykköskanava 1983 13/1-11/6, Kvällposten 7.5.1983 s. 23-24, RS 6.9.1983, Kansio Toimitusta ja ohjelmiamme käsitteleviä pressileikkeitä, Toimituskokoukset 13.10.1982 ja 20.10.1982, Kansio Redaktionsmöten/Toimituskokoukset 1980 – juni 1984.

²⁴⁸ RS 6.9.1983, Kansio Toimitusta ja ohjelmiamme käsitteleviä pressileikkeitä. Tapio Tuomisen haastattelu 14.12.2009.

²⁴⁹ Ykköskanava 1983 1/9-15/12, 1984 12/1-14/6, 1984 30/8-20/12, 1985 10/1-6/6, 1985 19/8-16/12, 1986 25/8-15/12, 1986 13/1-2/6, 1987 19/1-11/6.

useissa toimituskokouksissa.²⁵⁰ Toimitusjohtaja Sam Nilsson suhtautui suomenkielisen toimituksen toimituskokousten pöytäkirjojen mukaan jo syksyllä 1982 myönteisesti päivittäiseen uutislähetykseen. TV1:n johtaja Olle Berglund vakuutti Ykköskanavan samana syksynä tekemässä haastattelussa, että kanava tosissaan selvitti päivittäisten suomenkielisten uutisten starttaamista. Se riippui kuitenkin teknisistä ja taloudellisista resursseista.²⁵¹ Lopullista päätöstä uutisten aloittamisesta saatiinkin odottaa. SVT oli ajautunut suuriin taloudellisiin vaikeuksiin, kun Ruotsi oli devalvoinut kruunun kurssin. Se nosti ulkomailta ostettujen televisio-ohjelmien ja teknisten välineiden kustannuksia. SVT teki kriisipaketin, joka merkitsi 500 työntekijän vähentämistä talosta. Neljäsosa hoidettaisiin eläkejärjestelyin. Talouskriisi puhkesi tuotantokaudella 1982/83, ja SVT vähensi virkoja seuraavina kolmena tuotantovuonna.²⁵² TV1:n johtaja Olle Berglund pelkäsi, että päivittäiset suomenkieliset uutiset merkitsisi toimituksen kasvamista, ts. virkojen lisäämistä. Toimituksen uutisvaatimukset olivatkin tarkentuneet niin, että niitä oltu valmiita aloittamaan olemassa olevilla resursseilla. Toimitus laski tarvitsevansa ylimääräisen toimittajanviran vuoden koeajalla, suomenkielisen ohjaajan ja kuvaussihteerin, jotka kytkettäisiin toimitukseen (tuotantoryhmän vaatimuksesta) ja kaksi kääntäjää, joiden työaika olisi kolme tuntia päivässä. Lähetysajaksi haluttiin joko klo 17.50 tai klo 18.15. Uutiset lähetettäisiin näin välittömästi ruotsalaista Aktuellt- uutislähetystä ennen tai sen jälkeen. Ykköskanavien määrää vähennettäisiin puoleen, siten että kerran kuukaudessa lähetettäisiin tunnin pituinen ohjelma hyvään lähetysaikaan, tai siten että toinen viikko lähetettäisiin puolen tunnin pituinen ohjelma torstai-iltana.²⁵³

Toimituksen mielestä yhtiön johto pitkitti uutisratkaisua. Se kuitenkin ymmärsi, että vaatimukset uusista viroista – ja etenkin ruotsalaisen tuotantoryhmän esittämä vaatimus suomenkielisestä tuotantohenkilökunnasta – olivat kova pala johdolle. Toimitus olikin ”valmis antamaan johdolle vuoden lisää selvitysaikaa”. Päätös lykkääntyisi syksyyn

²⁵⁰ Toimituskokoukset 13.10.1982, 20.10.1982, 27.10.1982, Kansio Redaktionsmöten/Toimituskokoukset 1980 – juni 1984.

²⁵¹ Toimituskokous 10.11.1982, Kansio Redaktionsmöten/Toimituskokoukset 1980 – juni 1984, TV-ohjelma Ykköskanava ”Tittarna frågar”- ”Katsojat kysyvät”, lähetetty 1982-11-25 klo 22.00, Metassa tiedostona ”UU-1982-1125-YKKOSIVJERPILLBOX”.

²⁵² Sveriges Television AB, Styrelsens och verkställande direktörens årsredovisning för tiden 1 juli 1982-30 juni 1983: 4, Sveriges Television AB, Årsredovisning för räkenskapsåret 1983/84: 3, Årsredovisning för räkenskapsåret 1984/85: 3, Sveriges Radio 1984-85: 45.

²⁵³ Toimituskokous 28.3.1983, Kansio Redaktionsmöten/Toimituskokoukset 1980 – juni 1984.

1984.²⁵⁴ Tuomisen mukaan päivittäisten uutislähetysten päätöksen venyminen oli äärettömän turhauttavaa aikaa. Hän on samoilla linjoilla kuin TV1:n edellinen päällikkö Håkan Unsgaard 1970-luvulla Siirtolaisselvityksen yhteydessä: Valtion olisi pitänyt osoittaa erityisiä varoja suomenkieliseen toimintaan. Kun korvamerkittyjä rahoja ei ollut, muu toiminta ajoi suomenkielisen toiminnan ohi. Lisäksi SVT:ssä pelättiin antaa juuri suomen kielelle erityisasema. Ajateltiin, että kaikki muutkin kieliryhmät alkaisivat esittää omia vaatimuksia. Radioselvityksessä oli lisäksi vaadittu, että SVT aloittaisi saamen- ja viittomakieliset uutiset. Suomenkieliset puolestaan korostivat asemaansa pohjoismaisena ryhmänä ja suurimpana ulkomaalaisryhmänä.²⁵⁵

4.4.8. Muita ohjelmia: *Sekina ja joulurauha*

Lokakuusta 1983 joulukuuhun 1994 suomenkielinen toimitus lähetti myös uskonnollista ohjelmaa ”Sekina – Jumalallinen läsnäolo”. 10-minuutin pituista ohjelmaa lähetettiin 3-5 kappaletta syksyisin ja keväisin. Ne lähetettiin usein suuria kirkollisten pyhien, kuten joulun ja pääsiäisen yhteydessä. Sekina tehtiin nauhoitettuna studiotuotantona.

Ohjelmissa esiintyi mm. ruotsinsuomalaisia pastoreita, saarnaajia ja gospel-laulajia eri seurakunnista ja uskonlahkoista. Ohjelma saattoivat olla saarnoja, hartauksia tai kertomuksia omasta uskosta. Ne sisälsivät usein myös musiikkia, joko esiintyjän itsensä tai jonkin toisen ruotsinsuomalaisten laulajan tai muusikon esittämänä. Ohjelman tuottajana oli muodollisesti suomenkielisen toimituksen toimituspäällikkö, ne nauhoitettiin SVT:n studioissa, ja nauhoituksista vastasivat toimituksen ohjaajat ja kuvaussihteerit. Esiintyjät päättivät kuitenkin ohjelmien sisällön varsin itsenäisesti.²⁵⁶

Kesällä 1984 toimitus alkoi selvittää mahdollisuutta lähettää Turun joulurauha Ruotsin Televisiossa. Lupa saatiin jo syksyn alussa ja ensimmäinen joulurauha lähetettiin suorana lähetyksenä 24.12.1984.²⁵⁷ Joulurauha lähetettiin Yleisradion välittämänä suorana linkkiyhteytenä ja kuulutettiin ja juonnettiin SVT:n studiossa. 2000-luvulla joulurauhan kuulutukset on alettu nauhoittaa etukäteen, ja itse joulurauha välitetään

²⁵⁴ Toimituskokous 28.3.1983, Kansio Redaktionsmöten/Toimituskokoukset 1980 – juni 1984.

²⁵⁵ Tapio Tuomisen haastattelu 21.10.2010, Ykköskanava ”Tittarna frågar”- ”Katsojat kysyvät”, lähetetty 1982-11-25 klo 22.00, Metassa tiedostona ”UU-1982-1125-YKKOSIVJERPILLBOX”.

²⁵⁶ SVT:n sisäisessä verkossa, svt-katalogenissa tehty haku ”Sekina”, 10.10.2010, Kansio Sekina -90, -91, -92, -93, -94, Riffa Hännisen, Rauni Kaukosen ja Ritva Lindholmin haastattelu 26.10.2010

²⁵⁷ Muistiinpanoja syksyn suunnittelupalaverista 1984-06-18, 11.7.1984, Toimituksen kokous torstaina 23.8.1984, Suomenkielisen toimituksen syksyn suunnittelukokous 1984-09-11, Kansio Redaktionsmöten/toimituskokoukspöytäkirjoja syksy -84-----

ilman selostusta puhtaana kuva- ja ääniyhteytenä. Syynä on, että työntekijöitä on ollut vaikea saada töihin jouluaattona.

4.5 Vähemmistökielitoiminta SR-konsernissa

Syksyllä 1983 SR-konserni käynnisti uuden selvityksen ”Vähemmistökielitoiminta Ruotsin Radiossa” (Minoritetsspråkverksamheten inom Sveriges Radio) kielellisille ja etnisille vähemmistöille suunnatusta ohjelmatoiminnasta. Lähtökohtana oli, että kieli- ja etnisten vähemmistöjen ohjelmat olivat tärkeä osa yhtiöiden toimintaa. Toiminnan yleiset suuntaviivat oli määrätty valtiollisissa julkisissa selvityksissä, hallituksen esityksissä ja valtiopäiväpäätöksissä. Edessä oli myös konsernin ja valtion välisen sopimuksen uusiminen vuonna 1986. Sekä konsernin sisällä että ulkopuolella oli esitetty syitä siirtolaisohjelmatoiminnan uudelleentarkasteluun. Niitä oli useita: 1.) kielellisten ja etnisten vähemmistöjen tila yhteiskunnassa pitäisi selvittää, jotta yhtiö saisi ajankohtaisen kuvan vähemmistöryhmien tarpeista, 2.) siihen liittyen pitäisi arvioida, mitkä osat ohjelmatoiminnasta olivat mahdollisia ja kohtuullisia suhteessa voimassaoleviin sopimuksiin ja tuotantoedellytyksiin, 3.) radion ja television mahdollisuudet kehittää siirtolaisohjelmia erikseen tai yhteistyössä pitäisi analysoida suhteessa medioiden erikoisluonteeseen ja resursseihin, 4.) SR-konsernin niukka taloudellinen tilanne vaati resurssien järkevää käyttöä. Resurssien odotettiin olevan rajoitetut myös tulevaisuudessa. Selvitystehtävässä mainitaan vielä erikseen, että selvityksen pitäisi osoittaa, voitaisiinko ohjelmayhtiöiden resursseja vapauttaa käytettäväksi jollakin muulla tavoin (kuin kieli- ja vähemmistöohjelmiin).²⁵⁸

Lähtökohta selvitykselle oli melko synkeä. Suomenkielisten Tuominen vastusti etenkin selvityskohtaa ohjelmayhtiöiden resurssien vapauttamisesta muuhun käyttöön kuin kieli- ja etnisille vähemmistöille. Hänen mielestään se oli lähtökohtana mahdoton, eihän toimitus ollut vielä edes saavuttanut resurssien normaalitasoa.²⁵⁹ TV1 oli kuitenkin vakavissa taloudellisissa vaikeuksissa. Sen piti vähentää 500 virkaa budjettikaudella 1984/85. Suomenkielinen toimitus selvisi myllytyksestä vähällä: toimitus sai pitää virkansa, ja sen vuosibudjetti nousi prosentuaalisesti kaksinkertaisesti verrattuna

²⁵⁸ Minoritetsspråkverksamheten inom Sveriges Radio, 1984: Bilaga A, s. 1-2.

²⁵⁹ Tapio Tuomisen kirje Aulis Gröndahlille 26.10.1983, Kansio Redaktionsmöten/Toimituskokoukset 1980 – juni 1984.

ruotsalaisen Aktuelltin budjettiin. TV1:n johto satoi ratkaisun suomenkielisistä päivittäisuutisista osaksi selvitystä.²⁶⁰

4.5.1 Suomenkielinen tarjonta 1982/83

Valtakunnanradio, RR lähetti tuotantokaudella 1982/83 kymmenen tuntia viikossa suomeksi. Se oli puolet enemmän kuin seuraavaksi suurimmat kieliryhmät, serbokroatia ja turkki. Suomenkielisten lähetysten määrä olikin noussut edellisestä selvityksestä lähes 20 prosenttia. Samaan aikaan toimituksen henkilökuntaa oli lisätty kuudella yhteensä 22 virkaan. Palkka- ja ohjelmakustannukset olivat kaksinkertaistuneet. Palkkoja maksettiin nyt lähes neljän miljoonan kruunun edestä ja ohjelmarahoja 1,2 miljoonaa.²⁶¹ RR:n pitkän ajan tavoitteena oli perustaa suomenkielinen täyden palvelun radiokanava. Lähiajan tavoitteena oli parantaa ajankohtaisvalvontaa ja lasten- ja nuortenohjelmia, lisätä elävää musiikkia ja itse tuotettua radioteatteria, lähettää enemmän alueilta ja Suomesta sekä parantaa ohjelmien laatua, mm. rekrytoimalla suomenkielisiä teknistä henkilökuntaa.²⁶²

Myös paikallisradioyhtiö LRAB:n suomenkieliset lähetykset olivat kasvaneet voimakkaasti. Suomeksi lähetettiin seitsemän kertaa enemmän kuin seuraavaksi suurimmalla kielellä, serbokroatialla. Ensimmäisellä kokonaisella tuotantokaudella 1977/78 paikallisradiot lähettivät yhteensä 21 tuntia suomeksi viikossa, viisi vuotta myöhemmin lähes 30 tuntia. Eniten suomeksi tuotantokaudella 1982/83 lähetti Radio Västmanland, 2 tuntia 45 minuuttia ja vähiten Radio Jönköping, 40 minuuttia viikossa. LRAB:ssä oli suomenkielisiä virkoja 34 ja sekä palkka- että ohjelmakustannukset olivat kolminkertaistuneet kuudessa vuodessa. LRAB kulutti suomenkielisten palkkoihin lähes kuusi miljoonaa ja ohjelmarahoihin 1,5 miljoonaa tuotantokaudella 1982/83.²⁶³

Myös televisiossa suomenkieliset lähetykset olivat selvästi suurin vieraskielinen ohjelmaryhmä. Ne muodostivat yli 60 prosenttia television kokonaistarjonnasta kieli- ja etnisille vähemmistöille. Suomen jälkeen suurimmat ryhmät olivat serbokroatit ja

²⁶⁰ TV1:n Aktuellt-päällikön Lars Jacobssonin kirje RSKL:n pääsihteerille Arvi Tervalammelle 27.6.1984, Kansio Redaktionsmöten/Toimituskokoukset 1980 – juni 1984.

²⁶¹ Minoritetsspråksverksamheten inom Sveriges Radio, 1984: 50, 52-53.

²⁶² Minoritetsspråksverksamheten inom Sveriges Radio, 1984: 58-59.

²⁶³ Minoritetsspråksverksamheten inom Sveriges Radio, 1984: 62-64.

kreikkalaiset. Saamenkieliset lähetykset oli aloitettu tuotantokaudella 1980/81, mutta niitä tehtiin vain pari tuntia vuodessa.²⁶⁴ Suomenkielisten ohjelmien lähetystunnit olivat olleet vuosittain heiluriliikkeessä. Vaihteluja selittävät lähinnä ohjelmaostojen määrät ja omatuotannon uusintojen lisääntyminen. Toimituksen perustaminen ja Ykköskanavien kesäuusintojen aloittaminen näkyivät suomenkielisten ohjelmien lisääntymisenä tuotantokausien 1976/77 ja 1982/83 välillä.

Taulukko 10: Suomenkielisten tv-ohjelmien lähetystunnit vuosittain 1976/77–1982/83.²⁶⁵

1976/77	1977/78	1978/79	1979/80	1980/81	1981/82	1982/83
155.3	129.8	137.2	139.9	157.0	173.3	173.8

Ykköskanavia tuotettiin 1982/83 yhteensä 19 tuntia 30 minuuttia. Mukaan oli laskettu Suomesta joka toinen viikko ostetut dokumentit. Ykköskanavat myös uusittiin, ja kymmenen ohjelmaa esitettiin uudestaan kesäuusintoina. Viikkokatsausta tuotettiin yhteensä 13 tuntia, ja myös ne uusittiin. Sekä Ykköskanavan että Viikkokatsaukset tuotantokaudet olivat 40 viikkoa vuodessa, joten viikkotarjonta oli tuotantokaudella 50 minuuttia – 1 tunti 40 minuuttia uusinnat mukaan laskien. Suomenkielisiä lastenohjelmaa Juttuja tehtiin viisi tuntia vuodessa. Toimituksen omatuotannon osuus oli vuositasolla 70 tuntia, josta puolet oli uusintoja, ja johon laskettiin kuuluvaksi Suomesta ostetut torstaidokumentit.²⁶⁶ Lähetystuntien lisääntyminen perustui siis lähes täysin ohjelmaostoihin ja uusintoihin.

Suomenkielisten virkojen määrä oli lisääntynyt kahdesta seitsemään samana aikana. Kasvu tapahtui pääasiassa toimituksen perustamisen yhteydessä. Virkojen määrä nousi tuotantokaudella 1979/80 kuuteen. Seitsemäs virka saatiin 1981/82. Selvityksen mukaan vähemmistökieliset viranhaltijat olivat pelkästään toimittajia ja tuottajia, mutta suomenkielisessä toimituksessa virkoja oli myös kahdella kuvapuolen ihmisellä. Lisäksi Språka-ryhmän ruotsalainen projektinvetäjä tuotti suomenkielistä Juttua. Hänen virkansa oli kuitenkin Ohjelmasihteeristössä. Jutun suomenkielisellä juontajalla ei ollut virkaa vaan sopimuspalkka. Suomenkielisen toimituksen henkilöstö- ja budjettikulut

²⁶⁴ Minoritetsspråksverksamheten inom Sveriges Radio, 1984:74.

²⁶⁵ Minoritetsspråksverksamheten inom Sveriges Radio, 1984: 74.

²⁶⁶ Minoritetsspråksverksamheten inom Sveriges Radio, 1984: 74.

eroteltiin toimitukseen kuuluvaksi vasta tuotantokaudesta 1980/81 lähtien. Henkilöstökulut olivat kasvaneet 987.000 kruunusta 1,2 miljoonaan (yhden viran verran) ja ohjelmakustannukset kahdesta miljoonasta 2,3 miljoonaan. Mukana ei ole Jutun kuluja.²⁶⁷

4.5.2 Toiminnan perusteet ja selvittäjän suositukset

Vähemmistökieliselvityksessä kerrattiin valtion siirtolaispolitiikan tavoitteet tasavaruudesta, valinnanvapaudesta ja yhteistyöstä, Radiolautakunnan kannanotto vähemmistökielisen ohjelmatoiminnan puolesta ja Radioselvityksen 1978–85 linjaukset, joiden tuloksena valtion ja SR:n väliseen toimilupasopimukseen kirjattiin pykälä kielellisten ja etnisten vähemmistöjen erityisestä huomioimisesta. Selvityksessä myös yhdyttiin Ruotsin Radion edellisen sisäisen selvityksen, ”Siirtolaisohjelmat ennen, nykyään ja tulevaisuudessa” periaatteisiin, joiden mukaan ohjelmien tavoitteena oli vahvistaa siirtolaisten asemaa ruotsalaisessa yhteiskunnassa ja lisätä heidän mahdollisuuksiaan vaikuttaa yhteiskunnan muotoilemiseen ja kehittämiseen. Tätä tavoitetta tarkennettiin vuonna 1980 asetetun Siirtolaispoliittisen komitean vaatimuksilla, että siirtolaisilla tulisi olla oikeus saada perustavanlaatuista ja laajaa tietoa yhteiskunnasta, saada syventävää ja yksityiskohtaista tietoa elämän eri alueilta ja saada tietoa yhteiskunnan muutoksista ja demokraattisesta prosessista. Niinpä uutis- ja ajankohtaisohjelmat olivat keskeisessä asemassa vähemmistökielitarjonnassa. Uutis- ja ajankohtaisohjelmien pitäisi tarjota tietoa ruotsalaisesta yhteiskunnasta kansallisella ja paikallisella tasolla, tietoa kieliryhmien sisäisistä tapahtumista ja tietoa kansainvälisistä tapahtumista, siten että kieliryhmien lähtömaat huomioidaan erityisesti.²⁶⁸

Selvityksessä todettiin, että Ruotsin radion ja television tekemät aloitteet vähemmistökielisen ohjelmatarjonnan lisäämiseen olivat olleet ulkoisen painostuksen, eikä vähiten Radiolautakunnan lausuntojen tulosta. Vähemmistökielinen tarjonta oli hajanaista, eikä radion ja television tuotantoedellytyksistä ollut tehty yhtenäistä arviointia. Ruotsalaisten päälliköiden oli ollut vaikea arvioida ohjelmien sisältöä suhteessa vallitseviin lakeihin ja sopimuksiin. Siksi ohjelmat oli koettu vaikeasti hallittavina. Vähemmistökielisen tarjonnan tavoitteena kaikissa SR:n tytäryhtiöissä

²⁶⁷ Minoritetsspråksverksamheten inom Sveriges Radio, 1984: 76-77.

²⁶⁸ Minoritetsspråksverksamheten inom Sveriges Radio, 1984: 93-96, 106-108.

pitäisi olla ruotsalaisesta yhteiskunnasta tiedottaminen, siirtolaisten omasta tilanteesta ja lähtömaasta tiedottaminen, ruotsin- ja siirtolaisten äidinkielen opetus, vähemmistökieliryhmien ja lähtömaiden kulttuurin välittäminen, lasten ja nuorten erityinen huomioinen ja tiedon- ja kulttuurinvälitys ruotsalaiselle yleisölle. Radion pitäisi keskittyä uutis- ja ajankohtaisohjelmien tuotantoon, koska se oli liikkuva ja joustava väline. Television puolestaan pitäisi keskittyä analyyseihin, reportaaseihin ja kultturielämysten välittämiseen Ruotsista ja siirtolaisten lähtömaista.²⁶⁹

Saamelaiset ja suomalaiset nostettiin selvityksessä erikoisasemaan. Saamelaisten asema perustui siihen, että se on ”kotimainen kansanryhmä, joka on ollut maassa historiallisen ajan (en inhemska folkgrupp som under historisk tid funnits här)”. Suomalaisen asema perustui määrään, pohjoismaiseen kulttuuriyhteyteen ja yhteispohjoismaisiin työmarkkinoihin. Suomenruotsalaiset mainittiin erikseen, vaikka kieli mahdollisti kansallisen ohjelmatarjonnan kuluttamisen. Ryhmällä oli kuitenkin oma kulttuuri-identiteetti, vahva side Suomeen ja tarve saada tietoa ja muita ohjelmia Suomesta. Television suomenkielisen ohjelmiston osalta selvityksessä todettiin, että tarjonta oli rajallista. Se koski niin uutis- ja ajankohtaisohjelmia, Ruotsin suomalaisia kuvaavia ohjelmia kuin lastenohjelmiakin. Mahdollisuudet välittää Suomen ohjelmia olivat kuitenkin hyvät. Selvityksen mukaan suomenkielisten ohjelmien kehitystä pitikin arvioida suhteessa pohjoismaisten ohjelmien mahdolliseen satelliittilevitykseen. Selvittäjä kirjoitti suoraan, että Ruotsin televisio vähentäisi ohjelmaostoja, jos suomalaisia ohjelmia jatkossa voisi vastaanottaa satelliitilla. Ohjelmia pitäisi kehittää parantamalla Ruotsin suomalaisia ohjelmia ja lisäämällä uutispalvelua.²⁷⁰

Selvittäjän mielestä television päivittäiset uutislähetykset kaikille vähemmistökielisille ryhmille olisivat kohtuullinen vaatimus uutisvälityksen nopeutta ajatellen. Koska se ei resurssien rajallisuuden vuoksi olisi mahdollista, television pitäisi tehdä poikkeus juuri suomenkielisten uutisten osalta. Viisipäiväinen suomenkielinen uutislähetys olisi mahdollinen marginaalisella henkilöstömäärän lisäyksellä, toimituksen omien suunnitelmien mukaisesti. Kustannukset voisi kattaa jakamalla vähemmistöohjelmien

²⁶⁹ Minoritetsspråksverksamheten inom Sveriges Radio, 1984: 123-124, 128-129.

²⁷⁰ Minoritetsspråksverksamheten inom Sveriges Radio, 1984: 82-83, 97-100, 119, 124, 136.

resurssit uudelleen. Se oli myös ainoa konkreettinen suunnitelma kieli- ja etnisten vähemmistöjen ohjelmatarjonnan lisäämiseksi.²⁷¹

Selvityksen mukaan vähemmistöohjelmiin tarkoitettuja rahoja ja resursseja kokonaisuudessaan ei voinut vähentää, eikä ohjata muuhun toimintaan. Toiminnalle asetetut tavoitteet olisi vaikea saavuttaa, jos vähennyksiä tehtäisiin. Se merkitsisi tarjonnan kaventumista. Se olisi kielteistä, koska vähemmistökieliryhmien odotettiin kasvavan entisestään. Selvityksessä arvioitiin, että RR käytti neljä prosenttia kokonaisbudjetistaan vähemmistökielitoimintaan, LRAB noin kahdeksan prosenttia, SVT prosentin ja UR noin seitsemän prosenttia. Siirtolaisten kokonaismääräksi väestöstä arvioitiin 12,5 prosenttia ja lapsista ja nuorista 15 prosenttia.²⁷²

4.5.3 Selvityksen vaikutukset

Vähemmistökieliselvityksen valmistuttua TV1 liitti päivittäiset suomenkieliset uutislähetykset osaksi tuotantokauden 1985/86 suunnitelmaa. Suunnitelman mukaan TV1 toivoi voivansa laajentaa suomenkielisiä lähetyksiä päivittäisiin uutisiin, kun uusi televisiotalo valmistuisi heinäkuussa 1986. Päivittäisiä uutisia ei kuitenkaan voitaisi aloittaa, jos muiden vähemmistöryhmien tarjonta pysyisi ennallaan. Suunnitelmassa arvioitiin, että tv-tuotannon raskauden takia olisi luonnollista, että televisio suuntaisi vähemmistöohjelmansa kaikista suurimmille ryhmille.²⁷³ Toimitukselle kerrottiin, että vaikka siirtolaislähetysten yhteispituus aiottiin pitää entisellään, suomenkieliset saisivat päivittäisiin uutisiin tarvittavat viisi minuuttia – varmasti.²⁷⁴

Tuominen ja toimitus suunnittelivat, että uutiset lähetettäisiin maanantaista perjantaihin ruotsinkielisen Aktuellt- uutislähetysten yhteydessä. Aktuelltin lähetysaika alkoi klo 18.00, ja uutiset haluttiin lähettää sitä ennen. Lähetyskauden pituus olisi 42 viikkoa vuodessa, eikä uutisia lähetettäisi pyhinä eikä kesällä. Sisällöllisesti uutiset kattaisi Ruotsin sisäpolitiikan, talouden ja työmarkkinat, ruotsinsuomalaiset uutiset ja kulttuurin, Suomen- ja muiden ulkomaiden uutiset. Utiskriteerit olisivat

²⁷¹ Minoritetsspråksverksamheten inom Sveriges Radio, 1984: 82-83, 123-124, 129, 136-137.

²⁷² Minoritetsspråksverksamheten inom Sveriges Radio, 1984: 93, 132-133.

²⁷³ Muistio Rationell tv-produktion i ny mediemiljö, anslagsframställning för 1985/86, s. 27, Kansio Redaktionsmöten/Toimituskokoukset 1980 – juni 1984.

²⁷⁴ Toimituskokous 19.9.1985, Kansio Redaktionsmöten/Toimituskokoukset 1980 – juni 1984.

lähtökohtaisesti samanlaiset kuin ruotsalaisilla lähetyksillä, mutta niissä huomioitaisiin ensisijainen ruotsinsuomalainen kohderyhmä. Lähetys sisältäisi uutisjuttuja, sähköitä ja puhelinraportteja sekä sään. Viikkokatsaus joko säilytettäisiin päivittäisuutisia täydentävänä ja kommentoivana lähetyksenä tai lakkautettaisiin kokonaan.²⁷⁵

Toimituksen suunnitelmien mukaan päivittäisuutisiin tarvittaisiin viisi lisävirkaa: toimitussihteeri, kaksi toimittajaa, ohjaaja ja kuvaussihteeri. Lisäksi tarvittaisiin yksi freelance-kääntäjä. Suomessa palkattaisiin freelance-toimittajia ja lisäksi pyrittäisiin käyttämään Yleisradion ulkomaankirjeenvaihtajia muiden ulkomaanjuttujen teossa. Toimitus arveli ostavansa kolme juttua Suomesta viikossa. Teknisellä puolella linkkiaikaa tarvittaisiin tunti viikossa. Muita tarvittavia teknisiä resursseja olivat kuvaaja puoli päivää ja leikkaaja puoli päivää. Kuvatoimitukseen haluttiin puolikas virka. Studiota käytettäisiin tunti päivässä. Tuominen arvioi päivittäisen uutislähetysten kokonaiskustannuksiksi reilut kolme miljoonaa kruunua.²⁷⁶ Toinen syyskauden 1985 suurista projekteista liittyi tekniikkaan. Suomenkielinen toimitus luopui filmin käytöstä ja siirtyi nk. eng-tekniikkaan. Kehitys oli sama koko SVT:ssä. Tekniikan vaihtaminen merkitsi kustannussäästöjä sekä tuotannon helpottumista. Filmi oli kallista, se piti kehittää laboratoriossa, eikä sitä voinut käyttää uudestaan. Filmin leikkauskohtien teipit jäivät myös näkyviin kuvamatossa. Eng-tekniikka merkitsi tuotannon halpenemista ja nopeutumista, kun materiaali saatiin suoraan nauhureihin, ja niitä voitiin alkaa leikata heti juttukeikalta tullessa. Lisäksi kasetit pystyi käyttämään uudestaan. Alussa eng-tekniikka merkitsi low band ja high band -nauhojen käyttöä, myöhemmin ne korvattiin betanauhoilla.²⁷⁷

Melko pian Vähemmistökielitoimintaselvityksen valmistumisen jälkeen TV1 alkoi perua lupauksiaan päivittäisestä suomenkielisestä uutislähetyksestä. Ohjelmajohtaja Olle Berglund hyllytti suunnitelmat marraskuussa 1985. Syynä olivat taloudelliset ongelmat. TV1:n ruotsinkielisiäkin uutislähetystyöitä oli jouduttu lyhentämään, ja yhtä toimitusta uhkasi lakkauttaminen. Tiukassa taloudellisessa tilanteessa suomenkielinen

²⁷⁵ Tapio Tuomisen kirje ”Finskspråkiga dagliga nyhetssändningar” TV1:n ohjelmapäällikkö Olle Berglundille 1985-09-23, Kansio Uutiset, talous & administ.

²⁷⁶ Toimituskokous 19.9.1985, Kansio Redaktionsmöten/Toimituskokoukset 1980 – juni 1984, Tapio Tuomisen kirje ”Finskspråkiga dagliga nyhetssändningar” TV1:n ohjelmapäällikkö Olle Berglundille 1985-09-23, Kansio Uutiset, talous & administ.

²⁷⁷ Tapio Tuomisen haastattelu 21.10.2010, Tapio Tuomisen kirje ”Eng-utbildning för finskspråkiga redaktionen” Agne Elmströmille 1985-06-26, Kansio 82/83.

toimitus ei ollut etusijalla rahojen jaossa.²⁷⁸ Tuomisen ja Berglundin suhteet olivat näinä vuosina koetuksella. Tuominen teki julkisuudessa vertailuja esimerkiksi suomenkielisen toimituksen ja Yleisradion suomenruotsalaisten budjetin välillä. Hän myös vertaili oman toimituksensa tuotantoresursseja ja lähetettyä tuntimäärää ruotsinkielisiin toimituksiin ja päätyi siihen, että suomenkieliset lähettivät suhteessa resursseihinsa vähintään kaksinkertaisen määrän ruotsalaisiin verrattuna. Berglund muistutti Tuomiselle kirjeitse, että vähemmistötoimitukset olivat TV 1:n ainoat toimitukset, joiden määrärahoja oli 1980-luvulla lisätty. Hän liitti kirjeeseen TV 1:n eri toimitusten varojen kehitystä osoittavan tilaston ja kehotti tätä pitämään paperin taskussaan, jotta numerot eivät pääsisi unohtumaan.²⁷⁹

4.5.4 Selvitykset siirtolaisuuspolitiikasta ja syrjinnästä

Selvitys vähemmistökielitoiminnasta SR-konsernissa oli myös vuonna 1980 asetetun siirtolaisuuspoliittisen selvityksen Ruotsin Radiota koskevien kannanottojen pohjana. Hallitus määräsi siirtolaisuuspoliittisen komitean tehtäväksi tarkastella siirtolaisuutta ja siirtolaisten tilannetta koskevia kysymyksiä. Kaksi vuotta aiemmin oli asetettu myös syrjintäselvitys, joka selvittäisi siirtolaisia koskevia ennakkoluuloja ja syrjintää.²⁸⁰ Molemmissa selvityksissä otettiin kantaa siirtolaisille suunnattujen omakielisten radio- ja televisio-ohjelmien puolesta.

Siirtolaisuuspoliittinen selvitys julkaistiin kolmessa osassa, ja siinä heijastui selvästi työvoimasiirtolaisten määrän väheneminen ja pakolaisten sekä näiden omaisten määrän kasvaminen. Selvityksen taustaosassa omistetaan 10 sivua Pohjoismaiden siirtolaisten muuttoliikkeen ja pohjoismaisen työmarkkinayhteistyön kuvaamiseen. Muutoin lähes 400-sivuinen osamietintö käsittelee oleskelu- ja työlupalainsäädäntöä, Pohjoismaiden ulkopuolelta tulevia työvoimasiirtolaisia, työlupien myöntämisen käytäntöä, pakolaisten omaisten siirtolaisuutta jne.²⁸¹ Toisessa osamietinnössä tyydytään Pohjoismaiden osalta toteamaan, että uusittu yhteispohjoismainen työmarkkinasopimus on riittävä, eikä muita toimenpiteitä siirtolaisuuden ohjailemiseksi tarvita.²⁸² Päämietinnössä vahvistettiin

²⁷⁸ RS 1985: 48, s. 4.

²⁷⁹ Tapio Tuomisen haastattelu, 21.20.2010, Olle Berglundin kirje Tapio Tuomiselle 1985-02-11, Kansio Vi & Press.

²⁸⁰ SOU 1982:49, s. 3 ja SOU 1984:55, s. 3

²⁸¹ SOU 1982:49, s. 5-15.

²⁸² SOU 1983:29, s. 22, 79-80.

vuoden 1974 siirtolaisuuspoliittiset tavoitteet tasa-arvosta, valinnanvapaudesta ja yhteistoiminnasta. Valinnanvapautta tarkennettiin siten, että sen piti tapahtua ruotsalaisen yhteiskunnan perusnormien sisällä. Sellaisia tapoja, jotka rikkoivat ruotsalaista lainsäädäntöä tai perusnormeja, kuten demokratiaa vastaan, ei voitu hyväksyä. Hallituksen esityksessä todettiin lisäksi, että yhteiskuntaa pitäisi leimata hyvät etniset suhteet, ja yhteiskunnan pitäisi osoittaa ottavansa etäisyyttä kaikista etnistä suvaitsemattomuutta osoittavista ilmaisuista. Siirtolaisuuspoliittinen selvitys pohti myös siirtolaisen ja vähemmistön käsitteitä ja päätyi siihen, että niitä ei ollut mielekästä erotella. Selvittäjät totesivat, että Ruotsin kielenkäyttöön oli vakiintunut tapa yhdistää siirtolaiset ja maahan muuttaneet vähemmistöt. Selvittäjät myös huomauttivat, että oli mahdotonta asettaa aikarajaa, jolloin siirtolaisista muodostuu vähemmistö. Esimerkiksi suomea oli puhuttu Tukholmassa satojen vuosien ajan, mutta sinne ei ollut muodostunut aitoa ”kotimaista” suomenkielistä kansanryhmää. Ryhmän jatkuvuus oli ollut riippuvainen siirtolaisuuden jatkumisesta.²⁸³

Ruotsin Radion osalta selvityksessä todettiin, että sen tuli kaikessa toiminnassa vaikuttaa siirtolaisten ja ruotsalaisten tasa-arvoisuuteen ja ehkäistä kansanryhmien välistä vihamielisyyttä. Sen piti myös huolehtia kielellisten vähemmistöjen tiedon, tuntemuksen ja kokemuksen tarpeista sekä tukea näiden pyrkimystä säilyttää ja kehittää kulttuuriaan Ruotsissa. Vähemmistötoiminnan tavoitteeksi määriteltiin uutistenvälitys, yhteiskuntatietoisuuden tarjoaminen ja siirtolais- ja vähemmistöryhmien kulttuurin tukeminen. Siirtolaisuuspoliittisen selvityksen mielestä SR:n ohjelmatarjonnan pitäisi lisäksi heijastella eri kansanryhmien koostumusta. Siirtolaisten pitäisi toisin sanoen näkyä ja kuulua radiossa ja televisiossa – ei pelkästään siirtolaisina vaan niiden taitojen ja kokemusten edustajina, jotka he omasivat. SR:n pitäisi laajentaa siirtolaisten lähtömaiden seurantaa ja ostaa enemmän tv-ohjelmia, elokuvia ja musiikkia siirtolaisten lähtömaista. SR:n henkilökuntaa pitäisi kouluttaa siirtolaiskysymyksissä ja sen pitäisi rekrytoida toimittajia kielellisistä vähemmistöistä.²⁸⁴ Myös syrjäntäselvityksessä²⁸⁵

²⁸³ SOU 1984:58, s. 39-71, Löwander 1997, 35.

²⁸⁴ SOU 1984:58, s. 256-263.

²⁸⁵ Syrjäntäselvitys julkaisi raportit, osamietinnöt ja päämietinnöt: Att leva med mångfalden (1981), Etnisk diskriminering och social identitet (1981), Vittnesmål (1982), Fostran till tolerans? (1983), Majoritet om minoritet (1984) Liberförlag, Ds A 1982:6 Invandrarna i svenskarnas ögon (1982), Ds A 1984:6 Om utlänningars rättsliga ställning, Ds A 1984:7 Om olaga diskriminering, SOU 1981:38 Om hets mot folkgrupp, SOU 1983:18. Lag mot etnisk diskriminering i arbetslivet, SOU 1984:55 I rätt riktning. Etniska relationer i Sverige. Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet ja Westin, Charles (1987). Den toleranta opinionen. Inställningen till invandrare 1987. Stockholm: DEIFO.

otettiin kantaa kielellisille vähemmistöille suunnattujen radio- ja televisio-ohjelmien puolesta. Siinä todettiin, että ruotsalaiset tiedotusvälineet kertoivat vähän siirtolaisten lähtömaista, siirtolaisten tilanteesta Ruotsissa ja kuinka he kokivat sen ja siirtolaisuuden institutionaalisista muutoksista. Myös sensaatiomaiset ja dramaattiset uutiset, joissa siirtolaiset olivat osallisina, olivat harvinaisia.²⁸⁶

4.5.5 Yleisön vahva mandaatti

SR:n yleisö- ja ohjelmaosasto tutki suomenkielisten ohjelmien katsojalukuja ja kohderyhmän katselua kaudella 1983–84. Ohjelmien kokonaiskatseilu oli hyvin vähäistä. Ne saivat 0-1 prosentin katselun, mikä vastasi korkeintaan 72 000 katsojaa. Vain kolme ohjelmaa ylsi televisiolle ”tavallisempiin” katsojalukuihin: formulakuljettaja Keke Rosbergista kertova dokumentti keräsi 720 000 katsojaa, ralli-autoilija Hannu Mikkolasta kertova dokumentti 576 000 katselijaa ja elokuva Ulvova Mylläri 432 000 katsojaa. Kaikki kolme olivat osto-ohjelmia.²⁸⁷

Suomenkielisen kohderyhmän katselu oli kuitenkin huomattavaa. Vähintään puolet pelkästään suomentaitoisista katsoi jonkin suomenkielisen televisio-ohjelman joka viikko. Suomen- ja ruotsintaitoisista joka neljäs tai viides katsoi yhtä usein. Miehet, yli 45-vuotiaat, huonosti koulutetut, lapsiperheet ja Suomessa syntyneet katsoivat ohjelmia eniten.

²⁸⁶ SOU 1984:55, s. 240, Invandrare i tystnadsspiralen. Journalisten som verklighetens dramaturg, 1985: 154-158.

²⁸⁷ Höijer & Filipsson 1984: 2-3.

Taulukko 11: Suomenkielisten tv-ohjelmien katselu, prosenteissa.²⁸⁸

	Haastattelut	Kyselytutkimus
Ykköskanava torstaisin lauantaisin	25 26	41 79
Suomenkieliset dokumentit torstaisin	22	45
Viikkokatsaus perjantaisin lauantaisin	19 19	58 69
Muut ohjelmat lauantaisin sunnuntaisin	34 34	83 84
Haastateltavien määrä	349	40

Tutkimukseen osallistuneista 399 ihmisestä 50 osasi vain suomea. Ruotsintaitoiset haastateltiin puhelimitse, kun pelkästään suomentaitoiset vastasivat kirjalliseen kyselytutkimukseen. 40 täytti kyselykaavakkeen. Haastateltavat seulottiin television tavallisista katsojatutkimuksista kielitaidon perusteella. Valinnan pitäisi edustaa kaikkia 9-79-vuotiaita asukkaita.²⁸⁹

Göteborgissa ja Malmössä syksyllä 1984 tehdyn kyselytutkimuksen tulokset olivat samansuuntaiset: neljäsosa ruotsinsuomalaisista katsoi Viikkokatsauksen joka kerta ja kolmasosa katsoi suomenkielisiä ohjelmia lauantai- ja sunnuntaiamuisin. Kielitaito oli suurin katsomista selittävä tekijä. Se oli ratkaisevampi kuin sukupuoli, ikä tai koulutus. Ne joilla oli heikko ruotsin kielen taito katsoivat suomenkielisiä televisio-ohjelmia enemmän kuin hyvän kielitaidon omaavat. Lisäksi katsomista selittivät ikä ja koulutus, siten että yli 50-vuotiaat ja vähän koulutetut katsoivat muita enemmän.²⁹⁰

SR:n yleisö- ja ohjelmaosaston tutkimuksessa katsojilta kysyttiin myös, mikä lähetysaika heille sopisi parhaiten Ykköskanavien ja torstaidokumenttien katseluun. Vaihtoehtoina olivat 17:30, 20:00, 22:00 ja vaihtoehto ”ajalla ei ole väliä”. Kaikki jotka valitsivat jonkin kolmesta ajasta, pitivät kahdeksaa parhaimpana aikana. Kello

²⁸⁸ Höijer & Filipsson 1984: 5.

²⁸⁹ Höijer & Filipsson 1984: 1, 4-5.

²⁹⁰ Löwander 1985: 4, 19, 21-22

kymmenen lähetysaika, jolloin ohjelmat lähetettiin, koettiin kaikista huonoimmaksi. Harvoin ohjelmia katsovat eivät kuitenkaan olisi katsoneet enemmän, vaikka aika olisi parantunut. Edellisten katsojatutkimusten tapaan haastateltavat toivoivat televisioon enemmän suomenkielistä viihdettä, elokuvia, musiikkia, urheilua ja lasten- ja nuorten ohjelmia.²⁹¹

Arja Jokinen-Virta huomautti 1980-luvun puolivälissä, että ruotsinsuomalaisten mediakulutuksen tutkimisessa oli suuria aukkoja. Tutkimukset olivat keskittyneet uutis- ja ajankohtaisohjelmien kuulija- ja katsojalukujen mittaukseen. Niissä oli tutkittu, kuinka usein ruotsinsuomalaiset katsoivat ohjelmia, mutta vain harvoin katsomisen kestoa tai motiivia. Jokinen-Virta uskoi, että ohjelmat täyttivät kahdenlaisia funktioita: tiedon- ja kulttuurinvälitystä. Tiedonvälitys oli tärkeämpää niille, jotka eivät osaa ruotsia. Kulttuurinvälitys oli tärkeää myös niille, jotka ovat oppineet ruotsia. Siihen sisältyi kosketuksen säilyttäminen Suomeen, suomalaiseen kulttuuriin ja kieleen. Jokinen-Virta peräänkuulutti tutkimuksia, joissa analysoidaisiin ruotsinsuomalaisten mediakulutusta suhteessa heidän sopeutumiseensa Ruotsiin, suomalaisen identiteetin säilyttämiseen, ruotsinsuomalaisen identiteetin syntymiseen ja kehittymiseen. Hän korosti myös, että tutkimuksiin pitäisi sisällyttää koko ruotsinsuomalainen väestö – siis myös kansalaisuutensa vaihtaneet. Myös toisen polven lasten ja nuorten ohjelmatarpeita ja -toiveita pitäisi tutkia.²⁹²

Jokinen-Virran toive toteutui kaksi vuotta myöhemmin, vuonna 1986, kun Birgitta Löwander tutki ruotsinsuomalaisten nuorten mediatapoja ensimmäistä kertaa. SVT:n suomenkielisessä tarjonnassa ei ollut erityistä nuorisohjelmaa, mutta osto-ohjelmiin sisältyi lastenohjelmien lisäksi yksittäisiä nuorten ohjelmia. Yhteensä 12 prosenttia nuorista katsoi ohjelmia joka viikko ja peräti 64 prosenttia jonkun kerran kuukaudessa. 23 prosenttia ei katsonut koskaan.

²⁹¹ Höijer & Filipsson 1984: 7-8.

²⁹² Jokinen-Virta 1984: 99-101, 103, 119-121.

Taulukko 12: Suomenkielisten tv-ohjelmien katselu ruotsinsuomalaisten nuorten keskuudessa, prosenteissa.²⁹³

	Pojat		Tytöt		Suomen kielen taito			Yht.
	10-16v.	17-20 v.	10-16 v.	17-20 v.	hyvä	huono	ei osaa	
Joka viikko	21	7	15	10	67	17	15	12
Jonkun kerran kuukaudessa	65	65	59	64	57	38	5	64
Harvoin, ei koskaan	12	28	26	26	52	48	2	23
Lukumäärä	80	127	98	11	321	56	49	426

Sekä 10–16-vuotiaat pojat että tytöt katsoivat suomenkielistä ohjelmablokkia edeltävää ruotsalaista perheohjelmaa enemmän kuin suomalaisia ohjelmia. He katsoivat sitä jopa samanikäisiä ruotsalaisia nuoria enemmän. Ikäryhmän 17–20-vuotiaat pojat ja tytöt katsoivat puolestaan suomenkielisiä ohjelmia enemmän. Nuoret arvostivat suomalaisista ohjelmista yksinomaan viihdettä, elokuvia ja musiikkiohjelmia. He nimesivät suosikeikseen Uno Turhapuro -elokuvat ja Tuntemattoman sotilaan.²⁹⁴

Tutkimus tehtiin Örebron ja Västmanlandin lääneissä. Lääninhallitusten rekistereistä tehtiin kaksi sattumanvaraista hakua, joissa etsittiin Suomessa syntyneiden vanhempien 10–20-vuotiaita lapsia. Tavoitteena oli etsiä nimenomaan toisen polven siirtolaisia. Tutkimukseen sisältyi kysymyksiä suomen kielen taidosta ja asenteista suomalaiseen kulttuuriin. Kolme neljästä haastatellusta nuoresta puhui suomea hyvin, 13 prosenttia huonosti ja 11 prosenttia ei lainkaan. Viimeksi mainituista puolet oli suomenruotsalaisia. Enemmistö puhui vanhempiensa kanssa suomea (72%) ja oli saanut suomen kielen opetusta koulussa (78%). Nuorten asenteet suomen kieltä kohtaan olivat erittäin myönteisiä. Peräti 84 prosenttia sanoi haluavansa osata suomea vielä paremmin. Suomen kielen taidottomistakin 38 prosenttia olisi halunnut oppia suomea. Tutkimus tehtiin puhelinhaastatteluina. Haastateltuja oli yhteensä 426 ja tutkimuksen hävikki 29 prosenttia. Tutkija huomautti, että tuloksia ei voinut yleistää. Keskiruotsalaisten

²⁹³ Löwander 1986: 14.

²⁹⁴ Löwander 1986: 14-15.

pikkukaupunkien ja kuntien ruotsinsuomalaisten nuorten mediakulutus poikkesi todennäköisesti esimerkiksi suurkaupunkien nuorista.²⁹⁵

4.6 Suomen television näkyvyys Ruotsissa

Suomen television näkyvyydestä Ruotsissa puhuttiin suomalaisten siirtolaisuuden huippuvuosista 1960-luvun lopulla lähtien. Ruotsin suomalaisseurojen keskusliitto toivoi vuonna 1968 Suomen television näkyvyyttä Etelä- ja Keski-Ruotsiin. Ruotsin pääministeri Olof Palme oli valmis neuvottelemaan asiasta, mutta aloitetta odotettiin Suomesta.²⁹⁶ Pohjoismaiden ministerineuvosto ja Pohjoismaiden neuvosto toimivat televisioyhteistyön lisäämiseksi Pohjoismaiden välillä television alkuvuosista lähtien. Pohjoismaiden neuvosto antoi ensimmäiset televisioyhteistyötä koskevat suosituksensa jo vuonna 1955. Aluksi yhteistyötä haluttiin lisätä Pohjoisvision puitteissa tai rajoilla sijaitsevien lähettimien tehoa kasvattamalla niin, että rajaseutujen asukkaat voisivat vastaanottaa naapurimaiden televisiokanavat kokonaisuudessaan. 1970-luvulla alettiin visioida yhteispohjoismaista televisiokanavaa, joka välitettäisiin tekniikan kehittymisen myötä eri maihin satelliitin ja kaapelin välityksellä. Pohjoismaiden neuvosto selvitteli asiaa 1970-luvulla moneen kertaan. Ongelmana olivat mm. tekniikka, kustannukset ja tekijänoikeudet.²⁹⁷ Pohjoismaiden neuvosto perusteli televisioyhteistyön lisäämistä mm. kielivähemmistöjen tarpeilla. Ruotsin Radiota kehoitettiin priorisoimaan Ruotsin suomenkielisen väestön tarpeet jo vuosien 1972, 1973 ja 1974 televisiomietinnöissä.²⁹⁸

4.6.1 Nordsat

Pohjoismaiden neuvosto laskeskeli yhteispohjoismaisen satelliittikanavan kustannuksia ensimmäisen kerran 1970-luvun alussa. Tuolloin kustannukset todettiin niin korkeiksi, että hanketta ei kannattanut priorisoida.²⁹⁹ Ajatus kanavasta jäi kuitenkin elämään, ja seuraavan kerran asiaa selvitettiin vuonna 1977 valmistuneessa mietinnössä. Kanavan tarvetta perusteltiin kolmella syyllä. Se vahvistaisi pohjoismaista kulttuuriyhteyttä,

²⁹⁵ Löwander 1986: 2-4, 6-10.

²⁹⁶ RS 1968:3, s. 37

²⁹⁷ Lue esimerkiksi NU 1972:7. Nordiskt TV-samarbete: rapport från Arbetsgruppen för nordiskt TV-samarbete, NU 1974:19 TV över gränserna: slutrapport. NU A 1977:4-9 Nordisk radio och television via satellit.

²⁹⁸ NU 1972:7, s. 16, NU 1973:11, s. 29, NU 1974:19, s. 95.

²⁹⁹ NU 1972:7, s. 16

lisäisi katsojien valinnanvapautta tarjonnan kasvaessa ja pohjoismaiset siirtolaiset saisivat mahdollisuuden katsoa kotimaidensa ohjelmia. Mietinnön mukaan kanavan perustamiselle ei ollut oikeudellisia esteitä. Tekniikkakin oli kehittynyt edellisestä mietinnöstä niin, että satelliittikanavan perustamista pidettiin realistisena vaihtoehtona jo lähitulevaisuudessa. Lisäksi selvittäjät totesivat, että satelliitti oli ainoa mahdollisuus välittää yhteispohjoismaista kanavaa kohtuulliseen hintaan. Vaihtoehtoina olivat ns. kokonaisvaihtoehto eli kaikkien pohjoismaisen televisiokanavien välittäminen suoraan kaikkiin maihin tai yksi toimitettu kanava, johon valittaisiin ohjelmia kaikkien maiden ohjelmistosta.³⁰⁰ Kaksi vuotta myöhemmin julkaistussa pääraportissa todettiin, että kokonaisvaihtoehto ei ollut teknisesti ja taloudellisesti perusteltavissa. Toimitettu kanava olisi mahdollista toteuttaa maaverkossa. Verkon rakentaminen eri maihin kestäisi Islannissa ja Norjassa 10-15 vuotta, Ruotsissa ja Suomessa 5-6 vuotta ja Tanskassa vähemmän aikaa.³⁰¹ SR torjui hankkeen taloudellisista syistä. Se ei ollut vakuuttunut hankkeen kulttuuripoliittisesta arvosta suhteessa kustannuksiin.³⁰²

SR:n yleisöosaston tutkijat pohtivat Nordsatin mahdollista yleisöpohjaa kansallisesta näkökulmasta ja päätyivät kielteiseen käsitykseen pohjoismaisten ohjelmien kysynnästä. Tutkijoiden mukaan katsojat valitsisivat kulttuuri- ja kielellisistä syistä ohjelmia ensisijassa kansallisilta kanavilta. Tutkimukset osoittivat, että naapurimaiden televisio-ohjelmien katselu oli vähäistä niillä alueilla, missä se oli mahdollista. Vain kolme prosenttia ruotsalaisista (Skånessa ja Blekingessä) käytti päivittäin mahdollisuutta katsoa Tanskan televisiota. Poikkeuksen rajakatseluun muodostivat Ahvenanmaan ja Pohjanmaan ruotsinkieliset suomalaiset, jotka katsoivat Ruotsin televisiota huomattavan paljon. Ahvenanmaalaisista 84 prosenttia katsoi päivittäin ja pohjanmaalaisistakin 41 prosenttia.³⁰³

Tutkijat huomauttivat lisäksi, että Ruotsin televisiossa esitettyjen pohjoismaisten ja suomalaisten ohjelmien kulutus oli heikkoa. Lauantai- ja sunnuntai-ohjelmien esitettävien suomenkielisten ohjelmien katselu oli tuotantokaudella 1977/78 nollassa korkeintaan kolmeen prosenttia. Katselu oli suurempaa talvella kuin keväällä ja kesällä. Luvut koskivat kuitenkin ruotsalaisten kokonaiskatselua, eivätkä vähemmistöjen toiveet tulleet

³⁰⁰ NU A 1977:7, s. 95-102.

³⁰¹ NU A 1979:4, s. 200.

³⁰² Sveriges Radio 1979-80: 3.

³⁰³ Berg & Hultén 1978: 20, viittaa NU 1974:17, s. 14.

niissä esiin. Tutkijat arvelivatkin, että Suomen television ohjelmien kysyntä olisi Ruotsin suomalaisten keskuudessa huomattavaa ja peräsivät vähemmistöryhmien tutkimista erikseen.³⁰⁴

Vuonna 1983 Pohjoismaiden kulttuuri- ja opetusministerit asettivat lakimiestyöryhmän tutkimaan naapurimaiden televisio-ohjelmien vastaanottoon liittyviä oikeudellisia näkökohtia. Tehtävä liittyi ennen kaikkea kaapelijärjestelmien kehittymiseen, mutta siihen ei sisällynyt parhaan välitysvaihtoehdon valintaa.³⁰⁵

4.6.2 *Tele-X*

Pohjoismaiden ministerineuvosto päätti marraskuussa 1985 Tele-X –satelliitin käytöstä kokeiluluonteisesti pohjoismaiseen radio- ja televisioyhteistyöhön. Tele-X oli Nordsatia pienempi hanke. Sitä ei ollut tarkoitettu pysyväksi satelliitiksi, kuten Nordsat. Se olisi kokeilu, ja sen tehtävään kuuluisi radio- ja tv-kanavien välittämisen lisäksi tietokone- ja videopohjaisia viestintäkokeiluja. Tele-X välittäisi korkeintaan kolme kanavaa, kun Nordsatin kapasiteetti olisi ollut kahdeksan kanavaa. Pohjoismaiden ministerineuvosto suunnitteli, että Tele-X välittäisi kahta toimitettua pohjoismaista tv-kanavaa suoraan katsojien vastaanottimiin. Yksi kanavista lähettäisi pohjoismaisten yleisradioyhtiöiden uutis- ja ajankohtaisohjelmia, toinen kulttuuri- ja viihdeohjelmia. Televisio-ohjelmat käännettäisiin suomesta ja islannista ruotsiksi tai norjaksi ja vastaavasti näistä kielistä suomeksi ja islanniksi. Tanska ei ollut vuonna 1985 tehnyt päätöstä osallistumisesta. Osallistujat olivat päättäneet, että 29 prosenttia ohjelmista olisi suomenkielisiä. Kokeilu kestäisi kolme vuotta.³⁰⁶

Tele-X:n piti olla suoraan lähettävä satelliitti. Maailmanradiokonferenssissa (WARC 77) oli vuonna 1977 tehty päätös, jossa sovittiin suoraan lähettävien satelliittien radat ja taajuudet. Pohjoismaille myönnettiin poikkeuksena lupa, että ne saisivat tilaa aloittaa sekä kansalliset yleisradiokanavat että ”itäpohjoismaisen” kanavan. Tele-X oli tarkoitus ampua avaruuteen loppuvuodesta 1988. Se lähettäisi niin suurella teholla, että yleisö voisi vastaanottaa signaalin suoraan yksinkertaisen ja halvan tekniikan avulla. Katsojien

³⁰⁴ Berg & Hultén 1978: 34-35.

³⁰⁵ NU 1983:12, s. 178-179.

³⁰⁶ Ds U 1987:7, s. 20, 37, Sveriges Radio 1980-81: 6.

ei tarvitsisi olla kaapeliverkon piirissä, mutta ohjelmaa tarjottaisiin myös kaapelin välityksellä.³⁰⁷ Nordsat-hanke kaatui rahoituksen puutteeseen, mutta Tele-X lähetettiin avaruuteen keväällä 1989. Siihen ei kuitenkaan saatu pohjoismaista tv-vaihtoa, koska pohjoismaiset ministerit eivät päässeet asiasta yksimielisyyteen. Hadenius arvelee, että epäonnistumisen taustalla olivat maiden ja televisioyhtiöiden toisistaan eriävät intressit. Ruotsin televisio ei ollut koskaan erityisen innostunut yhteispohjoismaisista hankkeista, vaan oli selvityksissä mukana pakosta. Innottomuuden syynä oli ajatus, että SVT:llä olisi ollut vaihtoon enemmän annettavaa, kuin mitä se saattoi odottaa saavansa takaisin.³⁰⁸

4.6.3 RS: 84 prosenttia haluaa oman suomenkielisen kanavan

Vuodet 1985 ja 1986 olivat suomenkielisen televisiokanavahankkeen kiihkeitä aikoja. Sitä verrattiin jopa taisteluun valtiollisesta äänioikeudesta. Suomi-TV:n, Yleisradion lähettämän koostekanavan, toteutumista edelsi SVT:n suomenkielisen toimituksen aiheesta tekemä Ykköskanava ja sen seurauksena syntynyt nimenkeräyskampanja. RSKL:n Tukholman piiri keräsi 12 000 nimikirjoitusta kampanjaan, jossa vaadittiin Suomen televisio-ohjelmien välittämistä Ruotsiin. Sanomalehti Ruotsin Suomalainen kuulutti puolestaan lukijoilleen suuren TV-gallupin lokakuun neljässä numerossaan 1985. Lukijoita pyydettiin ”vastaamaan ja vaikuttamaan”. Gallupiin sisältyi mm. kysymykset suomenkielisten televisio-ohjelmien määrästä, välityskanavasta ja ohjelmien tuottajasta. Lisäksi vastaajilta kysyttiin ikää, sukupuolta ja television katselutunteja viikossa.³⁰⁹

Mielipiteet suomenkielisten ohjelmien riittävydestä jakautuivat seuraavasti:

1. Onko suomenkielisiä tv-ohjelmia mielestäsi nyt
 - a) aivan liian vähän 83%
 - b) jonkin verran liian vähän 13,5%
 - c) sopivasti 3,5%
 - d) jonkin verran liikaa 0,15%
 - e) aivan liikaa 0,30%

³⁰⁷ Ds U 1987:7, s. 11, 19-20. 37-38.

³⁰⁸ Korkiasaari 2000: 329, Hadenius 1998: 281.

³⁰⁹ Korkiasaari 2000: 329, Tapio Tuomisen haastattelu 21.10.2010, RS 1985: 40-44.

Selvä enemmistö, 84 prosenttia, halusi oman kanavan suomenkielisille ohjelmille Ruotsissa. Enemmistö, 60 prosenttia, oli myös sitä mieltä, että SVT:n ja Yleisradion pitäisi yhdessä kantaa vastuu ohjelmien tuottamisesta. 37 prosenttia olisi antanut vastuun Yleisradiolle, ja vain kolme prosenttia SVT:lle. Tulos uutisoitiinkin epäluottamuslauseena SVT:lle. Gallupiin vastasi yhteensä 2050 lukijaa. Kaikkiaan 45 prosenttia vastaajista oli 27–40-vuotiaita, joista puolet katsoi televisiota 10–11 tuntia viikossa. Seuraavaksi suurin ryhmä olivat 41–55-vuotiaat, jotka katsoivat televisiota yhtä paljon. RS:n mukaan ”television katsontaan siis kulutettiin vähemmän aikaa kuin yleensä tutkimusten mukaan. Tulos lienee suorassa suhteessa tarjontaan: kun tarjonta on ruotsiksi ja ruotsalaisten kulttuuriarvojen mukaan, se ei jaksa kiinnostaa.”³¹⁰

Suomenkielisen toimituksen toimituspäällikkö Tapio Tuominen ei kommentoinut tulosta RS:lle, mutta Iltalehdelle kylläkin. Tuominen totesi, että ”meille riittäisivät jo omat uutisetkin”. Viiden minuutin päivittäisten uutisten hinta olisi kolme miljoonaa kruunua, kun toimituksen kokonaisbudjetti on 4,5 miljoonaa. ”Tästä on tapeltu verissä päin siitä asti, kun toimitus perustettiin vuonna 1979. Uutiset toisivat suomen kielelle statusta. Suomen kuva muuttuisi ja lapsetkin näkisivät, että heidän omalla kielellään lähetetään uutisia”. Uutisista oli tehty kaksi selvitystä, kolmas oli nyt sisällä. Aiemmin yritys oli rauennut esimerkiksi tekniikan puutteellisuuteen, nyt esteenä oli vain raha. Tuomisen mielestä nyt nähtäisiin, oliko tahtoa vai ei.³¹¹

4.6.4 Suomen ohjelmia aletaan lähettää Nacka-antennin kautta

Pääministerit Kalevi Sorsa ja Olof Palme pääsivät sopuun Suomen televisio-ohjelmien välityksestä Ruotsiin keväällä 1985. Nk. kahvikuppisopimuksena tunnettu sopimus perustui siihen, että Yleisradion kahden kanavan ohjelmista koostettaisiin yksi Ruotsiin välitettävä kanava. Kanava voisi välittää ohjelmia suorina lähetyksinä tai nauhoituksina, mutta silloin ohjelmat olisi näytetty Suomessa vain vähän aiemmin. Se ei saisi sisältää kaupallisia mainoksia. Ruotsi vastaisi teknisistä lähetyskustannuksista Ruotsissa. Valtiopäivät varasi tarkoitusta varten reilut kuusi miljoonaa kruunua, ja TV-toimiluvan haltijaksi Ruotsissa nimettiin Ruotsinsuomalaisten Keskusliitto. Kanavan oli alun perin

³¹⁰ RS 1985: 47, s. 1, 4-5.

³¹¹ Iltalehti 21.11.1985, Kansio Toimitusta ja ohjelmiamme käsitteleviä pressileikkeitä.

määrä olla väliaikaisratkaisu siihen saakka, kun yhteispohjoismainen ohjelmatoiminta käynnistyisi Tele-X:n kautta.³¹²

Suomi-TV:tä alettiin välittää Tukholmassa sijaitsevan Nackan tv-maston kautta heinäkuun 1. päivänä 1986. Lähettimen kantoalue ulottui Tukholman läänissä Norrtäljen eteläpuolelle sekä osiin Södermanlandin ja Uppsalan lääniiä.³¹³

4.6.5 Suomi-TV:n katselu

Suomi-TV:n katsomista tutkittiin koelähetysten alettua neljässä pienessä tutkimuksessa elokuusta 1986 loka-marraskuuhun 1987. Tutkimuksissa ei keskitytty suomenkielisiin, vaan otanta oli koko Tukholman läänin 9-79-vuotiaista asukkaista. Noin puolet läänin asukkaista oli tietoisia mahdollisuudesta katsella Suomen televisiota. Marras-joulukuussa 1987 noin 40 prosenttia oli yrittänyt vastaanottaa kanavan, ja kolmasosa oli siinä myös onnistunut. Kuitenkin vain 16 prosenttia ilmoitti katsoneensa Suomen television ohjelmia. Suosituimmat ohjelmatyypit olivat urheilu (55%), viihde (27%), muut (19%) ja uutiset (13%). Suomenkielisten osuutta ei siis tutkimuksessa kysytty, mutta noin 7 prosenttia läänin asukkaista tiedettiin suomenkielisiksi. Otantojen suuruus oli noin 400-650 henkilöä.³¹⁴

Suomi-TV:n katsomista tutkittiin uudestaan vuonna 1992, tällä kertaa koko maassa ja nimenomaan ruotsinsuomalaisesta näkökulmasta. Ruotsinsuomalaiset katsojat tunsivat kanavan hyvin. 95 % niistä suomenkielisistä, jotka saattoivat katsoa kanavaa, tunnisti sen, ja lähes kaikki olivat myös katsoneet sitä joskus. Puolet ilmoitti katsovansa sitä päivittäin. Eniten Suomi-TV:stä katsottiin viihdettä (72 %), uutisia (58 %) ja suomalaisia elokuvia (40 %). Koko Ruotsissa 11 prosenttia asukkaista saattoi katsoa kanavaa, joko Nacka-lähettimen tai kaapelitelevision kautta. Tutkimukseen haastateltiin 335 suomenkielistä henkilöä, jotka etsittiin osittain kansalaisuuden perusteella, osittain SVT:n päivittäisten haastattelututkimusten yhteydessä kertomansa äidinkielen perusteella.³¹⁵

³¹² Ds U 1987:7, s. 12-13.

³¹³ Ds U 1987:7, s. 14.

³¹⁴ Falck 1988:1-6.

³¹⁵ Svedberg 1992: 2, 4.

Satelliittihankkeet siis kaatuivat, mutta Suomi-TV laajennettiin koko maan kattavaksi syksyllä 1997. Se siirtyi satelliittivälitteiseksi digitaalikanavaksi. Samalla sen nimi muutettiin Finlandia-TV:ksi,³¹⁶ myöhemmin TV Finlandiksi.

4.7 Toimituksen huomio keskittyy taisteluun päivittäisistä uutisista

Tuominen korostaa, että suomenkielisen Siirtolais-Aktuelltin erottaminen Aktuelltin muista siirtolaiskielistä oli ensimmäinen askel kohti itsenäistä toimitusta. Hän istui itse Aktuelltin johtoryhmässä ja saattoi vaikuttaa siirtolaistoimitusten asioihin. Aktuelltin päällikkö oli tässä vaiheessa Sam Nilsson, joka sitten valittiin SVT:n toimitusjohtajaksi. Tuominen kiittääkin Nilssonia ”järkeväksi jätkäksi”. Nilsson totesi, että suomalaiset eivät kuuluneet siirtolaistoimituksiin perinteisessä mielessä. Suomalaiset olivat niin lähellä ruotsalaisia, että he saivat osakseen erityiskohtelua. Nilsson myös osoitti ymmärrystä siirtolaistalouden lukkoon lyömille tavoitteille äidinkielen säilyttämisestä, vaikka pitikin SVT:n tärkeimpänä tehtävänä tiedonvälitystä: Ruotsin oloista tiedottamista, keskustelun synnyttämistä ja kulttuurielämysten tarjoamista.³¹⁷ Toimitusjohtaja Sam Nilssonin myötämielisyys suomenkielistä toimintaa kohtaan ei kuitenkaan kanavoinut TV1:n budjettiin. Vaikka SVT 1970-luvun lopulla viimein käynnisti suomenkielisen omatuotannon ja perusti suomenkielisen toimituksen, toimintaan ei panostettu yhtään ylimääräistä. Suomenkielisen toimituksen niukat resurssit heijastelivat varmasti SVT:n yleistä taloudellista tilannetta, mutta myös tahdon ja ymmärryksen puutetta. Tuominen totesi sanomalehtihaastattelussa vuonna 1980, että TV1:ssä ei ollut totuttu siirtolaisiin, eivätkä ruotsalaiset työtoverit olleet nopeita oppimaan³¹⁸.

Toimitus ajoi päivittäisten uutisten käynnistämistä perustamisestaan lähtien. SVT:n toimintaa vuosina 1978–1985 säädellyt Radioselvitys korosti yhteiskunnan vastuuta kielivähemmistöistä ja katsoi, että vähemmistöille tuli taata mahdollisuus säilyttää ja kehittää kulttuuriaan. Selvityksessä SVT:tä kehoitettiin lisäämään kielivähemmistöille

³¹⁶ Korkiasaari 2000: 330.

³¹⁷ Tapio Tuominen haastattelu 14.12.2009, Ykköskanava ”Tittarna frågar” – ”Katsojat kysyvät”, lähetetty 25.11.1982, Metassa tiedostona UU-1982-1125-YKKOSIVJERPILLBOX.

³¹⁸ RS 1980: 14, s. 3

suunnattua tarjontaa ja käynnistämään päivittäiset suomenkieliset uutiset. Myös SR-konsernin sisäisessä selvityksessä Vähemmistökielitarjonnasta suositeltiin päivittäisten suomenkielisten uutisten käynnistämistä. Uutislähetysten käynnistämistä lupailtiin jatkuvasti 1980-luvun alusta asti, mutta suunnitelmat hyllytettiin kerta toisensa jälkeen. SVT tarjosi ruotsinsuomalaisille katsojille omatuotantona puolen tunnin uutiskatsauksen ja puolen tunnin ajankohtaisohjelman viikossa. On selvää, että esimerkiksi 1980-luvulla Ruotsin suomalaisille ajankohtaistuneiden kieli- ja kulttuurikysymysten seuranta jäi vähälle. Huomattavaa on myös, että SVT:n ja suomenkielisen toimituksen pitkittynyt kädenvääntö uutisista jätti varjoonsa ohjelmatoiminnan muun kehittämisen. Toimitus pyrki palvelemaan Ykköskanavan ja ohjelmaostojen puitteissa kohderyhmän kaikkia osia: nuoria, kotiäitejä, työssäkäyviä, keski-ikäisiä, vanhuksia jne. Se merkitsi, että televisiosta saattoi suomalaiseen aikaan tulla lähes mitä vain: urheilua, elokuvia, ruoanlaittoa, musiikkia... Jokaiselle jotakin voi merkitä myös ei mitään kenellekään. Ainakin se tarkoitti sisällöltään hyvin hajanaisten ohjelmien tuottamista.

Erityisen silmiinpistävää on nuoriso-ohjelman puuttuminen suomenkielisestä ohjelmatarjonnasta. Toimituksessa kyllä puhuttiin toisesta polvesta huolehtimisesta, mutta sen energia suuntautui nimenomaan uutis- ja ajankohtaisohjelmiin³¹⁹. Nuoriso puolestaan huusi viihteen, elokuvien ja musiikin perään. SVT:n suomenkielinen toimitus saattoikin menettää toisen polven ruotsinsuomalaiset nuorisokatsojat jo tässä vaiheessa. Neljäsosa ruotsinsuomalaisista nuorista ilmoitti vuonna 1986 tehdyssä katsojatutkimuksessa, että he eivät katsoneet suomenkielisiä ohjelmia koskaan. 64 prosenttia katsoi jonkin kerran kuukaudessa.

³¹⁹ RS 1980: 14, s. 3.

5 PÄIVITTÄISUUTISISTA TULEE TOTTA

Ruotsinsuomalaisten vähemmistöajattelu kypsyi 1990-luvun aikana. He alkoivat yhä enemmän ymmärtää itsensä etnisenä ryhmänä ja vaatia oikeutta säilyttää äidinkieltä ja kulttuurinsa. Samaan aikaan Ruotsin maahanmuuttopolitiikka keskittyi yhä enemmän pakolaiskysymyksiin ja rasismiin³²⁰ ja menetti merkitystään ruotsinsuomalaisesta näkökulmasta. Ruotsinsuomalaiset eivät enää juuri poikenneet keskivertoruotsalaisesta koulutuksen, työelämään sijoittumisen tai palkan suhteen. Maiden välinen muutto oli vähäistä, ja ruotsinsuomalaisten ryhmä vakiintunut. Paluumuuttokin oli tyrehtymässä. Keskeisiä vähemmistökysymyksiä olivat yhtäältä lasten oikeus suomenkieliseen opetukseen ja toisaalta ikääntyvien oikeus suomenkieliseen vanhainhoitoon. 1990-luvulla perustettiin ensimmäiset ruotsinsuomalaiset vapaakoulut ja vanhainkodit.

Mediamaisema oli muuttumassa vauhdilla. Satelliitti- ja kaapelilähetykset sallittiin, ja kanavien määrä kasvoi nopeasti. Se merkitsi SVT:n katsojamonopolin murtumista ja uudenlaista kilpailua katsojista. SVT teki organisaatio- ja kanavauudistuksen vuonna 1987. TV1 muuttui nyt Kanava1:ksi (Kanal1) ja sen ohjelmatuotannosta vastasivat Tukholmassa sijaitsevat toimitukset. TV2:sta tuli epäviralliselta nimeltään Ruotsikanava (Sverigekanal), jonka ohjelmat tuotettiin alueilla. Suomenkielinen toimitus itsenäistyi Aktuellin alaisuudesta. Viisipäiväisistä uutisista tuli vihdoinkin totta elokuussa 1988. Toimituksessa seurasi kausi, jonka aikana päälliköt vaihtuivat tiheään ja ohjelmia uudistettiin.

5.1 ”Olen ruotsinsuomalainen”

Lokakuussa 1988 käynnistyi ”Olen ruotsinsuomalainen” –kampanja. Sen takana oli 21 ruotsinsuomalaista järjestöä, jotka tavoittelivat ruotsinsuomalaisille vähemmistöasemaa. Lisäksi haluttiin oikeus suomenkieliseen kouluun ja kulttuuriin, sairaanhoitoon ja vanhainhoitoon. Kampanjassa kehoitettiin mm:

³²⁰ Lue esim. SOU 1991:1 Flykting- och immigrationspolitiken. Betänkande av flykting- och immigrationsutredningen. Göteborg: Arbetsmarknadsdepartementet, SOU 1989:13 ja SOU 1989:14. Mångfald mot enfald. Slutrapport från kommissionen mot rasism och främlingsfientlighet. Del 1 och 2. Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet.

Halaa minua. Olen ruotsinsuomalainen.
En sverigefinne igen.
Puhutaan suomea.
Kiss me. I'm a Sweden Finn.

Kampanjaa vetänyt vähemmistöaktivisti Markku Peura totesi: ”Ruotsinsuomalaisten tietoisuus kaksikielisyydestä on noussut. Tietoisuus äidinkielen merkityksestä lapsen kehitykselle on lisääntynyt”. Hänen mielestään kampanja oli tärkeä merkki siitä, että ruotsinsuomalaisten tietoisuuden taso oli nousemassa. ”Nyt olemme itse toteuttamassa asioita. Mikään meidän päämääristä ei toteudu, mikäli odotamme, että ruotsalainen yhteiskunta tekee sen meille valmiiksi. Meidän on itse tehtävä. Tässä kampanjassa aiomme itse tehdä.”³²¹

Erot ruotsalaisten ja ruotsinsuomalaisten välillä alkoi tasaantua 1980-luvun puolivälissä. Se johtui mm. maahanmuuton vähenemisestä. Suomalainen ei enää ollut juuri maahan muuttanut, kansakoulun suorittanut siirtotyöläinen vaan maassa kauemmin asunut ja sen kielen ja kulttuurin omaksunut ruotsinsuomalainen. Ruotsinsuomalaisten enemmistö alkoi olla henkisesti valmis hyväksymään, että he jäisivät Ruotsiin pysyvästi. Pääosa oli perustanut perheen Ruotsiin, ja elämäntilanne oli vakiintunut. Ruotsinsuomalaisten keskuudessa alkoi myös näkyä yhä selvempiä merkkejä suurempien joukkojen etnisestä heräämisestä. Siihen vaikutti ennen kaikkea kamppailu lasten oikeudesta äidinkieleen ja kaksikielisyyteen. Syntyi tietoisuus, että ruotsinsuomalaisilla oli erityisiä tarpeita ja vaatimuksia, jotka olivat lähtöisin omasta etnisyydestä. Koulukysymys kypsytti ruotsinsuomalaiset tiedostamaan asemansa ja identiteettinsä vähemmistönä.³²²

Merkittävä askel kohti ruotsinsuomalaista vähemmistöidentiteettiä otettiin Ruotsinsuomalaisten keskusliiton (RSKL) liittokokouksessa Uumajassa vuonna 1990. RSKL hyväksyi silloin uuden periaateohjelman, jolla se profiloitiin etnisen vähemmistön etujärjestöksi. RSKL vaati Ruotsin suomenkieliseen väestöön kuuluvien ihmisten kielellisten perusoikeuksien turvaamista ja toteuttamista lainsäädännöllä. Näitä olivat ennen kaikkea oikeus koulutukseen ja yhteiskunnallisiin palveluihin omalla äidinkielellä. Ohjelmassa todettiin puutteita koulutuksen lisäksi sosiaalihuollon,

³²¹ SVT Uutiset, http://svt.se/2.80616/1.1227663/utskriftsvanligt_format, julkaistu 25.8.2008, haettu 14.1.2011.

³²² Korkiasaari 2000: 198, 460-463.

terveyspalvelujen ja vanhustenhuollon alueella. Siinä vaadittiin äidinkielen rekisteröintiä, täydellisiä poliittisia oikeuksia, kaksoiskansalaisuutta, omakielisten toimintojen itsehallintoelimiä ja edustuksen lisäämistä kunnallisen päätöksenteon, koulutuksen, kulttuurin, terveyden- ja sairaanhoidon sekä sosiaalipalvelujen alalla. Lisäksi periaateohjelmassa vaadittiin mahdollisuutta Suomen televisiolähetysten vastaanottamiseen koko maassa ja Ruotsin television suomenkielisten tv-palvelujen lisäämistä. Ruotsin radioon vaadittiin suomenkielistä täyden palvelun radiokanavaa. RSKL:ää kuitenkin arvosteltiin yrityksistä monopolisoida ruotsinsuomalaisten edunvalvonta ja vähemmistöhankeet. Se johti pyrkimykseen rakentaa yhteistyötä laajemmalla perustalla.³²³

Jo keväällä 1984 oli tehty aloite neuvottelukunnasta, johon kuuluisi eri järjestöjen edustajia. Se perustettiin vuotta myöhemmin, ja siihen kuuluivat keskeiset ruotsinsuomalaisten ammatilliset järjestöt ja yhdistykset: opettajat, esikoulunopettajat, opiskelijat, seurakuntatyöntekijät, sosiaalityöntekijät, kielitutkijat, kirjastovirkailijat, kuvataiteilijat ja muusikot. Toiminnan päätavoitteeksi asetettiin virallisen tunnustuksen saaminen suomen kielelle ja kulttuurille Ruotsissa. Mallina oli suomenruotsalaisten asema Suomessa. RSKL jäi ensivaiheessa pois neuvottelukunnasta, mikä heikensi sen asemaa. Asiasta päästiin sopuun muuttamalla neuvottelukunta Ruotsinsuomalaisten neuvottelupäiviksi. Se oli luonteeltaan yhteistyöelin, jonka päätökset eivät sitoneet jäsenyhteisöjä. Neuvottelupäivillä 7.3.1992 ruotsinsuomalaiset julistettiin etniseksi ja kielelliseksi vähemmistöksi, jolle vaadittiin virallista asemaa. Julkilausumaa on kutsuttu ruotsinsuomalaisten itsenäisyysjulistukseksi, ja päivämäärää 7. maaliskuuta on ehdotettu ruotsinsuomalaisten päiväksi. Julistuksen toivottiin vaikuttavan Ruotsin päätökseen allekirjoittaa Euroopan neuvoston alueellisia kieliä ja vähemmistökieliä koskeva sopimus. Neuvottelupäivien merkitys jäi kuitenkin vähäiseksi, ja vuonna 1999 neuvottelupäivien tilalle alettiin puuhata uutta yhteistyöelintä, Ruotsinsuomalaisten valtuuskuntaa.³²⁴

³²³ Korkiasaari 2000: 463-465, Ruotsinsuomalaisten keskusliitto 1992: 3, 12-13.

³²⁴ Korkiasaari 2000: 465-467, viittaa Rantanen, Hjalmar: Ruotsin avarassa sylissä. Kirjakone, Eslöv 1992, s. 357, RS 19/1985, 12.3.1987, 10 ja 11/1992, Ankkuri 3/1987, RSKL:n toimintakertomukset 1990-1992, s. 76 ja Lainio, Jarmo: Finskans ställning i Sverige och dess betydelse för sverigefinnarna. Teoksessa Lainio, Jarmo (toim.) Finnarnas historia i Sverige 3. Tid efter 1945. Finska Historiska Samfundet/Nordiska museet 1996: s. 273-275.

5.1.1 Euroopan neuvoston vähemmistösopimukset

Euroopan neuvosto perustettiin vuonna 1947, ja sen päätehtävänä on puolustaa ihmisoikeuksia, moniarvoista demokratiaa ja lainsäädäntöä. Lisäksi tavoitteena on edistää Euroopan kulttuurista identiteettiä ja monimuotoisuutta. Euroopan neuvosto laati alueellisia tai vähemmistökieliä koskevan peruskirjan vuonna 1992 ja kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevan puitesopimuksen vuonna 1995.³²⁵

Alueellisia tai vähemmistökieliä koskevassa peruskirjassa todetaan, että alueellisten ja vähemmistökielten suojeleminen auttaa ylläpitämään ja kehittämään Euroopan sivistyksellistä rikkautta ja perinteitä. Kielten käyttäminen yksityisessä ja julkisessa elämässä katsotaan YK:n ja Euroopan neuvoston kansainvälisten sopimusten mukaiseksi luovuttamattomaksi oikeudeksi, ihmisoikeudeksi ja perusvapaudeksi. Kielten tukeminen Euroopan eri maissa ja eri alueilla tukee demokraattisia periaatteita ja sivistyksellistä monipuolisuutta. Alueellinen kieli tai vähemmistökieli tarkoittaa kieltä, jota puhutaan perinteisesti jonkin valtion tietyllä alueella, ja jota puhuvat kansalaiset on lukumäärältään pienempi ryhmä tai kansanosia kuin valtion muu väestö, ja joka poikkeaa valtion virallisesta kielestä tai kielistä. Siihen ei kuulu virallisen kielen tai kielten murteet eikä maahanmuuttajien kielet. Peruskirja pyrkii edistämään alueellisten tai vähemmistökielten käyttöä opetuksessa, viranomaisyhteyksissä, oikeuslaitoksen piirissä, viestimissä, kulttuuritoiminnassa ja talous- ja yhteiskuntaelämässä.³²⁶

Kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevassa puitesopimuksessa todetaan, että vähemmistöjen suojelu on olennaista Euroopan vakaudelle, demokraattiselle turvallisuudelle ja rauhalle. Moniarvoisen ja aidosti demokraattisen yhteiskunnan ei tule ainoastaan kunnioittaa kansalliseen vähemmistöön kuuluvien henkilöiden etnistä, sivistyksellistä, kielellistä ja uskonnollista identiteettiä, vaan myös luoda tarkoituksenmukaiset olosuhteet, joissa he voivat ilmaista, säilyttää ja kehittää tätä identiteettiä. Kansallisiin vähemmistöihin kuuluville henkilöille taataan oikeus yhdenvertaisuuteen lain edessä ja tasavertaiseen lain suojaan. Tässä suhteessa kaikki

³²⁵ Euroopan neuvoston kotisivu, <http://www.coe.int/aboutCoe//index.asp?page=nosObjectifs&l=en>, haettu 11.11.2010, <http://www.coe.int/aboutCoe/index.asp?page=47pays1europe&l=en>, haettu 11.11.2010.

³²⁶ Alueellisia tai vähemmistökieliä koskeva Eurooppalainen peruskirja (1992), <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=66823>, haettu 11.11.2010.

syryntä kansalliseen vähemmistöön kuulumiseen perusteella on kielletty. Sopimukseen kuuluvat maat sitoutuvat toimenpiteisiin täyden ja tehokkaan yhdenvertaisuuden edistämiseksi kaikilla talous- ja yhteiskuntaelämän sekä poliittisen elämän ja kulttuurielämän aloilla kansalliseen vähemmistöön ja valtaväestöön kuuluvien välillä. Myös vähemmistösopimuksessa mainitaan oikeus äidinkieleen ja mahdollisuus käyttää sitä viranomaisten kanssa ja tuomioistuimissa.³²⁷

5.1.2 Keskustelu suomen kielen asemasta

Keskustelu suomen kielen asemasta Ruotsissa käynnistyi hitaasti. Ruotsinsuomalaisten ohella kannanottoja suomen kielen puolesta esittivät lähinnä suomalaiset poliitikot kahdenkeskisissä yhteyksissä ruotsalaisiin poliitikkoihin. Työmarkkinaministerit Urpo Leppänen ja Anita Gradin sopivat maahanmuuton uusista linjoista 2. kesäkuuta 1986 ja totesivat samalla, että molemmille maille ja pohjoismaiselle yhteistyölle olisi arvokasta, että suomen kieli saisi vahvemman aseman Ruotsissa. Ministerit viittasivat maiden väliseen historialliseen yhteyteen, kummassakin maassa esiintyviin kielivähemmistöihin ja muuttoliikkeeseen. Käytännössä he sopivat koulutuksen ja kulttuurin alalla tehtävästä yhteistyöstä, jonka tavoitteena olisi ruotsinsuomalaisten kaksikielisyys ja mahdollisuus säilyttää ja kehittää omaa kulttuuria. 1990-luvun alussa ruotsalaiset poliitikot alkoivat esittää kantojaan suomen kielen asemasta myös itsenäisesti. Pääministeri Carl Bildt otti kantaa suomen kielen puolesta virallisella vierailulla Suomessa syksyllä 1991. Bildt puhui maiden yhteisestä historiasta ja suomen kielen perinteistä Ruotsissa. Hän totesi, että Ruotsi tarvitsisi aktiivisen, kulttuuria kannattavan suomenkielisen kansanryhmän, joka voisi välittää suomalaisen yhteiskunnan parhaat puolet Ruotsiin ja samalla kehittää oman ruotsinsuomalaisen identiteetin. Pohjoismaisista yhteistyökysymyksistä vastaava valtiosihteeri Anders Ljunggren otti myös kantaa suomen kielen puolesta puhuessaan Suomen instituutissa lokakuussa 1992. Ljunggrenin mielestä ruotsin vahva asema Suomessa oli korvaamaton arvo, ja Ruotsin pitäisi luoda paremmat mahdollisuuden suomen kielelle Ruotsissa.³²⁸

³²⁷ Kansallisten vähemmistöjen suojelua koskeva puitesopimus (1995), <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=67435>, <http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1998/19980002>, haettu 11.11.2010.

³²⁸ Finska språkets ställning i Sverige 1993: 23-27.

Siirtolaisvirasto teki selvityksen suomen kielen asemasta Ruotsissa vuosina 1991-1992. Se oli ensimmäinen yritys kartoittaa kielen asemaa Ruotsissa. Selvityksen yhteenvedossa todettiin, että suomen kielen aseman tarkastelussa erottui siirtolais-, pohjoismainen-, vähemmistö-, historiallinen ja symmetria-aspekti. Siirtolaisnäkökanta oli yleisin; suomi nähtiin maan suurimpana siirtolaiskielenä. Vähemmistönäkökantaa kannattivat ruotsinsuomalaisten ja tornionlaaksolaisten järjestöt. Selvityksessä todettiin, että ne halusivat tunnustusta kotimaisina vähemmistöinä ja vaativat, että Ruotsi allekirjoittaa Euroopan neuvoston alueellisten kielten ja vähemmistökielten sopimuksen. Selvityksessä ei otettu kantaa vähemmistökysymykseen.³²⁹ Vuoden 1993 toukokuussa Koulutusministeriö asetti työryhmän suomen kielen aseman vahvistamiseksi. Taustalla oli ruotsinsuomalaisten vaatimukset vähemmistöasemasta, siirtolaiskäsitteen hylkäämisestä ja suomen kielen opetuksen takaamisesta kaikille suomenkielisille oppilaille. Työryhmä ei puuttunut siirtolaiskäsitteeseen, vaan käsitteli suomen kielen asema lähinnä koululaitoksessa ja kulttuurin alalla. Tavoitteena oli auttaa ruotsinsuomalaista ryhmää vahvistamaan ja kehittämään ruotsinsuomalaista kulttuuria omin voimin.³³⁰

5.1.3 Hallitus tunnustaa suomen kielen erityisaseman

Koulutusministeriön työryhmä suomen kielen aseman vahvistamiseksi ehdotti, että hallitus jättäisi valtiopäiville erityisen kirjelmän, jossa se toisi julki suomen kielen erityisaseman Ruotsin yhteiskunnassa ja siten vahvistaisi sen. Suomen kielen todettiin kuuluvan Ruotsin kulttuuriperintöön historiallisesti. Sitä oli ”aina” puhuttu osissa Ruotsin valtakuntaa. Työryhmä esitti lisäksi, että Kouluvirasto saisi tehtäväkseen järjestää suomen kielen kielikokeita, joiden tarkoituksena oli antaa oppilaille mahdollisuus opinnäytteeseen ja todistukseen suomen kielen taidosta. Lukion oppilaille piti luoda stipendijärjestelmä Suomessa oleskelua varten, ja kunnille piti antaa oikeus perustaa kaksikielisiä luokkia suomenkielisille oppilaille koko peruskoulussa. Työryhmä totesi, että suomenkielisen täyden palvelun kanavan käynnistäminen Ruotsin Radiossa, jota ohjelmayhtiön sisäinen idearyhmä oli esittänyt, vahvistaisi suomen kielen

³²⁹ Finska språkets ställning i Sverige 1993: 30-31.

³³⁰ Suomen kieli – kotimainen kieli Ruotsissa 1994: 3, 7.

asemaa Ruotsissa ja että digitaalitekniikka lisäisi myös televisiolähetysten mahdollisuuksia.³³¹

Hallitus jätti valtiopäiville 8. syyskuuta 1994 kirjelmän, jossa se vahvisti suomen kielen erityisaseman Ruotsissa. Tämä erityisasema pitäisi huomioida Ruotsin yhteiskunnan eri tasoilla ja sektoreilla. Hallitus asettui tukemaan työryhmän yllälueteltuja esityksiä suomen kielen aseman vahvistamiseksi. Lisäksi hallitus totesi kirjelmässä, että se aikoi asettaa parlamentaarisen selvityksen, jonka tehtävänä olisi arvioida, pitäisikö Ruotsin liittyä Euroopan neuvoston alueellisten ja vähemmistökielten sopimukseen ja millä tavalla. Työryhmä ei ollut ottanut siihen kantaa.³³² Hallitus asetti vähemmistökielisopimusta koskevan selvityksen toukokuussa 1995. Lokakuussa 1996 selvitys laajennettiin koskevaan myös Euroopan neuvoston vähemmistöjä koskeva puitesopimus. Selvitykset valmistuivat joulukuussa 1997.³³³

5.1.4 Ensimmäiset ruotsinsuomalaiset vapaakoulut ja vanhainkodit perustetaan

Suomen kielen erityisaseman tunnustaminen ei käytännössä vahvistanut ruotsinsuomalaisten asemaa. Esimerkiksi koulutukseen tai kulttuuriin myönnettävien valtiontukien määrä ei lisääntynyt.³³⁴ Kotikielen opetukseen osallistuneiden ruotsinsuomalaisten oppilaiden määrä jatkoi laskuaan 1990-luvulla. Vuosikymmenen alussa suomenkielisiä luokkia oli enää runsas 200. Yhtenä syynä oli oppilaiden määrän jatkuva väheneminen osittain ruotsalaistumisen, osittain paluumuuton ja Ruotsiin muuton tyrehtymisen vuoksi. Lisäksi siihen vaikuttivat kuntien säästöt ja osallistumisen hankaloituminen opetuksen keskittämisen ja luokkien vähentämisen vuoksi. Ruotsalaiset näkivät luokat yhä siirtymävaiheena kohti ruotsalaisia luokkia. Ruotsinsuomalaiset puolestaan halusivat tehdä luokista pysyviä ja lisätä niiden autonomisuutta. Niitä haluttiin perustaa kaikille luokka-asteille.³³⁵

³³¹ Suomen kieli – kotimainen kieli Ruotsissa 1994: 8-10.

³³² Skr. 1994/95:1.

³³³ SOU 1997:192, s. 3.

³³⁴ Korkiasaari 2000: 466, viittaa Matti J. Korhosen artikkeli ”Miten käy suomen kielen Ruotsissa?”, HS 8.6.1997.

³³⁵ Korkiasaari 2000: 286-287, viittaa Viikkoviesti 15/1997.

Korkiasaaren mielestä voi sanoa, että ruotsinsuomalaiset alkoivat vasta tässä vaiheessa luoda omaa kouluhistoriaansa. RSKL toteutti tutkimusprojektin koulukysymyksestä, ja se johti vaatimukseen ruotsinsuomalaisten omista peruskouluista. Vaatimus hyväksyttiin yksimielisesti RSKL:n Eskilstunan liittokokouksessa vuonna 1987. Vuotta myöhemmin Tukholman läänin koululautakunnalle jätettiin anomus Tukholman ruotsinsuomalaisen vapaakoulun perustamiseksi. Koululautakunta otti hankkeeseen myönteisen kannan, mutta lähetti anomuksen edelleen Ruotsin hallitukselle asian merkittävyyden vuoksi. Hallitus pyysi lausuntoa Kouluylivaltuutukselta, joka otti siihen myönteisen kannan. Anomus lähetettiin takaisin Tukholman läänin koululautakunnalle, joka hyväksyi sen helmikuussa 1990. Koulun toiminta alkoi syksyllä 1990. Kolme vuotta myöhemmin ruotsinsuomalaiset vapaakoulut perustettiin myös Upplands Väsbyhyn, Motalaan, Eskilstunaan ja Göteborgiin. Vuoteen 1999 mennessä kouluja oli yhdeksän, ja niissä oli yhteensä lähes 900 oppilasta. Kouluissa sovellettiin lasten kaksikielisyyteen tähtäävää pedagogiikkaa.³³⁶

Ruotsinsuomalaisten ikääntymiseen liittyvät tarpeet alkoivat myös tulla näkyviin sitä mukaa kun siirtolaisten keski-ikä nousi, ja yhä useampi alkoi siirtyä ennenaikaiselle eläkkeelle tai vanhuuseläkkeelle. RSKL otti eläkeläisasiat esille ensimmäistä kertaa liittokokouksessaan vuonna 1981. Silloin Suomessa syntyneitä eläkeikäisiä oli Ruotsissa noin 18 000, joista valtaosa, lähes 15 000 oli Ruotsin kansalaisia.³³⁷ Monet eläkeläisistä eivät olleet koskaan oppineet ruotsia kunnolla, ja niiltäkin, jotka olivat oppineet kielen, se heikkeni iän myötä. Tutkimus on lisäksi osoittanut, että esimerkiksi dementiaapotilaat usein palaavat äidinkieleensä ja unohtavat opitut kielet.³³⁸ 1980-luvun lopulla Tukholmassa perustettiin Koti suomalaisille vanhuksille -yhdistys. Sen äitinä pidetään Hilja Jensenä, joka itse työskenteli vanhustenhoidossa 1960-luvulla ja totesi jo silloin tarpeen suomenkieliseen hoitoon. Yhdistys avasi Ruotsin ensimmäisen täysin suomenkielisen vanhainkodin, Suomi-kodin Tukholmaan lokakuussa 1995. Siihen

³³⁶ Korkiasaari 2000: 287-289, viittaa Kuure, Olli: *Discovering Traces of the Past. Studies of bilingualism among school pupils in Finland and in Sweden.* Acta Universitatis Ouluensis. Scientiae Rerum Socialium. E 23. Faculty of Education, Faculty of Medicine, University of Oulu 1997 ja Peura, Markku & Skuttnabb-Kangas, Tove (red): *Man kan vara tvålandare också... Sverigefinnarnas väg från tystnad till kamp.* Sverigefinländarnas arkiv, Stockholm 1994 ja Viikkoviesti 40/1999.

³³⁷ Korkiasaari 2000: 453-454, viittaa Viikkoviesti 36/1995.

³³⁸ Lue esim. Ekman, Sirkka-Liisa (1993). *Monolingual and bilingual communication between patients with dementia diseases and their caregivers.* Medical dissertations 370. Umeå University.

kuului sairaskoti ja ryhmäkoti dementiapotilaille. Paikkoja oli tuolloin 24, vuonna 2011 niitä on 54.³³⁹

RSKL:n sisällä itsenäisesti toimiva Ruotsinsuomalaiset eläkeläiset (RSE) perustettiin vuonna 1990. Siihen kuuluu 20 vuotta myöhemmin 80 eläkeläisjaostoa ja -yhdistystä, joissa on noin 7000 jäsentä. Ruotsinsuomalaiset ovat edustettuina myös Ruotsin eläkeläisten keskusliitossa (Pensionärernas Riksorganisation). SR Sisuradion Tilastokeskuksella (Statistiska Centralbyrån) teetättämän tutkimuksen mukaan yli 65-vuotiaiden ruotsinsuomalaisten määrä oli vuoden 2008 lopussa lähes 64 000. Tilastosta voi arvioida, että heidän määränsä yli kaksinkertaistuu vuoteen 2018 mennessä, olettaen että suurin osa elää 84-vuotiaaksi. Ruotsinsuomalaisten eläkeläisten määrä nousisi näin 130 000:een. Suomenkielisiä hoitopaikkoja oli koko maassa vuonna 2008 RSKL:n arvion mukaan 300. Tarve olisi RSKL:n mukaan viisinkertainen.³⁴⁰

5.2 Kaapeli- ja satelliittilähetykset sekä SR/SVT

Ruotsin kaapeliverkko rakennettiin 1980-luvulla. Aluksi siinä lähetettiin paikallisia lähetyksiä. Satelliittikanavien perustaminen kuitenkin muutti tarjontaa merkittävästi. Kaapeli- ja satelliittilähetyksiä selvittänyt 1980-luvulla tarkastellut parlamentaarinen komitea suositti laajaa ilmaisun- ja tiedonvälityksen vapautta uusissa medioissa. Sen lähtökohtana oli, että SVT ei osallistuisi kaapeliverkon toimintaan operaattorina. SVT ei myöskään itse ollut siitä kiinnostunut. Sen sijaan komitea ja SVT olivat yksimielisiä siitä, että SVT:n kanavat kuuluisivat kaapeliverkon perustarjontaan. Ensimmäinen Ruotsiin suunnattu satelliittikanava, TV3, käynnistettiin uudenvuodenaattona 1987. Se lähetti Lontoossa sijaitsevan satelliitin kautta, mutta ohjelmat tehtiin ruotsiksi ja suunnattiin ruotsalaiselle ja pohjoismaiselle yleisölle. TV3:n käynnistäminen merkitsi

³³⁹ Suomi-kodin kotisivut <http://finsktaldreacentrum.se/Foreningen.html>, haettu 14.1.2011, SVT Uutiset, <http://svt.se/svt/jsp/Crosslink.jsp?d=58360&a=1228415&printerfriendly=true>, julkaistu 26.8.2008, haettu 14.1.2011.

³⁴⁰ Korkiasaari 2000: 454, Ruotsinsuomalaiset eläkeläiset, http://www.rskl.se/RSE08_jarjesto.html, haettu 14.1.2011, SR Sisuradion tilasto Ruotsinsuomalaisten ikäjakauma 31.12.2008, <http://sverigesradio.se/sida/gruppsida.aspx?programid=185&grupp=10564>, haettu 14.1.2011, SVT Uutiset <http://svt.se/svt/jsp/Crosslink.jsp?d=58360&a=1228415&printerfriendly=true>, julkaistu 26.8.2008, haettu 14.1.2011.

käytännössä SVT:n monopolin lakkaamista. Vuonna 1989 käynnistettiin Nordic Channel (myöhemmin Kanal5) ja vuonna 1990 Nordisk Television (myöhemmin TV4).³⁴¹ TV3:n ohjelmatarjontaa muodostui englantilaisista ja amerikkalaisista elokuvista ja tv-sarjoista. Omia uutisia tai kulttuuriohjelmiä ei tuotettu. Yleisöllinen läpimurto saatiin, kun kanava onnistui ostamaan Ruotsissa järjestettävien jääkiekon MM-kilpailujen lähetysoikeudet perustamisvuotenaan 1989.³⁴²

Ruotsin Televisiossa alettiin huomata satelliitti- ja kaapelilähetysten vaikutus jo 1980-luvun alussa. Silloin se näkyi koventuneena kilpailuna kolmella alueella: ulkomailta ostettujen ohjelmien hinnat nousivat jopa kolminkertaisiksi, taiteilijat alkoivat vaatia korkeampia maksuja sekä ohjelmiin osallistumisesta että esitystensä lähetysoikeuksista ja etenkin urheilulähetysten lähetysoikeuksien hinnat kääntyivät jyrkkään nousuun.³⁴³ Vuonna 1990 SR:n vuosikertomuksissa todettiin, että yhtiö oli joutunut todelliseen kilpailutilanteeseen, nimenomaan television alueella. TV3 oli löytänyt omat katsojansa, ja TV4:n lähetykset olivat alkaneet syyskuussa. 40 prosentilla Ruotsin kotitalouksista oli mahdollisuus vastaanottaa kaapeli- ja satelliittilähetyksiä. SVT:n tavoitteena oli, että se tavoittaisi kahdella kanavallaan 50 prosentin katsojaosan. Vuonna 1990 se tavoitti vielä 60 prosenttia katsojista, niilläkin alueilla, jotka oli liitetty kaapeliverkkoon. Se oli onnistunut solmimaan pitkäaikaisia levityssopimuksia Disneyn ja muiden amerikkalaisten tuotantoyhtiöiden kanssa elokuvista, sarjoista ja dokumenttielokuvista. Kilpailun odotettiin kovenevan.³⁴⁴

5.3 SVT:n suuri kanavaudistus

Toimilupakauden 1986–1992 ehtoja valmisteltiin suuren parlamentaarisen selvityksen sijaan parlamentaarisessa valmisteluryhmässä. Hallitus katsoi, että monivuotiset selvitykset eivät soveltuneet enää mediamaailman nopeaan kehitystahtiin. Se halusi muuttaa SR-konsernin organisaatiota joustavammaksi ja lisätä sen mahdollisuuksia tehdä strategisia päätöksiä itse. Emoyhtiön hallinnollisia ja taloudellisia valtuuksia lisättiin. Hallitus myös peräänkuulutti SR:ltä aiempaa suurempaa aktiivisuutta

³⁴¹ SOU 1984:65, s. 17-18, 285, Djerf-Pierre & Weibull, 2001:308, Sveriges Radio 1985-86, s. 3.

³⁴² Hadenius 1998: 282.

³⁴³ Sveriges Radio 1981-82, s. 35.

³⁴⁴ Sveriges Radio 1990, s. 2, 41.

muutosten esittämiseen. SR olikin jo ottanut aiempia toimilupakausia aktiivisemman roolin, ja sen omat ehdotukset olivat ensimmäistä kertaa toimilupakauden ehtojen määrittelyn pohjana. Toimilupakausi 1986–1992 merkitsi kahta suurta muutosta SR-konsernille. Radioon luotiin neljäs kanava, lähinnä paikallisradiota varten, ja paikalliset lähetykset siirrettiin P3-kanavalta uuteen P4-kanavaan. Toiseksi SVT:lle annettiin lupa organisoida televisiokanavat siten, että yksi tuotettaisiin Tukholmasta ja toinen alueilta käsin.³⁴⁵ Televisiokanavien organisoinnin taustalla olivat taloudelliset syyt, ja tarve tehostaa tuotantoa. Samalla niiden nimet muutettiin. TV1:stä tuli Kanava 1 (Kanal1), ja sen muodostivat kaikki Tukholmassa sijaitsevat toimitukset, uutistoimitus Rapportia lukuun ottamatta. Kanava 1:n kanavapäälliköksi valittiin Ingvar Bengtsson. TV2 säilyi TV2:na, mutta sai epävirallisen nimen Ruotsikanava (Sverigekanalen). Sen muodostivat Rapport ja SVT:n kymmenen aluetoimitusta. TV2:n johto sijoitettiin Tukholmaan, ja kanavapäälliköksi valittiin Oloph Hansson. Aluetoimituksissa organisaatiomuutos merkitsi itsenäisten ohjelmantuottajien aseman menettämistä. Alueilla oli ennen organisaatiomuutosta tuotettu noin 40 prosenttia kaikista ohjelmista, mutta TV-johdolla oli aiemmin ollut vähän valtaa vaikuttaa ohjelmien sisältöön. Nyt tuotannon suuntaa ohjailtiin Tukholmasta käsin, ja tuotettavien tuntien määrä lisääntyi 30 prosentilla. Kanava 1:stä haluttiin SVT:n suurempi kanava, ja sen käyttöön myönnettiin 60 prosenttia yhtiön ohjelmarahoista.³⁴⁶

Ohjelmatarjonnan avainsanoina piti olla laatu, integriteetti, monipuolisuus ja desentralisointi. Kaikille yhtiöille asetettiin kansansivistävä tehtävä, millä tarkoitettiin sellaisten ohjelmien tarjoamista, jotka olivat yleissivistäviä ja tietoa lisääviä. Sen katsottiin olevan luonnollinen osa julkisen palvelujen tehtävää, eikä sitä haluttu jättää pelkästään Koulutusradion hartioille.³⁴⁷ Löwander on huomauttanut, että valtion ja SVT:n välinen sopimuskausi 1986–1992 merkitsi selvää suunnanmuutosta television ohjelmatoiminnassa. SVT halusi tarjota vaihtoehdon kaapeli- ja satelliittikanavien kevyelle, ulkomaiselle viihteelle ja panostaa monipuolisiin ohjelmiin ruotsiksi ja tuoda esille ruotsalaisia taiteilijoita ja teoksia. Kaupallinen kilpailu nähtiin uhkana ruotsalaiselle kulttuurille ja kielelle. Samalla unohdettiin, että ruotsalainen kulttuuri ei ollut enää yksi yhtenäiskulttuuri. Valtio oli kahdella aiemmalla sopimuskaudella

³⁴⁵ Djerf-Pierre & Weibull, 2001:308, Löwander 1997: 72, Prop. 1985/86: 99, s. 24, 27, 30-33, SOU 2005:1, s. 56.

³⁴⁶ Djerf-Pierre & Weibull, 2001:316, Sveriges Television AB, Verksamheten 1986/87, s. 5.

³⁴⁷ Prop. 1985/86: 99, s. 1-2, 26, 30, 60-63.

korostanut vähemmistökielisen ohjelmatarjonnan merkitystä radiossa ja televisiossa. Nyt aiempi kiinnostus monikulttuurisuuteen korvattiin huolella ruotsalaisesta kulttuurista ja ruotsin kielen säilymisestä. Suomen- ja saamenkieliset alettiin kuitenkin nähdä osana kotimaista kulttuuria. Suomenkielisten katsottiin olevan erityisasemassa historiallisten syiden ja ryhmän suuruuden vuoksi. Hallitus korosti, että SR-konsernin vähemmistökielinen tarjonta oli kokonaisuus. Myös Radiolautakunnan piti arvioida sitä jatkossa kokonaisuutena. Kaikkien yhtiöiden ei siis tarvinnut tarjota kaikkia kieliä. Emoyhtiö sai itse harkita, miten se jakaisi resurssinsa eri tytäryhtiöiden ja kieliryhmien välillä. Hallitus ei halunnut asettaa yhtiöille yksityiskohtaisia vaatimuksia muiden kielten kuin saamen ja suomen suhteen. Uudet kieliryhmät eivät voineet automaattisesti odottaa omakielistä ohjelmatarjontaa. Emoyhtiön piti myös huomioida, että eri ryhmien tarpeet muuttuivat ajan kuluessa. Pitkään maassa asuneille ryhmille kulttuurisen ja etnisen identiteetin säilyttämiseen tähtäävät ohjelmat olivat tärkeämpiä kuin ruotsalaisesta yhteiskunnasta tiedottavat ohjelmat. Löwander huomauttaa kuitenkin, että konsernin 1990-luvun visioissa siirtolais- ja vähemmistökieliä tuskin mainittiin.³⁴⁸

Suomenkielinen toimitus pohti 1990-luvun haasteita. Suomenkielisen yleisön koostumus oli muuttumassa, ja toimituksessa koettiin välitöntä tarvetta tutkia kohderyhmän mediakulutusta. Työvoimasiirtolaisten lisäksi maahan oli muuttanut koulutettuja suomalaisia, ja kohderyhmän koostumus vastasi entistä paremmin ruotsalaista. Siinä erottuivat kuitenkin vanhat ja uudet muuttajat. Päivittäisuutisten alkaminen merkitsisi tarjonnan keskittymistä ajankohtaisiin aiheisiin. Syksyn 1988 jälkeen lähes kaikki ohjelmat tekstitettäisiin ruotsiksi, mikä mahdollistaisi sillanrakentajaroolin muihin kansan- ja kieliryhmiin päin. Pohjoismainen televisioyhteistyö oli suuri, avoin kysymys, joka vaikuttaisi toimituksen ohjelmaostoihin ja koko tarjonnan suunnitteluun. Toimituksessa katsottiin, että suomalaisten televisiolähetysten alkaminen merkitsisi ohjelmaostojen vähentämistä Suomesta. Resurssit keskitettäisiin omatuotantoon ja ohjelmatarjonta muodostuisi entistä enemmän Ruotsin kysymyksistä. Toimitus korosti yhteiskunnallisen seurannan merkitystä, joka keskitettäisiin uutis-, ajankohtais- ja dokumenttiohjelmiin. Ykköskanavan pitäisi ottaa esille ajankohtaisempia kysymyksiä, kun Viikkokatsaus lakkautettaisiin päivittäisuutisten alkaessa. Lisäksi huomautettiin, että SVT:n, UR:n,

³⁴⁸ Löwander 1998: 74,-75, 80, 84, 89-90, Prop. 1985/86: 99, s. 42-44.

RR:n ja LRAB:n pitäisi suunnitella ohjelmataulukonsa siten, että suomenkielisiä ohjelmia lähetettäisiin mahdollisuuksien mukaan eri aikaan. Koska tarjonta kuitenkin oli rajallista, toimituksessa toivottiin yhtiöiden täydentävän toistensa tarjontaa.³⁴⁹

5.4 Suomenkielinen toimitus itsenäistyy

SVT:n organisaatiouudistus merkitsi suuria muutoksia myös suomenkielisessä toimituksessa. Toimitus siirrettiin pois Aktuelltin alaisuudesta, ja siitä tuli itsenäinen yksikkö 1. heinäkuuta 1987 lähtien. Se sijoitettiin SVT:n organisaatiossa Uutis- ja ajankohtaisosaston alaisuuteen. Toimitukseen kuului toimituspäällikkö, kolme toimittajaa, ohjelmaostoista vastaavat tuottaja, tuotantoapulainen ja kaksi ohjaajaa. Budjettivuoden 1987/88 aikana toimituksen tuotantoa jatkettiin entisissä muodoissa, mutta ohjelmien lähetysajat muuttuivat osittain. Viikkokatsaus menetti perjantain alkuillan ajan, ja sen sijaan Viikkokatsaus, lastenohjelmia ja osto-ohjelmia lähetettäisiin lauantai- ja sunnuntai-iltoina klo 10.00–12.30. Tämä pitkä, yhtenäinen lähetysaika korvautui aiemmat tunnin pituiset lähetykset lauantaisin ja sunnuntaisin. Ykköskanava ja dokumentit menettivät maanantai-illan ajan klo 19.00–19.30 ja siirrettiin sunnuntai-illan alkuiltaan klo 17.30–18.00. Ne uusittiin tiistaisin 22.15–22.45. Suomenkielistä ohjelma-aikaa siis lisättiin puoli tuntia, mutta samalla lähetysajat sijoitettiin ohjelmataulukossa huomattavasti huonompiin kellonaikoihin. TV-johto piti muutoksia kuitenkin parannuksina. Lauantaihin sijoitettu päälähetysaika tarjosi johdon mielestä mahdollisuuden näyttää eripituisia ohjelmia, esimerkiksi elokuvia. Ohjelma-aikaa oli myös tarvittaessa mahdollista pidentää. Johto arveli myös Ykköskanavan sunnuntai- ja tiistai-illan aikojen merkitsevän parannusta entiseen.³⁵⁰

Kaikista merkittävintä kanava- ja organisaatiouudistuksessa oli, että Kanava 1:n johto teki 2. heinäkuuta 1987 päätöksen suomenkielisten päivittäisuutisten käynnistämisestä syksyllä 1988. Uutisia lähetettäisiin viitenä päivänä viikossa klo 17.55–18.00.³⁵¹ Päätös vahvistui SR-konsernin yhtiökokouksessa joulukuun alussa. Radiojohtaja Örjan

³⁴⁹ Muistio Finskspråkiga redaktionen 1988-03-31, Kanal 1:s finskspråkiga programverksamhet inför 90-talet.

³⁵⁰ Pasi Salmikallion kirje ”Tiedoksi ja mietittäväksi” toimitukselle 3.8.1987, lehdistötiedote ”Ökat utrymme för finska program i svensk tv” 2.7.1987, Kansio Kokouspöytäkirjat 1987-88-89.

³⁵¹ Pasi Salmikallion kirje ”Tiedoksi ja mietittäväksi” toimitukselle 3.8.1987, lehdistötiedote ”Ökat utrymme för finska program i svensk tv” 2.7.1987, Kansio Kokouspöytäkirjat 1987-88-89.

Wallqvist totesi vuosikatsauksessaan, että suomenkieliset uutiset käynnistettäisiin syksyllä 1988. Samalla hän varoitti, että konsernin vähemmistökielinen tarjonta olisi uutisten aloittamisen jälkeen sellaisella tasolla, että muita lisäyksiä ei lähiaikoina olisi luvassa³⁵². Lopullinen siunaus suomenkielisten uutisten aloitukselle tuli helmikuun alussa, kun konsernin johto vahvisti suunnitelmat ja määräsi lähetysten aloituspäivämääräksi alustavasti 22.8.1988 ja lähetyksajaksi 17.50–17.55. Uutiset haluttiin käynnistää ennen syksyn valtiopäivävaaleja.³⁵³ Suomenkielinen toimitus pitäisi tuotannossa edelleen kesätauon. Uutisia tuotettiin maanantaista perjantaihin 40 viikkoa vuodessa, pyhäpäiviä lukuun ottamatta.³⁵⁴ Kanavauudistuksen myötä serbokroatian-, kreikan- ja turkinkieliset Viikkokatsaukset lakkautettiin. Siirtolaistoimituksen resurssit yhdistettiin ja omakielisten uutiskatsausten sijaan muodostettiin ajankohtaisohjelma Mosaik, joka tekstitettiin ruotsiksi.³⁵⁵

Suomenkielisen toimituksen toimituspäällikkö vaihdettiin syksyllä 1987, ja virkaan valittiin 1. syyskuuta lähtien Pasi Salmikallio. Salmikallio kiittää Tuomisen syrjäyttämisen sillä, että toimituspäällikön paikka oli auki, ja hän haki sitä. Tuomisen sopimukset eivät koskaan olleet vuotta tai kahta pidempiä, ja hän kuvailee paikkaa tuulisimmaksi, mikä ruotsinsuomalaisesta mediakentästä löytyy. Vastassa olivat vuoroin ruotsalaiset päälliköt, vuoroin oma toimitus. Sen tarkemmin Tuominenkaan ei halua muistella syrjäyttämisen syyistä. Valinnan tekivät ruotsalaiset päälliköt. Tuominen arvioi, että he katsoivat hänen istuneen riittävän pitkään ja olleen riittävän hankala. Tuominen jäi toimitukseen noin vuodeksi rivitoimittajana, ennen kuin siirtyi ensin lähetyksikköön ja myöhemmin SVT Europa -kanavan palvelukseen. Salmikallio arvioi vuonna 1988 antamissaan lehtihaastatteluissa, että päätös suomenkielisten uutisten aloittamisesta selittyi paitsi suomen kielen aseman vahvistumisella yhteiskunnassa, myös Kanava1:n johdossa heinäkuun alussa tapahtuneilla henkilövaihdoilla. Kanavapäällikkö Olle Berglundin seuraaja Ingvar Bengtsson teki toisena työpäivänään päätöksen Uutisten aloittamisesta. Reilut 20 vuotta myöhemmin hän ei enää halua arvioida henkilösuhteiden mahdollista vaikutusta uutispäätökseen. Sen sijaan hän arvioi, että hänen kokemuksensa Yleisradion televisiouutisissa

³⁵² Sveriges Radio Bolagstämman 1987-12-07, Kansio Finska nyheter 1988-1989.

³⁵³ Sveriges Radio ab, Koncerndirektionen 1988: 17, 1.2.1988, Kansio Finska nyheter 1988-1989.

³⁵⁴ Pasi Salmikallion kirje ”Ang förlängning av Uutiset-nyheter på finska” Ingvar Bengtssonille ja Dan Lorentzonille 1989-05-10, Kansio Viimeiset 88/89.

³⁵⁵ Löwander 1997: 55.

työskentelystä saattoi vaikuttaa valintaan. Hänellä oli kuuden, seitsemän vuoden kokemus päivittäisestä uutisjournalismista.³⁵⁶

Sekä Tuominen että Salmikallio arvioivat, että ratkaisu päivittäisistä uutisista pitkittyi paitsi taloudellisista syistä, myös koska yhtiössä pelättiin muiden siirtolaisryhmien vaatimuksia. Ajateltiin, että jos suomenkieliset saavat päivittäisuutiset, nurkan takana on joukko muunkielisiä ryhmiä, joille pitää tarjota vastaava palvelu.³⁵⁷ 1980-luvun loppua kohti suomenkielisen erityisasemaa alettiin kuitenkin korostaa useissa yhteyksissä. SR:n ääniradio ”Siirtolaisohjelmat ennen, nykyään ja tulevaisuudessa” -selvityksessä suomen kieli nähtiin ”vanhana kielenä”, ja lähetyksiä haluttiin vahvistaa. Television ”Selvityksessä tv-ohjelmista kielivähemmistöille” oltiin samoilla linjoilla. Vuonna 1984 valmistuneessa selvityksessä ”Vähemmistökielitoiminta SR-konsernissa” suomen- ja saamenkieliset nostettiin jo reilusti erityisasemaan. Suomenkielisten asema perustui määrään, pohjoismaiseen kulttuuriyhteyteen ja yhteispohjoismaisiin työmarkkinoihin. Hallituksen esityksessä SR-konsernin toiminnasta toimituslupakaudella 1986–1992 suomen- ja saamenkielisille myönnettiin myös erityisasema. Näin tie päivittäisten uutisten käynnistämiseen tasoittui. Tuominen³⁵⁸ oli tyytyväinen, että päätös päivittäisuutisista saatiin hänen kaudellaan ja katkera siitä, että hän ei saanut kantaa vastuuta lähetyksen käynnistämisestä. Tuominen jää toimituksen historiaan sen ensimmäisenä ja pitkäaikaisimpana toimituspäällikkönä ja päivittäisuutispäätöksen väsymättömänä ajajana. Häntä on kuvattu ”jyränä” suhteessa ruotsalaisiin päällikköihin, mutta arvioijien mielestä sitä myös tarvittiin. Tuominen itse myöntää, että olisi voinut olla myönteisempi ja taktisempi ruotsalaisten suuntaan. Häntä myös kiitetään siitä, että toimituksen katto oli alkuvuosina korkealla, ja eri ammattiryhmiin kuuluvat työntekijät saivat kokeilla työtehtäviä oman ammattikuvansa ulkopuolella. Vaikka toimituksen työtaakka oli suuri, työ oli motivoivaa ja hauskaa.³⁵⁹

³⁵⁶ ”Redaktions- och planeringsmöte 87-08-19”, Kansio Kokouspöytäkirjat 1987-88-89, Tapio Tuominen haastattelu 21.10.2010, Pasi Salmikallion haastattelu 5.11.2010, IS 22.8.1988, Kansio Toimitusta ja ohjelmiamme käsitteleviä pressileikkeitä.

³⁵⁷ Tapio Tuominen haastattelu 21.10.2010, Pasi Salmikallion haastattelu 5.11.2010.

³⁵⁸ Tapio Tuominen haastattelu 21.10.2010.

³⁵⁹ Tapio Tuominen haastattelu 21.10.2010, Riffa Hännisen, Ritva Lindholmin ja Rauni Kaukosen haastattelu 26.10.2010.

5.4.1 Uutisista tulee totta

Toimitus alkoi uuden toimituspäällikkönsä johdolla heti syksyllä 1987 valmistautua päivittäisten uutisten käynnistämiseen. Salmikallio piti päätöstä uutisten aloittamista poikkeuksellisen myönteisenä, etenkin kun Kanava1:n muut työntekijät joutuivat säästämään sata virkaa. Vaikka viiden minuutin uutislähetystä pidettiin lyhyenä, pääasia oli, että oli saatu päivittäiset uutiset. Olisi paljon mukavampi kertoa katsojille päivän tärkeimmät tapahtumat samana päivänä kuin vasta viikon päästä.³⁶⁰ Marraskuussa oli määrä päättää ohjelman sisällölliset suuntaviivat ja laskea tarvittava henkilökunta, tekniikka ja talous. Joulukuussa toimitus odotti kanavan johdolta päätöksiä organisaatiosta, teknisistä investoinneista, budjetista ja ohjelman aloitusajasta. Sen jälkeen Uutisten kuvaussihteerien ja tuotantosihteerin virat laitettaisiin sisäiseen hakuun. Tammikuussa 1988 loput virat laitettaisiin sisäiseen ja ulkoiseen hakuun. Helmikuussa hakijat haastateltaisiin, ja ensimmäiset virat täytettäisiin. Maalis- ja huhtikuussa mietittäisiin yhteistyömuotoja Aktuelltin, aluetoimitusten ja Yleisradion kanssa. Toukokuussa alettaisiin kouluttaa uutta henkilökuntaa ja kesälomien jälkeen elokuussa tehtäisiin ensimmäiset pilottiuutiset.³⁶¹

Uutisten ohjelmapoliittisia suuntaviivoja pohdittiin Viikkokatsauksesta tuttujen periaatteiden pohjalta. Perustana olivat radiolaki, valtion ja SR-konsernin väliset toimilupasopimukset ja SVT:n ohjelmäsäännöt, ja perustehtävänä näin ollen välittää todenmukaista tietoa tärkeistä ja kiinnostavista tapahtumista sekä tarkastella viranomaisten ja järjestöjen toimintaa. Uutisten tavoitteena olisi tarjota erityisesti sellaista tietoa, joka kannustaisi ruotsinsuomalaiseen yhteiskunta- ja kulttuuridebattiin sekä lisäisi ruotsinsuomalaisten osallistumista demokraattisiin prosesseihin. Uutisissa seurattaisiin Ruotsin-, Suomen- ja ulkomaan uutiset ensisijaisesta kohderyhmästä eli ruotsinsuomalaisista käsin. Ruotsin uutiset nähtiin uutisten tärkeimpänä seuranta-alueena, koska ruotsinsuomalaisten todellisuus oli Ruotsissa. Uutiset ei kuitenkaan olisi Aktuelltin tai Rapportin suomenkielinen versio. Päivittäisuutisten lisäksi ohjelmassa kiinnitettäisiin huomiota erityisesti kohderyhmää kiinnostaviin tapahtumiin. Koska

³⁶⁰ HS 5.2.1988, Solnan Suomalainen nr 2/88 ja artikkeli ”TV fördubblar personalstyrkan. Finska nyhetsatsning”, lehti ja julkaisupäivämäärä puuttuvat, Kansio Toimitusta ja ohjelmiamme käsitteleviä pressileikkeitä.

³⁶¹ Kirje suomenkieliseltä toimitukselta Kanal 1:n ohjelmapäällikkö Sven Strömberg 87-11-09, Toimituksen kokouksen 87-11-17 liite, Kansio Kokouspöytäkirjat 1987-88-89.

suuri osa ruotsinsuomalaisista työskenteli teollisuudessa, uutisissa seurattaisiin erityisesti työ- ja työmarkkinakysymyksiä, palkkaneuvotteluja, sosiaalisia kysymyksiä ja vähemmistökysemyksiä. Tavoitteena oli, että jokaisessa lähetyksessä olisi yksi oma, ruotsinsuomalainen uutinen. Suomea tarkasteltaisiin tärkeimpänä ulkomaana, ja ulkomaan uutisia kerrottaisiin rajoitetun lähetyksajan puitteissa vain, kun niillä olisi relevantteja seurauksia Ruotsissa tai ne koskisivat Pohjoismaita tai pohjoismaisia kysymyksiä. Erikseen korostettiin, että Uutiset käännettäisiin ruotsiksi, ja siitä tulisi vähemmistön ainoa päivittäinen kanava myös laajalle ruotsalaiselle yleisölle.³⁶²

Toimituksessa laskeskeltiin, että päivittäisten uutisten käynnistäminen vaatisi henkilökunnan kaksinkertaistamista. Toimituksellisia virkoja haluttiin lisätä uutispuolella kuudesta kahdeksaan. Lisäksi Helsinkiin haluttiin palkata joko freelance-toimittaja omin voimin tai kirjeenvaihtaja yhteistyössä Ruotsin radion (RR) suomenkielisen toimituksen kanssa. Toimitus koki tärkeäksi, että Suomen uutiset kerrottaisiin Suomesta käsin. Ohjelmaostoista vastaisi edelleen yksi tuottaja ja tuotantoapulainen. Teknisen tuotantopuolen henkilökunnan määrää lisättäisiin kahdesta neljään. Tavoitteena oli saada toimituksen kahden kuvaohjaajan avuksi kaksi kuvaussihteeriä. Tuotantopuolen ihmiset olivat ja olisivat jatkossakin pitkäaikaisesti lainassa Aktuellista.³⁶³ Tuotantopuolen paineet olivat kovat: Salmikallio sai marraskuussa huomautuksen kuvaohjaaja Riffa Hännisen tekemistä lähes 300 tunnin ylityöistä (joista noin neljäsosa edelliseltä kuukaudelta) ja kehotuksen suunnitella toiminta niin, että voimassa olevia työsopimuksia ei rikottaisi, eikä henkilökunnan terveyttä vaarannettaisi.³⁶⁴ Hän vastasi toteamalla, että toimituksen kaksi kuvaohjaajaa ja yksi tuotantoapulainen olivat yhtenä kuukautena tehneet kolmeen naiseen 300 ylityötuntia. Tuotantohenkilökunnan vastuulla oli ajankohtais- ja reportaasituotannon teknisen henkilökunnan varaukset, kuvaus- ja leikkaushenkilökunnan käytön suunnittelu, kaikkien ohjelmien suorat lähetykset ja studionauhoitukset sekä näiden

³⁶² Finskspråkiga TV-nyheter, Skiss till programpolitiska riktlinjer, Toimituskokouksen 87-11-03 liite, Kansio Kokouspöytäkirjat 1987-88-89, Finskspråkiga tv-nyheter. Programpolitiska riktlinjer 87-12-07, Kansio Finska nyheter 1988-1989, RS 25.8.1988, Kansio Toimitusta ja ohjelmiamme käsitteleviä pressileikkeitä.

³⁶³ Laskelma Skiss till teknik och personal, 87-11-09, Laskelma Ylva & Jon, Om finskspråkiga nyheter, utöver de nuvarande resurser behövs, 87-11-16, Pasi Salmikallion kirje Finskspråkiga redaktionen, Kanava 1:n ohjelmapäällikkö Ingvar Bengtssonille ja suunnittelupäällikkö Hannes Oljelundille 87-12-07, Finskspråkiga tv-nyheter, Programpolitiska riktlinjer, Kansio Finska nyheter 1988-1989.

³⁶⁴ Ajankohtaisosaston Jon Hagenin kirje Pasi Salmikalliolle 1987-11-19, Kansio Finska nyheter 1988-1989.

jälkityöt, joihin kuului erilaisia tehtäviä arkistoinnista musiikkiraportointiin. Lisäksi he varasivat toimittajille matkoja, hotelleja, vuokra-autoja ja tarkastivat näiden matkalaskuja, tilasivat toimistomateriaalit ja taksikuitit, vastasivat puhelimiin... Salmikallio lisäsi henkilökuntatarpeeseen kaksikielisen hallinnollisen sihteerin.³⁶⁵

Toimituksessa laskettiin lisäksi, että lähetysajan lisääminen merkitsi tarvetta kahden kuvaajan käyttöön päivittäin (toinen kuvaisi uutisia, toinen Ykköskanavaa) ja yhden leikkaajan ja leikkausyksikön käyttöön päivittäin. Leikkaaja leikkaisi aamupäivät Ykköskanavaa ja iltapäivät uutisia. Toimituksen kokonaisbudjetti olisi kaikkien ehdotusten toteutuessa yli kaksinkertaistunut vuoden 1987/88 noin 4,5 miljoonasta kruunusta lähes 9,5 miljoonaan kruunuun. Uutisten käynnistämiseen ei saatu toimituksen toivomaa määrää, vaan noin kolme miljoonaa kruunua lisää.

Kokonaisbudjetti nousi seitsemään miljoonaan kruunuun. Helsinkiin ei olisi varaa palkata ketään, ja toimituksen pitäisi tinkiä laatuvaatimuksistaan. Toimitukseen alettiin etsiä kuutta uutta työntekijää: kahta toimitussihteerää, kahta toimittajaa, yhtä kuvaussihteerää ja yhtä tuotantosihteerää. Se merkitsi, että suomenkielisen toimituksen henkilökuntavahvuus lähes kaksinkertaistuisi. Yhteensä virkoja olisi nyt 13. Uutisten miehitykseksi kaavailtiin neljää toimituksellista henkilöä, kun kaksi toimittajaa jatkaisi Ykköskanavien tekoa. Uutisia tekisi toimitussihteerä ja 2-3 toimittajaa.

Toimitussihteerin tehtäviin kuuluisi työnjohto ja yhteydenpito Aktuelltiin. Hän olisi vastuussa lähetyksen sisällöstä ja myös juontaisi sen. Yksi toimittajista seuraisi Suomen ja muiden ulkomaanjuttuja ja sähköitä, 1-2 tekisi Ruotsin juttuja ja sähköitä.³⁶⁶

Toimitussihteerien virkoihin valittiin Asta Lumikero Ruotsin Radiosta ja Jouko Laroma omasta toimituksesta. Laroman valinta jakoi toimituksen mielipiteet. Osa kannatti virkaan entistä toimituspäällikkö Tapio Tuomista. Toimittajien virkoihin valittiin toimituksessa sijaisena työskennellyt Kari Karjalainen, sisäinen hakija Riitta Alanen

³⁶⁵ Pasi Salmikallion kirje ohjelmapäällikkö Sven Strömbergille 87-11-20, Riffa Hännisen ja Ritva Lindholmin kirje Jon Hagenille 1987-11-30, Kansio Finska nyheter 1988-1989

³⁶⁶ Laskelmat Skiss till teknik och personal 87-11-09, Ylva & Jon, Om finskspråkiga nyheter. Utöver de nuvarande resurserna behövs, 87-11-16, Berne Wilhelmssonin muistio Dagliga nyhetssändningar från Kanal 1:s finska redaktion, Stockholm 880118, Kansio Finska nyheter 1988-1989, Toimituksen kokous 88-01-19, Ilmoitus Kanal 1 finskspråkiga redaktionen söker 2 redaktionssektorer och 2 allmänreportrar... 88-02-08 Toimituksen kokous 880210 ja Toimituskokous 880217, Kansio Kokouspöytäkirjat 1987-88-89, HS 5.2.1988, Solnan Suomalainen nr 2/88 ja artikkeli ”TV fördubblar personalstyrkan. Finska nyhetsatsning”, lehti ja julkaisupäivämäärä puuttuvat, Kansio Toimitusta ja ohjelmiamme käsitteleviä pressileikkeitä.

sekä SR:n suomenkielisen toimituksen Göteborgin toimittaja Päivi Tompuri. Yhteensä toimitussihteerien virkoja haki kuusi henkilöä ja toimittajan virkoja 16.³⁶⁷ Uutta henkilökuntaa koulutettiin kesän aikana kuvakerronnassa, juridiikassa, yhteistyössä ruotsalaisten kollegojen kanssa ja studioesiintymisessä. Ohjelmapoliittisia linjauksia hiottiin, ja uutislähetysten tekemistä harjoiteltiin studiossa viikon ajan joka päivä ennen ensimmäistä lähetystä. Mukana olivat uusien toimitussihteerien lisäksi ohjaaja Riffa Hänninen ja kuvaussihteeri Ritva Lindholm. Lähetysten muodoksi vakiintui kaksi toimittajien tekemää juttua ja 3-4 studiossa luettavaa sähköä. Toimitettujen juttujen pituudet vaihtelivat 40 sekunnista reiluun minuuttiin.³⁶⁸

5.4.2 Yhteistyön uudet muodot

Vaikka satelliittitelevisio teki tuloaan suomenkielisten uutisten alkaessa, uutiskilpailua käytiin pääasiassa SVT:n sisällä ja radion kanssa. SVT:llä oli kaksi valtakunnallista uutistoimitusta: Aktuellt ja Rapport. Ne piilottelivat omia uutisiaan, haastateltavia ja studiovieraita. Ajatuksena oli, että kilpailu takaisi uutistyön laadun. Jakamisen ajatusta ei tunnettu. Kilpailuhenki heijastui pientä suomenkielistä uutislähetystäkin kohtaan, ja Aktuelltin kanssa käytiin keväällä ja kesällä yhteistyökokouksia, joissa hiottiin yhteisiä pelisääntöjä. Uutisille yhteistyö oli välttämätöntä, sillä resurssit olivat rajalliset. Uutisten toiveissa oli, että toimitukset voisivat tehdä yhteistyötä suunnittelussa, toimitussihteerit osallistuisivat Aktuelltin aamukokouksiin, lehdistötilaisuuksissa voitaisiin tehdä töitä yhdellä ja samalla kuvaajalla, linkkikustannuksia jaettaisiin, toimituksilla olisi oikeus käyttää toistensa kuva-arkistoja ja päivän kuvia, Uutiset saisi Aktuelltin nauhoittaman ulkomaanmateriaalin käyttöönsä, Aktuelltin studio jaettaisiin jne. Moniin toiveista suhtauduttiinkin myönteisesti, mutta Aktuellt halusi rajoittaa ensimmäisten aamun suunnittelukokousten osanottajat, eikä uskonut kuvaajien jakamiseen iltapäivisin. Myöskään studion jakamista ei pidetty hyvänä ajatuksena, kummankaan uutistoimituksen profiilille.³⁶⁹

³⁶⁷ Toimituksen kokous 880411, asialista ja muistiinpanot, Kansio Kokouspöytäkirjat 1987-88-89.

³⁶⁸ SVT/K1/Suomenkielisen toimituksen Laivaseminaari ja suunnittelukokous Viking-linjan Olympialla 1988 05 05 ja Toimituksen kokous 8.8. -88 klo 11.00, Kansio Kokouspöytäkirjat 1987-88-89.

³⁶⁹ Asta Lumikeron haastattelu 13.9.2010, Pasi Salmikallion yhteistyö- ja kysymyslista Aktuelltin kanssa pidetyn kokouksen alla, muistiinpanot Möte med Aktuellt angående samarbetsmöjligheter 88-05-04, Kansio Uutiset.

Uutiset pyrki myös kattamaan muitakin kuin Tukholman uutisia, ja sitä varten toimituspäällikkö kartoitti Paikallisradion, LRAB:n, suomenkielisten toimittajien halua ja mahdollisuuksia osallistua television uutistyöskentelyyn.³⁷⁰ Tv-työstä olivat kiinnostuneita Mirja Larjanko Göteborgista, Pirjo Teittinen Örebrosta, Jaana Johansson Sundsvallista, Kirsi Vanttaja Luulajasta, Timo Heikura Malmöstä, Hannu Hupponen Västeråsista, ja Anita Karvonen Norrköpingistä.³⁷¹ Näistä viisi ensimmäistä osallistui Tukholmassa elokuun alussa 1988 pidettyyn kolmipäiväiseen suunnittelukokoukseen. Uutisten uutiskriteerejä selvennettiin aluetoimittajille mm. määritelmällä: ”Uutisia ovat kaikki asiat, jotka toimitussihteerit katsovat asialliseksi lähettää uutisissa”. Oli tärkeää, että Uutiset eroaisi Aktuelltin uutisista. Pääpaino olisi Ruotsin uutisissa, mutta niitä kerrottaisiin ruotsinsuomalaisesta näkökulmasta. Erityisen kiinnostaviksi nostettiin omat ruotsinsuomalaisten asiat, joiden kohdalla kriteerikynnystä oltiin valmiita laskemaan. Juttuaiheina näitä olisivat mm. tapahtumat, tanssit, näyttelyt, koulukysymykset, koululakot, kaksikieliset palvelut, suomalaiset yritysostot, lomautukset, kivat jutut, mielenkiintoiset ihmiset ja hyvät kuvat esim. poronerottelusta.³⁷²

Aluetoimittajia käytettäisiin syksyn ajan kokeiluluonteisesti, freelance-sopimukset tehtäisiin vuodenvaihteessa. Toimittajille luvattiin Aktuelltin, Rapportin ja Yleisradion juttupalkkioita vastaavat palkkiot. Suhteiden ja yhteistyömuotojen luominen aluetoimitusten tv-henkilökunnan kanssa sekä teknisten resurssien varaaminen jäivät toimittajien omille harteille. He kantaisivat myös päävastuun ideoinnista ja oman työnsä suunnittelusta. Aluetoimittajilta toivottiin ensisijassa valmiita juttuja, mutta jos alueiden leikkaukskapasiteetti olisi tukossa, muitakin teknisiä ratkaisuja voitaisiin käyttää. Kokeilu kuivui kuitenkin melko pian kasaan. Radion aluetoimittajat kuuluivat hallinnollisesti LRAB:hen, ja heillä oli omat työnsä, jotka piti priorisoida. Televisiotyö oli lisäksi monille outoa ja raskasta.³⁷³ Vaikka Suomen uutisten merkitystä korostettiin, toimituksella ei ollut määrärahoja kirjeenvaihtajan palkkaamiseen. Helsingistä aiottiin käyttää freelance-pohjalta Yleisradion toimittajia Ari Korvolaa, Jorma Melleriä, Sinikka

³⁷⁰ Finskspråkiga TV-nyheter, Skiss till programpolitiska riktlinjer, Toimituskokouksen 87-11-03 liite, Kansio Kokouspöytäkirjat 1987-88-89.

³⁷¹ Toimituksen kokous 1.8. -88 klo 13.00, Muistiinpanoja 3.8.1988 Kanal 1/suomenkielinen toimitus ja Minnesanteckningar från redaktionsmöte den 16/8 kl 13.30, Kansio Kokouspöytäkirjat 1987-88-89.

³⁷² Muistiinpanoja 3.8.1988 Kanal 1/suomenkielinen toimitus, Kansio Kokouspöytäkirjat 1987-88-89.

³⁷³ Muistiinpanoja 3.8.1988 Kanal 1/suomenkielinen toimitus, Kansio Kokouspöytäkirjat 1987-88-89. Pasi Salmikallion haastattelu 5.11.2010.

Siekkistä ja Riikka Uosukaista. Näitä käytettäisiin silloin, kun toimitus ei halunnut tai voinut lähettää toimittajaa Tukholmasta Suomeen.³⁷⁴

Tuotantotyön ja uusien Uutisten suunnittelun ohella suomenkielinen toimitus päätettiin muuttaa Radiotalosta tuotantovuoden 1986/87 aikana valmistuneeseen Televisiotaloon. Muutosta alettiin puhua tammikuussa 1988, ja tilat tyhjennettiin, remontoitiin ja niihin muutettiin huhtikuussa.³⁷⁵ Toimituksen uutisdeskiin tilattiin kolme televisiomonitoria, ja niihin kuvayhteydet SVT:n omien kanavien lisäksi Nacka-lähettimen kautta välitettäviin Yleisradion ohjelmiin ja Eurovision kansainväliseen kuvamateriaaliin. Uutistoimisto TT:n sähkötoimitus sai tulostimen kautta. Teknisinä apuvälineinä olivat telefaksi ja kaukokirjoitin, puhelin ja sisäiset pikapuhelimet. Tietokoneet hankittiin vasta syksyllä 1990. Toimituspäällikkö Pasi Salmikalliolle varattiin oma huone ja toimittajille neljä kahden hengen huonetta. Kääntäjät saivat oman nurkkauksen toimituksen yhteyteen.³⁷⁶ Toimitus on siitä lähtien asunut saman käytävän varrella Televisiotalossa.

5.4.3 Uutisten ensimmäinen lähetys

Ensimmäiset Uutiset lähetettiin maanantaina 22.8.1988 klo 17.50–17.55 SVT:n Kanava 1:llä. Ensimmäisen lähetyksen toimitussihteerinä ja uutisankkurina toimi Asta Lumikero, joka toivotti katsojille:

”Hyvää iltaa ja tervetuloa seuraamaan Ruotsin television ensimmäistä suomenkielistä päivittäistä uutislähetystä. Vain kolme seitsemästä valtiopäiville pyrkivistä puolueista on valmis tukemaan ruotsinsuomalaista kulttuuria erityismäärärahoihin. Ruotsin suomalaisseurojen keskusliitto on esittänyt kymmentä kruunua ruotsinsuomalaista kohti oman kulttuurin vahvistamiseksi.”³⁷⁷

Jutun oli toimittanut Kari Karjalainen. Sen jälkeen Lumikero luki neljä sähköttä studiosta. Kansanpuolue oli perustanut Liberaalin siirtolaisliiton kokoamaan maahanmuuttajia puolueen riveihin, parlamentaarinen verotyöryhmä ennusti

³⁷⁴ Minnesanteckningar från redaktionsmöte den 1. september -88 klo 13.00, Kansio Kokouspöytäkirjat 1987-88-89.

³⁷⁵ Berne Wilhelmssonin kirjeet Jon Hagenille 880127 ja 1988-03-11, Kansio Finska nyheter 1988-1989.

³⁷⁶ Pohjapiirustuksia E22/92-106, E22/108-130, Finska redaktionen 40 mod, Kansio Finska nyheter 1988-1989, Sveriges Radio 1990: 41.

³⁷⁷ Uutisten käsikirjoitukset 22.8.1988, Kansio Elokuu/Augusti 1988.

omakotitalojen ja asumisoikeusasuntojen hintojen putoamista, mikäli asuntolainojen korkovähennysoikeutta rajoitettaisiin, Åmselen kolmoismurhasta epäiltyä suomalaispariskuntaa vastaan oli nostettu syyte ja Gdanskin Lenin-telakan työntekijät olivat menneet lakkoon. Lähetyksen päätti toimitettu juttu ruotsinsuomalaisen ammattiteatterin Kipinän uudesta näytäntökaudesta.³⁷⁸

Lumikero ja Laroma olivat toimitussihteereinä vastuussa Uutisista. He suunnittelivat, ideoivat, päättivät päivän aiheet, jakoivat toimittajien työt, toimivat työnjohtajina ja juonsivat lähetyksen. Yhden työskennellessä lähetyksen toimitussihteerinä, toinen teki töitä suunnittelevana toimitussihteerinä. Se merkitsi pitkän aikavälin suunnittelua, ja vastuuta kahden seuraavan viikon uutisseurannasta. Toimitussihteerin lisäksi Uutisia teki yksi sähkötoimittaja ja yksi juttuja tekevä toimittaja.³⁷⁹ Ensimmäisellä viikolla kaikki paitsi yksi lähetys aloitettiin omalla uutisella. Tiistaina kerrottiin, että Ruotsin työsuojeluhallituksen lääketieteelliset asiantuntijat varoittivat saunomisen saattavan aiheuttaa asbestivammoja. Keskiviikkona kuvattiin Eskilstunan siirtolaisten kunnallisvaalikampanjaa. Torstaina Tukholmassa kokoontuva kirkolliskokous oli päättänyt, että Ruotsin kirkko ottaisi vastatakseen Ruotsissa tehtävän suomenkielisen seurakuntatyön kustannuksista. Perjantaina pääaiheena oli valtiopäivien perustuslakivaliokunnan raportti Ebbe Carlsson-jupakasta.³⁸⁰ Ensimmäisten kahden viikon lähetyksissä 58 prosenttia materiaalista oli juttuja, 22 prosenttia kuvitettuja sähköitä ja 20 prosenttia kuvittamattomia sähköitä. Juttuihin oli haastateltu 17 henkilöä, joista 14 oli miehiä ja vain kolme naisia. Uutisten sisältöä pidettiin pääasiassa hyvänä, mutta sukupuolijakaumaa pitäisi korjata. Sisältöä tarkkaileva referenssiryhmä myös kehotti toimitussihteerejä aloittamaan kaikki lähetykset omilla aiheilla ja huomautti, että osa ulkomaansähkeistä oli identtisiä ruotsalaisille lähetyksille. Näitä pidettiin motivoimattomina. Lähetyksen tempoa pidettiin osittain sekavana ja joitakin sähköitä liian lyhyinä. Lisäksi referenssiryhmä toivoi, että vanhojen arkistokuvien käyttöä vältettäisiin.³⁸¹

³⁷⁸ Uutisten ajolista 22.8.1988 ja Uutisten käsikirjoitukset 22.8.1988, Kansio Elokuu/Augusti 1988.

³⁷⁹ Toimenkuvat 2, Okt 12, Kansio Uutiset. Talous & adminst.

³⁸⁰ Uutisten ajolistat 23.8.-26.8.1988, Uutisten käsikirjoitukset 23.8.-26.8.1988, Kansio Elokuu/Augusti 1988.

³⁸¹ Redmöte 880909, Kansio Kokouspöytäkirjat 1987-88-89.

Uutisten käynnistämässä mukana olleet työntekijät muistavat, että toimituksessa vallitsi vuonna 1988 motivaatio ja innostus. Toimituksessa oli paljon uusia ihmisiä, tehtiin uutta, tehtiin historiaa, oltiin luovia ja spontaaneja. Uutisten käynnistämällä koettiin myös olevan symbolista arvoa ja ideologista merkitystä. Se oli suomen kielen aseman merkkipaalu Ruotsissa. Toisin kuin radiouutiset, käännetyt ja tekstitetyt televisiouutiset teki ruotsinsuomalaiset näkyväksi myös ruotsalaiselle yleisölle. Ruotsalaisten lähetyksen edelle saatu lähetyisaika liitti ne osaksi SVT:n yleistä tarjontaa. Ruotsinsuomalaisten status nousi ja heidän kysymyksilleen tuli tunnettavuutta. Toimitus pyrki määrätietoisesti etsimään aina suomenkielisiä haastateltavia juttuihinsa, ja sitä kautta näytettiin, että Ruotsissa oli paljon suomenkielisiä asiantuntijoita: tutkijoita, talouden tuntijoita, teollisuusihmisiä, työläisiä. Toimitus sai paljon myönteistä palautetta, ja katsojat saattoivat tulla kadulla kiittämään Uutisista. Yhteistyö Aktuelltin kanssa saatiin nopeasti urilleen ja Uutisten Suomen ja Baltian seuranta herätti kiinnostusta Aktuelltissa.³⁸²

Suomenkielisten radio- ja televisio-ohjelmien yleisöä tutkittiin Norrbottenissa keväällä 1991, ja Uutisten katsomisesta kohderyhmässä saatiin ensimmäiset viitteet. Noin 35 prosenttia Norrbottenin suomenkielisistä katsoi Uutiset viitenä päivänä viikossa. Tutkimusta ei julkaistu, eikä se valitettavasti ole säilynyt toimituksen, Luulajan eikä SRF:n dokumenttiarkistossa.³⁸³ Vuonna 1992 Mediamätningar i Skandinavien AB (MMS) muodostettiin mittamaan katsojalukuja säännöllisesti nk. people meters – järjestelmän avulla. Katsojaneeliin valittiin esitutkimusten avulla 600 kotitaloutta, joiden katsomista mittarit rekisteröivät. Ensimmäiset mittaukset tehtiin kesäkuussa 1993. Katsojaneeliin kuuluvien kotitalouksien määrää on lisätty kahdesti, ja niitä on nyt 1200. Ne edustavat koko Ruotsin katselua.³⁸⁴ Uutisten katselu vaihteli lokakuussa 1993 kolmen esimerkkiviikon aikana 3,6 ja 4,7 prosentin välillä, mikä vastaa 288 000-376 000 katsojaa. Lokakuussa 1996 keskimääräinen katselu oli 3,5 prosenttia.³⁸⁵

³⁸² Jouko Laroman haastattelu 18.1.2011, Asta Lumikeron haastattelu 13.9.2010, SR Sisuradio, Sisustudio, http://static.sr.se/laddahem/podradio/SR_Sisu_studiosisu_080829060044.mp3, lähetetty 29.8.2008, haettu 12.9.2010, Pasi Salmikallion haastattelu 5.11.2010, Päivi Tompurin haastattelu 20.12.2010.

³⁸³ Bredd, djup och kvalitet. Verksamhetsberättelse för 1991: 26.

³⁸⁴ Televisionen angelägen för alla. Verksamhetsberättelse och årsredovisning 1993: 5, MMS, ”Historik”, <http://www.mms.se/om/historik.asp>, haettu 7.3.2011.

³⁸⁵ ”Sveriges Television. Kanal 1 – Finskspråkiga redaktionen. 1993-11-17, Uutiset-tittande under några exempelveckor”, ei alkuperälähdettä, SVT/PLAN Publik&Utbud -osaston Anders Gahlinin Asta Lumikerolle ja Päivi Suhoselle 1996-12-09 lähettämä tilastokooste, ei otsikkoa, Kansio Ohjelmatilastoa.

5.4.4 Lähetyksajan lisäämisen eri malleja

Suomenkielisessä toimituksessa uskottiin päivittäisuutisten lähetyksajan pitenemiseen jo ennen Uutisten ensimmäistä lähetyksää.³⁸⁶ Usko perustui pitävälle pohjalle, sillä Kanava 1:n päällikkö Ingvar Bengtsson oli myönteinen uutisten laajentamiselle jo huhtikuussa 1988. Hän arveli toimitusjohtaja Sam Nilssonille kirjoittamassaan vähemmistökielistä toimintaa koskevassa kirjeessä, että syksyllä alkavia uutisia kaikella todennäköisyydellä haluttaisiin laajentaa. Siihen tarvittaisiin myös taloudellisia ja resurssillisia panostuksia. Bengtsson uskoi, että Uutiset joko pidennettäisiin 10-minuuttisiksi, niitä alettaisiin lähettää seitsemänä päivänä viikossa tai niiden lähetyksa-kausi venytettäisiin ympärivuotiseksi. Ylipäätään Bengtsson uskoi, että Kanava 1:n suomenkielinen omatuotanto lisääntyisi, ja kaikki ohjelmat käännettäisiin jatkossa ruotsiksi.³⁸⁷

Toimitus asetti joulukuussa 1988 pitämässään suunnittelukokouksessa omaksi tavoitteekseen ympäri vuoden lähetettävät ja pidemmät Uutiset. Ne olisivat 10 minuutin pituiset muulloin paitsi kesällä, jolloin lähetettäisiin vain viisi minuuttia. Katsojilta saadun palautteen mukaan viiden minuutin lähetyksä oli liian lyhyt.³⁸⁸ SVT laski, että suomenkielinen toimitus tarvitsisi kaksi toimitussihteerin virkaa, kaksi toimittajan virkaa ja puoli päivää lisää leikkausaikaa, jotta 5-minuuttiset Uutiset voitaisiin pidentää seitsemäpäiväisiksi ja ympärivuotisiksi. Tuotannon kesätauon etuna oli, että henkilökunta pystyi pitämään lomansa ja ottamaan ylityövapaitaan tuotannon häiriintymättä.³⁸⁹ Toimitus itse laski, että neljän toimituksellisen viran lisäksi tarvittaisiin Helsingin kirjeenvaihtaja ja Tukholmaan vielä yksi ohjaaja ja kuvaussihteerin. Tekniset kustannukset nousisivat 12 lisäviikon verran. Kokonaiskustannukset olisivat lähes kolme miljoonaa kruunua. Vaikka Kanava 1:ssä löytyikin ymmärrystä tarpeelle lisätä

³⁸⁶ HS 5.2.1988, Kansio Toimitusta ja ohjelmiamme käsitteleviä pressileikkeitä.

³⁸⁷ Kanavajohtaja Ingvar Bengtssonin kirje ”Kanal 1 och minoritetsspråken i framtiden” toimitusjohtaja Sam Nilssonille 1988-04-06, Kansio UUTISET talous & adminst.

³⁸⁸ Suunnittelukokous 19.12.88 klo 9.00 alkaen, Kansio Kokouspöytäkirjat 1987-88-89.

³⁸⁹ Peder Alsterlindin kirje ”Yttrande ang finska redaktionens personalbehov vid föreslagna sändningar om fem minuter varje vardag året runt” Berne Wilhemssonille 88 01 22, Kansio Finska nyheter 1988-1989.

uutislähetystyksiä, taloudellisia resursseja lähetystyksiin ei vuonna 1989 löytynyt.³⁹⁰ Kanava 1 sisällytti toiveen Uutisten ympärivuotisuudesta toimitusjohtaja Sam Nilssonille.³⁹¹

5.4.5 Juttu osaksi toimitusta

Språka-Juttu siirrettiin lastenosastolta suomenkieliseen toimitukseen vuonna 1988, Uutisten käynnistämisen yhteydessä. Juttua tuotti ohjelmasihteeristössä työskennellyt Hans-Åke Mathiasson ja juonsi tämän vaimo Anita Thomé. Muunkieliset Språka-lähetystykset liitettiin siirtolaistimitukseen. Ohjelmilla oli aiemmin ollut yhteinen budjetti, joka nyt jaettiin – Mathiassonin mielestä epäreilusti. Språkan projektinvetäjä laski suomen kielen osuudeksi ohjelman noin miljoonabudjetista neljäs/kolmasosan. Mathiasson huomautti, että rahoja ei koskaan ollut jaettu eri kielille etukäteen, ja suomenkieliset ohjelmat olivat aina maksaneet muita enemmän. Kustannuksia nostattivat ohjelmaan studioissa nauhoitetut juonnot, Suomeen tehdyt ohjelmien katselumatkat ja ohjelmaostot. Juttu sai lopulta Språkan noin miljoonan kruunu budjetista mukaansa 450 000 kruunun osuuden.³⁹²

Jutun tavoitteena oli säilyttää lasten yhteys (vanhempien) lähtömaahan ja auttaa heitä sopeutumaan Ruotsiin. Hans-Åke Mathiasson arveli, että lapsille oli tärkeää tietää tai heitä piti auttaa muistamaan, miltä Suomessa näyttää. Pienetkin asiat, kuten miten vuokra-asunnot numeroidaan tai miten lapset tervehtivät toisiaan, kuuluivat tähän näyttämiseen. Lisäksi Jutun piti heijastaa lasten tilannetta Ruotsissa ja tehdä sitä heille ymmärrettäväksi. Mathiasson uskoi, että lapset olivat Ruotsissa ”muukalaisia, jotka yrittävät sopeutua erilaiseen ympäristöön”. Siksi ohjelmissa piti valottaa sosiaalisia tilanteita, niin lasten kesken kuin lasten ja aikuisten välilläkin. Kielen merkitystä ei myöskään pitänyt väheksyä. Suomenkielisille lapsille oli luonnollisinta ja parasta säilyttää äidinkieltä. Suomi olisi se kieli, jota vastaan he voisivat ”nojata” elämänsä eri vaiheissa. Kielitutkimukset osoittivat, että äidinkieltä hyvin hallitsevien lasten oli

³⁹⁰ Pasi Salmikallion kirje ”Ang förlängning av Uutiset-nyheter på finska” Ingvar Bengtssonille ja Dan Lorentzonille 1989-05-10, Ingvar Bengtssonin kirje ”SVT1/HH” Ruotsinsuomalaisten keskusliitolle 1989-04-06, Kansio Viimeiset 88/89.

³⁹¹ Pöytäkirja Suomenkielisen toimituksen suunnittelukokouksesta 14.-15.8.1989, Kansio Aiheita 1989. Pöytäkirjat.

³⁹² Peggy M. Faith-Ellin Sammanställning av Språkas resursser 85/86 och 86/87, Berne Wilhelmssonin kirje Sven Strömbergille 1988-03-04, Hans-Åke Mathiassonin kirje Sven Strömbergille 23 mars 1998, Kansio Finska nyheter 1988-1989, Hans-Åke Mathiassonin analyysi Finskspråkiga barnprogram i Kanal 1 – ett försök till en framtidsanalys 12.12.1990, Kansio Aiheita 1989 Pöytäkirjat.

helpompi oppia myös vieraita kieliä. Siksi Jutun tavoitteena oli tukea suomenkielisten lasten pyrkimystä säilyttää oma äidinkieltensä. Lastenohjelmien kohderyhmän suuruudeksi arvioitiin 70 000-80 000 lasta, joista suurella osalla arveltiin olevan kielivaikeuksia.³⁹³

Språka – Jutun nimeksi lyhennettiin suomenkielisissä toimituksessa pelkästään Juttu. Sitä lähetettiin aluksi maanantaisin klo 16.05. Lauantain lastenohjelmat, jotka lähetettiin klo 10.00, kastettiin nyt nimellä Moi Mukulat (Hej, små knattar).³⁹⁴ Ohjelmien ero oli lähinnä juontajan roolissa. Jutun juontajalla oli aktiivinen rooli. 20-minuuttisesta ohjelmasta noin puolet juonnettiin studiosta, ja juontaja saattoi kutsua studioon vieraita, jotka lauloivat, leikkivät, näyttelivät tai taikoivat. Lisäksi ohjelma sisälsi kilpailuja. Näillä pyrittiin stimuloimaan lapsia käyttämään suomen kieltä. Moi Mukuloiden juontajan rooli oli lähinnä kokoava. Hän juonsi Suomesta ostetut jutut ja antoi puolen tunnin pituiselle ohjelmalle yhtenäisen ilmeen. Juttuja tuotettiin 20, Moi Mukuloita 40 vuodessa.³⁹⁵

5.5. TV4:n käynnistäminen mullistaa myös SVT:n ohjelmatarjonnan

Satelliitti- ja kaapelilähetykset murensivat SVT:n monopoliasemaa televisiomarkkinoilla 1980-luvun lopusta lähtien. Vielä kovemman haasteen SVT:lle kuitenkin muodosti Ruotsin hallituksen päätös kolmannen, valtakunnallisen, kaupallisen tv-kanavan käynnistämisestä maaverkossa. Sen toimintaa johtaisi SR-konsernin ulkopuolinen yritys, ja se rahoitettaisiin mainosvaroin.³⁹⁶ Toimiluvasta kilpailivat TV3 ja TV4. Hallitus oli kallistumassa TV3:n kannalle, mutta jätti päätöksen pöydälle vaalien lähestyessä. Maltillinen kokoomus ilmoitti, että se repisi hallituksen päätöksen, mikäli valta vaihtuisi. Porvarit voittivat, ja uuden kanavan toimilupa myönnettiin yksityiselle TV4:lle vuonna 1991. SVT:n toimilupakautta jatkettiin vuoden 1992

³⁹³ Hans-Åke Mathiassonin analyysi Finskspråkiga barnprogram i Kanal 1 – ett försök till en framtidsanalys 12.12.1990, Kansio Aiheita 1989 Pöytäkirjat.

³⁹⁴ Minnesanteckningar från sammanträdet ang. Juttu och barnprograminköp den 10/8 -88, Kansio Kokouspöytäkirjat 1987-88-89.

³⁹⁵ Hans-Åke Mathiassonin analyysi Finskspråkiga barnprogram i Kanal 1 – ett försök till en framtidsanalys 12.12.1990, Kansio Aiheita 1989 Pöytäkirjat.

³⁹⁶ Lue esimerkiksi SOU 1989:73, TV-politiken, Prop. 1990/91:149, Radio- och TV-frågor ja Bet. 1990/91:KU39, Radio- och TV-frågor.

loppuun saakka, ja hallitus lupasi, että sen organisaatiota yksinkertaistettaisiin. Vuonna 1992 valtiopäivät päätti lakkauttaa emoyhtiö SR-konsernin kokonaan. Lisäksi Valtakunnan radio (RR) ja Paikallisradio (LRAB) päätettiin yhdistää yhdeksi tytäryhtiöksi, Ruotsin Radioksi (Sveriges Radio, SR). Ohjelmayhtiöistä SVT, UR ja SR muuttuivat itsenäisiksi yhtiöiksi. Yhtiöiden omistusrakenne osoittautui kuitenkin ongelmalliseksi. SR-konsernin toimintaa säätelevän säätön osakkeet olivat olleet pääasiassa lehdistön, elinkeinoelämän ja kansanliikkeiden omistuksessa. Nyt osakeomistusta haluttiin laajentaa laajemmalle omistajapohjalle, johon otettaisiin mukaan taiteellisia ja tieteellisiä akatemioita sekä riippumattomia kulttuuritahoja. Lehdistön ja elinkeinoelämän vanhat osakkeenomistajat eivät kuitenkaan olleet kiinnostuneita uusien yhtiöiden osakkeista. Monet niistä olivat hankkineet osakkeita julkisen palvelun kanssa kilpailevista mediayrityksistä, esimerkiksi lähiradiosta, yksityisestä paikallisradiosta, kaapeli-tv:stä ja TV4:stä. Hallitus muutti suunnitelmiaan, ja tytäryhtiöiden omistuspohjaksi tuli tammikuusta 1994 lähtien varta vasten muodostetut hallintosäätiöt. Vuonna 1997 nämä kolme hallintosäätiötä yhdistettiin yhdeksi säätiöksi, joka omisti kaikki tytäryhtiöt. Säätiön tehtävänä on edistää tytäryhtiöiden julkisen palvelun yhtiöiden itsenäisyyttä ja ohjelmapoliittista riippumattomuutta. TV4:n käynnistämisen yhteydessä hallitus myös lupasi SR-konsernille 600 miljoonan kruunun uudistuspotin. Se maksettaisiin neljässä tasaerässä vuodesta 1992 lähtien.³⁹⁷

Vuoteen 1993 mennessä kaikilla ruotsalaisilla oli mahdollisuus katsoa jotakin muuta kanavaa kuin SVT:tä. TV4 aloitti lähetyksensä vuonna 1992 ja vuodesta 1993 lähtien sitä pystyi katsomaan koko maassa. TV4 haastoi SVT:n monella tavoin. Se sitoutui laadukkaiden uutis- ja ajankohtaisohjelmien tarjoamiseen. Se rekrytoi uutispäällikkönsä ja suuren osan uutisten toimittajista SVT:stä, se alkoi lähettää uutisia aikoihin, jolloin SVT:llä ei ollut lähetyksiä, esimerkiksi aamuisin ja suoraan SVT:n lähetyksiä vastaan. TV4:n uutisten tavoitteena oli olla pehmeämpiä kuin SVT:n uutiset. Niissä käsiteltäisiin vähemmän politiikkaa ja enemmän ihmisten arkea. Ankkureiden ja toimittajien persoonallisuus saisi näkyä, ja uutisten kieli ja puhetapa olisi kevyempi. SVT pyrki kokonaistarjonnassaan erottautumaan tarjoamalla monipuolisen kuvan Ruotsista ja ulkomailta, kulttuurinkantajana ja kansansivistyksellisillä ohjelmilla. Se myös lisäsi

³⁹⁷ SOU 2005:1, s. 58-59, Prop. 1990/1991: 149, s. 3-4, 173-181, Televisionen angelägen för alla, verksamhetsberättelse och årsredovisning 1993: 2, Hadenius 1998: 294-295.

lähetyksiään. Lähetystuntien määrä kasvoi 2000:lla vuodesta 1990 vuoteen 1997 mennessä, jolloin se oli 8500 tuntia vuodessa. Noin puolet kasvusta oli uutta tuotantoa, puolet uusintoja. Lähetysten määrän kasvu näkyi myös voimakkaasti uutispuolella. Valtakunnallisten lähetysten määrä kaksinkertaistui vuosina 1990–1995 ja alueellisten lähetysten määrä kolminkertaistui vuosina 1990–1997. Utistointi Rapport sai vastuun jatkuvasta uutisraportoinnista. Lähetystunteja lisättiin aamuihin, lounasaikaan, varhaisiltaan ja myöhäisiltaan. Myös alueuutisia alettiin lähettää aamusta iltaan. Valtakunnallisia ja alueellisia uutislähetystunteja lähetettiin yhteensä lähes 3000 tuntia vuonna 1997.³⁹⁸

Kilpailutilanteen kiristyminen heijastui myös SVT:n toimilupasopimukseen vuosille 1993–1996. Sopimuskautta lyhennettiin neljään vuoteen radio- ja televisiomaiseman nopean kehityksen vuoksi. Julkisen palvelun perustehtävä säilyi ennallaan. Hallituksen esityksessä korostettiin, että julkisen palvelun ei tarvitsisi sopeuttaa ohjelmatarjontaansa laajan yleisön makuun. Sen sijaan julkisen palvelun yhtiöiden pitäisi suunnata kaikille yleisöryhmille monipuolinen ja korkealaatuinen ohjelmatarjonta. Myös pienempien yleisöryhmien tarpeet oli tärkeä huomioida, ja niille suunnatut ohjelmat piti lähettää ajankohtina, jolloin suurin osa voisi katsoa ja kuunnella ohjelmia. Siirtolais- ja vähemmistökielisiä ohjelmista todettiin erikseen, että niihin käytettyjen resurssien pitäisi säilyä vähintään vuoden 1992 tasolla. Ohjelmayhtiöille annettiin oikeus siirtolais- ja vähemmistökielisten lähetysten jakamisesta itsenäisesti keskenään. Suomenkieliselle ryhmälle annettiin erikoisasema, joka perustui Ruotsin ja Suomen historiallisiin yhteyksiin ja suomenkielisen ryhmän suuruuteen.³⁹⁹

5.6 SVT:n suomenkielisen päällikkövaihdokset ja ohjelmaremontit

SVT:n suomenkielisessä toimituksessa seurasi vuosien 1987–2001 välillä vaihe, jolloin toimituspäällikkö vaihtui neljästi, ja kaikkien kaudet jäivät näin ollen melko lyhyiksi. Kukin päälliköistä vastasi jonkin ohjelmatarjonnan osan uudistamisesta. Salmikallio johti Utisten viisipäiväistämisen, hänen seuraajansa Jouko Laroma uudisti

³⁹⁸ Sveriges Television – Public Service -uppföljning 1997: 9, 13, 15, 19, Djerf-Pierre & Weibull, 2001: 321-322, Televisionen angelägen för alla, verksamhetsberättelse och årsredovisning 1993: 5, 22, Hela Sveriges Television, Verksamhetsberättelse Och årsredovisning 1995: 31.

³⁹⁹ Prop. 1991/92:140, s. 1, 58-59, SOU 2005:1, s. 60-61.

Ykköskanavan, Asta Lumikero keskittyi Uutisten muodon ja sisällön kehittämiseen, Gunilla Ohls uudisti ajankohtaisohjelmat ja lastenohjelmat.

Pasi Salmikallion ura suomenkielisen toimituksen toimituspäällikkönä jäi 2-vuotiseksi. Hän lähti omasta tahdostaan takaisin Suomeen ja MTV3:n palvelukseen syksyllä 1989. Läksiäiset pidettiin lokakuussa. Salmikallio jää suomenkielisen toimituksen historiaan viisipäiväisten uutisten käynnistäjänä. Hän johti toimituksen työtä Uutisten ohjelmapoliittisten tavoitteiden luomisessa, journalistisessa ja teknisessä toteutuksessa ja pelisääntöjen luomisessa. Toimitus itse oli Uutisiinsa vuosikatsauksessa tyytyväinen. Ohjelmapoliittikka koettiin hyvänä, samaten Uutisten sisältö ja aihepiirien jakautuminen. Uutiset koettiin kuitenkin liian Tukholma-keskeisiksi. Aluekirjeenvaihtajaverkosto ei toiminut toivotulla tavalla.⁴⁰⁰ Ykköskanavia oli Salmikallion viimeisen vuoden aikana tehty 19, joista vain seitsemän oli toimituksen omatuotantoa. Toimituksen oma arvio Ykköskanavista oli kiittävä, joitakin epämääräisiä aihevalintoja lukuun ottamatta. Ohjelmaan toivottiin enemmän kohderyhmän omia aiheita ja myös kiistanalaisia aiheita, kuten kielipoliittikka. Toiveena oli tuottaa makasiinityyppistä ohjelmaa, mutta henkilökunnan ei katsottu riittävän siihen. Ykköskanavien lähetysaika muuttui syksyllä vuonna 1989 sunnuntain alkuiltaan, klo 17.30. Urheilulähetysten vuoksi lähetysaika saattoi kuitenkin muuttua myöhäisiltaan n. klo 22.30. Ohjelma uusittiin lauantaiamuisin.⁴⁰¹ Lähetysajan muutokseen vaikutti kiristynyt kilpailutilanne tv-katsojista ja SVT:n katsojakato. Kanava1 oli pärjännyt katsojakilpailussa TV2:ta huonommin, ja siksi kanavajohto halusi satsata laajan yleisön ohjelmiin. Se merkitsi ”marginaali-ohjelmien” siirtämistä reuna-aikoihin, ennen klo 18 ja klo 21 jälkeen.⁴⁰² Joka neljäs Ykköskanava saikin tämän tuta syksyn 1989 ja kevään 1990 aikana. Kuusi ohjelmaa siirrettiin urheilulähetysten alta joko aamuun, iltapäivään tai myöhäisiltaan. Viisi ohjelmaa poistettiin ohjelmakaaviosta kokonaan.⁴⁰³ Toimitus piti myös Jutun tasoa vähintään tyydyttävänä. Jutun budjetti oli niukka, ja mahdollisuudet löytää hyviä osto-ohjelmia pienet. Juttu teki yhteistyötä Yleisradion Pikku-kakkosen kanssa, ja tätä

⁴⁰⁰ SVT Finskspråkiga redaktionen, Toimituskokous 1989 10 25, Pöytäkirja Suomenkielisen toimituksen suunnittelukokouksesta 14.-15.8.1989, Kansio Aiheita 1989. Pöytäkirjat, Pasi Salmikallion haastattelu 5.11.2010.

⁴⁰¹ Pöytäkirja Suomenkielisen toimituksen suunnittelukokouksesta 14.-15.8.1989, Kansio Aiheita 1989. Pöytäkirjat.

⁴⁰² Suunnittelukokous 19.12.88, Kansio Asta SVT-utbildning -88.

⁴⁰³ Jouko Laroman kirje ja sen liite ”Förändrade sändningstider” P.O. Johanssonille, Ingvar Bengtssonille, Hannes Oljelundille, Sven Strömbergille ja Birgitta Karlströmille 900319, Kansio Kirjeitä Brev.

yhteistyötä haluttiin laajentaa. Syksyn lähetyssaikaa oli pidennetty 15:stä 25 minuuttiin, ja ohjelmalle oli saatu uusi lähetyssaika maanantaisin klo 16.55.⁴⁰⁴

Salmikallion jälkeen toimituspäällikön virkaa haki kolme toimituksen sisäistä ja kolme ulkopuolista hakijaa. Toimituksesta sitä havittelivat Annu Hirvensalo, Jouko Laroma ja Asta Lumikero. Toimituksen oma referenssiryhmä asettui kannattamaan Asta Lumikeroa, mutta Ajankohtaisosaston ruotsalaiset päälliköt valitsivat virkaan Jouko Laroman. Lumikero sanoo syksyllä 2010, että valinnan kohdistuminen Laromaan on hänelle edelleen salaisuus. Laroma puolestaan kertoo, että ei erityisesti halunnut tai havitellut virkaa. Yksi ruotsalaisista päälliköistä oli kuitenkin kehottanut häntä hakemaan toimituspäälliköksi, sillä muuten virkaan valittaisiin Lumikero. Laroma myöntää, että henkilösuhteet Lumikeron kanssa olivat tähän aikaan huonot, ja siksi hän päätti hakea virkaa. Toimituspäällikkönä toimiminen osoittautui kuitenkin käytännössä vaikeaksi, kun toimituksen referenssiryhmä oli ollut Lumikeron kannalla. Laroman arvion mukaan toimitus jakautui tässä vaiheessa kahtia: hänen ja Lumikeron kannattajiin.⁴⁰⁵

5.6.1 Ykköskanavasta Sisu-TV:hen

Toimituksessa oli jo vuonna 1989 syntynyt ajatus uudesta ajankohtaismakasiinista, mutta siihen ei ollut resursseja. Niitä haluttiin vapauttaa vähentämällä ohjelmaostoja Suomesta. Yleisradion kahden kanavan koostetta, Suomi-TV:tä, oli alettu välittää Suur-Tukholman alueelle koeluonteisesti kesällä 1986. Kesällä 1990 Ruotsin koulutusministeri Bengt Göransson ja Suomen liikenneministeri Raimo Vistbacka sopivat kokeilun vakinaistamisesta. Samalla ministerit totesivat, että lähetykset pitäisi välittää kaapeliverkon kautta 20 suurelle ruotsinsuomalaispaikkakunnalle. Ruotsin valtio vastaisi lähetyksen siirtokustannuksista, ja katsojien maksettavaksi jäisivät käytännössä tekijänoikeuskulut. Lähetykset voisivat käynnistyä uusilla paikkakunnilla vuonna 1991.⁴⁰⁶ Toimituksen suunnitteluseminaarissa pohdittiinkin ohjelmaostojen lopettamista ja uuden ajankohtaismakasiinin perustamista heti ministerien päätöksen

⁴⁰⁴ Pöytäkirja Suomenkielisen toimituksen suunnittelukokouksesta 14.-15.8.1989, Kansio Aiheita 1989. Pöytäkirjat.

⁴⁰⁵ SVT Finskspråkiga redaktionen, Toimituskokous 19891103, SVT 1 Finskspråkiga redaktionen, Pöytäkirja, Toimituskokous 90 01 26, Kansio Aiheita 1989. Pöytäkirjat, Asta Lumikeron haastattelu 13.9.2010, Jouko Laroman haastattelu 18.1.2011.

⁴⁰⁶ Pressmeddelande Utbildningsdepartementet 1990-06-20, Kansio Aiheita 1989. Pöytäkirjat.

jälkeen elokuussa 1990. Ostot päätettiin lopettaa kuitenkin vasta, kun Suomen television laajeneminen olisi varmaa. Toimituksen laskelmien mukaan ostoista vapautuisi noin miljoona kruunua.⁴⁰⁷

SR-konserni antoi sisäiset ohjeet siirtolais- ja vähemmistökielisestä tarjonnasta vuonna 1991. Niiden mukaan ohjelmayhtiöiden piti tiedottaa ruotsalaisen yhteiskunnan kehityksestä, peilata kulttuurielämää, tiedottaa lähtömaiden yhteiskunta- ja kulttuurielämästä ja stimuloida ryhmien etnisen ja kulttuurisen identiteetin ylläpitämistä. Saamen- ja suomenkielisen ohjelmatarjonnan tuli olla erityisasemassa. Ohjelmayhtiöiden tarjonnasta käytäisiin yhteisiä keskusteluja, ja sen piti kokonaisuudessaan pysyä muuttumattomalla tasolla. Eri yhtiöt eivät lähettäisi samalla kielellä samaan aikaan. Ohjelmille piti pyrkiä asettamaan kiinteät lähetysajat. Suomi ja saame olivat ainoa kielet, jotka kuuluivat kaikki neljän tytäryhtiön repertuaariin. SVT lähettäisi suomeksi noin 140 tuntia vuonna 1991. Tästä 24 tuntia muodostui uusintoista.⁴⁰⁸ Laroma, Faktaosaston päällikkö Birgitta Karlström ja Kanava 1:n ohjelmapäällikkö Ingvar Bengtsson sopivat huhtikuussa 1991 suomenkielisen ohjelmatoiminnan yleislinjat kahdeksi vuodeksi. Lauantain suomenkielinen ohjelmablokki kutsutettaisiin kahdesta 1,5 tuntiin syksystä lähtien, ja Ykköskanavan uusinta poistettaisiin siitä. Ykköskanava saisi paremman uusinta-ajan. Vuonna 1992 lauantain ohjelmablokista poistettaisiin myös aikuisille suunnatut osto-ohjelmat. Lastenohjelmia lähetettäisiin klo 11.00–12.00. Ykköskanava lakkautettaisiin ja tilalle perustettaisiin uusi ajankohtaisohjelma, joka uusittaisiin. Uutiset jatkaisi 5-minuuttisena ja viisi päivää viikossa, mutta lähetettäisiin ympäri vuoden. Vuonna 1993 Uutisten lähetysaika lisättäisiin viidestä kymmeneen minuuttiin. Kesällä lähetys olisi 5-minuuttinen.⁴⁰⁹

Suunnitelmat eivät toteutuneet sovitussa aikataulussa, eivätkä sovitussa muodossa. Uutta ajankohtaisohjelmaa, Sisu-TV:tä, alettiin lähettää vasta keväällä 1993. Ohjelman tavoitteita, muotoa ja sisältöä pohdittiin toimituksessa syksyn 1992 aikana. Tavoitteeksi tuli, että SVT:stä kehitettäisiin Sisu-TV:n avulla ruotsinsuomalaisten tärkein

⁴⁰⁷ SVT – K1. Finskspråkiga redaktionen. Planeringsseminarium 16-17/8 1990, Kansio Aiheita 1989. Pöytäkirjat.

⁴⁰⁸ Sveriges Radio, muistio ”Anvisningar för programverksamheten på invandrar- och minoritetsspråk inom SR-koncernen 1991, Kansio Norrbottenin katsojatutkimus, Nacka-tv, suomen kieli, radiokanava.

⁴⁰⁹ Jouko Laroman ja Birgitta Karlströmin kirje Ingvar Bengtssonille 1991 04 18, Kansio Ohjelmapolitiikka.

informaationvälittäjä. Se tarjoaisi ruotsinsuomalaisille taitoja ja kokemuksia, jotka tekisivät ruotsalaiseen yhteiskuntaan sopeutumisen ja Ruotsissa asumisen helpommaksi. Tavoitteena oli myös lisätä kansanryhmien (ruotsalaisten ja ruotsinsuomalaisten) välistä ymmärrystä ja suvaitsevaisuutta. Sisulle sillanrakentaminen oli samaa kuin vaikuttaminen. Sisu olisi suomenkielisten ääni ruotsalaisessa mediakeskustelussa. Sen pelkkä olemassaolo nostaisi suomen kielen asemaa ja statusta Ruotsissa.⁴¹⁰

Sisällöllisesti ”kaikki oli mahdollista, eikä mitään poissuljettua”. Sisun painopiste olisi reportaaseissa. Raskaita yhteiskuntajuttuja sosiaalisesta todellisuudesta, kriiseistä, työelämästä, kielikiistoista ja koulusta täydennettäisiin kulttuurijutuilla. Mukaan mahtuisi myös jännittäviä henkilökuvia. Tarkastelun keskiössä olisi Ruotsi. Suomen tapahtumia taustoitettaisiin ja syvennettäisiin. Sisu ei missään tapauksessa olisi minkään erityisryhmän äänitorvi. Journalistisia periaatteita noudatettaisiin maksimissaan. Kaikki aiheet olisivat mahdollisia, ja suomenkielisen siirtokunnan elämää tarkasteltaisiin kriittisesti tutkivalla rakkaudella. Sisu olisi ohjelma ihmisistä ihmisten kanssa ihmisille. Se tehtäisiin ennakkoluulottomasti, stimuloiden ja kokeellisesti. Juontaja ja reportterit loisivat yhdessä ohjelman identiteetin. Kaikki toimituksen työntekijät (reportterit, ohjaajat, kuvaussihteerit) tekisivät Sisua ja Uutisia. Miehitys olisi toimitussihteeri/juontaja, kaksi toimittajaa, ohjaaja ja kuvaussihteeri. Lisäksi käytössä olisi kuvaaja, leikkaaja ja studiokapasiteettia. Kohderyhmänä olivat yli 22-vuotiaat ruotsinsuomalaiset, joista suurimman osan tiedettiin olevan teollisuustyöntekijöitä tai palveluammateissa. Puolen tunnin pituista Sisua lähetettäisiin 20 kappaletta vuodessa, kahden viikon välein. Ohjelma sisältäisi 2-6 aiheita, ja studio-osuuksien ja juttujen suhde olisi noin 50/50.⁴¹¹

Sisu-TV:n lavasteista piti olla omaleimaiset ja maalaismaiset. Inspiraatiota haettiin Helsingin Zetor-ravintolasta. Studioon haluttiin sahaamatonta lautaa ja juontajan päälle flanellipaitaa. Aamuisin lähetävissä ohjelmissa juontaja pukeutuisi flanellin sijaan yöpaitaan. Sisun juoma olisi sisusahti eli kotikalja. Juontaja olisi ohjelman kasvot, mutta muutkin tekijät henkilöitäisiin. Reportaasista vastuussa oleva reportteri voisi olla itse paikalla studiossa ja vaihtaa muutaman sanan juontajan kanssa. Hän voisi myös

⁴¹⁰ SVT Finskspråkiga redaktionen. (Första utkastet). Aktualitetsmagasinet Sisu-TV. Ajankohtaismakasiini. 1992 11 12, Kansio Aiheita 1998. Pöytäkirjat.

⁴¹¹ SVT Finskspråkiga redaktionen. (Första utkastet). Aktualitetsmagasinet Sisu-TV. Ajankohtaismakasiini. 1992 11 12, Kansio Aiheita 1998. Pöytäkirjat.

osallistua studiokeskusteluihin. Reportteri saisi näkyä, mutta ei olla pääasia. Studio-osuuksista ei saanut tehdä pitkiä. Oli tärkeää, että ohjelma olisi vaihteleva. Vakavia aiheita seuraisi kevyempää, kulttuuria ja hömppää.⁴¹²

Laroma palkkasi Sisu-TV:n tuottajaksi ja juontajaksi Hannu Laitisen, joka oli aiemmin työskennellyt SR:n suomenkielisessä toimituksessa. Virka aukesi, kun Pertti Pitkänen erotettiin toimituksesta pitkäaikaisten alkoholiongelmien vuoksi. Pitkäsen ongelmat olivat olleet jo Tuomisen tiedossa, ja hän piti avoimesti viinipulloja kirjahyllynsä päällä. Vuosien mittaan kaudet, jolloin hän ei kyennyt työskentelemään yleistyvät ja pitenivät. Häntä ohjattiin hoitoon, mutta ongelmat jatkuivat. Laroma irtisanoi hänet ruotsalaisten päälliköiden kehotuksesta. Laroman mukaan hän värväsi Hannu Laitisen toimituksen ulkopuolelta Sisu-TV:hen ammatillisista syistä ja valitsi tehtävään ihmisen, jonka uskoi hoitavan sen parhaiten. Hän piti Laitista toimittajana, jolla oli laaja osaaminen ja näkemys yhteiskunnallisista asioista ja ruotsinsuomalaisuudesta. Laitinen itse myöntää, että ei kokenut Sisu-TV:tä pitkään aikaan omakseen. Toimitus oli tehnyt suunnittelutyön, ja hän tuli tavallaan valmiiseen pöytään. Lisäksi televisio oli hänelle vieras väline. Laitisen mukaan toimituksen reaktiot hänen värväykseensä vaihtelivat: osa hyväksyi, toiset eivät. Joku kävi väittämässä kanavapäällikkö Ingvar Bengtssonille, että hän oli alkoholisti, eikä häntä voisi Sisu-TV:hen palkata.⁴¹³ Laitinen kuitenkin palkattiin, ja ensimmäinen Sisu-TV lähetettiin kesken kevättuotantokautta 1993. Se lähetettiin joko lauantaiamuisin klo 10.30 tai –iltapäivisin klo 15.30. Ensiesitys oli lauantaina 20. maaliskuuta:

Hyvää lauantapäivää, hyvät katsojat! Sisu-TV on ohjelma, jossa puhutaan ruotsinsuomalaisille tärkeistä asioista. Minun nimeni on Hannu Laitinen ja olen tämän ohjelman isäntä. Ensimmäisenä kutsun tämän pöydän ääreen Sisu-TV:n idean isän, toimituspäällikkö Jouko Laroman. Mitä Sisu on sinulle?

Laroman studio-osuus jäi lyhyeksi. Ohjelman päästudiovieras oli koulutusministeri Per Unckell, jota haastateltiin suomen kielen asemasta Ruotsissa. Unckellin studio-osuutta maustettiin jutuilla Oslossa pidetystä Pohjoismaiden neuvoston kokouksesta, göteborgilaisen perheen taistelusta suomen kielen säilyttämiseksi ja Kansanpuolueen

⁴¹² Asta Lumikeron muistiinpanot SISU-TV:n muotoseikat 1992-11-19 ja Planeringsseminarium i Helsingfors 4-7/1 1993, Kansio Aiheita 1998. Pöytäkirjat.

⁴¹³ Hannu Laitisen haastattelu 22.10.2010, Jouko Laroman haastattelu 18.1.2011, Tapio Tuomisen haastattelu 21.10.2010.

puoluejohtajan haastattelulla suomen kielestä. Jutut toimivat tavallaan esittelyinä studiohaastatteluosuuksille. Unckellin studio-osuuksien pituudet olivat 1,5 ja 2,5 minuuttia, joten syvähaastatteluja ne eivät olleet. Kokonaisuus vei noin puolet ohjelmasta, minkä jälkeen siinä ajettiin jutut Botkyrkan aikeista perustaa englantilainen koulu, Suomen eläkkeiden kaksoisverotuksesta ja Stockholm Art Fair –messuilta. Ohjelmassa esitettyjen juttujen pituudet vaihtelivat 20 sekunnista yli seitsemään minuuttiin. Puolen tunnin ohjelmassa oli 16 eri elementtiä vinjetit, studio-osuudet ja jutut mukaan lukien.⁴¹⁴

Kevään muut pääaiheet olivat siirtolaispolitiikka, alkoholi, työ, puolustusvoimat. Kahdessa viimeisessä ohjelmassa selkeää pääaihetta ei ollut.⁴¹⁵ Sisu-TV:n katsojaluvut jäivät loka-marraskuussa 1993 vain 0,4 prosenttiin eli 32 000 katsojaan. Katsonta oli suurinta 3-15-vuotiaiden keskuudessa, mikä selittynee lähetysajoilla ja sillä, että Sisu-TV lähetettiin Moi Mukuloiden yhteydessä. Keväällä 1994 katsojaluvut kasvoivat noin 0,5 prosenttiin ja 40 000 katsojaan. Laitisen mukaan toimituksen päättäjät olivat ”kusta housuunsa” katsojalukujen pienuuden vuoksi. Itse hän piti lukuja hyvänä ja koki, että kohderyhmä oli löytänyt ohjelman. Ohjelma oli suunnattu ruotsinsuomalaisille, eikä sen tavoitteena Laitisen mielestä ollut suuren yleisön kosiskelu.⁴¹⁶ Syksyllä 1995 Sisu-TV sai uuden lähetysajan: perjantaisin klo 17.15–17.45. Katselu nousi tuotantokaudella keskimäärin 1,9 prosenttiin eli yli 150 000 katsojaan.⁴¹⁷ Sisu-TV:n perustamisen myötä Ykköskanava haudattiin suuremmitta seremonioita. Sen keskimääräinen katselu jäi 13 tuotantovuoden aikana kahteen prosenttiin, lähetysajasta riippumatta. Viisi kertaa se saavutti 10 prosentin tai yli katselun. Suosituin ohjelma oli delfiinikouluttaja Leena Muukin muotokuva helmikuussa 1983, joka keräsi 21 prosentin katselun ensiesityksellä ja 12 prosenttia uusinnalla.⁴¹⁸

⁴¹⁴ Ajolista SISU 18/3 1993, käsikirjoitus 3+4-18, Kansio Ykkös+Sisu-TV+dok våren-93.

⁴¹⁵ Kansio Ykkös+Sisu-TV+dok våren-93.

⁴¹⁶ Ohjelmatilastoja ”Sveriges Television, Kanal 1 – Finskspråkiga redaktionen”, 1993-11-17, s. 2, ”Publicstorlekar – hela befolkningen, Sisu-TV okt-nov”, Kansio Ohjelmatilastoa, Hannu Laitisen haastattelu 22.10.2010.

⁴¹⁷ Asta Lumikerön ”Några kommentarer till finskspråkiga redaktionen resurser och framtidsutsikter i den nya nyhetsorganisationen”, 1995-08-25, Kansio Talous 1994, 1995, SVT/PLAN Publik&Utbud - osaston Anders Gahlinin Asta Lumikerolle ja Päivi Suhoselle 1996-12-09 lähettämä tilastokooste, ei otsikkoa, Kansio Ohjelmatilastoa

⁴¹⁸ SR/PUB 901002 Anders Gahlinin Jouko Laromalle koostamat Ykköskanavan katsojaluvut vuosilta 1979-1989, Kansio Kirjeitä Brev.

5.6.2 Uutiset pidentyy tammikuussa 1994

Jouko Laroma jatkoi Pasi Salmikallion aloittamaa työtä Uutisten lähetyksajan pidentämiseksi. Salmikallion johdolla tavoitteeksi oli asetettu ympäri vuoden lähetettävät ja pidemmät Uutiset. Uutislähetyksen pituudeksi kaavailtiin 10 minuuttia muulloin paitsi kesällä, jolloin ne olisivat viisi minuuttia. Laroma⁴¹⁹ puolestaan olisi halunnut ympärivuotiset, 7-päiväiset, 10-minuuttiset Uutiset. Hän luetteli journalistia perusteita: sosialistisen maailmanjärjestyksen romahdus oli alkanut vuodenvaihteessa 1989/90 – Uutiset oli joululomalla, Irak miehitti Kuwaitin kesällä 1990 – Uutiset oli kesälomalla, Bush ja Gorbatschov olivat tavanneet huippuneuvotteluissa Helsingissä 8.-9.9.1990 – Uutiset oli viikonloppuvapailla. Hän perusteli Uutisten pidennystä lisäksi sillä, että kun satelliittikanavat olivat lisänneet ruotsinkielistä televisiotarjontaa, vähemmistökieliset lähetykset olivat suhteessa vähentyneet. Ohjelmapäällikkö Ingvar Bengtssonin⁴²⁰ vastaus Laromalle oli nuiva. Hän oli kannattanut Uutisten kesätauon poistamista, mutta viikonloppulähetyksistä tai lähetyksajan pituuden lisäämisestä ei ollut sovittu. Edes kesätauon poistamiseen ei ollut saatu rahaa. Taloustilanne oli tiukka, ja urheilulähetyksen lisääntyneet kustannukset merkitsivät kanavan muille ohjelmille säästökuuria. Kanava kuitenkin piti tärkeänä Uutisten ja suomenkielisten lastenohjelmien lähetyksien säilyttämistä ennallaan – reportaasipuolen lähetyksia voitaisiin karsia, jotta välttämättömät säästöt saataisiin aikaan.

Uutisten lähetyksaika pidennettiin vasta vuonna 1994, reilut kuusi vuotta viisipäiväisen uutislähetyksen käynnistämisen ja lukuisten lupauksen jälkeen. Lähetyksen pituus kaksiksi minuuttia: viidestä seitsemään minuuttiin. Kesällä 1994 myös luovuttiin Uutisten kesätauosta, ja Uutiset muuttui ympärivuotiseksi. Uutisten pidennyksen taustalla olivat SVT:n ohjelmakaaviossa tehdyt muutokset. Uutisten ja ruotsalaisen *Aktuell*in välissä olleet talousuutiset poistettiin alkuillan ohjelmasta, ja niiden tilalle alettiin lähettää ohjelmatrailereita. Ohjelmajohto halusi trailereihin kolme minuuttia, Uutisille jäi kaksi lisäminuuttia. Ensimmäinen 7-minuutin Uutiset lähetettiin 10. tammikuuta 1997 lähtien. Kahden minuutin lisäyksen arvioitiin maksavan 350 000 kruunua, ja se rahoitettiin ohjelmaostojen vähentämällä. Käytännössä Uutisten pidennys toteutettiin pitkälti juttujen pituuksia venyttämällä. Siihen saakka jutut olivat olleet hyvin lyhyitä: 40 sekunnista

⁴¹⁹ Jouko Laroman kirje Ingvar Bengtssonille 1990-10-08, Kansio Kirjeitä Brev.

⁴²⁰ Ingvar Bengtssonin kirje Jouko Laromalle 1990-10-09, Kansio Kirjeitä Brev.

lähtien. Nyt joitakin juttuja pystyttiin taustoittamaan enemmän. Uutisten keskimääräinen katsojaluku oli vakiintunut 3,8 prosenttiin, mikä vastasi noin 300 000 katsojaa.⁴²¹

5.6.3 Kritiikki Laromaa kohtaan yltyy

Laroman omien sanojen mukaan toimitus jakautui kahtia, kun hänet valittiin päälliköksi syksyllä 1989. Vuosien mittaan konfliktit pahenivat ja kritiikki Laromaa kohtaan kasvoi. Suurin osa haastateltavista oli syksyllä 2010 ja keväällä 2011 haluttomia kertomaan tilanteen yksityiskohtia. Toimituskokousmuistiinpanot tältä ajalta ovat myös hajanaisia. Laroman journalistista kompetenssia on kuitenkin kyseenalaistettu. Se on ainakin osittain liittynyt hänen uskonnolliseen vakaumukseensa ja jäsenyyteensä helluntaiseurakunnassa. Haastateltavat kertovat myös kasvavasta luottamuspulasta, patriarkalisesta hallitsemistavasta ja avoimen keskusteluilmapiirin kapenemisesta. Toimituskokousmuistiinpanoissa on myös merkintöjä konflikteista, Laroman kyvyttömyydestä ratkaista konfliktit ja suuttumisesta tilanteissa. Osan mielestä Laromaan kohdistui ajojahti, ja hänestä oli valtava tarve päästä eroon.⁴²² SVT kartoitti keväällä 1993 ensimmäistä kertaa työntekijöiden arvioita päälliköistään. Laroma sai alaisiltaan arvosanan kolme, kun paras arvosana oli 10. Tulos johti ”pyramidin kääntämiseen”. Se tarkoitti käytännössä, että alemmat (toimitussihteerit ja toimittajat) ylennettiin, eikä päätöksenteko keskittynyt pyramidin huipulla yksinään istuvalle johtajalle. Lähtökohtana oli, että ilman toimivaa työnjohtoa hyvän tuloksen saavuttaminen oli vaikeaa. Toimitussihteerit kantoivat journalistisen vastuun lähetyksistään. Toimituspäällikön ensisijaiseksi tehtäväksi jäi toimituksen edustaminen ja resurssien hankkiminen. Päällikkö hankittua budjettiraamit, hän sopisi sen jaosta yhdessä toimitussihteerien kanssa. Päällikön tehtäväksi jäi sen jälkeen budjetin seuranta ja kustannustiedon jakaminen tuotantotiimeille. Konkreettisesti pyramidin kääntämisen yhteydessä sovittiin myös kokousrutiineista tiedonkulun parantamiseksi. Uutiskokous pidettäisiin päivittäin, ja molemmat Uutisten toimitussihteerit osallistuisivat siihen kerran viikossa, perjantaisin. Toimituskokous ja Sisu-kokous pidettäisiin joka toinen

⁴²¹ Jouko Laroman ja Maria Höglundin laskelma ”Budget 1994 finska redaktionen”, 24/11 1993, Kansio Talous 1994, 1995, Asta Lumikeron ”Utkast till verksamhetsberättelse 1994”, 1995-01-30, Kansio Ohjelmapolitiikka, Jouko Laroman haastattelu 18.1.2011, Asta Lumikeron haastattelu 15.10.2010.

⁴²² Hannu Laitisen haastattelu 22.10.2010, Asta Lumikeron haastattelu 13.9.2010, Riffa Hännisen, Ritva Lindholmin ja Rauni Kaukosen haastattelu 26.10.2010, Päivi Tompurin haastattelu 20.12.2010, muistiinpanot ”Redaktionsmöte 1/6 1994 KL 11.00”, Kansio Toimituskokousten PM.

keskiviikko. Koko prosessi päättyi Laroman eroon kesällä 1994. Laroma korostaa, että hän päätti itse erota.⁴²³

Asta Lumikero nimitettiin kesän jälkeen vt. toimituspäälliköksi, ja virka laitettiin avoimeen hakuun. Lumikero haki, ja hänellä oli ollut toimituksen tuki jo edellisellä valintakierroksella. Valinta ei kuitenkaan ollut automaattinen. Mukana oli ulkopuolisia hakijoita. Haastatteluissa ja hakijoiden testauksessa kului aikaa. Lumikero muistaa ajan hermostuttavana. Virkaa tekevänä hänellä ei ollut mandaattia suunnitella toimituksen tulevaisuutta. Viran saaminen siirtymäajan jälkeen oli helpotus.⁴²⁴ Lumikero joutui kovaan uutispaikkaan jo ennen toimituspäällikön viran vakinaistamista. M/S Estonia lähetti viimeisen radioviestinsä puolen yön jälkeen syyskuun 28. päivä 1994. Pian sen jälkeen matkustaja-alus upposi. 859 ihmistä kuoli. Radion Eko-toimitus kertoi tapahtumasta sähkeuutisissa klo 2.00 yöllä. SVT käytti yön henkilökunnan mobilisoimiseen ja raportoi onnettomuudesta aamulähetysissä klo 6.00.⁴²⁵ Suomenkielinen toimitus oli mukana lähetysvirrassa ja teki historiansa ensimmäiset ylimääräiset suorat uutislähetykset. Lumikeron mukaan onnettomuus oli niin järkyttävä ja epätodellinen, että reagointitapaa ei tarvinnut edes miettiä. Uutiset toimi, kuten kaikki muutkin. Ylimääräisiä lähetyskäsikirjoituksia vedettiin aamukuudesta iltakymmeneen. Uutisten mukanaolo noteerattiin myös talon sisällä. Kanava 1:n päällikkö Ingvar Bengtsson soitti Lumikerolle illalla ja kiitti lähetyskäsikirjoituksista. Lumikero koki ammatillisen ja sisällöllisen kollegiaalisuuden vahvistuneen. Sitä ennen ruotsinkieliset olivat ”haistattaneet pitkät” Uutisilla. Päällikkönä Lumikero pyrki laajentamaan Uutisten elinpiiriä ja hankkimaan sitä kautta toimitukselle lisää legitimiteettiä. Fokus oli pitkälti uutistoiminnassa.⁴²⁶

5.6.4 SVT:n organisaatiouudistus ja suomenkielisen toimituksen tuotannon kokonaisprosessi

Valtiopäivät päätti reiluista säästöistä julkisen palvelun yhtiöissä budjettivuonna 1994/95. Niille jaetut varat vähenivät yhteensä noin 630 miljoonaa kruunua vuosien

⁴²³ ”Kokouksen keskustelun lähtökohtana jalkaväkiryhmän muistiinpanot: Att vända pyramiden”, Annu Hirvensalon muistiinpanot ”Den omvända pyramiden, redaktörernas sammanfattning Mar 23”, Asta Lumikeron muistiinpanot ”Pyramid fortsättning Mar 25”, Birgitta Karlströmin ”Minnesanteckningar från möte på finska redaktionen fredagen den 25 mars”, 1994-03-30, Kansio Henkilökunta-asiat, Jouko Laroman haastattelu 18.1.2011.

⁴²⁴ Asta Lumikeron haastattelu 13.9.2010.

⁴²⁵ Djerf-Pierre & Weibull 2001: 347.

⁴²⁶ Asta Lumikeron haastattelu 13.9.2010.

1995–1998 välillä. SVT:n osalta se merkitsi 350 miljoonan kruunun säästöjä, ja julkisen palvelun yhtiölle kaksi vuotta aiemmin luvatut kehittämisrahat vedettiin käytännössä pois. SVT totesi, että säästöjen toteuttaminen vaati toimilupasopimuksen ehtojen muuttamista. SVT halusi luopua kahden keskenään kilpailevan kanavan järjestelmästä ja muuttaa uutisorganisaatiotaan. Yhtiö katsoi, että ulkoisen kilpailun kovennuttua, sen omien kanavien ei tarvitsisi enää kilpailla keskenään. Vuonna 1995 valtiopäivät teki päätöksen, joka käytännössä lopetti SVT:n kanavakilpailun. Valtiopäivät kuitenkin korosti, että SVT:ssä oli kaksi uutistoimitusta ja olisi tärkeää, että ne jatkossakin kilpailisivat keskenään. Se myös katsoi, että uutistoimitusten lähetykset pitäisi sijoittaa eri kanaville. SVT:n organisaatiomuutos, jossa Kanava1 ja TV2 lakkautettiin itsenäisinä organisatorisina yksiköinä, astui voimaan vuodenvaihteessa 1995/96. Samalla kanavien nimiksi vaihdettiin SVT1 ja SVT2. Kanavien sijaan ohjelmatoiminta organisoitiin ohjelmayksiköihin. Niitä oli seitsemän: SVT alue Länsi, SVT alue Keski-Ruotsi, SVT Suunnittelu, SVT alue Pohjoinen, SVT alue Tukholma, SVT Uutiset ja Urheilu, SVT draama Tukholma. Ohjelmayksiköiden yläpuolella organisaatiossa oli SVT:n kehitys-, palvelu- ja tuotantoyksiköt, ja heti niiden yläpuolella toimitusjohtaja henkilökuntineen. Muutoksen tavoitteena oli kanavien koordinointi ja SVT Suunnitteluyksikkö vastasi jatkossa molempien kanavien ohjelmakaavioiden suunnittelusta. Tavoitteena oli tarjota eri kanaville erityyppistä ohjelmaa samaan aikaan, tarjota samantyyppisiä ohjelmia (esimerkiksi reportaaseja) eri aikoina eri viikonpäivinä, tarjota uutislähetyksiä jatkuvasti aamusta myöhäisiltaan, tarjota erityisille ryhmille ohjelmia kiinteinä lähetyksinä, tarjota etenkin ruotsalaisten ohjelmien nk. palvelu-uusintoja eli pikauusintoja iltapäivisin ja myöhäisillalla.⁴²⁷

Suomenkielinen toimitus sijoitettiin organisaatiomuutoksen yhteydessä SVT Uutis- ja Urheiluosastolle. Muut siihen kuuluneet toimitukset olivat Aktuellt, Rapport, ABC (eli Tukholman alueuutiset), TV Sporten, SVT Text, Evenemang (tapahtumat) ja Internationella sektionen (kansainvälinen yksikkö). Lumikero halusi uutisosastolle, vaikka toimitus tuotti myös reportaaseja ja lastenohjelmia. Hän katsoi, että Uutiset oli tuotannon painavin osuus, ja se tuote, joka teki toimitusta näkyväksi. Toimituksen lähimmäksi ruotsalaiseksi päälliköksi tuli Kanava1:n Ajankohtaisosaston Birgitta

⁴²⁷ Prisdokumentet. Verksamhetsberättelse och årsredovisning 1994: 3, SOU 2005:1, s. 59, Bet. 1994/95:KrU26, Sveriges Televisions Public service –uppföljning och Årsredovisning 1998: 9-10, Hela Sveriges Television, Verksamhetsberättelse Och årsredovisning 1995: 3, 26.

Karlströmin sijaan SVT1:n päällikkö Ingvar Bengtsson. Päällikkölinja siis ”suoristui”. Lumikero kuului Bengtssonin johtoryhmään.⁴²⁸

Lumikero käynnisti pian valintansa jälkeen toimituksen sisäisen uudistustyön. Tavoitteena oli tuottaa toimitukselle ja sen henkilöstölle kehittämisohjelma, joka painottaisi ohjelmiston laatua ja henkilöstön ammatillista kehittymistä. Käytännössä työ johtaisi Uutisten formatointiin, tuotantoprosessien arvioimiseen ja yhteisten laatukriteerien ja palautteen annon sopimiseen. Suuri osa työskentelyä liittyi myös toimituksen ”oireiluun”. Lumikero katsoi, että toimituksellisen uudistustyön ja ryhmän tilan tarkastelun tulisi kulkea rinnakkain. Hän palkkasi avukseen valmentaja Mikko Bruunin Helsingistä. Tämän avulla toimitukseen luotaisiin yhteisiä pelisääntöjä. Työ johti kahden toimittajan eroamiseen toimituksesta.⁴²⁹

Bruunin johdolla toimituksen tilaa tarkasteltiin vahvuuksien, heikkouksien, mahdollisuuksien ja uhkien (strengths, weaknesses, opportunities, threats, SWOT) nelikentässä. Työnjohto, toimittajat ja tuotantoryhmä jakautuivat omiksi pienryhmikseen ja kolmivaiheisen prosessin kautta vahvuuksiksi tunnistettiin yhteiseen hiileen puhaltaminen, työmoraali ja joustavuus. Heikkouksiksi tunnistettiin konfliktien väistely, suunnittelu ja puutteellinen kehitysmotivaatio. Mahdollisuuksiksi nimettiin ohjelma-analyysi, profiloituminen ja ryhmän kokoaminen. Uhkiksi koettiin leipiintyminen. Ensisijaisiksi työskentelykohteiksi valittiin ohjelma-analyysi ja konfliktien käsittely. Ohjelma-analyysin tavoitteeksi sovittiin Uutisten, Sisu-TV:n ja lastenohjelmien formatointi ja palautemallin luominen. Työtä tehtäisiin kahdessa ryhmässä, ja ne esittäisivät ehdotuksensa erillisissä seminaareissa. Konfliktityöskentelyä jatkettaisiin erillisessä vetäytymisseminaarissa. Prosessi käynnistettiin lokakuussa 1995, ja sen laskettiin kestävän kevään ajan. Syksyllä 1996 herätettäisiin kysymys, miten ohjelmisto oli konkreettisesti muuttunut.⁴³⁰

Formaattiryhmän lähtökohtana oli, että formaatti tekisi ohjelmasta selkeämmän, tutumman ja kiinnostavamman. Se olisi ohjelmantekijöiden yhteinen sopimus siitä,

⁴²⁸ Hela Sveriges Television, Verksamhetsberättelse Och årsredovisning 1995: 27, Asta Lumikeron haastattelu 13.9.2010.

⁴²⁹ Asta Lumikeron haastattelu 13.9.2010. ”Tuotannon kokonaisprosessi, seminaari Högberga Gård 20.-22.10.-95”.

⁴³⁰ ”Tuotannon kokonaisprosessi, seminaari Högberga Gård 20.-22.10.-95”.

miltä ohjelman tulisi näyttää. Työskentelyn kuluessa ryhmässä käsiteltiin niin muotoseikkoja (vinjetti, studion lavasteet, pukeutuminen), esiintymistä (juontajan läsnäolo ja kielenkäyttö) kuin sisältöäkin. Kaikissa ryhmä löysi huomattavasti parantamisen varaa. Uutisten ulkonäkö koettiin mm. vanhanaikaiseksi, yksitotiseksi, liian suomalaiseksi, kylmäksi, tyyliinmäiseksi ja halvaksi. Lähetykseen toivottiin lisää visuaalisuutta ja dynamiikkaa. Esiintyjien täytyisi uskaltaa esiintyä, ja heidän täytyisi myydä jutut kunnolla – häpeilemättä. Sisällöllisesti formaattiryhmä oli jakautunut: joidenkin mielestä Uutisten piti olla päivän ”normaalit” uutiset suomen kielellä, toisten mielestä Uutisten piti tarjota ruotsinsuomalaiset uutiset. Uutisissa tehtiin kuitenkin liikaa nyhkytarinoita, joissa lähtökohtana oli ”säälikää meitä, olemme ruosuja”, ”meitä potkitaan päähän; epäonnistumme vain siksi, että olemme ruosuja”. Ryhmä tunnisti myös Uutisten kyllä- ja ei-alueet. Kyllä-alueita, eli juttuaiheita joita tehtiin usein, olivat vähemmistö- ja kouluasiat, sosiaalipolitiikka, kulttuuri, urheilu ja ulkomaan uutiset. Ei-alueita, eli harvoin tehtyjä juttuja, olivat ympäristö, kuluttajakysymykset, tiede, lapset ja nuoret ja iloiset uutiset. Ryhmä totesi, että Uutisista puuttuivat ihmisläheiset uutiset. Uutisformaattiseminaarissa perustettiin Uutisten sävyä, ilmettä, kieltä ja rutiineja pohtiva työryhmä, joka jalostaisi formaattiryhmän ajatuksia konkreettisiksi ehdotuksiksi.⁴³¹

Sävy-, ilme-, kieli- ja rutiinityöryhmä ehdotti Uutisten yleissävyksi vireää, myönteistä ja asiallista. Asiallinen sävy ja ilme eivät kuitenkaan merkitsisi jäykkyyttä. Miesjuontajalle ei asetettu solmio- tai puvuntakkipakkoa, eikä naisjuontajalle bleiseripakkoa. Kielen tulisi olla lyhyttä ja iskevää. Rutiinipuolella toimitussihteerien työrupeama, jossa suunnittelu ja Uutisten juontaminen yhdistyivät, haluttiin purkaa. Ryhmä esitti organisaatiomuutosta, johon luotaisiin uutispäällikön funktio. Tämä ottaisi vastuun suunnittelusta, kun toimitussihteeri-juontajan vastuulle jäisi lähettäminen. Uutispäällikön toivottiin luovan lähetyksiin yhtenäisemmän linjan. Toimitussihteereillä oli erilaiset taustat ja ammatillinen pohja, toisistaan poikkeavat linjat, paljon näkemyseroja, ja he puhuivat tavallaan eri kieltä. Työskentely ”tahtoi mennä tahtojen taisteluksi”, ja se näkyi epätasaisuutena lähetyksissä.⁴³² Organisaatiouudistuksesta neuvoteltiin ammattiliittojen kanssa jo maaliskuussa 1996, ja se tuli voimaan toukokuun

⁴³¹ Tiina Hietalan muistiinpanot ”Formaattikokous 9/1 -96”, ”Identiteettiformaatti” 18.1.(1996), ”Seminaaripäätökset” 22.1.(1996).

⁴³² ”Sävy-, ilme-, kieli- ja rutiinityöryhmän kokous 1.2.-96” ja ”Sävy-, ilme-, kieli- ja rutiinityöryhmä esittää”, Asta Lumikerön haastattelu 13.9.2010.

alusta 1996. Uutispäällikön ja Sisu-TV:n tuottajan virat ja Uutisten toimitussihteri-juontajan virat julistettiin sisäiseen hakuun. Ne täytettäisiin koeluontoisesti vuoden loppuun saakka.⁴³³

Vuonna 1996 toimitus palkkasi myös kokeiluluonteisesti vakituisen avustajan (stringer) Helsinkiin. Ensimmäinen avustaja oli aiemmin toimituksessa työskennellyt Kari Karjalainen ja toinen Anne Ali-Hokka. Vakituiset avustajat paransivat Uutisten Suomen seurantaa. Avustajan tehtävään kuului myös Baltian ja Venäjän tapahtumien seuraaminen. Hän tekisi juttuja Uutisiin ja Sisu-TV:hen. Kokeilu vakinaistettiin vuotta myöhemmin, vuonna 1997.⁴³⁴

Evijärvellä maaliskuussa 1996 pidetyssä ”vetäytymisseminaarissa” sovittiin ennen kaikkea toimituksen yhteisestä arvopohjasta. Siihen kerättiin pitkä lista määreitä: julkinen palvelu, henkilökohtainen integriteetti, huono-osaisten puolustaminen, älykkyys, kriittisyys, selittäminen, jäsentäminen, myötäeläminen, ruotsinsuomalaisen vähemmistön tukeminen, kaksi kieltä, kaksi maata jne. Journalistia tuotteita haluttiin syventää mm. omilla aiheilla ja aktiivisella ruotsinsuomalaisella otteella, mutta toimitus ei halunnut tehdä kampanjajournalismia, eikä pitää ruotsinsuomalaisuutta itseisarvona. Lopullisesti uudistusprosessi vedettiin yhteen toukokuussa 1996. Seminaarin seurauksena muodostettiin ryhmiä, jotka jatkaisivat tuotteiden sisällön, kohderyhmän ja tavoitepapereiden työstämistä.⁴³⁵

Sisällöllisesti toimituksen tavoitteena oli valvoa ja tarkastella yhteiskuntaa kohderyhmälle relevantilla tavalla, peilata ruotsinsuomalaista identiteettiä osana Ruotsin kulttuuriperintöä ja toimia sillanrakentajana ruotsinsuomalaisten ja ruotsalaisten välillä, mihin kuului naapurimaiden seuranta ja erilaisten näkökulmien esittely yhteiskunnalliseen keskusteluun. Uutisissa korostettiin Ruotsin työmarkkina-, koulu-, kulttuuri- ja sosiaalisten kysymysten tärkeyttä sekä Suomen taloudellisen, sosiaalisen ja

⁴³³ Ing-Britt Hellqvistin pöytäkirja myötämääräämisneuvotteluista ”MBL förhandling enligt § 11. Tid 8 mars 1996. Ärende: Omorganisation på NOS Finskspråkiga redaktionen.”, ”Finskspråkiga redaktionen. Förslag till ny organisation med syfte att”, Asta Lumikeron esitys ”Organisaatiouudistuksesta”, Kansio Henkilökunta-asiat.

⁴³⁴ SVT1 Finskspråkiga redaktionen, programplaner och besparingar 1995-1998, Kansio Talous 1996. Asta Lumikeron haastattelu 15.10.2010.

⁴³⁵ Muistiinpanot ”Evijärven seminaarin antia” ja ”Seminaari 5.4.-96”.

kulttuurin kehityksen seuraamista.⁴³⁶ Uutisten lähetys formatoitiin appelsiiniksi, joka jaettiin perusosiin: vinjettiin, kolmeen juttuun, viiteen sähkeeseen, säähän ja lopputunnukseen. Perusformaattissa lähetys alkoi aina kahdella otsikolla, juonnetulla jutulla, jota seurasi yksi tai kaksi sähkettä, juttu, kaksi tai kolme sähkettä, juttu, mahdollisesti sähke, sää ja lopputunnukset. Formaattia vastaan rikottiin vain poikkeuksellisissa tapauksissa. Lähetys saatettiin esimerkiksi aloittaa sähkeellä, kun toimituksen tietoon tuli iso uutinen niin myöhään, että siitä ei ehditty tehdä juttua. Jälkiarvioinnissa korostettiin toiminnan peruspilareiden toteutumista: puolueettomuutta (eri näkökohtien esille tuomista, monipuolisuutta), asiallisuutta (sisällön oltava totta), ilmaisun- ja informaationvapautta ja demokratiaa (poikkeuksena puolueettomuuteen toimittajan olisi aktiivisesti kumottava demokratian perusperiaatteiden vastaiset mielipiteet)⁴³⁷.

Sisu-TV:ssä tarkoituksena oli antaa tapahtumille syvyyttä ja virittää keskustelua. Maantieteellisen hajonnan tulisi olla suurempaa kuin Uutisissa. Uutisten tärkeyskriteerejä olivat uutuus, olennaisuus ja läheisyys. Sisu-TV:ssä vastaavat olivat ajankohtaisuus, olennaisuus ja läheisyys. Juttujen ajojärjestykseen vaikuttaisi lisäksi lähetysten rytmii, aiheiden nivoutuminen toisiinsa ja tekniset rajoitukset.⁴³⁸ Syksyllä 1996 Sisun aihevalintoja pohdittiin tuotannon kokonaisprosessissa sovittujen tavoitteiden perusteella. Aiheiksi valittiin suomen kielen asema Ruotsissa, vähemmistöasema, lasten kolmikielisyys, aikuistuvien toisen polven ruotsinsuomalaisten identiteetti ja Karl-Axel Gottlund (suomen kielen esitaistelija Ruotsissa, jonka syntymästä oli tullut kuluneeksi 200 vuotta). Lisäksi päätettiin tarkastella yhteiskunnan tarjoamia kaksikielisiä palveluja, ruotsalaisen työllistämispolitiikan seurauksia, aikuisopiskelumahdollisuuksien kehittymistä ja rasismia. Suomesta seurattaisiin EU-parlamenttivaalit ja lähialueilta Tornionjokilaakson kysymyksiä, Tornio-Haaparanta -yhteistyömallia, Itämeren suojelusopimusta ja Viron venäläisen vähemmistön asemaa.⁴³⁹

⁴³⁶ Asta Lumikerön ”SVT 1 Finskspråkiga redaktionen, maldokument 1996”, Hannu Laitisen muistiinpanot ”Relevanssi (asiaankuuluvuus, -vaikuttavuus, merkityksellisyys) ja tärkeysjärjestys 29.2.96” ja ”Sisältö, relevanssi, tärkeysjärjestys”, 13.3.96.

⁴³⁷ Hannu Laitisen muistiinpanot ”Jälkiarvioinnin perustaksi”, 13.3.96.

⁴³⁸ Asta Lumikerön ”SVT 1 Finskspråkiga redaktionen, maldokument 1996”, Hannu Laitisen muistiinpanot ”Relevanssi (asiaankuuluvuus, -vaikuttavuus, merkityksellisyys) ja tärkeysjärjestys 29.2.96” ja ”Sisältö, relevanssi, tärkeysjärjestys”, 13.3.96.

⁴³⁹ ”Syksyn Sisun suunnittelupalaveri 11.6.96”, Kansio Päivi Hösten -96, öppet hus, planering, övrigt.

Uudistustyö johti lopulta myös Sisu-TV:n muodon muuttamiseen kevätkaudesta 1997 lähtien. Puolituntista Sisua lähetettiin periaatteessa vuoroviikoin Suomesta ostettujen reportaasien kanssa. Käytännössä Suomesta tehdyt ostot muodostivat 60 prosenttia tarjonnasta. Sisu-TV:ssä katsottiin, että näin laajat ostot eivät olleet motivoituja, kun suuri osa kohderyhmästä pystyi seuraamaan Suomen televisiota Nacka-lähettimen ja satelliittilähetysten kautta. Toimituksen tavoitteisiin kuului, että katsojille annettaisiin valmiuksia osallistua Ruotsin yhteiskuntaan. Siksi oli tärkeää tuottaa ohjelmia itse ja tehdä sellaisia ohjelmia, joiden aiheet ja kysymystenasettelu pohjasivat Ruotsin yhteiskunnalliseen keskusteluun ja kehitykseen. Toimitus halusi luopua Suomen ostoista kokonaan ja käyttää irtoavat resurssit 15-minuuttisen Sisu-TV:n tuottamiseen viikottain. Lähetysaika siis puolittuisi, mutta kaikki lähettävät ohjelmat olisivat omatuotantoa.⁴⁴⁰

Lumikero lopetti toimituksessa keväällä 1997 ja lähti isompien haasteiden perässä Yleisradion suomenruotsalaisen uutis- ja ajankohtaistoiminnan päälliköksi. Kaikki Lumikeron tuotannon kokonaisprosessissa mukana olleet kiittävät prosessia onnistuneeksi, ja hänellä on edelleen hyvän päällikön maine toimituksessa. Onnistumisen avaimiin kuului, että fokus pidettiin koko ajan tuotteissa ja yleisössä. Lumikero teki kolmen päällikkövuotensa aikana mittavan uudistustyön, jonka pääkohteensa oli uutis- ja ajankohtaistoiminta. Hän koki toiminnan demokratia- ja tasa-arvokysymyksenä ruotsinsuomalaisille katsojille. Uutisten pituus pysyi Lumikeron kaudella seitsemänä minuuttina, eikä hän yrityksistään huolimatta saanut enempää lähetysaikaa. Hän olisi halunnut Uutisille ennen kaikkea viikonloppulähetykset. Esteenä olivat viikonlopputyön kalleus ja talon säästötoimet. Lumikero johti Uutisten formaattityön, palkkasi Helsinkiin vakituisen avustajan, luopui Suomesta tehdyistä ohjelmaostoista ja muutti Sisu-TV:n vuoden 1997 alusta jokaviikkoiseksi, 15 minuutin pituiseksi ohjelmaksi. Mikko Bruunin kanssa toteutettiin pitkä prosessi toimituksen yhteisen arvopohjan, pelisääntöjen ja tavoitteiden luomiseksi. Lumikero myös lakkautti omalla kaudellaan hengelliset Shekina-ohjelmat. Kun ohjelma-aikaa oli vähän, ei ollut mielekästä pitää tarjonnassa tunnustuksellista ohjelmaa.⁴⁴¹

⁴⁴⁰ Asta Lumikeron kirje Leif Ahlquistille 1996-10-08, ei otsikkoa, Kansio LGR -96.

⁴⁴¹ Asta Lumikeron haastattelut 13.9.2010 ja 15.10.2010.

5.7 Digitaalitekniikka muuttaa tuotantoedellytykset

Internet ja digitaalitekniikka vastasivat seuraavista suurista mullistuksista mediamarkkinoilla ja -maisemassa. Internetin käyttö alkoi yleistyä hitaasti 1990-luvun puolivälistä. SVT rakensi omia kotisivujaan kokeiluna vuosina 1995–1997, minkä jälkeen kotisivuista tehtiin pysyvät. Tavoitteet olivat alkuvuosina melko vaatimattomia, ja yhtiön läsnäoloa internetissä kuvailtiin ”valmiustilana” sen varalta, että internet löisi läpi mediamarkkinoille. Toiminnalla oli kolme tavoitetta: tiedottaa yhtiöstä ja markkinoida ohjelmia, etabloida uudenlainen kontakti yleisöön ja toimia interaktiivisten palvelujen kehittämisen väylänä. SVT:n kotisivut nousivat nopeasti Ruotsin suosituimpien joukkoon. Teksti-tv tarjosi niillä alusta lähtien ympärivuorokautisen uutispalvelun. Vuodesta 1997 uutispalvelua laajennettiin digitaalikanava SVT24:n tarjonnalla, ja kotisivulle saatiin myös liikkuvaa kuvaa ja ääntä. Lokakuussa 1998 SVT:n kotisivuilla kävi 336 000 eri vierailijaa. Suosituimpia yksittäisiä sivuja olivat teksti-tv:n sivut, SVT:n ohjelmakaavio ja SVT24:n sivut.⁴⁴²

Vuonna 1996 ruotsalaisista 47 prosentilla oli mahdollisuus käyttää tietokonetta kotona, koulussa tai työssä. Neljäsosa pystyi käyttämään internetiä. Vuonna 2001 tietokone oli 79 prosentin käytössä, ja suurin osa pystyi myös surffaamaan internetissä. Alle 40-vuotiaista peräti 90 prosenttia käytti internetiä, alle 60-vuotiaistakin 85 prosenttia. Vuonna 2001 SVT:hen luotiin erillinen web-toimitus, jonka tehtäväksi tuli kehittää SVT:n kotisivuja. Myös yhtiön tavoitteet internetin suhteet muotoiltiin uudestaan. Nettiin haluttiin tärkeä, hauska, luotettava ja kehittävä tarjonta. Kotisivun nähtiin tarjoavan lisäarvoa ohjelmatarjontaan ja mahdollisuuden interaktiivisuuteen. Se myös lisäsi SVT:n tavoitettavuutta, sillä ohjelmista voitiin tehdä tiivistelmiä ja videoita, jotka olivat katsojien tavoitettavissa koko vuorokauden. SVT:n kotisivuilla oli 121 alasivua, joista lähes puolet oli uusia.⁴⁴³

Toimilupakausi 1997–2001 merkitsi suuria muutoksia SVT:n ohjelmien jakelussa. SVT otti ensimmäisen askeleen kohti kanavien digitaalista jakelua vuonna 1997, kun

⁴⁴² Sveriges Television – Public Service -uppföljning 1997: 57

⁴⁴³ Sveriges Television – Public Service -uppföljning 1997: 90, Sveriges Television Public service – uppföljning 2001: 15, 55, Bitar för alla, Sveriges Television, Verksamhetsberättelse & årsredovisning 1996: 47, Sveriges Television – Årsredovisning 1997: 74, Sveriges Television AB, Årsredovisning 2001: 5.

ulkoruotsalaisille suunnattua koostekanavaa SVT Europaa alettiin lähettää digitaalisesti, mutta satelliitin välityksellä ulkomaille. Vuosina 1997–1998 valmistauduttiin samalla digitaalisesti lähettävän, ympärivuorokautisen uutiskanavan SVT24:n ja alueellisten digikanavien käynnistämiseen. Hallitus myönsi SVT:lle oman digitaalisen taajuuden vuonna 1998. SVT24 ja viisi alueellista digikanavaa alkoivat lähettää maaverkossa maaliskuussa 1999. Katsojat eivät kuitenkaan siirtyneet digitaalitekniikkaan odotusten mukaisesti. Kaikki lähetyksien saaneet kanavat eivät käynnistäneet lähetyksiään, ja myynnissä olevat digiboxit olivat puutteellisia ja vaikeita käyttää. Digiboxin osti vuonna 1999 vain 2000 kotitaloutta. SVT päätti syyskuussa 1999 vähentää alueellisia digitaalisia lähetyksiä. Vuonna 1999 SVT sai myös hallitukselta luvan lähettää satelliitin kautta. Kaapelin ja satelliitin kautta lähetetyt digitaaliset lähetykset tavoittivatkin 100 000 kotitaloutta. Digitaalisen tekniikan läpimurtoa saatiin odottaa, kunnes analoginen verkko asteittain suljettiin vuosien 2005–2008 välillä, ja Ruotsi siirtyi digiaikaan.⁴⁴⁴

Hallitus ei tehnyt merkittäviä muutoksia SVT:n ohjelmatarjonnan ehtoihin toimilupakaudella 1997–2001. Ehtoja pohti jälleen parlamentaarinen valmisteluryhmä. Ennen sen työskentelyn alkua kulttuuriministeriö julkaisi vuonna 1994 oman muistionsa julkisesta palvelusta. Se oli tarkoitettu stimuloimaan keskustelua julkisen palvelun yhtiöistä, niiden tarpeesta ja tehtävistä uuden toimilupakauden edellä. Siinä mm. herätettiin kysymys, tarvitsiko valtion ottaa vastuuta julkisesta palvelusta ja todettiin, että tarvetta saattoi olla kolmella alalla: maantieteellisen katteen takaamiseksi, erityisten yleisöryhmien huomioimisessa ja tietyyntyyppisten ohjelmien, mm. kansansivistysohjelmien lähettämisessä. Vuonna 1995 julkaistussa selvityksessä Kulttuuripolitiikan suunta korostettiin, että vahva julkisen palvelun toiminta oli yhteiskunnan intresseissä. Se takasi laadukkaan, monipuolisen tarjonnan, josta myös kulttuurielämä hyötyi. Selvityksessä peräänkuulutettiin voimakasta yhteiskunnallista vastuunottoa julkisen palvelun säilyttämiseksi ja kehittämiseksi. Hallituksen esityksessä toimilupakaudelle 1997–2001 korostettiin julkisen palvelun yhtiöiden kulttuurivastuuta. Sitä pitäisi laajentaa ja syventää, yhtiöiden pitäisi lähettää enemmän laadukkaita, ruotsalaisia ohjelmia, lisätä yhteistyötä eri kulttuuri-instituutioiden kanssa ja tarjota

⁴⁴⁴ Sveriges Television – Årsredovisning 1997: 4, Sveriges Televisions Public service -uppföljning och Årsredovisning 1998, Sveriges Televisions Public service -uppföljning 1999: 10, SOU 2005:1, s. 62, Sveriges Television Public service -redovisning 2007: 29-30.

monikulttuurista yhteiskuntaa heijastavia ohjelmia. Siirtolais- ja vähemmistökielen osalta erityisasemaan nostettiin saamen- ja suomenkielen lisäksi Tornionlaakson suomi (meänkieli). Esityksessä muistutettiin suomen osalta, että hallitus oli tunnustanut suomen kielen erityisaseman Ruotsin yhteiskunnassa kirjelmässään 1994/95:1. Suomenkielisten erityisasemaa perusteltiin maiden välisillä historiallisilla siteillä ja ryhmän suuruudella. Tornionlaakson suomenkielisten katsottiin puolestaan edustavan alkuperäistä, kotimaista kansanosaa. Heidän identiteettinsä muovautui yhteydessä kieleen ja sen ja kulttuurin kehitykseen. Hallitus esitti, että Tornionlaakson suomi säilytettäisiin analogisessa alueellisessa ohjelmatarjonnassa. SR oli suunnitellut ohjelmien siirtämistä kokonaan suomenkieliseen, digitaaliseen radiokanavaan. Toimilupakauden sopimukseen kirjattiin, että julkisen palvelun yhtiöiden piti aiempaa suuremmassa määrin ottaa huomioon kielellisten ja etnisten vähemmistöjen tarpeet. Resurssien piti pysyä vähintään vuoden 1996 tasolla. Yhtiöt velvoitettiin lisäksi selventämään tilitystään valtiolle. Niiden pitäisi kirjoittaa joka vuosi raportit siitä, miten ne olivat tehtävänsä täyttäneet. Nämä nk. Public service –raportit lähetettäisiin Radio- ja televisio-ohjelmien tarkastuslautakunnan (entinen Radiolautakunta) tarkastettaviksi.⁴⁴⁵

5.7.1 Sisu-TV:stä Ekg:hen

Asta Lumikeron seuraajaksi suomenkielisen toimituksen toimituspäällikkönä valittiin Gunilla Ohls, joka tuli toimitukseen Suomesta ja FST:stä. Ohls aloitti toimituksessa elokuussa 1997. Hän tuli televisioyhtiöön, joka kävi läpi voimakasta teknisestä muutosta. Se vaikutti Ohlsin kaudella myös tuotantoprosesseihin, tuotannon organisoitiin, työnkuviin ja henkilökunnan määrään. Ohls käynnisti päällikkökautensa visio- ja päämäärätyöllä. Hän halusi selvittää, mitkä toimituksen tehtävät ja tavoitteet olivat. Uutisten tavoitteet hän koki mallikkaiksi, ja niiden toteutumista myös seurattiin. Ajankohtaisohjelma Sisu-TV:n tavoitteet olivat hänen mielestään sen sijaan ”aika lailla hakusessa”. Sisu-TV oli paljon kaikenlaista, ja Ohls halusi toimitukselle selkeämmän ajankohtaisohjelman, jossa olisi terävämpi kärki.⁴⁴⁶ Sisu-TV:n vakituinen tuottaja Marja Huotari oli äitiyslomalla, ja ohjelmaa tuottivat sillä aikaa Päivi Tompuri ja Kai Jaskari. Hekin kokivat ohjelman muodon ongelmallisena. Sisu-TV sisälsi sekä

⁴⁴⁵ Ds. 1994:76, s. 3, 13-15, SOU 1995: 84, s. 280, Prop. 1995/96: 161, s. 63-65, Bet. 1995/96: KrU12, s. 22, SOU 2005:1, s. 61-62.

⁴⁴⁶ Gunilla Ohlsin haastattelu 14.9.2010.

studiohaastatteluja että nauhoitettuja juttuja. 60% lähetetystä materiaalista ostettiin Suomesta, ja lopputulos oli usein silppuinen. Ohjelman dramaturgiassa oli ongelmia. Kuten Kai Jaskari ihmetteli sanomalehtiartikkelissa vuonna 1998: ”Jos studiohaastatteluun on varattu kolme minuuttia ja studiovieraana Estonian uhri, mitä siinä ehtii puhua?” Ohjelman muoto oli jäykkä, ja Zetorin inspiroima studioilme tuntui kiusalliselta, ja siitä tuli rasite. Tekijät kokivat, että ohjelma oli vanhanaikainen.⁴⁴⁷

Sisu-TV:n tilalle luotiin ajankohtaisohjelma Ekg. Ohjelman pilotti tehtiin joulukuussa, ja Ohls tiedotti ruotsalaisessa johtoryhmässä, että toimitus lakkauttaisi Sisu-TV:n pilotin tuloksista riippumatta. Ekg:n alaotsikkona oli ”sydämenlyöntejä suomeksi”. Muoto-ongelma ratkaistiin siten, että neljästä Ekg:stä kolme sisältäisi pelkästään nauhoitettuja juontoja ja juttuja ja neljäs olisi studiohaastattelu. Jaskari oli vastuussa reportaasiohjelmista. Hän ideoi aiheet yhdessä toimituksen kanssa, päätti mitkä ideat toteutetaan, teki juttuihin ohjelman yhteen sitovat juonnot ja osallistui juttujen tuotantoon. Reportaasi-Ekg sisältäisi kolme juttua. Ekg-tiimiin liitettiin tuottajan ja toimittajien lisäksi kuvaohjaaja, jonka tehtäviin kuului kuvakerronnan ideointi, yhtenäistäminen ja seuraaminen. Ekg:n kuvakieltä kiitettiin sekä talon sisällä että ulkopuolella. Tompuri oli vastuussa studio-ohjelmista. Hänen vastuullaan oli miettiä sopivat haastateltavat, suunnitella haastattelujen sisältö ja hoitaa studiohaastattelut. Hän halusi studio-Ekg:hen ruotsinsuomalaisia tekojen miehiä ja naisia. Haastateltavat hän pyrki valitsemaan eri elämänalueilta: politiikasta, kulttuurista, tieteestä. Ruotsinsuomalaisuutta haluttiin näyttää monelta kantilta. Ensimmäinen studiovieras oli Kiirunan vahva mies, kunnanneuvos Lars Törnman. Ekg:n erona Sisu-TV:hen oli myös vakituiset tekijät. Toimittajat jaettiin siis Ekg:n ja Uutisten välillä, kun aiemmin kaikki olivat tehneet kaikkea. Vakituiset tekijät toivat ohjelmaan yhtenäisyyttä. Työntekijöiden keskuudessa jako aiheutti kuitenkin pettymyksiä. Kaikki eivät päässeet haluamiinsa tehtäviin. Osa sai olla mukana, osa ei, ja muutokset henkilöityivät.⁴⁴⁸

Ekg:n tarkastelu- ja aihealueina olivat ruotsinsuomalaisuus, ruotsalainen yhteiskunta, Suomi ja Itämeri. Fokusta haluttiin kuitenkin siirtää ruotsinsuomalaisuudesta

⁴⁴⁷ Päivi Tompurin haastattelu 20.12.2010, Kai Jaskarin haastattelu 12.11.2010, RS, 26.2.1998, s. 1.

⁴⁴⁸ Christina Hagrenin muistiinpanot ”SVT NYHETER OCH SPORT, Ledningsgruppen mändagen den 3 november 1997 kl 13.15-15.30”, Kansio NOS LEDN. 97 GO, RS 26.2.1998, s. 1 ja 10. GP 1998-02-06, s. 52, haettu Mediarkivetista 19.1.2010, Kai Jaskarin haastattelu 12.11.2010, Päivi Tompurin haastattelu 20.12.2010, Gunilla Ohlsin haastattelu 14.9.2010.

yleisempiin aiheisiin, joiden tekijät ajattelivat kiinnostavan yleisöä enemmän. Ohjelman erikoisuutena olivat Ruotsin ja Suomen väliset vertailut yhteiskunnallisista kysymyksistä ja kulttuurieroista. Sillanrakentajan roolia yhtäältä Ruotsin ja Suomen, toisaalta ruotsinsuomalaisten ja ruotsalaisten välillä korostettiin. Ensimmäinen reportaasi-Ekg sisälsi ruotsinsuomalaisen AIDS-sairaana naisen haastattelun, jutun suomalaisten kiroilutavoista ja hiihtäjälegendojen Juha Miedon ja Thomas Wassbergin tapaamisen, jossa näitä kilpailutettiin mini-golfissa, keilauksessa ja uinnissa. Ekg:n sisältöä arvosteltiin kevyeksi, ja tekijät saivat sisäistä kritiikkiä. Kanavapäällikkö Ingvar Bengtsson oli sitä mieltä, että Ekg oli liian populistinen. Populistia juonteita ehkä olikin, tekijät kävivät mm. haastattelemassa Åmselen kolmoismurhaajaa, Juha Valjakkalaa suomalaisessa vankilassa. Juttua ei kuitenkaan koskaan lähetetty. SVT:n juristit pitivät sitä arveluttavana, ja Ohls päätti hyllyttää jutun. Jaskari lopetti Ekg:n tuottajana yhden ohjelmakauden jälkeen ja palasi Uutisiin. Hänen tilalleen tuottajaksi valittiin Olli Hörkkö. Syksyn 1998 aiheita olivat mm. Suomeen keinohedelmöitettäväksi matkustavat ruotsalaisparit, Riddarfjärdenillä seilaava saunalautta, kissojen psykologia, Jari Sillapää ja nettiseksi. Valtiopäivävaaleihin liittyen pohdittiin oman ruotsinsuomalaisen puolueen tarvetta ja poliitikkojen ruotsinsuomalaisille tekemiä lupauksia. Äitiyslomaltaan palannut Marja Huotari riiteli tuottajan paikasta. Hän väitti Asta Lumikeron luvanneen hänelle, että hän saisi palata tuottajan tehtäviin. Kun tuottajan paikkaa ei irronnut, hän irtisanoi itsensä syyskuussa 1998, ja hänelle maksettiin erorahat. Virka täytettäisiin vasta tammikuun alusta 1999 lähtien, sillä toimituksen budjetti ei kestänyt sekä erorahojen että sijaisen palkan maksamista. Toimitus suostui alimiehitykseen syksyn aikana.⁴⁴⁹

5.7.2 SVT24, Mälarkanava ja Uutiset

Maaliskuussa 1999 käynnistettyä ympärivuorokautista SVT24 kanavaa valmisteltiin talossa toista vuotta. Gunilla Ohls oli joulukuussa 1997 yhteyksissä kanavapäällikkö Ingvar Bengtssonin kanssa Uutisten mahdollisuudesta olla mukana uutiskanavan tarjonnassa. Toimitus itse halusi mukaan. Ensisijaisena tavoitteena oli päivittäinen uutislähetys – toisin sanoen Uutiset myös lauantaisin ja sunnuntaisin. Arkilähetykset

⁴⁴⁹ Kai Jaskarin haastattelu 12.11.2010, RS, 26.2.1998, s. 1 ja 10, GP 1998-02-06, s. 52, haettu Mediarkivetista 19.1.2010. Olli Hörkön muistiinpanot ”EKG-juttuja vireillä juuri nyt” 12.8.1998, Gunilla Ohlsin muistiinpanot ”Anteckningar från redaktionsmöte 98-08-26 kl. 11.15” ja ”Anteckningar från redaktionsmöte 98-11-04, klo 11.15”, Kansio Redaktionsmöten Finska, aug 98->.

haluttiin pidentää 10-minuuttisiksi, viikonloppulähetykset olisivat 5-minuuttiset. Lähetykset haluttiin sekä SVT2:een että SVT24:een. Toimituksessa oltiin sitä mieltä, että Uutisia ei voisi ”uusua” SVT24:n kanavalla, vaan ne pitäisi lähettää suorina. Toiveissa oli myöhäisempi lähetysaika, klo 19.00. Lisäksi toimitus halusi lyhyen uutislähetysten joko lounasaikaan, iltapäivään tai myöhäisiltaan. Ohlsin mukaan lähetysajan lisäämistä oli vaikea kuvitella olemassa olevilla resursseilla, mutta toimitus oli kiinnostunut kuulemaan, miten esimerkiksi Rapport ja TV-nytt aikoivat toteuttaa lisääntyneen lähetysvastuunsa. SVT:ssä toiveisiin suhtauduttiin kylmästi. Ohls muistaa käyneensä kiivaitakin keskusteluja Uutisten ja Ekg:n osallistumisesta SVT24:n tarjontaan ruotsalaisten päälliköidensä kanssa. Ruotsalaiset kuitenkin uskoivat kanavaan ja sen läpilyöntiin. Ohjelmatarjontaan ei haluttu mitään, mikä ei houkuttelisi tarpeeksi katsojia. Siksi suomenkielisten ohjelmien lisäämistä tarjontaan vastustettiin, eikä Uutisia ja Ekg:tä otettu mukaan uutiskanavalle.⁴⁵⁰

Keväällä 1999 Gunilla Ohls selvitti toimituksen mahdollisuuksia osallistua uuden alueellisen digikanavan, Mälarkanavan ja tekti-tv:n toimintaan. Ohlsin mielestä digitaalinen kehitys ja uudet jakelukanavat tarjosivat mahdollisuuksia kehittää myös SVT:n suomenkielistä tarjontaa. Hän halusi useampia uutislähetyskanavia ja listasi vaihtoehdot halvimmasta kalliimpaan: Ilta-Uutiset myöhäisillalla, Päivä-Uutiset lounasaikaan, Aamu-Uutiset ja Viikonloppu-Uutiset. Näistä toimitus olisi itse mieluiten panostanut Ilta-Uutisiin ja Viikonloppu-Uutisiin. Ohls huomautti, että Mälarkanavan lähetyalueella asui noin 240 000 katsojaa, jotka olivat itse tai joiden vanhemmat olivat syntyneet Suomessa. Se merkitsi noin puolta kohderyhmästä, ja siksi Mälarkanava tarjosi hyvän mahdollisuuden laajentaa SVT:n suomenkielistä ohjelmatarjontaa. Se olisi myös suuri potentiaalinen katsojaryhmä kanavalle, ja sitä voitaisiin käyttää hyödyksi kanavan markkinoinnissa. Ohlsin mielestä kanava voisi lähettää Uutiset kokonaisuudessaan, tai käyttää Uutisten yksittäisiä juttuja, Ekg:n kokonaisuudessaan, tai Ekg:n yksittäisiä juttuja ja lastenohjelmia. Uutisiin voisi kehittää paikallisen sääennusteen ja Mälarinlaaksoon palkata suomenkielinen aluetoimittaja. Luonnollinen yhteistyökumppani ohjelmien kehittämisessä, tekniikassa, kuvaus- ja leikkausresursseissa ja henkilökunnan koulutuksessa olisi Tukholman alueuutiset ABC. Ohls katsoi myös, että Mälarkanavalle voisi kehittää suomenkielistä teksti-tv-

⁴⁵⁰ Gunilla Ohlsin sähköposti ”Nyhetskanalen/finska red.” 97-12-03 Ingvar Bengtssonille, paperikopio. Gunilla Ohlsin haastattelu 14.9.2010.

tarjontaa.⁴⁵¹ Nämäkään suunnitelmat eivät koskaan toteutuneet. Uutisten lähetys piteni kuitenkin seitsemästä kahdeksan minuuttiseksi vuonna 1998 ja kahdeksasta yhdeksän minuuttiseksi vuonna 2001.⁴⁵²

5.7.3. Ensimmäisten joukossa digitaaliseen lähetys- ja leikkaustekniikkaan

Kaikki SVT:n uutistoimitukset siirtyivät digitaaliseen lähetys- ja leikkaustekniikkaan vähitellen vuodesta 1999 lähtien. Lopullisesti siirtymä tapahtui syksyllä 2001. Uutiset ja Kulttuuriuutiset olivat ensimmäiset toimitukset, joissa digitaalista lähetystekniikkaa alettiin kokeilla. Ohlsin mielestä pienet toimitukset soveltuivat hyvin uusien asioiden kokeiluun. Uutisten silloinen ohjaaja, Timo Ylikyyny (nyk. Alexander Milrin) kritisoi, että uuteen lähetystekniikkaan ei koulutettu. Se vain otettiin käyttöön. Siirtymäkaudella ohjaamoissa käytettiin digitaalista ja analogista tekniikkaa rinnakkain. Tavoitteena oli digitalisoida mahdollisimman paljon lähetyksestä ja ajaa jutut tietokoneelta. Mukana oli kuitenkin varalta myös analogiset nauhat. Ylikyynyn mukaan digitaalitekniikka ei alussa aiheuttanut suuria muutoksia ohjaamon työskentelyyn, mutta se toi epävarmuutta tuotantoon. Hän muistaa, kuinka ruutuun ilmestyi suorassa lähetyksessä outoa kuvamateriaalia. Lähteeksi osoittautui ruotsalaisen Rapportin kuvaussihteeri, joka oli harjoittelemassa uutta tekniikkaa samaan aikaan toisessa ohjaamossa. Vuoteen 2001 mennessä digitaalinen tekniikka merkitsi myös työnkuvien muuttumista: ohjaamon henkilökunta väheni ja kuvaussihteerien ammattikunta hävisi kokonaan. Kolme suomenkielistä ohjaajaa lähti yhtiöstä erorahojen turvin. Ohjaajista alettiin puhua lähetystuottajina, ja he, toimitussihteerit ja toimittajat jakoivat kuvaussihteerien tehtävät keskenään. Lähetystuottajien virat siirrettiin yksittäisistä toimituksista lähetystuottajien ryhmään, ja he alkoivat työskennellä useammassa lähetyksissä.⁴⁵³

⁴⁵¹ Gunilla Ohlsin muistio ”Finskspråkiga redaktionen och Mälarkanalen och SVT-Text”, 990503, Ohlsin sähköposti ”Finska tankar om Mälarkanalen” 99-06-15 Ewa Lundinille ja Leif Ahlqvistille, paperikopio, Ohlsin sähköposti ”Finska och Mälarkanalen” 99-06-28 Bengt Sundelinille, paperikopio.

⁴⁵² Gunilla Ohlsin 98-10-22 lähettämä sähköposti ”8 min.” toimitukselle, paperikopio, Kansio Redaktionsmöten finska aug 98->.

⁴⁵³ Alexander Milrinin haastattelu 22.2.2011, Gunilla Ohls 14.9.2010, Kaisa Unander 5.3.2011, Anna Tainio 7.3.2011, projektiohjeet ”Direktiv till projektet DigiNoS”, 25 januari 1999, Stygruppen, Kansio NoS Ledningsgrupp 1999, Marcus Ranuan sähköposti ”Förslag till skrivning Aktuellt/Uutiset förstudie DIGI-Nos”, 99-05-25 Madeleine Genille, Stig Fredrikssonille, Gunilla Ohlsille, Eva Hamiltonille, Anna Wästbergille ja Per Einarssonille, paperikopio.

SVT kehitti oman digitaalisen kuva-arkistonsa, Metan, joka lisäsi kuvamateriaalin saatavuutta eri lähteistä. Ohjaajat ja kuvaussihteerit olivat aiemmin juosseet lainaamassa esimerkiksi ulkomaankuvavaihtojen materiaalia Aktuellista, mutta ulkomaanmateriaali digitalisoitiin nyt tietokoneelle, ja sen pystyi poimimaan sieltä oman työpöydän ääressä. Kaikki SVT:n uutistoimitukset ja aluetoimitukset alkoivat käyttää Metaa, ja kaikkien materiaali tuli näin kaikkien saataville eri puolilla maata. Aluksi materiaalia pimitettiin, mutta 2000-luvun aikana SVT työskenteli aktiivisesti avoimuuden ja materiaalin jakamisen lisäämiseksi. Suomenkieliseen toimitukseen asennettiin myös digitaalinen leikkausyksikkö, Avid Newscutter. Sen myötä ohjaaja alkoi leikata sähkökuvituksia, ja kuvitetujen sähköiden määrä lähetyksissä kasvoi.⁴⁵⁴ Digitaalinen leikkaustekniikka merkitsi päivittäisessä työssä samantyyppistä muutosta kuin kirjoituskoneiden käytöstä tietokoneisiin siirtyminen. Analogisena aikana jutut kuvitettiin siten, että leikkaaja kopioi beta-nauhan raakamateriaalista sopivan kuvaleikkauksen ns. master-nauhalle. Juttujen kuvien järjestystä ei voinut jälkikäteen vaihtaa. Yksittäisen kuvan saattoi periaatteessa korvata uudella kuvalla, mikäli tilalle oli juuri samanpituisen. Jokainen uusi kopiointi kuitenkin heikensi lopputuloksen laatua. Se merkitsi, että analogisena aikana sekä toimittajan että leikkaajan piti alusta lähtien tietää, millaista kokonaisuutta oltiin tekemässä. Muutoksia oli vaikea tehdä jälkikäteen. Digitaalinen tekniikka mullisti leikkausprosessin. Nauhat digitalisoitiin tietokoneelle ja leikattiin koneessa, jossa kuvien, spiikkien ja haastattelujen järjestystä saattoi muuttaa miten vain, kuinka monta kertaa tahansa, ilman että kuvanlaatu kärsi. Syyskuussa 2001 SVT:n uutistoimitukset siirtyivät kokonaan digitaaliseen tuotantoon⁴⁵⁵. Samalla ne jättivät vanhat studiosa ja muuttivat uudelle, yhteiselle ”leikkipaikalle”, spelplatsenille. Yhteiseen studioon rakennettiin kaikille uutistoimituksille omat lähetyspaikat. Samalla studion ilmettä kohotettiin ja lähetyksen grafiikkaa uusittiin. Ohlsin mukaan tuntui juhlalliselta, kun Uutiset otettiin mukaan uudistukseen ja sai näyttävän uutislähetyksen, kuten kaikki muutkin. Yhteiseen studioon siirtyminen merkitsi, että tuotantohenkilökuntaa voitiin vähentää entisestään. Samat teknikot ajoivat nyt ulos useita eri lähetyksiä. Vuosien 1999–2001 aikana myös studiotyöskentelyä virtaviivaistettiin. Uutisten kameramiehet, studiomiehet ja prompteristit poistettiin. Kamerat asetettiin paikalleen ja kuvat valittiin ennen lähetyksen alkua. Lähetyksen aikana lähetystuottaja ohjasi niitä kaukosäätimellä

⁴⁵⁴ Alexander Milrinin haastattelu 22.2.2011, Gunilla Ohls 14.9.2010, Kaisa Unander 5.3.2011, Anna Tainio 7.3.2011.

⁴⁵⁵ Sveriges Television AB, Årsredovisning 2001: 5.

ohjaamosta. Käytännössä kahta kameraa käyttävien Uutisten ei katsottu tarvitsevan myöskään studiomiehiä. Lähetystuottaja antoi ohjeet kameroista ennen lähetystä ja juttujen aikana. Juontaja-tuottaja jäi studioon yksin ja hoiti lukulaitteen pyörittämisen jalkapolkimen avulla itse.⁴⁵⁶

Myös Ekg siirtyi käyttämään digitaalista leikkaustekniikkaa vuonna 2001, ja samalla sen lähetysaika pidennettiin 15 minuutista puoleen tuntiin. Digitaalisen tekniikan ajateltiin nopeuttavan tuotantoprosessia niin paljon, että toimitus voisi tehdä samoilla resursseilla puolet enemmän ohjelmaa.⁴⁵⁷ Studio-ohjelmista oli tähän mennessä luovuttu kokonaan. Jutut pitenivät ja ensimmäinen puolen tunnin pituinen Ekg tehtiin heti keväällä 2001. Se kertoi koehedelmöityksistä. Göteborgilainen pariskunta matkusti hedelmöityshoitoihin Suomeen, missä munasolujen luovutus oli sallittua. Pariskunnan vaimon sisar oli luovuttajana. Tekniikka ei ollut sallittua Ruotsissa.

5.7.4 Ruotsalaiset yhteiseen uutisdeskiin

Toimitusjohtaja Marie Curman sai kesäkuussa 1999 tehtäväkseen valmistella SVT:n valtakunnallisten uutislähetysten uudelleenorganisoinnin. Tavoitteena oli lisätä organisaation iskukykyä, parantaa palvelua, luoda edellytyksiä uusille työ- ja tuotantomuodoille sekä pitää kustannustaso kurissa. Taustalla oli digitaaliseen tuotantotekniikkaan siirtyminen. Curmanin työn tuloksena SVT:n Rapport- ja Aktuellt-toimitusten resurssit käytännössä yhdistettiin lähes kokonaan vuonna 2000. Suurin osa toimittajista siirrettiin uutisdeskin alaisuuteen. Deskillä ei ollut lähetysvastuuta, mutta se hoiti toimitusten yhteisen suunnittelun ja uutisseurannan. Se järjesti toimituksellisen henkilökunnan käytön ja yhdisti erityisosaamista, kuten kotimaan-, ulkomaan- ja taloustoimittajat. Järjestelyn seurauksena toimittajia, kuvaajia ja leikkaajia tarvittiin entistä vähemmän uutisten perusseurantaan. Suuri osa Rapportin ja Aktuelltin seurannasta siis yhdistettiin. Vapautuvat resurssit käytettiin syventämiseen, omien uutisten etsintään ja toimitusten profiloimiseen. Rapport ja Aktuellt profiloitaisiin uutisankkureilla ja kommentaattoreilla. Samalla todettiin 335 työntekijän ylijäämä. Yhtiö käynnisti projektin ”Företaget i förändring – personal”. Sen puitteissa tarjottiin mm.

⁴⁵⁶ Alexander Milrinin haastattelu 22.2.2011, Gunilla Ohls 14.9.2010, Kaisa Unander 5.3.2011, Anna Tainio 7.3.2011, Sveriges Television AB, Årsredovisning 2001: 5.

⁴⁵⁷ Gunilla Ohlsin haastattelu 14.9.2010.

vapaaehtoisia erorahoja ja eläkejärjestelyjä. 450 työntekijää otti yhteyttä projektiin ja lähes 200 valitsi lähteä yrityksestä eri tukimuotojen avulla: 87 otti sopimuseläkkeen, 97 erorahat ja 13 muun ratkaisun.⁴⁵⁸

5.7.5 Yleisötutkimus: Suomenkielinen radio ja televisio Ruotsissa

Uutisten ja muiden suomenkielisten ohjelmien katselua kohderyhmässä tutkittiin syksyllä 1997 ja 1998. Kohderyhmän tärkein uutis- ja tiedonlähde olivat ruotsalaiset sanomalehdet (30%), ruotsalaiset televisiuutiset ja -ohjelmat (28%) ja ruotsalaiset radiouutiset ja -ohjelmat (19%). Ruotsin television suomenkieliset uutiset valitsi mieluisimmaksi uutislähteekseen vain seitsemän prosenttia kohderyhmästä, Suomen television uutiset ja ohjelmat kuusi prosenttia ja radion suomenkieliset uutiset viisi prosenttia.⁴⁵⁹ SVT:n Uutisia katsoi kuitenkin 58 prosenttia kohderyhmästä. Noin neljäsosa katsoi viikoittain ja kolmasosa joskus. Viidesosa katsoi myös Sisu-TV:tä, mutta puolet ei katsonut Sisua koskaan ja viidesosa ei vastannut kysymykseen. Perjantain ja lauantain katselussa ei ollut merkittäviä eroja. Niistä jotka katsoivat television suomenkielisiä ohjelmia, 73 prosenttia oli erittäin tyytyväisiä tai tyytyväisiä ohjelmiin, 23 prosenttia ei ollut yhtään tyytyväisiä. Tärkeintä lähetyksissä oli, että ne sisälsivät tietoa Suomesta (58%), että niissä sai kuunnella suomea (55%) ja suomenkielisestä musiikista ja viihteestä nauttiminen (48%). 34 prosenttia piti tärkeänä saada tietoa Ruotsin yhteiskunnassa ja 33 prosenttia ruotsinsuomalaisista ja heidän kulttuuristaan.⁴⁶⁰ Kaikista ahkerimmin ohjelmia katsoivat 55-79-vuotiaat. Katselu väheni melko tasaisesti ikäryhmittäin sen mukaan, kun ne nuorentuivat.⁴⁶¹

Katselututkimus liittyi Ruotsin radion päätökseen kokonaan suomenkielisen radiokanavan luomisesta kesällä 1997. Kanava käyttäisi digitaalista lähetystekniikkaa ja lähetysten vastaanotto edellyttäisi kuulijoilta nk. DAB-radion (Digital Audio Broadcasting) hankkimista. Lähetykset uudella P7-kanavalla alkaisivat 1. tammikuuta 1998.⁴⁶² Siihen liittyen Ruotsin radio teetätti yleisötutkimuksen, johon television

⁴⁵⁸ Sveriges Televisions Årsredovisning 1999: 4-5, Sveriges Televisions Public service -uppföljning 2000: 26-27.

⁴⁵⁹ Publikundersökning inför P7, s. 11. AE Konsult 97-12-30.

⁴⁶⁰ Publikundersökning inför P7, s. 15-19. AE Konsult 97-12-30. Publikundersökning. Finsk radio & TV i Sverige, December 1997, AE Konsult.

⁴⁶¹ Publikundersökning. Finsk radio & TV i Sverige, December 1997: F16 ja F17, AE Konsult.

⁴⁶² RS, 26.6.1997, s.1.

suomenkielinen toimitus sai mukaan neljä kysymystä. Tutkimuksen toteutti Tilastokeskus (SCB). Otantaan kuului yhteensä 1500 henkilöä, joista kolmasosa oli 15-24-vuotiaita, kolmasosa 25-34-vuotiaita ja kolmasosa 35-79-vuotiaita. Otanta tehtiin niin, että se edustaisi 244 000 Suomessa syntynyttä ja Suomessa syntyneiden vanhempien lasta, jotka asuivat Ruotsissa. He vastasivat postitse lähetettyyn kyselyyn, josta lähetettiin kaksi muistutusta. Vastausprosentti jäi 54:een. Puhelimitse tehty analyysi hävikistä osoitti, että kyselyyn vastanneiden ja vastaamattomien mielipiteet eivät poikenneet toisistaan erityisen voimakkaasti.⁴⁶³ Tutkimuksen ruotsinsuomalaisista 34 prosenttia oli opiskellut vähintään 13 vuotta ja 40 prosenttia vähintään 10 vuotta, 25 prosenttia oli opiskellut peruskoulua vastaavan ajan tai sitä vähemmän. Valtaosa, 80 prosenttia, koki puhuvansa suomea erittäin hyvin ja aika hyvin. Vielä suurempi osa, 96 prosenttia, koki puhuvansa ruotsia erittäin hyvin tai aika hyvin. 42 prosenttia käytti suomea päivittäin, kun ruotsia käytti päivittäin 93 prosenttia vastanneista.⁴⁶⁴

5.7.6 Konfliktit alkavat nostaa päätään

Hannu Laitinen lopetti uutispäällikkönä 31.12.1998. Hänen tilaltaan vt. uutispäällikkönä toimi tammi-, maaliskuun ajan Anita Karvonen ja huhti-, toukokuun Tiina Räisä. Räisä valittiin sen jälkeen vakituiseksi uutispäälliköksi.⁴⁶⁵ Tulin itse toimituksen palvelukseen tammikuussa 1999. Minut palkattiin tekemään kolmen viikon uutissijaisuus, jota jatkettiin eri osissa niin, että olin käytännössä työllistetty koko vuoden Uutisissa ja Ekg:ssä. Vakituisen viran sain vuoden sijaisuuksien jälkeen. Tästä lähtien en siis ole pelkästään suomenkielisen tv-toiminnan tarkastelija, vaan myös aktiivinen tekijä.

Laitisen eron taustalla olivat toimituksessa syntyneet konfliktit. Sekä Laitinen että Ohls henkilöivät konfliktin yhteen toimittaja-toimitussihteriin, ja he olivat keskenään eri mieltä siitä, kuinka toimittajaa käsiteltäisiin. Tämä lähti kerran syksyn 1998 aikana suutuspäissään toimitussihterivuorosta kesken päivän ja vaaransi Laitisen mielestä näin lähetyksen. Laitinen vaati toimitussihterille seurauksia. Hänen mielestään tämän käytös olisi voinut johtaa jopa erottamiseen. Ohls ei siihen ollut valmis, ja Laitinen ja Ohls ottivat asiasta yhteen. Ohlsin mielestä koko konfliktista on syksyllä 2010 edelleen

⁴⁶³ Publikundersökning inför P7, s.1. AE Konsult 97-12-30.

⁴⁶⁴ Publikundersökning inför P7, s.3-5. AE Konsult 97-12-30.

⁴⁶⁵ Gunilla Ohlsin muistiinpanot”Extra redaktionsmöte 98-12-98/finska, 98-12-17, Päivi Tompurin ”Kokousmuistiinpanot”, 99-01-22, Kansio Redaktionsmöten finska aug 98->.

vaikea puhua, koska se keskittyi yhteen henkilöön. Hän myöntää, että se vaikutti koko toimituksen työilmapiiriin. Itse huomasin pian aloittamiseni jälkeen, että toimitus oli jakautunut vahvasti kahtia. Osa työntekijöistä kannatti toimittaja-toimitussihteeriä, jota päälliköt pitivät konfliktien lähteenä, osa vastusti häntä. Konflikti paheni vuoden aikana ja olin itsekin todistamassa toimittaja-toimitussihteerin raivonpurkauksia. Keväällä 2000 toimitukseen otettiin SVT:n henkilöstöosaston suosittamat, ulkopuoliset konsultit käsittelemään tilannetta. Kierros johti siihen, toimittaja-toimitussihteeri siirrettiin töihin ruotsinkieliselle puolelle. Hän lopetti myöhemmin SVT:ssä kokonaan.⁴⁶⁶ Konflikti – tai sen vaikutukset – olivat kuitenkin levinneet laajemmalle kuin yhteen ihmiseen. Kolme haastateltavistani on kertonut kokeneensa toimituksessa työpaikkakiusaamista.

Laitisen eron myötä toimituksessa selkeytettiin uutispäällikön ja lähetyksen tuottajan välistä työnjakoa. Uutispäällikön vastuulle jäi Uutisten suunnittelu pitkällä ja lyhyellä aikavälillä, työvuorolistojen suunnittelu, sijaisten hankinta tarvittaessa sekä kuvausryhmien varaaminen aamuisin. Uutispäällikkö oli vastuussa päivän lähetyksen aiheiden valinnasta, toimittajien työhön lähettämisestä ja uutiskokouksen vetämisestä. Uutispäällikön tehtäväksi jäi lisäksi huolehtia jatkuvasta ohjelmakeskustelusta ja palautteesta. Tuottaja-juontajiksi haluttiin nimetä kaksi vuoroviikoin vaihtuvaa tuottajaa. Uutiskokouksen jälkeen vastuu lähetyksestä siirtyisi tuottajalle. Hän toimisi myös päivän työnjohtajana uutiskokouksen jälkeen. Työnkuvat astuivat voimaan 15.8.1999. Suurin muutos oli päivän työnjohdollisen tehtävän siirtäminen uutispäälliköltä tuottajalle.⁴⁶⁷

5.7.7 Ruotsinsuomalainen radio ja televisio palveluksessasi

Ruotsin radion ja television suomenkieliset toimitukset tekivät toisen yhteisen kuuntelija- ja katsojatutkimuksen syksyllä 1998. Sen otanta, tekotapa ja analysointitapa vastasivat vuotta aiemmin tehtyä tutkimusta. Suuri osa kysymyksistä vastasi toisiaan. Tutkimuksen mukaan SVT:n Uutisten katselu oli kasvanut kohderyhmässä hieman: 58 prosentista 63 prosenttiin. Lähes kolmasosa katsoi viikoittain (määrä noussut yhdeksän

⁴⁶⁶ Gunilla Ohlsin haastattelu 14.9.2010, Hannu Laitisen haastattelu 22.10.2010.

⁴⁶⁷ Päivi Tompurin ”Kokousmuistiinpanot” 99-01-20, Gunilla Ohlsin muistiinpanot 99-04-21 ”Anteckningar från redaktionsmötet den 15.4.”, Kansio Redaktionsmöten finska aug 98->, Muistio ”Förslag till organisation och arbetstider på Uutiset fr.o.m. 15.8.1999”.

prosenttiyksikköä), ja kolmasosa joskus (sama kuin edellisessä tutkimuksessa).⁴⁶⁸ Sisu-TV:n lähetyksajat perinyt Ekg oli perinyt myös Sisu-TV:n katsojamäärät. Perjantain katselu oli pysynyt yhtä suurena, mutta viikoittain tai usein katsovien määrä oli noussut. Lauantain katselu oli puolestaan laskenut.⁴⁶⁹

Katsojilta kysyttiin myös arvioita ohjelmien sisällöstä. Yli 40 prosenttia oli sitä mieltä, että Uutiset oli kiinnostava lähetys. Yli puolet ymmärsi Uutiset helposti ja yli kolmasosan mielestä ne oli hyvin tehty. Kielteisten arvioiden määrä oli pieni, mutta moni jätti vastaamatta tai ei tiennyt oikeaa vastausta kysymyksiin. Ekg:n kohdalla vastaamatta jätti tai vastauksia ei tiennyt noin kolme neljäsosaa. Annetut arviot olivat pääasiassa myönteisiä.⁴⁷⁰ Uutisten tärkein aihealue oli selvästi Suomen tapahtumat (yli 60%). Sitä seurasivat ruotsinsuomalaiset kysymykset (55%) ja ulkomaanuutiset (50%). Ruotsin politiikka ja yhteiskunta, urheilu ja kulttuuri olivat tärkeitä noin 40 prosentin mielestä, ja ne saivat eniten myös kielteisiä arvioita. Ruotsinsuomalaisten kysymysten tärkeyttä kysyttiin erikseen: ruotsinsuomalainen työelämä, suomen kielen asema Ruotsissa ja ruotsinsuomalaiset nuorisokysymykset olivat tärkeimpiä. Puolet kohderyhmästä piti niitä tärkeinä. Myös ruotsinsuomalainen vanhainhoito ja kulttuuri koettiin tärkeäksi. Kouluksymykset jäivät viimeiselle sijalle, mutta 40 prosenttia piti niitäkin tärkeinä. Vanhimmat katsojat olivat uskollisimpia, ja katsominen väheni melko tasaisesti, mitä nuoremmista katsojista oli kyse.⁴⁷¹

Ruotsin Radion suomenkielisiä ohjelmia kohderyhmästä kuunteli suunnilleen yhtä moni kuin edellisvuonna, 42 prosenttia. Yli puolet ei edelleenkään koskaan kuunnellut. Suomen televisiota katsoi 57 prosenttia.⁴⁷² Tutkittavilta kysyttiin tällä kertaa myös synnyinmaata ja Ruotsissa asumisaikaa. 37 prosenttia oli syntynyt Ruotsissa, ja 47 prosenttia asunut siellä pidempään kuin 20 vuotta. 10 prosenttia oli asunut Ruotsissa 10-

⁴⁶⁸ Sverigefinsk radio och TV i din tjänst. Vad tycker du? Vad önskar du? En undersökning av 1:a och 2:a generationens finländare bosatta i Sverige genomförd hösten 1998, Grundfrågorna: s. 42.

⁴⁶⁹ Sverigefinsk radio och TV i din tjänst. Vad tycker du? Vad önskar du? En undersökning av 1:a och 2:a generationens finländare bosatta i Sverige genomförd hösten 1998. Fördjupningar och korsanalyser. F21.

⁴⁷⁰ Sverigefinsk radio och TV i din tjänst. Vad tycker du? Vad önskar du? En undersökning av 1:a och 2:a generationens finländare bosatta i Sverige genomförd hösten 1998. Grundfrågorna 1-29 åldersindelad, s.15-18.

⁴⁷¹ Sverigefinsk radio och TV i din tjänst. Vad tycker du? Vad önskar du? En undersökning av 1:a och 2:a generationens finländare bosatta i Sverige genomförd hösten 1998. Fördjupningar och korsanalyser. F19 F20, F24.

⁴⁷² Sverigefinsk radio och TV i din tjänst. Vad tycker du? Vad önskar du? En undersökning av 1:a och 2:a generationens finländare bosatta i Sverige genomförd hösten 1998. Grundfrågorna 1-29 åldersindelad, s.4, 6.

20 vuotta, neljä prosenttia 5-10 vuotta ja 2 prosenttia vajaat viisi vuotta. Kielitaidon sijaan kysyttiin äidinkieltä. 54 prosenttia ilmoitti äidinkielekseen suomen, 24 prosenttia ruotsin ja 22 prosenttia ilmoitti äidinkielekseen suomen ja ruotsin.⁴⁷³

5.7.8 Lastenohjelmien uudistus

Ohls halusi uudistaa myös suomenkielisten toimituksen lastenohjelmat. Hän oli sitä mieltä, että ne olivat eläneet aikansa. Niitä oli tuotettu saman kaavan mukaan ja pienellä budjetilla kymmeniä vuosia. Tuottaja Hans-Åke Mathiasson alkoi lähestyä eläkeikää, mikä tarjosi myös käytännössä mahdollisuuden uudistaa ohjelmat. Lastenohjelmien tavoitteena oli, että ne tarjoaisivat ruotsinsuomalaisille lapsille välineitä osallistumiseen, eläytymiseen ja oman identiteetin kehittämiseen. 15 minuutin pituinen Juttu oli suunnattu aivan pienille lapsille, puolituntinen Moi Mukulat vähän isommille. Ohlsin mielestä kohderyhmän jako ohjelmien välillä ei kuitenkaan toiminut. Moi Mukuloiden kohderyhmää hän piti huonosti määriteltynä. Kummankin ohjelman kohderyhmä oli alle 10-vuotiaita. Lisäksi suurin osa Moi Mukuloista muodostui Suomen Yleisradiosta ostetuista ohjelmista ja siten niistä puuttui ankkurointi Ruotsiin. 90 prosenttia ohjelman sisällöstä koostui ostoista. YLE oli nostanut ohjelmien näyttöoikeuksien hintoja reilusti, ja lastenohjelmien budjetti oli ylittymässä. Syksyn 1998 aikana Ohls päätyi siihen, että Juttu korvattaisiin uudella lastenohjelmalla Kaappi. Se muuttui myöhemmin Karamelliksi. Kaapin ensimmäisissä suunnitelmissa Ohls kaavaili puolituntista ohjelmaa, joka suunnattaisiin alussa pikkulapsille, mutta ohjelman kuluessa aihevalinnat ja jutut ”kasvaisivat” vanhemmille lapsille. Juontajalle annettaisiin suuri rooli, ja ohjelma sisältäisi uutta lastenmusiikkia, sarjoja ja lyhytelokuvia. Tavoitteena oli esitellä uusia lastenohjelmien tekijöitä Suomesta ja laajentaa juttujen ostopohjaa. Jutun ja Moi Mukuloiden budjettien suuruus oli noin 1,6 miljoonaa kruunua. Ohls laski, että uuden ohjelman budjetti nousisi 2,2 miljoonaan. Suurin osa kustannusten lisäyksestä muodostuisi kuvaohjaajan ja kuvaussihteerin palkasta. Lastenohjelmat oli aiemmin tehty vain tuottajan ja juontajan voimin, mikä ei Ohlsin mielestä voinut jatkua. Lisäksi uudesta ohjelmasta koituisi kertakustannuksia, kuten vinjetti, grafiikka, lavasteet ja rekvisiitta. Moi Mukuloiden lakkauttaminen ja uuden nuoriso-ohjelman käynnistäminen maksaisi 1,2 miljoonaa kruunua eli lastenohjelmien budjetti nousisi kokonaisuudessaan

⁴⁷³ Sverigefinsk radio och TV i din tjänst. Vad tycker du? Vad önskar du? En undersökning av 1:a och 2:a generationens finländare bosatta i Sverige genomförd hösten 1998. Grundfrågorna: s. 1, 3-4.

1,8 miljoonaa. Ohls perusteli kustannusten nousua sillä, että vaikka lastenohjelmat muodostivat kolmasosan suomenkielisestä televisiotarjonnasta, niiden budjetti oli vastannut vain 13 prosenttia toimituksen kokonaisbudjetista. Niitä oli siis tehty minimaalisin kustannuksin.⁴⁷⁴

Toimittaja Liisa Tolonen ja leikkaaja Sanna Auramo ehdottivat Ohlsille myös nuorisohjelman perustamista. Sen työnimenä oli ensin MOI, sitten Ei saa peittää. Se korvasi lastenohjelman Moi Mukulat. Nuorille haluttiin tarjota foorumi, jossa he voisivat omilla ehdoillaan keskustella identiteetistä, kuuluvuudesta ja ulkopuolisuudesta. MOI:n ensisijainen kohderyhmä olisivat kaksikielisessä ympäristössä kasvavat 10–14-vuotiaat lapset ja nuoret, joille toimitus ei aiemmin ollut tarjonnut mitään ohjelmaa. Ohjelma suunnattaisiin suomen- ja ruotsinkielisille, mutta myös pelkästään ruotsinkielisille lapsille. Tarkoituksena oli herättää ruotsalaisten lasten uteliaisuus kaksikielisten kieli- ja kulttuuriympäristöön. Ohjelmalla olisi ajankohtainen leima, ja se olisi ankkuroitu ruotsalaiseen yhteiskuntaan. Suomea käsiteltäisiin vertailemalla maiden välisiä oloja ja järjestämällä kohtaamisia Suomessa ja Ruotsissa asuvien nuorten välillä. Ohjelmassa pyritäisiin luomaan suora kontakti nuoriin kilpailujen, osallistumisen ja internetin kautta. MOI olisi 15 minuuttia pitkä studio-ohjelma, jota vetäisi yksi nais- ja yksi miespuolinen juontaja. Sen muoto ja tempo olisi nopea, ja studio-osuuksien ja toimitettujen juttujen lisäksi se sisältäisi musiikkia, elokuvia, urheilua, jotka sidottaisiin yhteen teeman avulla. Tolonen ja Auramo halusivat kiinnittää huomiota ohjelman kuvakieleen ja tehdä siitä myös visuaalisesti kiinnostavan. Tammikuussa 1999 suunnitelmat lastenohjelmien uudistamisesta olivat niin pitkällä, että toimituksessa elettiin kuin rahat ohjelmaan olisivat olleet olemassa, vaikka niin ei käytännössä ollutkaan. Nuorisohjelma käynnistettäisiin syksyllä 1999, ja sitä vetäisi toimittaja Liisa Tolonen. Lähetysajaksi kaavailtiin perjantai-iltapäivää ennen Ekg:tä ja uusinta-ajaksi sunnuntaita ruotsalaisen nuorisohjelman Bullenin yhteydessä.⁴⁷⁵

⁴⁷⁴ Gunilla Ohlsin sähköposti ”Kvalitetspengar/barnprogram på finska”, 98-10-14 Hans Bonnevierille, Paperikopio, Ohlsin muistio ”De finska barnprogrammets framtid” 1998-12-04, Ohlsin kirje ”Barnprogram på finska i Sveriges Television” 1999-04-06 Sam Nilssonille ja Ingvar Bengtssonille.

⁴⁷⁵ Gunilla Ohlsin muistio ”MOI, ett nytt spännande ungdomsprogram på finska med start hösten 1999”, 14.1.1999, Päivi Tompurin ”Kokousmuistiinpanot”, 99-01-20, Gunilla Ohlsin muistiinpanot ”Anteckningar från redaktionsmötet den 15.4.” ja ”Minnesanteckningar från redaktionsmötet den 21.5.”, 99-05-21, Kansio Redaktionsmöten finska aug 98->.

Ohls ja kanavapäällikkö Ingvar Bengtsson kävivät keskusteluja lasten- ja nuoriso-ohjelmien rahoituksesta toimitusjohtaja Sam Nilssonin kanssa huhtikuussa 1999. Ohls käsitti tilanteen niin, että Nilsson oli suostunut myöntämään toimitukselle 1,75 miljoonaa kruunua lisää vuoden 2000 budjettiin ja 300 000 kruunua vuoden 1999 budjettiin suunnittelurahana. Uudet lasten- ja nuorten ohjelmat käynnistyisivät vuoden 2000 alusta.⁴⁷⁶ Rahaa ei kuitenkaan saatu, kuten oli kuviteltu. Tolonen ja Auramo kuulivat elokuussa Ohlsilta, että ohjelmaa ei voitaisi käynnistää. Toloselle tieto tuli täytenä yllätyksenä. Hän oli ymmärtänyt, että asia oli selvä, ja luuli aloittavansa työt nuoriso-ohjelman parissa lomilta palattuaan. Tolonen ja Auramo eivät haudanneet ajatusta ohjelmasta kokonaan, vaan yrittivät nostaa sitä esille uudestaan joulun jälkeen. He eivät koskaan päässeet keskustelemaan asiasta Ohlsin kanssa kunnolla. Kumpikin lopetti SVT:ssä vuonna 2000.⁴⁷⁷

Karamellin käynnistäminenkin venyi vuoteen 2001. Ohls värväsi projektinvetäjäksi Helena Härmän, joka oli aiemmin hoitanut toimituksen hallinnollisia töitä. Härmälle ei ole selvää, miksi ohjelman käynnistäminen venyi. Hän tuli itse mukaan projektiin loppukesästä 2000 ja laski silloin Karamellin budjettia Jutun ja Moi Mukuloiden budjetin pohjalta. Lähetysmääriä pitäisi karsia hyvän ohjelman tekemiseksi. Karamellia on tuotettu noin 40 puolen tunnin ohjelmaa vuodessa. Härmän mukaan ohjelma haki muotoaan ensimmäisen ja vielä toisenakin vuonna. Se oli juontajan vetämä studiotuotanto. Studion lavasteisiin haluttiin väriä, iloa, myönteisyyttä ja mielikuvituksellisuutta. Studio-osuuksissa lavasteita liikuteltiin ja hyödynnettiin, ja studiota kuvattiin käsikameralla. Karamellin iloisella ilmeellä haluttiin tehdä pesäeroa entisiin ohjelmiin. Hän halusi myös eroon sisällön liiasta pedagogisuudesta. Härmä halusi panostaa uuteen, suomalaiseen animaatioon ja osti ohjelmaan Risto Rappääjä -sarjan. Muut juttusarjat perittiin Hans-Åke Mathiassonilta. Karamelli sisälsi animaation lisäksi kaksi muuta juttua. Ohjelman studio-osuuksissa kerrottiin pieniä tarinoita, ja myös niissä ajateltiin draaman kaaria.⁴⁷⁸

Ensisijainen kohderyhmä olivat 3–10-vuotiaat ruotsinsuomalaiset lapset. Härmä myöntää, että kohderyhmä oli aivan liian laaja, eikä sitä määritelty tarpeeksi tarkkaan.

⁴⁷⁶ Gunilla Ohlsin kirje, ei otsikkoa, 1999-04-29 Sam Nilssonille.

⁴⁷⁷ Liisa Tolosen haastattelu 3.3.2011.

⁴⁷⁸ Helena Härmän haastattelu 21.2.2011

Tavoitteena oli antaa lapsille kielellisiä ja kulttuurisia virikkeitä. Kielellisin ja kuvallisin keinoin haluttiin myös välittää lapsille, että ohjelma oli tehty nimenomaan Ruotsissa, ruotsinsuomalaisten lasten parissa. Pyrkimyksenä oli tehdä omia juttuja Ruotsissa: olla lasten keskuudessa, kuvata siellä, missä he ovat tai ottaa heitä studioon mahdollisuuksien mukaan. Ensimmäisen vuoden aikana omatuotanto oli kuitenkin hyvin vähäistä.⁴⁷⁹

5.7.9 SVT:n johdon kriisi

SVT:n hallitus joutui keväällä 2001 toteamaan, että yhtiö oli johdollisessa kriisissä. SVT:n johdossa oli tuullut aina toimitusjohtaja Sam Nilssonin eläköitymisestä vuoden 1999 lopussa lähtien. Nilssonin seuraajaksi oli kaavailtu entistä SVT:läistä, entistä TV4:n ohjelmajohtajaa Lars Weissia. Syksyllä 1999 Weissin yhtiökaupoissa ilmeni kuitenkin epäselvyyksiä, ja hän ilmoitti itse luopuvansa toimitusjohtajan paikasta. Hän oli lopettanut TV4:ssä syksyllä 1997, solminut yhtiön kanssa salaisen konsulttisopimuksen ja siirtänyt siitä saamansa rahat uuteen yhtiöönsä. Tämän yhtiön hän myi sitten peiteyhtiöitä ostavalle taholle. Tavoitteena olisi ollut veronkierto. Lääninoikeus katsoikin Weissin yrittäneen vältellä veroja ja tuomitsi hänet kesäkuussa 2002 maksamaan 3,6 miljoonan kruunun jälkiveroihin. SVT:n hallitus päätti joulukuussa 1999 luoda toimitusjohtajan rinnalle ohjelmajohtajan tehtävän. Tarkoituksena oli vahvistaa ohjelmapoliittista ohjausta ja keskustelua yhtiössä. Virat täytettiin SVT:n sisältä. Toimitusjohtajaksi valittiin draamaosaston päällikkö Marie Curman ja ohjelmajohtajaksi yhteiskuntaosaston päällikkö Mikael Olsson. Olsson ei ehtinyt istua virassaan edes vuotta, ennen kuin hänen taloussotkunsu nousivat puheenaiheiksi. SVT erotti Olssonin joulukuussa 2000. Hän oli käyttänyt yhtiön luottokorttia henkilökohtaisiin ostoksiin. Hän ei myöskään ollut täyttänyt veroilmoituksiaan ajoissa ja oli siksi veroveloinen. Puoli vuotta myöhemmin oli toimitusjohtaja Marie Curmanin vuoro. SVT erotti Curmanin, koska hän omisti kilpailevan mediayrityksen MTG:n osakkeita. Hän ei ollut kertonut SVT:lle omistuksestaan. Uudeksi toimitusjohtajaksi valittiin kesäkuussa 2001 Christina Jutterström, joka oli aiemmin toiminut mm. Rapportin kotimaanosaston päällikkönä, sanomalehti Dagens Nyheterin ja iltalehti Expressenin päätoimittajana. Uudeksi

⁴⁷⁹ Helena Härmän haastattelu 21.2.2011.

ohjelmajohtajaksi valittiin marraskuussa 2001 suomenruotsalaisen digikanavan FST:n ohjelmajohtaja Leif Jakobsson, joka oli aiemmin työskennellyt myös SVT:ssä.⁴⁸⁰

5.7.10 Public service -raportit

Ruotsin televisio on hallituksen vaatimuksesta tehnyt nk. public service –raportteja vuosittain 1990-luvun loppupuolelta lähtien. Ensimmäinen raportti koostettiin vuonna 1997. Hallitus on vaatinut niitä vuodesta 1998. Tarkoituksena on konkreettisesti ja järjestelmällisesti mitata, miten yhtiö täyttää tehtävänsä. Professori Kent Asp on jakanut julkisen palvelun tehtävän kahteen: monimuotoisuuteen ja laatuun. Monimuotoisuuteen sisältyy vaatimus sekä informaation että viihteen tarjoamisesta, kotimaisen tuotannon ja identiteetin suosimisesta ulkomaisen sijaan, koko maan kattava ohjelmatuotanto ja ohjelmisto sekä ohjelmien monimuotoisuus. Laatuun sisältyy erityisiä vaatimuksia vastuun ottamisesta ruotsin kielen ja sen aseman kehittymisestä, vastuuta kulttuurikysymyksistä, johon sisältyy vastuu Ruotsin eri kulttuurien peilaamisesta, vastuu demokraattisten arvojen ylläpitämisestä ja vastuu erityisistä ryhmistä. Näihin ryhmiin lasketaan lapset ja nuoret, toimintarajoitteiset sekä kielelliset ja etniset ryhmät. Raporteissa seurataan mm., miten Ruotsin television lähetysaika, kustannukset ja tulot kehittyvät.⁴⁸¹

Raportit eivät ole täysin yhteismitallisia, ja niiden muoto vaihtelee jonkin verran vuodesta toiseen. Etnisten vähemmistöjen erityisasemaa tarkasteltiin ensimmäisissä kolmessa raportissa pääluvun ”Kulttuurivastuu” alla. Tarjonta muodostui pääosaltaan suomenkielisistä ohjelmista. Toiminnan perusta ja muoto kuvaillaan hyvin lyhyesti. Vuodesta 1999 SVT alkoi lähettää myös meänkielistä ohjelmaa. Meän kieli on suomen

⁴⁸⁰ Sveriges Televisions Årsredovisning 1999: 4, Sveriges Television AB, Årsredovisning 2001: 15, Aftonbladet 21.12.1999, <http://www.aftonbladet.se/nyheter/9912/21/wennman.html>, AB, 25.10.1999 <http://www.aftonbladet.se/nyheter/9910/25/weissnej.html>, AB, 20.6.2002 <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article79591.ab>, AB, 2.12.2000, <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article5219.ab>, svt.se, 2.12.2000, <http://svt.se/svt/jsp/Crosslink.jsp?d=58360&a=149716&printerfriendly=true>, svt.se, 22.5.2001 http://svt.se/2.58360/1.150015/utskriftsvanligt_format?printerfriendly=true, svt.se 27.6.2001, http://svt.se/2.10337/1.150260/christina_jutterstrom_-_ny_vd_pa_svt, svt.se, 12.11.2001, http://svt.se/2.10337/1.150305/leif_jakobsson_-_ny_programdirektor_pa_svt, kaikki artikkelit haettu 16.2.2011.

⁴⁸¹ Sveriges Television – Public service -uppföljning 1997:6, Mångfald och kvalitet. Public service-TV 1998-2006 – en utvärdering 2007: 18-22.

variantti, jota puhutaan Ruotsin Tornionlaaksossa. Vuonna 1999 lähetettiin kolme meänkielistä ohjelmaa.⁴⁸²

Taulukko 13: Valtakunnallisesti lähetetyt suomenkieliset ohjelmat

Lähetystunnit vuosittain ⁴⁸³	1996	1997	1998	1999	Muutos
Ensilähetykset ja uusinnat	112	108	102	107	-5
Omatuotanto/ yhteistuotanto	60	68	64	71	+11
Ostetut näyttöoikeudet	52	40	38	36	-16

Vaikka suomenkielisten lähetystuntien määrä oli aikajaksolla pääasiassa laskeva, lähetysajan muutoksia kommentoitiin vain vuoden 1998 Public service –raportissa. Siinä todettiin, että lähetysajan väheneminen – jota pidettiin pienenä – johtui Suomesta ostettujen ohjelmien vähenemisestä. Yleisradio oli voimakkaasti nostanut ohjelmien hintoja.⁴⁸⁴ Uusintojen määrä kokonaislähetysajasta oli aikajaksolla noin neljäsosa.

Vuosien 2000 ja 2001 Public service –raportteihin lisättiin alaluvut ”Ohjelmia erityisille kohderyhmille” pääluvun ”Monimuotoisuus, laajuus ja peilaus” alle. Lisäksi etnisille vähemmistöille suunnattuja ohjelmia käsiteltiin edelleen omina alalukuinaan SVT:n kulttuurivastuun alla. ”Ohjelmia erityisille kohderyhmille” alaluvuissa kuvailtiin lyhyesti, kuinka kohderyhmiin kuuluivat lapset ja nuoret, kielelliset vähemmistöt ja toimintarajoitteiset. Vuoden 2000 raportissa kerrottiin, että etnisten vähemmistöjen tarjonta oli laajentumassa ja Uutisten lähetysaika lisääntynyt. Myös 2001 raportin mukaan suomenkielinen tarjonta oli kasvanut, ja suurin osa kasvusta oli tapahtunut omatuotannossa. Lastenohjelmista vastasi nyt Karamelli. Saamenkieliset olivat saaneet oman, päivittäisen uutisohjelmansa.⁴⁸⁵

⁴⁸² Sveriges Television – Public service -uppföljning 1997:71, 1998:60, 1999:76.

⁴⁸³ Sveriges Television – Public service -uppföljning 1997:71, 1998:132: Tabell 7.4.1 Rikssända programverksamheten för etniska minoriteter. Förstasändningar och repriser, 1999:162: Tabell 7.4.2 Rikssända programverksamheten för etniska minoriteter. Förstasändningar och repriser.

⁴⁸⁴ Sveriges Televisions Public service -uppföljning 1998:60.

⁴⁸⁵ Sveriges Televisions Public service -uppföljning 2000:52, 67, 2001:31, 43.

Taulukko 14: Valtakunnallisesti lähetetyt suomenkieliset ohjelmat

Lähetystunnit vuosittain ⁴⁸⁶	1996	2000	2001	Muutos 1996-2001
Ensilähetykset ja uusinnat	112	107	116	+4
Omatuotanto/ yhteistuotanto	60	72	104	+44
Ostetut näyttöoikeudet	52	35	12	-40

Suurin osa muutoksesta selittyi uutisten pidentämisellä ensin seitsemästä kahdeksaan ja sitten yhdeksään minuuttiin sekä uusintojen lisääntymisellä. Kun uusinnat 1996–1999 muodostivat noin neljäsosan kokonaisajasta, oli niiden määrä yli kolmannes vuonna 2001. Ekg oli saanut nyt toisenkin uusinta-ajan, ja jokainen ohjelma näytettiin siis kolme kertaa viikon aikana.

5.8. Suomenkielisen toimituksen ohjelmat marginalisoidaan

Vuosien 1989–2001 välisenä aikana mediamaisema muuttui täysin. SVT:n monopoli murtui satelliitti- ja kaapelilähetysten käynnistymisen myötä, ja se joutui kohtaamaan aivan uudenlaisen kilpailutilanteen katsojista. Kanavien määrä ja lähetysten määrä nousi rajusti. SVT:n valtakunnallisten uutislähetysten määrä kaksinkertaistui ja alueuutisten määrä kolminkertaistui muutamassa vuodessa. Valtakunnallisia uutisia lähetettiin 640 tuntia vuonna 1992 ja 1390 tuntia vuonna 1995. Uutisia alettiin lähettää aamuisin, lounasaikaan, iltapäivällä ja myöhäisillalla.⁴⁸⁷ Suomenkielisten uutisten toiveisiin lähetysten lisäämisestä suhtauduttiin kuitenkin nuivasti. Uutisten lähetysaika piteni vuonna 1994 viidestä minuutista seitsemään minuuttiin ohjelmakaavion muutosten vuoksi. Ruotsinsuomalaisille tarjottiin näin vajaan 30 tuntia suomenkielisiä uutisia vuodessa, mikä vastasi noin kahta prosenttia ruotsinkielisestä tarjonnasta. Lähetysaika supistuikin käytännössä suhteessa ruotsinkieliseen uutistarjontaan. Ohlsin⁴⁸⁸ mielestä yksi arkipäivän lähetysaika ei tuntunut tyydyttävältä. Uutismaisema oli kehittymässä ympärivuorokautiseksi, hybridi-TV:tä kehitettiin, interaktiivisuutta lisättiin ja internetin

⁴⁸⁶ Sveriges Televisions Public service -uppföljning 2001, Bilaga 1: Tabeller med tabellförteckning, Tabell 7.4.2 Den rikssända programverksamheten för etniska minoriteter. Förstasändningar och reprisar.

⁴⁸⁷ Hela Sveriges Television, verksamhetsberättelse och årsredovisning 1995: 31.

⁴⁸⁸ Gunilla Ohlsin muistio ”Finskspråkiga redaktionen och Mälarkanalen och SVT-Text”, 990503.

tarjontaa kehitettiin, ja hänen mielestään myös suomenkielistä uutistarjontaa olisi pitänyt kehittää eri tasoilla. Uutisia ei kuitenkaan haluttu mukaan digitaalisille SVT24- ja Mälarkanaville. Omien internetsivujen käynnistäminenkin kangisteli, koska siihen ei saatu erillisiä määrärahoja. Kotisivut käynnistettiin syksyn 1998 ja kevään 1999 aikana, mutta ne olivat hyvin yksinkertaiset. Toimitussihteerit päivittivät sivulla muutaman päivän uutisotsikon. Uutisten katsojaluvut kehittyivät kuitenkin myönteisesti. Vuoden 1998 aikana Uutisia katsoi keskimäärin 3,5 prosenttia katsojista, mikä vastasi 292 000 henkilöä. Se oli 0,2 prosenttia edellisvuotta enemmän, vaikka SVT:n muiden uutislähetysten katsojaluvut olivat laskussa. Ne olivat menettäneet 0,5-1,5 prosenttia katsojistaan.⁴⁸⁹

⁴⁸⁹ Gunilla Ohlsin muistiinpanot ”Minneanteckningar från redaktionsmötet 98-08-19” ja ”Anteckningar från redaktionsmötet 98-98-26”, Päivi Tompurin ”Toimituskokousmuistiinpanot”, 99-02-21, Kansio Redaktionsmöten finska aug 98->.

6. UUSI OHJELMA LÄHES VUOSITTAIN

Ruotsin valtiopäivät tunnusti ruotsinsuomalaiset kansallisena vähemmistönä ja suomen kielen kansallisena vähemmistökielenä joulukuussa 1999. Uudet vähemmistölait astuivat voimaan aprillipäivänä 2000. Suomalaiset olivat kypsyneet 1960-luvun työvoimasiirtolaisista uusien sukupolvien myötä vähemmistöksi, joka halusi säilyttää kielensä ja kulttuurinsa. Puolitoista vuotta myöhemmin, syksyllä 2002 SVT päätti lakkauttaa suomenkielisen ajankohtaisohjelma Ekg:n. Päätös herätti vastalauseiden aallon, joka ulottui valtiopäiviltä mediaan, järjestöihin ja yksityishenkilöihin. Vastustus huipentui televisiotalon ulkopuolella itsenäisyyspäivänä järjestettyyn mielenosoitukseen Ekg:n puolesta. SVT piti kiinni päätöksestään, ja suomenkielisten, omatuotettujen ohjelmien määrä väheni 65 prosenttia. Omatuotanto kääntyi uudestaan kasvuun vasta vuonna 2008, kun Uutiset elokuussa pidennettiin 9 minuutista 13-minuuttiseksi. Toimitus sai viimein myös nuoriso-ohjelman, kokeiluluonteisesti ja nettiohjelmana.

6.1 Ruotsinsuomalaiset tunnustetaan kansallisena vähemmistönä

Euroopan neuvoston vähemmistökielisopimuksen ja kansallisten vähemmistöjen puitesopimuksen ratifioimista selvittävä komitea sai mietintönsä valmiiksi joulukuussa 1997. Komitea suositti kummankin sopimuksen ratifioimista.

Vähemmistökielisopimuksen osalta se ehdotti, että Ruotsi tunnustaisi saamen ja suomen kielen, meänkieli mukaan luettuna, sekä romani chibin historiallisina vähemmistökielinä. Saamalla ja suomella oli maantieteellinen alue, joilla niitä puhuttiin, kun taas romani chib oli alueeton kieli. Vähemmistösopimuksen osalta se ehdotti, että Ruotsi tunnustaisi saamelaiset, tornionlaaksolaiset, ruotsinsuomalaiset, romanit ja juutalaiset kansallisina vähemmistöinä. Ruotsinsuomalaisten osalta komitea perusteli vähemmistöasemaa Ruotsin ja Suomen historiallisella yhteydellä, mistä olivat merkkeinä mm. Tukholman suomenkielisen seurakunnan toiminta vuodesta 1533 lähtien, metsäsuomalaisten muuttoliike Keski-Ruotsiin 1500-luvulla ja toisen maailmansodan jälkeinen työvoimasiirtolaisuus. Ruotsinsuomalaiset olivat perustaneet omia etujärjestöjään ja maassa toimi vuonna 1997 yksitoista kaksikielistä vapaakoulua, kolme suomenkielistä kansankorkeakoulua, neljä vanhainkotiä ja kaksi suomenkielisille eläkeläisille tarkoitettua vapaa-ajan keskusta. Komitea katsoi ruotsinsuomalaisten

poikkeavan enemmistöväestöstä lähinnä kielen perusteella. Ryhmä pyrki säilyttämään oman kielen, kulttuurin ja identiteetin ja muodosti näin kansallisen vähemmistön.⁴⁹⁰

Saamen- ja suomen kielen osalta komitea suositti kielille vahvempaa turvaa niillä alueilla, joissa kielten maantieteelliset juuret olivat, ja joissa niitä käytettiin vielä riittävässä määrin. Saamen osalta tällainen maantieteellinen alue olivat Pohjois-Ruotsissa sijaitsevat neljä tunturikuntaa: Kiiruna, Jällivaara, Jokkmokk ja Arjeplog. Suomen osalta kunnat sijaitsivat Tornionlaaksossa. Ne olivat Haaparanta, Övertorneå (Matarenki), Pajala, Kiiruna ja Jällivaara. Niissä oli puhuttu suomea todennäköisesti jo ennen keskiaikaa. Suomenkielinen alue jäi osaksi Ruotsia vuonna 1809, kun Ruotsi menetti valtakunnan itäiset osat Venäjälle. Tornionlaaksolaisten keskusjärjestö, Tornionlaaksolaiset STR-T arvioi meänkielen puhujien määräksi noin 50 000–60 000 henkeä. Pohjoisen kuntiin komitea ehdotti lainsäädäntöä, joka takaisi kuntien asukkaille oikeuden käyttää omaa kieltään yhteyksissä viranomaisten ja tuomiolaitosten kanssa. Oikeus olisi riippumaton asukkaiden ruotsin kielen taidosta. Viranomaisilla ja tuomiolaitoksilla olisi myös velvollisuus vastata asukkaiden kysymyksiin suullisesti saameksi ja suomeksi. Asukkailla olisi myös tietty oikeus omakieliseen esikoulutoimintaan ja vanhainhoitoon. Komitea perusteli lainsäädännön maantieteellistä rajaamista sillä, että sen toteuttaminen koko maassa vaatisi niin paljon resursseja, että se olisi käytännössä ja taloudellisesti mahdotonta. Valtakunnallisesti komitea korosti, että vähemmistökielet ja -kulttuurit pitäisi tuoda esille ja tehdä näkyviksi osana ruotsalaista kulttuuriperintöä. Peruskoulun ja lukion opetussuunnitelmaan piti ottaa mukaan tietovaatimus historiallisista vähemmistökielistä ja niihin liittyvästä kulttuurista ja historiasta, kutakin kieltä varten piti antaa tukea vähintään yhdelle kansankorkeakoululle, jotta tämä voisi toimia kieli- ja kulttuurikeskuksena, kielivähemmistöille piti ohjata osa valtion kulttuurituesta, ja Kouluvirastolle piti antaa tehtäväksi valvoa äidinkielen opetusta ja kaksikielistä opetusta kansallisilla vähemmistökielillä. Omakielisen esikoulutoiminnan ja vanhainhoidon tarve ja tarjonta piti lisäksi selvittää kunnissa, joissa oli tarpeeksi toimintaa haluavia ja saamen- ja suomenkielistä henkilökuntaa.⁴⁹¹

⁴⁹⁰ SOU 1997:192, s. 3-4, 261, SOU 1997:193, s.3-4, 10, 25, 51-52.

⁴⁹¹ SOU 1997:192, s. 10-14, 124-132.

Hallitus oli kesäkuussa 1999 antamassaan esityksessä pitkälti Vähemmistökielikomitean linjoilla. Se esitti kuitenkin komiteasta poiketen, että meänkieli tunnustettaisiin erillisenä kansallisena vähemmistökielenä, ja jiddish tunnustettaisiin kansallisena vähemmistökielenä. Monissa lähetevastauksissa oli arvoiteltu Vähemmistökielikomitean näkökantaa meänkielestä suomen varieteettina. Mm. Tukholman ja Uppsalan yliopistot, Luulajan Tekninen yliopisto, Kiirunan, Pajalan ja Övertorneån kunnat, Tornionlaaksolaiset STR-T ja Norrbottenin läänin maakäräjät katsoivat, että meänkieltä piti kohdella omana vähemmistökielenään. Hallitus katsoi, että tornionlaaksolaisten kielelliset, kulttuurit ja historialliset erikoispiirteet motivoivat meänkielen tunnustamisen suomesta erillisenä vähemmistökielenä. Hallitus ehdotti sekä meänkielelle että suomelle vahvempaa alueellista suojaa viidessä Tornionlaakson kunnassa.⁴⁹² Valtiopäivät hyväksyi hallituksen esityksen viidestä kansallisesta vähemmistöstä ja viidestä kansallisesta vähemmistökielestä 2. päivä joulukuuta 1999. Ruotsin ratifioi Euroopan neuvoston puitesopimuksen kansallisten vähemmistöjen suojelusta sekä alueellisia ja vähemmistökieliä koskevan peruskirjan vuoden 2000 alussa, ja ne astuivat voimaan kesäkuun alusta lähtien. Saamen- ja suomen kielen käyttöä Pohjois-Ruotsin seitsemässä kunnassa säätävät lait (1999:1175 ja 1999:1176) astuivat voimaan 1.4.2000. Ne muodostivat saamen ja suomen kielen nk. hallintoalueet. Hallintoalueen viranomaisista ja tuomioistuimista pieni osa oli vuonna 2000 ja 2004 tehdyissä selvityksissä huomannut kansallisilla vähemmistökielillä tapahtuneiden yhteydenottojen lisääntyneen. Vähemmistökielten käyttö eri kunnissa vaihteli huomattavasti. Etenkin saamen- ja meänkielillä oli jakautunut kielellinen identiteetti, jossa vähemmistökieli kuului yksityiseen identiteettiin ja ruotsi kansalaisidentiteettiin. Vaikka 87 prosenttia saamen-, suomen- ja meänkielisistä asukkaista käytti vähemmistökieliä kotona, vain 30 prosenttia käytti niitä viranomaisyhteyksissä. Saamen-, suomen- ja meänkielisen esikouluopetuksen ja vanhainhoidon kysyntä oli kasvanut. Vuoden 2004 selvityksessä todettiin kuitenkin, että vähemmistökielten tunnustaminen oli vahvistanut vähemmistöjen kielellistä ja kulttuurista identiteettiä.⁴⁹³

⁴⁹² Prop 1998/1999:143, s. 1-2, 31-34.

⁴⁹³ Ds 2001:10, s. 104-109, Skr. 2001/02:83, Bet. 2004/05:RFR3, s. 82-88.

6.2 Kansallisten vähemmistöjen tunnustus heijastuu toimilupasopimukseen

Hallitus asetti syksyllä 1999 erityisen selvittäjän, keskustapoliitikko Anders Ljunggrenin, valmistelemaan laajaa selvitystä julkisen palvelun ehdoista toimilupakaudelle 2002–2005. Selvityksen valmistuttua toukokuussa 2000 työskentelyä jatkettiin parlamentaarisessa valmisteluryhmässä. Työ ei tälläkään kertaa merkinnyt suuria muutoksia valtion SVT:lle asettamiin toimilupaehdointiin. Kielivähemmistöjen osalta Ljunggren huomautti, että Ruotsi oli nyt tunnustanut kansalliset kielivähemmistöt ja kansalliset vähemmistöt. Hänen mielestään vähemmistöjen julkisen tunnustuksen pitäisi johtaa siihen, että julkisen palvelun yhtiöiden vastuuta kielivähemmistöistä korostettaisiin entisestään. Se koski kaikkia yhtiöitä ja sen pitäisi näkyä kaikkien toimilupasopimuksen ehdoissa. Hän ehdotti, että myös romani chib saisi erityisaseman yhtiöiden ohjelmatehtävissä, suomen, meänkielen ja saamen tapaan. Hän ei ottanut kantaa romani chib -kielisten lähetysten laajuuteen, mutta piti tärkeänä, että kaikki julkisen palvelun yhtiöt huomioisivat romanien ja romanikielen vahvistuneen aseman. Ljunggren myös huomautti, että kotimaisiin, kansallisiin kielivähemmistöihin kuuluvilla ihmisillä ei yleensä ollut mitään ongelmia ymmärtää ruotsia. Omakielisen ohjelmatarjonnan arvona ei ollutkaan tiedottaminen. Kieli oli näille ryhmille enemminkin kulttuurin kantaja. Omakielinen ja omasta ryhmästä kertova radio- ja televisiotarjonta lisäsi oman kulttuurin ymmärtämistä ja auttoi sen säilyttämisessä.⁴⁹⁴

Ljunggren korosti, että julkisen palvelun yhtiöt olivat ainoat mediaryitykset, jotka tarjosivat ohjelmia vähemmistö- ja siirtolaiskielillä. Hän huomautti, että ohjelmatarjonta oli osittain heikentynyt. Tämä koski etenkin SR:ää, joka oli vähentänyt suomenkielisiä lähetyksiä ja toimituksen resursseja toimilupakauden 1997–2001 aikana.

Suomenkieliset olivat saaneet oman, digitaalisen P7-kanavan, mutta ne eivät saavuttaneet yleisöä toivotulla tavalla. Lisäksi hallitus oli edellyttänyt, että analogisten lähetysten määrä pysyisi ennallaan digitaalikanavan käynnistämistä huolimatta. Analogiset lähetykset olivat kuitenkin yli puolittuneet vuoden 1996 tasosta, jolloin niitä oli 4400 tuntia vuodessa vajaaseen 2000 tuntiin vuonna 1998 ja 1999. RSKL:n mukaan suomenkielisen toimituksen resurssit olivat pienentyneet, kun P2- ja P4-kanavien

⁴⁹⁴ SOU 2000:55, s. 165-170.

suomenkieliset toimitukset yhdistettiin P7-kanavalle vuonna 1998. Ljunggren päätyi omista suosituksissaan siihen, että SR:lle piti asettaa tiukemmat ehdot suomenkielisistä lähetyksistä toimilupasopimuksessa.⁴⁹⁵

Hallitus oli esityksessään Ljunggrenin linjoilla. Kielivähemmistöjen virallisen tunnustamisen piti johtaa julkisen palvelun yhtiöiden vastuun lisäämiseen näistä ryhmistä. Siksi yhtiöiden ohjelmatarjonnan kielivähemmistöille piti lisääntyä toimilupakaudella 2002–2005, ja suomi, meänkieli, saame ja romani chib olivat erikoisasemassa. Hallituksen esityksessä huomautettiin lisäksi, että vaikka jiddishin puhujien määrä Ruotsissa oli liian pieni jiddishinkielisten radio- ja televisiolähetysten aloittamiseksi, kiinnostus kieltä kohtaan oli lisääntynyt. Hallitus katsoi, että SVT:n, SR:n ja UR: pitäisi huomioida jiddishin asema kansallisena vähemmistökielenä. Mitään konkreettisia vaatimuksia ei asetettu. Hallitus korosti erikseen, että SR:n analogiset, suomenkieliset lähetykset olivat vähentyneet, eikä radio tältä osin täyttänyt toimilupakauden 1997–2001 sopimusehtoja. Se ei ollut hyväksyttävää, ja hallitus odotti, että SR varmistaisi suomenkielisten lähetysten määrän lisääntymisen uudella toimilupakaudella edelliseen verrattuna. Lisäksi hallitus korosti, että julkisen palvelun yhtiöillä pitäisi olla valmius lähettää kielivähemmistöille uutislähetyksiä relevanteilla kielillä vakavien tapahtumien, kuten isojen katastrofien ja yhteiskunnan koettelemusten yhteydessä.⁴⁹⁶ Muita julkisen palvelun yhtiöille asetettuja vaatimuksia olivat ohjelmatarjonnan lisääminen lapsille ja nuorille, kulttuurivastuun syventäminen ja uutis- ja yhteiskuntaseurannan monipuolisuudesta huolehtiminen.⁴⁹⁷

6.3 SVT aloittaa neljä uutta digitaalista kanavaa

Toimilupakautta 2002–2005 leimasivat satsaukset digitaaliseen tekniikkaan. Hallitus päätti toukokuussa 2003, että Ruotsin analoginen jakeluverkko suljettaisiin asteittain syyskuusta 2005 helmikuuhun 2008 mennessä. Lopullisesti digitaaliseen jakeluun siirryttiin siis vasta toimilupakaudella 2006–2010. SVT:n digitaalisessa strategiassa analogisen lähetyksen sulkeminen huomioitiin jo vuonna 2002. SVT katsoi, että analoginen jakelu oli kallista. Siksi se halusi vaikuttaa osaltaan nopeaan tekniikan

⁴⁹⁵ SOU 2000:55, s. 3, 18, 159-160, 163.

⁴⁹⁶ Prop 2000/01:94, s. 43-46, Bet. 2000/01:KrU8, s. 35-37.

⁴⁹⁷ Prop 2000/01:94, s. 1, 30-40.

vaihtoon. SVT kuitenkin korosti suhtautuvansa tv:n eri jakelumuotoihin – maaverkkoon, kaapeliverkkoon ja satelliitteihin – neutraalisti. Se halusi olla mukana kaikissa jakeluverkoissa. Syksyllä 2002 noin 17 prosenttia Ruotsin kotitalouksista pystyi vastaanottamaan digitaalitelevisiota oman digiboxin, kaapeliverkon tai satelliittien kautta. Hallitus antoi SVT:lle vuonna 2002 luvan aloittaa neljä uutta digitaalisesti jaettavaa kanavaa. SVT1 ja SVT2 kuuluivat näihin neljään. Hallitus halusi, että toiset kaksi kanavaa eroaisivat kahdesta pääkanavasta sekä sisällöltään että lähetysajoiltaan. SVT päätti korvata uutiskanava SVT24:n uudella yhteiskunta- ja urheilukanavalla. Lisäksi se päätti käynnistää lastenkanavan, jonka nimeksi tulisi Barnkanalen. Kanavat haluttiin käyntiin mahdollisimman pian, vaikka digitaalitelevisio tavoitti vähän katsojia. SVT piti sitä satsauksena tulevaisuuteen, olihan tiedossa, että muutaman vuoden kuluessa kaikki katsojat siirtyisivät digitaaliaikaan. Vuoden vaihteesta 2002–2003 SVT alkoi lisäksi lähettää digitaalikanavia koodaamattomina, jolloin ne pystyi vastaanottamaan yksinkertaisella digiboxilla ilman kuukausikustannuksia.⁴⁹⁸

SVT:n digitaaliset teemakanavat lähettivät vuonna 2003 lähes 10 000 tuntia ohjelmaa. Tästä viidesosa oli teksti-tv:n lähetyksiä. Uutiskanava SVT24 lakkautettiin helmikuun lopussa, ja sen tilalta alettiin lähettää 24-kanavaa. 24 lähetti osittain yhteislähetyksiä SVT1:n ja SVT2:n kanssa, osittain 24Direktiä. Yhteis- tai rinnakkaislähetysinä esitettiin mm. aamutelevision lähetykset, Rapportin lounasuutiset ja Aktuelltin klo 18:n uutiset. 24Direkt puolestaan lähetti suorana valtiopäiväkeskusteluja, valiokuntakyselyjä, seminaareja ja luentoja. Se lähetti noin seitsemän tuntia päivässä arkipäivinä. Viikonloppuisin kanavalla lähetettiin urheilua. Vuonna 2004 kanavan nimeksi muutettiin jälleen SVT24. Toisen erikoiskanavan, lastenkanava Barnkanalenin lähetykset käynnistettiin jouluaattona 2002. Se lähetti pääasiassa klo 6.30–18.00 välillä. Aamupäivisin ohjelmat suunnattiin esikouluikäisille, iltapäivisin kouluikäisille lapsille. Ohjelmatarjontaan kuului sekä SVT:n arkiston ohjelmia että uusi osto-ohjelmia.⁴⁹⁹ Vuonna 2004 SVT käynnisti kolmannen teemakanavansa Kunskapskanalen (Tietokanava). Sitä tuotettiin yhdessä Koulutusradion kanssa. Lähetyspaikka oli sama kuin Lastenkanavalla, ja lähetykset käynnistyivät, kun lastenohjelmat lopuivat eli noin

⁴⁹⁸ Sveriges Televisions Public service -uppföljning 2001: 66, Årsredovisning 2002:7, Verksamheten 2003 med årsredovisning: 5.

⁴⁹⁹ Verksamheten 2003 med årsredovisning: 23-24.

klo 18.00. Vuonna 2004 kanava lähetti pääsääntöisesti klo 18.00–23.00. SVT:n lähetystunnit olivat 19.30–21.30, ja Koulutusradio lähetti muina aikoina. SVT:n tarjonta järjestettiin teemapäivien mukaan. Maanantaisin Kunsapskanalenilla lähetettiin kulttuuriohjelmia, tiistaisin luonto-ohjelmia, keskiviikkoisin tiedeohjelmia, torstaisin teemana oli maailma ja sunnuntaisin historia. Kunakin teemapäivänä studiossa oli eri ohjelmaisäntä, joka kokosi lähetyksen ja esitteli ohjelmat. Tarjonta muodostui uusista dokumenttielokuvista, SVT:n arkiston materiaalista, tuoreista haastatteluista ja studiovieraiden kanssa tehdyistä syventävistä keskusteluista.⁵⁰⁰

Vuonna 2004 SVT käynnisti yhtiön historian suurimman teknisen muutoksen. Kaikki yhtiön toiminnat digitalisoitaisiin: suunnittelusta tuotantoon, julkaisemiseen ja arkistointiin. SVT:n uutistoiminta oli digitalisoitu jo 2001. Ohjaamon henkilökuntaa vähennettiin tuntuvasti. Aiemmin lähetykseen saattoi osallistua yli kymmenen tekniseen henkilökuntaan kuuluvaa työntekijää. Digitalisoimisen jälkeen SVT:n ohjaamoissa istui valtakunnallisissa lähetyksissä viisi henkeä. Alueuutiset pärjäsivät kahdella hengellä.⁵⁰¹ Henkilökuntaa vähennettiin myös eri toimenkuvia yhdistelemällä: lähes kaikki SVT:n uutisten kuvaajat koulutettiin leikkaamaan, ja monet leikkaajat koulutettiin kuvaamaan. Myös lähetystuottajien koulutettiin kuvaamaan ja leikkaamaan. Toimittajat leikkaavat yhä enemmän itse, osa toimittajista myös kuvaa itse. Kaikki toimittajat esileikkaavat materiaaliaan omalla tietokoneella olevalla nk. precut-ohjelmalla.

SVT:n organisaatio vakiintui toimitusjohtaja Christina Jutterströmin ja ohjelmapäällikkö Leif Jakobssonin kaudella. Toimitusjohtaja ja ohjelmapäällikkö muodostivat vuodesta 2000 toimeenpanevan johdon. Vuodesta 2001 se ilmeni myös yhteisessä toimeenpanevan johdon toimessa, jossa päätettiin strategisista kysymyksistä, yrityksen toiminnan ohjaamisesta ja taloudellisista raameista. Vuonna 2002 SVT:n hallitus vahvisti toimeenpanevan johdon työskentelymuodot. Toimitusjohtajan ja ohjelmapäällikön alaisuudessa oli Suunnittelu, genrepäällikköjen johtamat Lasten-, Draaman-, Faktan-, Kulttuurin-, Yhteiskunnan- ja Viihteenyksiköt, ohjelmia tuottavat yksiköt Etelä, Keski-Ruotsi, Länsi, Pohjoinen, Uutiset- ja ajankohtaisohjelmat, Urheilu ja Fiktio, kotisivujen kehityksestä vastaava svt.se, Kehityksen ja tietotekniikan yksikkö ja johtoyksikköihin luettavat Talous, Juridiikka, Viestintä, Henkilöstä,

⁵⁰⁰ En årsberättelse från SVT 2004: 37.

⁵⁰¹ En årsberättelse från SVT 2004: 43-44.

Ohjelmasihteeristö, Yleisö & Tarjonta, Strategia ja Kasvihuone. Kaksi viimeisintä perustettiin vuonna 2003. Kasvihuoneen tehtävä oli kehittää ohjelmia. Se seurasi televisio-ohjelmien trendejä ja formaattien kehittymistä maailmalla ja valitsi SVT:n sisältä kiinnostavia projekteja, joiden työstämiseen se osallistui. Strategiayksikön tehtävänä oli työskennellä public service -kysymysten parissa, ja sen fokus oli käynnissä olevassa parlamentaarisisessa public service -selvityksessä.⁵⁰²

Vuonna 2005 SVT aloitti kampanjan ”Fri Television” – vapaa televisio. Sen tarkoituksena oli osoittaa, että SVT:n tehtävä eroaa kaupallisista kilpailijoista riippumattomuudellaan. Se oli vapaa kaupallisista ja poliittisista intresseistä. SVT halusi nähdä itsensä kaupallistuneen ja yhä kansainvälisemmän televisiokehityksen haastajana. Sen fokus oli katsojissa. Sen tehtävänä oli tarjota ohjelmia laajalta alueelta television, internetin ja muiden julkaisumuotojen kautta, sen tarjonta heijasti demokraattisia ja humaaneja arvoja, se peilasi koko maata ja sen toiminnalle oli tyypillistä integriteetti, puolueettomuus ja asiallisuus.⁵⁰³ Perinteiset public service -arvot valjastettiin siis markkinointikäyttöön. SVT:n kokonaistarjonta vuonna 2005 oli lähes 23 000 tuntia vuodessa, tarjonta oli kasvanut yli 14 000 tunnilla kymmenessä vuodessa. Kasvua selittävät uusien kanavien käynnistämisen lisäksi uusintojen lisääntyminen.⁵⁰⁴

6.4 Ekg:n lakkauttaminen, SVT:n toimilupa ja tulkinnat

Gunilla Ohlsin siirryttyä ruotsinkieliselle puolelle, vt. toimituspäällikkön tehtävää hoiti uutispäällikkö Hannu Laitinen. Virka laitettiin hakuun, ja toimituksen referenssiryhmä sai haastatella loppusuoralle selvinneet kolme hakijaa. Joukossa oli yksi SVT:n ulkopuolinen hakija ja kaksi sisäistä hakijaa: Hannu Laitinen ja Ekg:n tuottaja Päivi Tompuri. Toimitus asettui kannattamaan Tompuria toimituspäälliköksi, ja tämä valittiin virkaan vuoden 2000 loppupuolella. Laitinen jatkoi uutispäällikkönä. Tompurin ajan toimituskokousmuistiinpanot eivät ole säilyneet. Hän lähetti ne sähköpostitse, eikä niitä tulostettu ja arkistoitu paperimuodossa.

⁵⁰² Verksamheten 2003 med årsredovisningen: 5, 17-18

⁵⁰³ SVT 2005 – med årsredovisning: 2, 24.

⁵⁰⁴ Sveriges Television Public service -redovisning 2005: 13, 15.

Tompurin päällikkökauden suuri koetuskiivi oli ajankohtaisohjelma Ekg:n lakkauttamisuhka, joka tuli toimituksen tietoon syyskuussa 2002. Siirtolaisohjelma Mosaikin päällikkö Inger Etzler oli saanut keväällä tehtäväkseen selvittää, miten yhtiö voisi paremmin huomioida etnisen moninaisuuden henkilöstöpolitiikassa, tuotannossa ja ohjelmaostoissa. Etzler jätti raporttinsa syyskuussa ja alkoi sen jälkeen yhdessä apulaisohjelmajohtaja Johan Lindénin kanssa muokata uutta moninaisuusohjelmaa. Tavoitteena oli etnisen moninaisuuden huomioiminen kaikkialla organisaatiossa ja ohjelmatuotannossa. Etzler itse oli sitä mieltä, että vaikka kaikissa SVT:n ohjelmissa pitäisikin huomioida moninaisuusperspektiivi, tilaa pitäisi olla myös erikoisohjelmille. Etzler oli kuitenkin saanut signaaleja, että Mosaik ja Ekg olisivat lakkauttamisuhan alla.⁵⁰⁵ Uhka lakkautuspäätöksestä tuli suoraan ”ylhäältä” ja yllätyksenä. Siitä ei ollut käyty keskustelua toimituksen kanssa. Tompuri pelkäsi, että lakkautuspäätös voisi pahimmillaan merkitä kolmen viran menettämistä toimituksesta.⁵⁰⁶

Taustalla oli myös SVT:n siirtyminen tilaajaorganisaatioon ja SVT:n kanavien profilointi vuonna 2001. Toimitusjohtajan ja ohjelmajohtajan alaisuuteen oli luotu genrepäälliköiden virkoja. Genrepäälliköt ottivat vastuun tietyytyppisten ohjelmien kehittämisestä, esimerkiksi lasten- ja nuortenohjelmista, uutis- ja ajankohtaisohjelmista jne. He myös jakoivat ohjelmille ohjelmatehtävät. Tekijät yrittivät myydä ideansa uusista ohjelmista genrepäälliköille, jotka jakoivat parhaina pitämilleen ohjelmaideoille ohjelmatehtävät. Tehtävän mukana seurasivat myös ohjelmarahat. Se helpotti kustannusten seuraamista ja samantyyppisten ohjelmien kustannusten vertailua eri yksiköiden välillä. SVT:n tavoitteena oli ohjata enemmän rahaa ohjelmiin ja tehdä enemmän ohjelmaa rahoilla.⁵⁰⁷ Kanavaprofiloinnin taustalla oli halu tehdä SVT1:stä yhtiön pääkanava. Sillä lähetettäisiin laajalle yleisölle suunnatut ohjelmat: koko perheen viihdettä, uutisia, draamaa. SVT2:n profiiliin kuului, että se olisi taustoittava ja syventävä. Samalla kun kanavat profiloitiin, Aktuellt ja Rapport vaihtoivat kanavaa. Aktuellt siirtyi SVT2:een, mikä sopi kanavan profiiliin. Alueuutiset seurasivat sen mukana kakkoselle teknisistä syistä. Kanavien profilointi osoittautui onnistuneeksi. SVT1 nousi katselultaan Ruotsin suurimmaksi kanavaksi, ja kymmenen vuoden laskeva

⁵⁰⁵ Journalisten, http://www.journalisten.nu/a.asp?article_id=4233, julkaistu 2002-10-04, haettu ja tulostettu 2002-10-11, Kansio Projekti kevät 2003.

⁵⁰⁶ Päivi Tompurin haastattelu 20.12.2011.

⁵⁰⁷ Sveriges Television AB, Årsredovisning 2001: 5, Sveriges Televisions Public service -redovisning 2003: 6-7.

katsojatrendi onnistuttiin murtamaan. SVT1:n katsojaosuus oli 41 prosenttia vuonna 2001 ja 42 prosenttia vuonna 2002.⁵⁰⁸ Myös Uutisten lähetyiskanava muuttui SVT1:stä SVT2:een.

Ohjelmajohtaja Leif Jakobsson motivoi Ekg:n lakkautusta laatusyillä. Ohjelmajohto kyseenalaisti SVT:n ohjelmat joka vuosi ohjelmatehtäviä jakaessaan. Ohjelmia arvioitiin suhteessa niiden sisältöön, laatuun ja yleisötavoitteeseen. Ekg:n lähetysmäärää oli lisätty, ja Jakobssonin käsityksen mukaan se sisälsi lyhempiä ja pidempiä Yleisradion tarjonnasta poimittuja juttuja. Käsitys on väärä, sillä Ekg käytti Suomen juttujen tekoon freelance-toimittajia. Juttuja ei poimittu Pohjoisvisiosta. Jakobssonin mielestä ohjelma kuitenkin peilasi usein Suomen tapahtumia, eikä ruotsinsuomalaisen todellisuutta. Se ei tuntunut relevantilta, kun yhä useammat ruotsinsuomalaiset pystyivät katsomaan Suomen tv-lähetyksiä. Lähetysten taso myös kärsi, kun suuri osa jutuista oli muiden kuin SVT:n suomenkielisen toimituksen tuottamia.⁵⁰⁹

Tein itse tässä vaiheessa reportterin töitä Ekg:ssä ja kuului niihin toimituksen jäseniin, joka vastusti ohjelman lakkauttamista aktiivisesti. Olin vuotamassa tietoa Ekg:n lakkautusuhasta tiedotusvälineisiin ja ruotsinsuomalaisille keskustelupalstoille. Ruotsinsuomalaiset sanomalehti Viikkoviesti ja SR Sisuradio seurasivat tilannetta syksyn mittaan useasti.⁵¹⁰ Raportointi sai monet ruotsinsuomalaiset tahot ja yksityishenkilöt reagoimaan Ekg:n puolesta. Ainakin Ruotsinsuomalaisten keskusliitto (RSKL), RSKL:n Länsi-Götanmaan piiri, Finngötarit, Ruotsinsuomalainen arkisto ja Ruotsinsuomalainen kielilautakunta kirjelmöivät ja toimivat Ekg:n puolesta⁵¹¹. Ruotsinsuomalaiset valtiopäiväedustajat Paavo Vallius (S), Sinikka Bohlin (S), Raimo Pärssinen (S), Barbro Hietala Nordlund (S), Elina Linna (V), Heli Berg (FP), Nina

⁵⁰⁸ Sveriges Television AB, Årsredovisning 2001: 9, Sveriges Televisions Public service -uppföljning 2001: 4-5

⁵⁰⁹ Leif Jakobssonin haastattelu 21.2.2011.

⁵¹⁰ Viikkoviesti 2002-09-26, 2002-10-03, 2002-11-07, 2002-11-14, 2002-12-05, Tapani Mansikkalan sähköposti ”Sisuradiossa sisutelevisiosta klo 16”, 24.9.2002, ”Ekg:n kohtalo Sisuradiossa tänään(kin) 31.10.2002” ja ”EKG:stä jo tänään + välikysymys”, 25.11.2002, Jorma Ikäheimon sähköposti ”EKG:n lopettaminen Sisuradiossa”, 13.11.2002, keskustelulistalle ruosulista@yahoo.com, paperikopiot, Kansio Projekti kevät 2003.

⁵¹¹ Martti Koivistoinen sähköposti ”EKG ja pidot paranee” 2.9.2002, Erkki Vuonokarin sähköposti ”SV: Viesti Leif Jakobssonille” 3.10.2002, Paula Ehrnebon sähköposti ”Ekg:n lakkauttamiskaavailuista” 11.10.2002, Pasi Salmelan sähköposti ”Lisää Ekg:stä” 24.11.2002, keskustelulistalle ruosulista@yahoo.com, paperikopiot sekä RSKL:n Länsi-Götanmaan piirin syyskokouksen ”Julkilausuma” integraatioministeri Mona Sahlinille, kulttuuriministeri Marita Ulvskogille ja SVT:n toimitusjohtaja Christina Jutterströmille Axevallassa 2002-12-01, Kansio Projekti kevät 2003.

Lundström (FP) ja Erling Wälivaara (KD) yhdistivät voimansa ja kirjoittivat Ekg:n puolesta kantaa ottavan artikkelin, jossa kysyttiin miksi Ruotsin televisio oli pettämässä ruotsinsuomalaiset. Se lähetettiin Ruotsin suurimpiin sanomalehtiin Dagens Nyheter ja Svenska Dagbladet, mutta kumpikaan ei julkaissut sitä. Lehdet vetosivat tilan puutteeseen.⁵¹²

SVT:n uusi moninaisuusohjelma julkaistiin joulukuun 2. päivä. Se sisälsi seuraavan tuotantovuoden ohjelmatoiminnan linjaukset, jotka merkitsivät Ekg:n ja Mosaikin lakkauttamista. Ohjelmakaavioon luotaisiin uusi lähetystila otsikolla ”Det nya Sverige”. Otsikon alla lähetettäisiin entinen Sverigereportaget, jonka pitäisi peilata Ruotsia myös moninaisuusnäkökulmasta, ja johon kaikki uutis- ja faktaosaston toimitukset tuottaisivat neljä reportaasia kukin. Lisäksi otsikon alla lähetettäisiin kymmenen ruotsinsuomalaista reportaasia ja kaksi romanien arkea käsittelevää reportaasia. Saamelaisista tehtäisiin erityinen teemapanostus. Tuotantovuoden 2003 linjauksissa vaadittiin myös, että 50 muuta, eri genreihin kuuluvaa ohjelmaa kiinnittäisi erityistä huomiota kulttuuriseen, uskonnolliseen ja etniseen moninaisuuteen tuotannossaan.⁵¹³

Lakkautuspäätös sai ruotsinsuomalaisten vastalauseisiin vielä enemmän pontta. Valtiopäiväedustaja Elina Linna (V) teki asiasta välikysymyksen valtiopäivillä. Linnan mielestä päätös oli ristiriidassa SVT:n lähetysluvan kanssa, sillä se velvoitti yhtiötä huomioimaan erityisesti kielelliset ja etniset vähemmistöt ohjelmatarjonnassa. Kulttuuriministeri Marita Ulvskog vastasi välikysymykseen Suomen itsenäisyyspäivänä 6.12.2002. Hän huomautti, että Radio- ja televisio-ohjelmien tarkastuslautakunta voisi ottaa kantaa siihen, toimiko SVT toimilupaehtojen mukaisesti vai ei. Hänen mielestään muutosten vaikutuksia kielellisille ja etnisille vähemmistöille suunnattuun tarjontaan ei kuitenkaan ollut vielä nähty.⁵¹⁴ Itsenäisyyspäivän iltana Ruotsinsuomalaisten Keskusliitto ja valtuuskunta järjestivät mielenosoituksen Ekg:n puolesta televisiotalon edustalla. Mieltä osoitettiin ”talvisodan hengessä”. Etujärjestöt katsoivat, että Ekg:n lakkauttaminen soti SVT:n toimilupaa, Ruotsin vähemmistöpolitiikkaa ja Euroopan neuvoston konventioita vastaan. Kyseessä lienee ainoa kerta, kun SVT:n ulkopuolella

⁵¹² Viikkoviesti 48/02, Kansio Projektivi kevät 2003.

⁵¹³ SVT:n tj:n Christina Jutterströmin ja ohjelmapäällikkö Leif Jakobssonin ”Sveriges Television. Ett modernt mediebolag i det mångkulturella samhället. Mångfaldspolicy”, 2.12.2002, Kansio Projektivi kevät 2003.

⁵¹⁴ TT 021206-1106, julkaistu ja tulostettu 6.12.2002, Kansio Projektivi kevät 2003.

on osoitettu mieltä jonkin yksittäisen ohjelman puolesta. Mielensoittajien kritiikin kärki suuntautui ohjelmajohtaja Leif Jakobssonin kohtaan. Jakobsson meni pihalle ja puhui mielenosoittajien kanssa. Hän perusteli Ekg:n lakkauttamista SVT2:n profiloimisella uusilla ja useammilla ohjelmilla sekä Ekg:n korvaamisella uudella reportaasisarjalla.⁵¹⁵

Jakobsson korostaa, että SVT:n ohjelmajohto oli hyvin tietoinen toimilupasopimuksen vaatimuksista ja pyrki noudattamaan sitä kaikissa päätöksissään. Kokouksissa oli lisäksi mukana ohjelmasihteeristön päällikkö, jonka tehtävänä oli huolehtia siitä, että päätökset noudattivat toimilupasopimusta. Hän huomauttaa, että lakkautuspäätöksen tekivät suomalainen, tanskalainen, unkarinenglantilainen ja turkkilainen, jotka suhtautuivat etnisille vähemmistöille ja siirtolaisille suunnattuihin ohjelmiin myönteisesti. Hänen mukaansa kokouksissa ei koskaan puhuttu ohjelmista pakkotuotantona. Ohjelmajohto halusi myös enemmistö- ja vähemmistötoimitusten välistä vuorovaikutusta. Tompurin käsitys on, että ruotsalaiset päälliköt eivät tunteneet toimiluvan säännöksiä tarkkaan. Tällä hän ei tarkoita Jakobssonia, vaan lähempien ruotsalaisten päälliköidensä ketjua Uutis- ja urheiluosastolla. Tompuri vetosi itse kokouksissa näiden kanssa toimilupaehtoihin, joihin tuolloin oli kirjattu vaatimus kielellisille ja etnisille vähemmistöille suunnatun ohjelmatarjonnan säilyttämisestä vuoden 2001 tasolla. Hän pitää valitettavana, että vähemmistötoiminta nostetaan yhtiössä esille vain konfliktien, säästöjen ja muiden miinusmerkkisten asioiden yhteydessä. Se saa ongelmaleiman. Syksyn myllytyksen tuloksena toimitus menetti ohjelman ja ohjelma-aikaa, mutta sai pitää virkansa.⁵¹⁶

6.4.1 Ekg tarkastuslautakunnassa

Ruotsinsuomalaisten valtuuskunta teki SVT:stä ilmoituksen Radio- ja televisio-ohjelmien tarkastuslautakunnalle heti Ekg:n lakkauttamispäätöksen julkistamisen jälkeen. Ilmoituksessa todettiin, että suomenkielisten ohjelmien vähentäminen soti valtion ja SVT:n välistä sopimusta ja valtiopäivien hyväksymää kansallista vähemmistöpolitiikkaa vastaan. Valtuuskunta huomautti, että SVT vähensi päätöksellä suomenkielisten ajankohtaisohjelmien määrää reilut 60 prosenttia, ja kun Ekg:ssä oli

⁵¹⁵ TT 021206-1808, julkaistu ja tulostettu 6.12.2002, Kansio Projekti kevät 2003, Päivi Tompurin haastattelu 20.12.2010, Esko Melakarin haastattelu 3.3.2011.

⁵¹⁶ Leif Jakobssonin haastattelu 21.2.2011, Päivi Tompurin haastattelu 20.12.2010.

vuosittain käsitelty noin 40 eri aihetta, aiheiden määrä vähenisi nyt kymmeneen. Koko suomenkielinen ohjelmatarjonta vähenisi 23 prosenttia. Valtuuskunta piti sitä vakavana heikennyksenä, eikä vähiten demokratianäkökulmasta. Valtuuskunnan mielestä ”Det nya Sverige” ei voisi täyttää ruotsinsuomalaisten katsojien vaatimuksia lähetyksilupa- ja kirjatuotantotavalla. Omatuotantoa ei voisi korvata Suomesta ostetuilla ohjelmilla. Valtuuskunta oli myös sitä mieltä, että SVT:n johdolta tuntui puuttuvan ymmärrys siitä, mitä kansallinen vähemmistöpolitiikka laajemmin tarkoitti ja siitä, että kansallisilla vähemmistökielillä tulisi olla itsestään selvä rooli SVT:n ohjelmatarjonnassa. SVT:n johdon väittämät, että vähemmistökielillä tehtyjen ohjelmien kokonaismäärä lisääntyisi, vaikka suomenkielisten tarjonta vähenisi, oli valtuuskunnan mielestä merkki SVT:n johdon ylimielisyydestä. Se ei hyväksynyt kansallisten vähemmistöjen asettamista vastakkain.⁵¹⁷

Radio- ja televisio-ohjelmien tarkastuslautakunta ei halunnut ottaa kantaa suomenkielisten ohjelmien vähentämiseen kesken toimilupakautta. Kesäkuussa 2006 annetussa päätöksessä katsottiin, että SVT:n toiminta ei rikkonut toimilupaehdoja vastaan. SVT:n oman lausunnon mukaan se lähetti vuonna 2005 kaikkiaan 139 tuntia suomenkielistä ohjelmaa, joka oli suunnattu suomenkieliselle kohderyhmälle. Lähetystuntien määrä oli noussut 22 tunnilla verrattuna pohjavuoteen 2001. SVT huomautti myös, että julkisen palvelun yhtiöillä oli jaettu vastuu suomenkielisestä ohjelmatarjonnassa. SR oli lähettänyt reilut 7000 tuntia suomeksi vuonna 2005. UR oli lähettänyt suomen kielen kielikurssin aloittelijoille ja kaksi ostettua draamaohjelmaa. Ruotsinsuomalaisten valtuuskunta arvosteli SVT:n lausuntoa ja korosti, että suomenkielinen omatuotanto oli vähentynyt. Sen mielestä lähetystuntien kokonaiskasvu oli irrelevanttia. Suomesta tehtyjä ohjelmaosia ei voinut rinnastaa ruotsinsuomalaiseen omatuotannon merkitykseen vähemmistölle. Tarkastuslautakunta totesi päätöksessään, että toimilupasopimuksessa ei asetettu ehtoja ohjelmaosien ja omatuotannon suhteelle. Yhteensä suomenkielisten lähetystuntien määrä oli noussut toimilupakaudella 2001–

⁵¹⁷ Ruotsinsuomalaisten valtuuskunnan ”Anmälan till Granskningsnämnden för Sveriges Radio och Television. Att skära ner det finskspråkiga programutbudet inom Sveriges Television striden mot avtalet mellan staten och SVT samt den av Sveriges Riksdag antagna minoritetspolitiken”, 3.12.2002 Radio- ja televisio-ohjelmien tarkastuslautakunnalle.

2005. Näin ollen tarkastuslautakunta ei katsonut SVT:n suomenkielisen toiminnan rikkovan toimilupaehtoja.⁵¹⁸

Ekg:n lakkauttamisen herättämät reaktiot paransivat kuitenkin Ruotsinsuomalaisen valtuuskunnan ja SVT:n johdon välejä. Valtuuskunnan sihteeri Esko Melakari kertoo, että SVT:n johto on vuoden 2002 jälkeen pitänyt kerran, kaksi, jopa kolmesti vuodessa yhteyttä valtuuskuntaan. Hänen mukaansa SVT:n ”ääni kellossa muuttui”, ja ruotsinsuomalaiset alettiin ottaa eri tavalla huomioon.⁵¹⁹

6.4.2 Ekg Public service -raporteissa

Vuosien 2002–2006 Public service -raporteissa vähemmistöt nostettiin entistä selvemmin esille. Niille suunnattu ohjelmatarjonta sai nyt oman pääluvun: vuonna 2002 ”Ohjelmia vähemmistöille”, sen jälkeen ”Ohjelmia kielellisille vähemmistöille”. Samalla ohjelmien kuvailut tarkentuivat. Eriyksen kiinnostavia raportointivuosia ovat vuodet 2003 ja 2004, jolloin Ekg:n lakkauttaminen on luonut tarpeen selittää yhtiön tavoitteita suomenkielisten ohjelmien suhteen tarkemmin. Vuoden 2003 raportissa todetaan:

”Suomenkielisten ohjelmien tarjonta kasvoi tunnilla vuonna 2003 verrattuna edelliseen vuoteen. Sen sijaan suomenkielisen toimituksen Tukholmassa tuottamien ohjelmien lähetykset vähenivät 21 tunnilla (taulukot 8a ja 8b). Ennen kaikkea omatuotetut faktaohjelmat saivat vähemmän lähetysaikaa sen jälkeen, kun makasiiniohjelma Ekg lakkautettiin 2002. Sen sijaan suomenkielinen toimitus panosti työstetympiin reportaaseihin, jotka lähetettiin katsojaystävällisempään aikaan kuin Ekg, klo 19.30 klo 22.10 sijaan. Tämä muutos on myös johtanut suomenkielisten ohjelmien katsomisen lisääntymiseen. Myös lastenohjelmien lähetysaika väheni jonkin verran, kun aiemmat kaksi lastenohjelmaa Moi Mukulat ja Hui Hai Hiisi yhdistettiin uudeksi lastenohjelmaksi Karamelli. Suomenkielisten uutisohjelmien tarjonta pysyi vuonna 2003 ennallaan edelliseen vuoteen verrattuna. Suomenkielisten ohjelmien kokonaistarjonta lisääntyi kuitenkin jonkin verran, mikä johtui siitä, että SVT:n osto-osasto on ottanut suomenkieliseltä toimitukselta vastuun hankkia suomalaisten ohjelmien

⁵¹⁸ Radio- ja TV-ohjelmien tarkastuslautakunnan päätökset ”Beslut SB 802/02, Dnr 1306/0, Beslutsdatum: 2002-12-13” ja ”Beslut SB 475/06, Dnr 1397/05-20, Beslutsdatum 2006-06-28”, paperikopiot.

⁵¹⁹ Esko Melakarin haastattelu 3.3.2011.

lähetysoikeuksia. Tämä organisaatiomuutos selittää myös osaltaan suomenkielisen toimituksen ohjelmatarjonnan vähenemistä.”⁵²⁰

Vuoden 2004 raportissa puolestaan kerrotaan, että suomenkielisten ohjelmien lähetystunnit ovat kasvaneet kymmenellä edellisestä vuodesta. Kasvu selittyy ohjelmaostoilla. Raportissa korostetaan, että suomenkieliselle yleistuotannolle on luotu reportaasien ohella toinenkin pysyvä ohjelma-aika: torstaisin klo 17.00. Raportin mukaan siinä on 12 viikon ajan lähetetty ohjelmia, jotka aiemmin kuuluivat osana Ekg:hen. Väittäjä ei voi pitää paikkaansa, sillä Ekg:hen Suomesta tehdyt juttuostot tilattiin aina erikseen freelance-toimittajilta. Raportin kirjoittaja on todennäköisesti luullut, että Ekg:ssä esitettiin Pohjoisvision ohjelmia, sillä vuoden 2005 raportissa kerrotaan, että torstain 17.30 suomenkielisellä ohjelmapaikalla näytetään Pohjoisvision ohjelmia. Tarve perustella Ekg:n lakkauttamista näkyy vielä vuoden 2004 raportissa selvästi:

SVT:n tehtävänä on toimilupakauden aikana vahvistaa kielellisille ja etnisille vähemmistöille suunnattujen ohjelmien resursseja. Tämän työn painopiste on tähän mennessä ollut suomenkielisissä ohjelmissa. Vuonna 2003 aloitettiin muutos makasiiniohjelmasta Ekg uusiin ohjelmamuotoihin, jotka saivat huomattavasti paremmat lähetyssajat ja suuremman yleisön – torstaisin klo 20.30 SVT2:ssa. Vuonna 2004 tämä muutos on tuottanut tulosta. Suuremmalla budjetilla ja tarkemmalla tehtävänkuvauksella toimitus tekee nyt aitoja ruotsinsuomalaisia reportaaseja. Aiemmassa makasiiniohjelmassa suuri osa materiaalista hankittiin Suomesta, jotta taloudelliset raamit voitiin pitää. Monet reportaaseista ovat keränneet yli puolen miljoonan katsojan yleisön ja saavuttaneet näin yhden vähemmistölle keskeisen tavoitteen – tavoittaa myös ryhmän ulkopuoliset jäsenet tarinoillaan.”⁵²¹

SVT:n piti kompensoida Ekg:n lakkauttamista ohjelmaostoilla, jotta suomenkielisen ohjelman määrä pysyisi toimilupasopimuksen vaatimalla vuoden 2001 tasolla. Tämä näkyy myös Public service -raporttien taulukoissa. Niissä erotellaan vuodesta 2003 lähtien suomenkielisen toimituksen omatuotanto erilliseksi taulukoksi ja muut (suomenkielisestä toimituksesta irrotetut) ohjelmaostot eri taulukossa. Ne koostuvat kahdesta pääkohdasta: reportaaseista ja teemailloista. Olen laskenut lähetysten määrät yhteen seuraavassa taulukossa. Suluissa ensilähetysten ja uusintojen suhde:

⁵²⁰ Public service -redovisning 2003:32

⁵²¹ Sveriges Televisions Public service -redovisning 2004: 30, 2005: 40.

Taulukko 15: Valtakunnallisesti lähetetyt suomenkieliset osto-ohjelmat.⁵²²

Lähetystunnit vuosittain	2001	2003	2004	2005	Muutos 2001-2005
	12 (6+6)	22 (11+11)	29 (9+20)	54 (21+33)	+41

Taulukko 16: Valtakunnallisesti lähetetyt suomenkieliset ohjelmat, omatuotanto.⁵²³

Lähetystunnit vuosittain	2001	2002	2003	2004	2005	Muutos 2001-2005
	104	105	84	81	85	-19

Vuosien 2003–2005 ohjelmaostojen lisääntyminen kompensoi omatuotannon vähenemistä reilusti, ja suomenkielisten lähetystuntien määrä lisääntyi vuodesta 2001 peräti 22 tuntia. Vuodesta 2002 ohjelmat taulukoitiin myös ohjelmatyyppien mukaan. Ensilähetysten ja uusintojen suhde suluissa.

Taulukko 17: Suomenkielinen omatuotanto ohjelmatyyppien mukaan vuosina 2002–2005.⁵²⁴

Lähetystunnit vuosittain	2002	2003	2004	2005	Muutos
Yhteensä	105	84	81	85	-19
Uutiset	38	38	38	38	+/-
Fakta	35 (12+23)	17 (7+10)	17 (6+11)	17 (6+12)	-18
Lapset	32 (17+15)	29 (14+14)	26 (13+13)	31 (17+14)	-1

⁵²² Sveriges Televisions Public service -redovisningar 2003: Bilaga 1: Tabellförteckning och tabeller, Tabell 8 b, Rikssända finska reportage och temakvällar kring etniska minoriteter i SVT1 och SVT2. Första sändningar och repris, 2004: Bilaga 1: Tabellförteckning och tabeller, Tabell 8 b, Rikssända inköpta finska reportage och temakvällar kring etniska minoriteter i SVT1 och SVT2. Första sändningar och repris, 2005: Tabellförteckning och tabeller, Tabell 8, Det rikssända utbudet i SVT1 och SVT2 per programkategori för och om etniska minoriteter. Första sändningar och repris.

⁵²³ Sveriges Televisions Public service -uppföljning 2001: Bilaga 1, Tabeller med tabellförteckning, Tabell 10.5 Minoritetsspråksredaktioner – kostnader, 2002: Bilaga 1, Tabell 8 Den rikssända programverksamheten per programkategori för etniska minoriteter. Första sändningar och repris, 2003: Bilaga 1, Tabell 8 a Den rikssända programverksamheten i SVT1 och SVT2 per programkategori för etniska minoriteter. Första sändningar och repris, 2004: Bilaga 1, Tabell 8 a Den rikssända egenproduktionen i SVT1 och SVT2 per programkategori för etniska minoriteter. Första sändningar och repris, 2005: Bilaga 1, Tabell 8 Det rikssända utbudet i SVT1 och SVT2 per programkategori för och om etniska minoriteter. Första sändningar och repris.

⁵²⁴ Sveriges Televisions Public service -redovisningar 2002: Bilaga 1, Tabell 8 Den rikssända programverksamheten per programkategori för etniska minoriteter. Första sändningar och repris, 2003: Bilaga 1, Tabell 8 a Den rikssända programverksamheten i SVT1 och SVT2 per programkategori för etniska minoriteter. Första sändningar och repris, 2004: Bilaga 1, Tabell 8 a Den rikssända egenproduktionen i SVT1 och SVT2 per programkategori för etniska minoriteter. Första sändningar och repris, 2005: Bilaga 1, Tabell 8 Det rikssända utbudet i SVT1 och SVT2 per programkategori för och om etniska minoriteter. Första sändningar och repris.

Taulukko osoittaa selvästi, että suomenkielisen omatuotannon väheneminen tapahtui lähes kokonaan ohjelmapuolella. Koko toimilupakauden aikana omatuotanto väheni 19 tunnilla tai lähes 20 prosentilla. SVT siis korvasi toimilupakaudella 2002–2005 suomenkielistä, Ruotsissa tapahtuvaa omaa ohjelmatuotantoa Suomesta ostetuilla ohjelmilla. Se tarkoitti ruotsinsuomalaisten aiheiden määrän vähenemistä SVT:n lähettämässä ohjelmissa ja kohderyhmän näkyvyyden vähenemistä. Pidemmän aikavälin vertailu osoittaa kuitenkin, että suomenkielisen omatuotannon määrä on noussut melko tasaisesti vuosien 1996–2005 aikana, vaikka vuosivaihteluja onkin kumpaankin suuntaan.

Taulukko 18: Valtakunnallisesti lähetetyt suomenkieliset ohjelmat, omatuotanto.⁵²⁵

Lähetystunnit vuosittain	96	97	98	99	00	01	02	03	04	05	Ero
	60	68	64	71	72	104	105	84	81	85	+25

Omatuotannon vahva kasvu vuonna 2001 selittyy Ekg:n ensilähetysten määrän kaksinkertaistumisella. Samalla uusintojen määrät kasvoivat rajusti. Uusinnat muodostivat lähes 40 prosenttia SVT:n lähettämästä suomenkielisestä omatuotannosta vuonna 2001. Tilanne pysyi samana vuonna 2002. Ekg:tä lähetettiin 24 kappaletta vuodessa, ja jokainen jakso uusittiin kahdesti. Ekg:n tilalta vuonna 2003 tuotettuja reportaaseja lähetettiin vain 10 jaksoa, ja ne uusittiin kahdesti. Ensilähetysten määrän raju vähennys vaikutti myös uusintojen määrään. Ne muodostivat vuonna 2003 ja sitä seuraavina kahtena vuonna 30 prosenttia suomenkielisestä omatuotannosta.

SVT:n omissa Public service –raporteissa vähemmistöohjelmien lähetystuntien kehitystä tarkastellaan absoluuttisesti. Professori Kent Asp vertasi omissa julkisen palvelun arvioissaan vähemmistöohjelmien määrän kehitystä suhteessa SVT:n

⁵²⁵ Sveriges Televisions Public service -uppföljningar 1997:71, 1998:132: Tabell 7.4.1 Rikssända programverksamheten för etniska minoriteter. Förstasändningar och repris, 1999:162: Tabell 7.4.2 Rikssända programverksamheten för etniska minoriteter. Förstasändningar och repris, 2000:158, Tabell 10.6 Minoritetsspråksredaktioner – kostnader, Sveriges Televisions Public service -uppföljning 2001: Bilaga 1, Tabeller med tabellförteckning, Tabell 10.5 Minoritetsspråksredaktioner – kostnader, 2002: Bilaga 1, Tabell 8 Den rikssända programverksamheten per programkategori för etniska minoriteter. Första sändningar och repris, 2003: Bilaga 1, Tabell 8 a Den rikssända programverksamheten i SVT1 och SVT2 per programkategori för etniska minoriteter. Första sändningar och repris, 2004: Bilaga 1, Tabell 8 a Den rikssända egenproduktionen i SVT1 och SVT2 per programkategori för etniska minoriteter. Första sändningar och repris, 2005: Bilaga 1, Tabell 8 Det rikssända utbudet i SVT1 och SVT2 per programkategori för och om etniska minoriteter. Första sändningar och repris.

kokonaistarjontaan. Asp ei erotellut eri kielivähemmistöille suunnattuja ohjelmia toisistaan.

Taulukko 19: Vähemmistöohjelmien prosentuaalinen osuus SVT1:n ja SVT2:n kokonaistarjonnasta vuosina 1998–2006.⁵²⁶

1998–2000	2001–2003	2004–2006	Muutos	1998–2006 Prosenttia	1998–2006 Tuntia/vko
2.5	2.4	1.7	-0.8	2.2	3.55

SVT:n kokonaistarjonta kielivähemmistöille pieni myös prosentuaalisesti. Tarjontaa oli enimmillään, ajanjaksolla 1998–2000 reilut neljä tuntia viikossa, vähimmillään, vuosina 2004–2006, vain hiukan yli kolme tuntia viikossa.⁵²⁷ Suomenkielisen ohjelmatarjonnan osuus vähemmistöohjelmista oli keskimäärin lähes kaksi kolmasosaa. SVT lähetti vuosina 1998–2006 keskimäärin 2.2 tuntia eli noin kaksi tuntia, kymmenen minuuttia suomenkielistä ohjelmaa (ostot ja omatuotanto yhteenlaskettuna) viikossa. Ohjelmatarjonnan prosentuaalista vähenemistä selittää myös ohjelmien kokonaisuohjelmamäärän lisääntyminen.

Taulukko 20: SVT1:n ja SVT2:n kokonaistarjonta tunteina viikossa vuosina 1998–2006.⁵²⁸

1998–2000	2001–2003	2004–2006	Muutos tunneissa	Muutos prosentteissa
176	174	185	+9	+5

Asp kiinnitti tutkimuksessaan huomiota vähemmistöohjelmien tarjonnan pienenemiseen. Hän totesi, että vähenevä trendi ei kuitenkaan koskenut uutisohjelmia. Päinvastoin, uutisohjelmien määrä oli lisääntynyt.⁵²⁹ Aspin tutkimus ei sisältänyt arvioita, miksi näin oli käynyt. Uutisten määrän lisääntymistä selittää ennen kaikkea vuonna 2001 käynnistetyt saamenkieliset uutiset, jotka toimitetaan yhteistyössä Yleisradion ja NRK:n kanssa. Oddasatin lähetysvastuun kantaa NRK, ja se lähetetään

⁵²⁶ Mångfald och kvalitet 2007: 58, Tabell 16.1 Programutbud till särskilda grupper i SVT och TV4 – utvecklingen 1998-2006 (procent, tim/vecka).

⁵²⁷ Mångfald och kvalitet 2007: 58, Tabell 16.1 Programutbud till särskilda grupper i SVT och TV4 – utvecklingen 1998-2006 (procent, tim/vecka).

⁵²⁸ Mångfald och kvalitet 2007: 13, Tabell 3.1 Programutbudets omfattning – utvecklingen 1998-2006 (tim/vecka).

⁵²⁹ Mångfald och kvalitet 2007: 60, 68.

Norjan puolelta. Asp⁵³⁰ ei esittänyt tutkimuksessaan kritiikkiä SVT:tä kohtaan vähemmistöohjelmien vähentämisestä. Hän totesi kokonaisarviossaan, että SVT oli täyttänyt päätehtävänsä toimituskausilla 1997–2001 ja 2002–2005. Se oli tarjonnut selkeän vaihtoehdon kaupallisille kanaville ja täyttänyt pääpiirteissään sille asetetut monipuolisuus- ja laatuvaatimukset. Asp ehdotti keskustelua, antoivatko ”nuorille” ja ”siirtolaisille” suunnatut ohjelmat todellista kuvaa SVT:n tarjonnasta näille kohderyhmille. Hänen mielestään oli selvää, että televisioyhtiöt eivät katsoneet tarkoituksenmukaiseksi liittää nuorisohjelmien tai siirtolaisohjelmien etikettejä ohjelmiin. Aspilta jäi tässä yhteydessä huomaamatta, että etniset ja kielivähemmistöt eivät olleet sama asia kuin siirtolaiset.

6.5 Tilajaat haluavat uuden ohjelman joka vuosi

SVT oli siis vuonna 2001 siirtynyt tilaajaorganisaatioon, jossa toimitusten odotettiin myyvän ohjelmaideansa genrepäälliköille. Uutis- ja ajankohtaisohjelmien genrepäällikkö oli Johan Lindén, joka jakoi parhaille ohjelmaideoille ohjelmatehtävät ja budjetit. Suomenkielisessä toimituksessa uudesta tilaajaorganisaatiosta alettiin keskustella syksyllä, kun Ekg ei saanut tilaajalta ohjelmatehtävää. Uusi tilaus saatiin kuitenkin ”ilmaiseksi”, kun SVT julkaisi Ekg:n ja Mosaikin lakkautuspäätökset lopullisesti moninaisuusohjelmansa julkistamisen yhteydessä ja ilmoitti samalla uudesta ”Det nya Sverige” –ohjelmasta, johon suomenkielisiltä haluttiin 10 ruotsinsuomalaisuutta käsittelevää ohjelmaa. Suomenkielisillä ohjelmilla on jatkossakin ollut genrepäälliköiltä ”perustilaus”. Ohjelmien kehittäminen ja ”myyminen” genrepäälliköille on vaihdellut vuodesta toiseen. Toimituspäällikkö Päivi Tompuri valitsi minut reportaasien projektinvetäjäksi ja toimin tehtävässä seuraavat kaksi vuotta.

6.5.1 Reportaasit

Ohjelmapäällikkö Leif Jakobsson vieraili toimituksessa marraskuun loppupuolella 2002. Pidän käyntiä Ekg:n lakkautuspäätöksen jälkihoitona. Hän tuli itse kertomaan toimitukselle, mikä Ekg:n ongelma hänen mielestään oli ollut, ja mitä hän uusilta reportaaseilta toivoi. Ekg-juttuja Jakobsson arvosteli yksipuolisuudesta, yksittäisten

⁵³⁰ Mångfald och kvalitet 2007: 69-70.

tarinoiden kertomisesta ja pitkien, kuvitettujen haastattelun käytöstä. Ohjelman ongelmana oli hänen mielestään, että siinä oli ajankohtaisohjelman pulssi ja viikoittainen lähetysaika, mutta se ei pystynyt kertomaan viikon tapahtumista. Jakobsson halusi, että Ekg:n resursseilla tehtäisiin vähemmän ja laadukkaampaa ohjelmaa. Reportaasien budjetti vastasikin Ekg:n budjettia, vaikka ohjelmia tehtiin puolet vähemmän. Jakobsson halusi, että uudet reportaasit olisivat moniulotteisia, strukturoituja, analyttisiä ruotsinsuomalaisia ohjelmia. Yksittäisten ihmisten tarinoiden ympärille piti löytää ”lihaa” eli yhteiskunnalliset, sosiaaliset, laajemmat merkitykset. Ruotsinsuomalaisuuden peilauksen sijasta reportaaseissa pitäisi nostaa esille journalistisesti kiinnostavia aiheita, jotka kestäisivät puolen tunnin käsittelyn. Sivuvaikutuksena niistä tulisi kiinnostavia ruotsalaisille katsojille. Jokaisella ohjelmalla olisi oma reportaasiotsikko ja toimitus saisi itse päättää, halusiko se lähettää ohjelmat sarjana vai yksittäin.⁵³¹

Reportaasiprojektin käynnistäminen oli minulle henkilökohtaisesti haastavaa, sillä minulla ei ollut, enkä saanut projektinvetäjän koulutusta. Toimituspäällikkö Päivi Tompuri ohjasi työtä mahdollisuuksiensa ja kykyjensä mukaan. Apua ja inspiraatiota haettiin myös yhtiön sisältä ja ulkopuolelta kevään aikana. Reportaasiprojekti henkilökunnan tarve arvioitiin Ekg:n pohjalta, ja tiimin suuruudeksi määriteltiin projektinvetäjän lisäksi kaksi toimittajaa. Olin itse vahvasti sitä mieltä, että tuotantotiimissä piti olla sama kokoonpano koko vuoden. Olimme tekemässä uudentyyppistä ohjelmaa ja pidin tärkeänä, että vakitiimi opettelisi reportaasien tekoa ja vakiinnuttaisi ohjelmasisällön, ennen kuin tuotantoon otettaisiin Uutisista ”pisteohjelmien” tekijöitä. Tuotantoaikatauluksi määriteltiin kaksi suunnitteluviikkoa, kaksi kuvausviikkoa, kaksi käsikirjoituksen kirjoittamisviikkoa ja kaksi leikkausviikkoa. Kesällä tiimiin jäsenet siirtyisivät tekemään Uutisia. Aiheita tiimissä lähdettiin ideoimaan kahdella tapaa. Ensinnäkin toimitukseen kutsuttiin ruotsinsuomalaisia vaikuttajia, tutkijoita ja kulttuuri-ihmisiä kertomaan, mitä ruotsinsuomalaisuudessa tapahtui, mikä oli ilmassa, ja mitä he ohjelmissa itse haluaisivat nähdä. Toiseksi tiimi teki muutamia matkoja eri puolille Ruotsia ja jalkautui siis tutkimaan ruotsinsuomalaista kenttää ideoimistarkoituksessa ja suhteiden luomiseksi, ilman tuotantopaineita. Toimituksessa kuultiin mm. suurlähetystön

⁵³¹ Paula Tapiolan muistiinpanot ”Leif Jakobsson 25.11.2002”, Kansio Projekti kevät 2003.

lehdistöattaseaa Risto Repoa, suomen kielen tutkijaa Jarmo Lainiota, Ruotsinsuomalaisen arkiston johtajaa Erkki Vuonokaria ja tutkimusjohtaja Pirjo Lahdenperää. Ruotsinsuomalaisuuteen tutustuttiin Upsalassa, Eskilstunassa, Luulajassa ja Haaparannassa.⁵³²

Reportaasitiimin ensimmäisessä yhteisessä seminaarissa tammikuun puolivälissä 2003 todettiin, että Ekg:n vanhat johtotähdet yllättävä, läsnä oleva, koskettava, informatiivinen, luotettava ja empaattinen kelpasivat myös reportaasien tekotavaksi. Niiden rinnalle piti kuitenkin nostaa kriittinen, analyttinen ja strukturoitu kerronnan tapa. Aihealueita päätettiin mieltää koulusta, kielestä, työelämästä, vanhainhoidosta, politiikasta, kulttuurista jne. Parhaimmiksi jutuiksi tiimi uskoi sellaiset, joissa pystyttäisiin yhdistämään kaksi, kolme tai useampaa kategoriaa. Kevään aikana ensimmäisiksi reportaasiaiheiksi valittiin kaksikieliset ruotsinsuomalaiset koululaiset, Eskilstunan sukupolvilta toisille periytyvä ruotsinsuomalaisuus ja Volvon Torslandan työntekijät, jotka olivat menneet töihin vuosikausia kremoista välittämättä, eivätkä nyt pystyneet todistamaan sairauksiaan työperäisiksi. Tarinan- ja kuvakerrontaan haettiin Leif Jakobssonin kehotuksesta apua Suomesta. FST:n seportaget-ohjelman tuottaja Peter Berntsson kävi keväällä kouluttamassa reportaasitiimiä. Berntsson uskoi, että puolen tunnin reportaasin sisältö piti pystyä kiteyttämään yhdellä päälauseella ja sivulauseella. Esimerkkeinä hän mainitsi mm. elokuvan Pitsinnyplääjä pää- ja sivulauseen: ”Jos tyttö on tietämätön, rakkaus tuhoaa hänet” ja Molierin näytelmän Tartuffe premissin ”Joka toiselle kuoppaa kaipaa, se itse siihen lankeaa”. Tarinan kerronnan pohjana saattoi olla halu ja sen este, kompikaatio, ristiriita, valinta tai ennustus. Kerronnan muodossa Berntsson uskoi ns. ”vapauttaviin rajoituksiin”, joilla hän tarkoitti, että toimittajan piti pystyä kertomaan tarina ilman spiikkitekstiä, kysymyksiä tai muuta näkyvää ja kuuluvaa sekaantumista.⁵³³

”Det nya Sverige” -sarjan ensimmäinen osa lähetettiin torstaina 15. toukokuuta 2003.

Sarjan lähetysaika oli klo 20.30 ja kukin ohjelma uusittiin kahdesti päiväsaikaan. Sitä

⁵³² Päivi Tompurin sähköposti ”Rojektikalkyyli” 6.12.2002 Paula Tapiolalle, paperikopio, Paula Tapiolan muistiinpanot ”Risto Repo 2.12.2002”, ”Jarmo Lainio 3.12.2002”, ”Erkki Vuonokari 4.1.2003”, ”Pirjo Lahdenperä 4.12.2002”, ”Eskilstuna 9.-10.1.2003”, ”Upsala 23.1.2003”, ”Luulaja/Haaparanta”, Kansio Projekti kevät 2003.

⁵³³ Paula Tapiolan muistiinpanot ”Seminaari 14.1.2003”, Peter Berntssonin materiaalit ”Premissi, sisältö ja muoto”, ”Elokuvien päälauseita ovat esimerkiksi”, ”Eri tapoja luoda jännitystä (mielenkiintoa) Ola Olssonin mukaan”, Peter Berntssonin dramaturginen luokittelu ohjelmasta ”TOTTI – Ja, må han leva”, ei päiväyksiä, Kansio Projekti kevät 2003.

tuottivat SVT Keski-Ruotsi, Pohjoinen, Länsi ja suomenkielinen toimitus.

Ruotsinsuomalaisten reportaasien lisäksi sarjassa lähetettiin henkilökuva Eskilstunassa asuvasta Kiinan uiguurista, joka oli muusikko, runoilija ja kirjailija, laajakaistan kaivamisesta Åseleen, vuokra-asuntotilanteesta Karlskogassa ja juttu sairaalabakteeriin sairastuneesta thaimaalaisesta Noiysta, joka oli joutunut amputoimaan jäseniään. Harmittelin itse sarjan alkamisen alla Metro-lehdessä julkaistussa haastattelussa, että suomenkieliset ohjelmat olivat menettäneet oman otsikkonsa. Pelkäsin, että katsojat eivät löytäisi ohjelmia ja pahoittelin, että katsojille ei puolen vuoden aikana ollut lähetetty omatuotettuja reportaaseja lainkaan. Totesin kuitenkin tiimin olevan ylpeä reportaaseistaan. Suomenkieliset reportaasit keräsivät ensimmäisellä kierroksella 1,5–2,8 prosentin katselun.⁵³⁴ En koskaan analysoinut syitä vaatimattomiin lukuihin tarkkaan, mutta niitä lienee ollut useita: uusi ohjelma-aika, prime time -ajan kova kilpailutilanne, lähetysajat keväällä ja kesällä. Nämä eivät tietenkään selitä, miksi suomenkielisiä ohjelmia katsottiin vähemmän kuin sarjan muita ohjelmia, jotka keräsivät ensiesityksillään 2,2–8,5 prosentin katselun. Kaikkiaan sarjan katsojaluvut vaihtelivat huomattavasti, mikä voi johtua esimerkiksi säästä. SVT Keski-Ruotsin projektinvetäjä Björn O Henriksson⁵³⁵ reagoi heikkoihin katsojalukuihin ensimmäisen kauden jälkeen. Sverigereportaget-ohjelman katsojaluvut olivat olleet keskimäärin seitsemän prosenttia. ”Det nya Sverigen” katsojaluku oli puolittunut siitä. Hän arvioi syiksi mm., että ohjelman sisältö piilotettiin yhteisen otsikon ja vinjetin alle. Sanomalehtien televisiosivujen ohjelmakaaviossa saattoi vain lukea ”Det nya Sverige”, eikä mitään ohjelman sisällöstä. Hän uskoi myös, että uusi ohjelmaotsikko oli vaikuttanut katsojakatoon. Hän peräänkuulutti myös toimitusten välistä keskustelua ohjelman sisällöstä.

Seuraavat kolme suomenkielistä reportaasia lähetettiin lokakuussa, vuoden viimeiset neljä joulukuussa. Loppusyksyllä päätin yhdessä tiimin kanssa luopua ”Det nya Sverige” -otsikon ja vinjetin käytöstä ja lähettää reportaasit omilla yksittäisillä otsikoillaan. Kerroin sanomalehti Ruotsin Suomalaisen haastattelussa marraskuussa, että:

⁵³⁴ Lehdistöiedote ”Release, Seriestart: Det nya Sverige”, Metro 13.5.2003, Paula Tapiolan koostamat katsojaluvut ”Det nya Sverige”, 12.8.2003, Kansio Projekti kevät 2003.

⁵³⁵ Björn O. Henrikssonin sähköposti ”Det nya Sverige – hösten” 2003-07-02 Johan Lindénille, Lindénin vastaus ”Ang: Det nya Sverige – hösten” 2003-07-07 ja Björn O. Henrikssonin vastaus ”Ang: Ang: Det nya Sverige – hösten”, 2003-07-08, paperikopiot, Kansio Projekti syksy 2003.

”Emme pidä itseämme minään uutena Ruotsina. Suomalaisia tässä maassa on ollut iät ja ajat, joten emme tunne kuulumamme tuollaisen otsikon alle. Sarjana Det nya Sverige on myös ollut varsin hajanainen.”⁵³⁶

Syksyn reportaasit kertoivat mm. asevelvollisuutta suorittavasta ruotsinsuomalaisesta tytöstä, karaokelaulajista ja yli 80-vuotiaasta suomenkielisestä Idasta, joka oli unohtanut ruotsin kielen, mutta joutui silti viettämään päivänsä täysin ruotsalaisessa sairaskodissa. Sanoin sanomalehtihaastattelussa, että ”Ekg:n lopettaminen vuosi sitten oli melkoinen järkytys ja kevät meni uusia työmuotoja hakiessa, mutta nyt syksyllä on jo alkanut tuntua hyvältä”. Viimeiset neljä reportaasia keräsi ensiesityksillään keskimäärin 461 000 katsojaa. Jokainen myös keräsi enemmän katsojia kuin ohjelman edellä esitetty ruotsinkielinen Mediemagasinet-ohjelma. Vuonna 2004 reportaasien katsojaluvut pysyivät hyvinä. Paras yksittäinen katsojaluku oli 795 000 katsojaa, mikä saavutettiin sarjan viimeisellä lähetyksellä joulukuussa 2004.⁵³⁷

Syksyllä 2004 kypsyi myös oma päätökseni lopettaa projektinvetäjänä. Koin projektin organisaation ongelmalliseksi. Olin paperilla ”projektinvetäjä”, mutta minulla ei ollut sen budjettivastuuta, eikä oikeutta päättää ohjelmien tekijöistä itse. Uutisten toimittajilla oli kovia paineita päästä tekemään reportaaseja, ja ensimmäinen pisteohjelman tekijä tuli reportaaseihin loppusyksystä 2003. Seuraavalla tuotantokaudella pisteohjelman tekijöitä oli kaksi lisää. Koin kierron haitalliseksi ohjelman sisällölle. Kaikki kolme tekijää teki reportaaseja ensimmäistä kertaa. Heidän ohjaamisensa ja tukemisensa vei huomattavan paljon aikaa. Tunsin myös, että kierron motiivina oli enemmän työntekijöiden viihtyvyys, vaihteluntarpeen tyydyttäminen ja kouluttautuminen kuin ohjelman sisältö ja katsojien palveleminen. Tämä on alue, joka on ollut jatkuvien konfliktien lähde toimituksessa. En tarkoita, etteikö olisi tärkeää tarjota työntekijöille erilaisia työtehtäviä ja jatkokoulutusta. Mutta on tärkeää määrittää myös sen määrä, laatu ja tavoitteet. Päätökseeni vaikutti lisäksi, että toimitus oli päättänyt lopettaa reportaasien teon ja kehittää uuden ohjelmaidean vuodelle 2005. Minulla ei ollut intoa eikä energiaa uuden ohjelman käynnistämiseen. Seuraajani Anu Tolonen⁵³⁸ ei ole kokenut työn organisointia ongelmallisena. Suhde toimituspäällikköön on ollut

⁵³⁶ RS 25.11.2003, s. 4-5.

⁵³⁷ Muistio ”Det nya Sverige, hösten 2003”, Paula Tapiolan lehdistötiedote ”Finska reportage får rekordstora tittarsiffror”, 2004-01-19, Kansio Projekt syksy 1993, RS 25.11.2003, s. 4-5.

⁵³⁸ Anu Tolosen haastattelu 9.3.2011.

tiedottava, ja hänen kanssaan on voinut keskustella projektin vaativimmista kysymyksistä ja valinnoista. Vuoden 2010 aikana hän on saanut enemmän budjetti- ja henkilöstövastuuta, ja työnkuva on lähentynyt yhtiön muiden projektinvetäjien työnkuvaan.

Toimittajien toive työnkuvien vaihtelusta tuli esille myös uutispäällikön viran täyttämisen yhteydessä käydyssä keskustelussa keväällä 2004. Noin puolet toimituksesta osallistui ammattiliitto SJF:n kokoukseen, jossa toivottiin uutispäällikön tehtävän määräaikaistamista vuodeksi tai kahdeksi kerrallaan. Perusteina oli tehtävien kierrättäminen, työntekijöiden kompetenssien kasvattaminen, jämähtämisen ja leimautumisen estäminen ja toimituksen yleinen hyvinvointi. Samassa kokouksessa toivottiin myös, että juontaja-toimitussihteerin tehtävää tekisi useampi ihminen. Perusteet olivat pitkälti samat kuin uutispäällikön kierrättämiseen. SJF:n kokoukseen osallistuneet uskoivat lisäksi, että katsojat hyötyisivät ruutukasvojen lisäämisestä. Vaihtuvat kasvot toisivat vaihtelua, yllätyksellisyyttä ja pitäisivät katsojan mielenkiintoa yllä. Usean juontajan mallin uskottiin myös parantavan yhteishenkeä ja vähentävän turhaa hierarkiaa toimituksessa. Uutispäällikön virkaa vt:nä hoitanut Kai Jaskari vastusti tehtävän kierrättämistä. Hän huomautti, että rutiinien oppiminen ja hallitseminen vei noin vuoden. Mikäli määräaikaisuus olisi vuosi, seuraava määräaikainen alkaisi taas alusta. Uutiset oli Jaskarin mielestä toimituksen selkäranka, eikä niiden kehittämisessä voinut soutaa ja huovata edes takaisin. Uutispäälliköllä piti olla mahdollisuus tehdä uudistuksia ja viedä ne loppuun. Lisäksi tehtävän kierrättäminen voisi vaikeuttaa toimituspäällikön ja uutispäällikön välistä yhteistyötä.⁵³⁹ Uutispäällikön virka säilyi vakinaisena, ja Kai Jaskari valittiin hoitamaan tehtävää. Toimituksessa oli kuitenkin vakavia merkkejä pahoinvoinnista. Yksi toimituksen työntekijöistä oli samaisena keväänä joutunut työtilanteensa vuoksi sairauslomalle, joka kesti yhdeksän kuukautta. Hän koki toimitukseen palaamisen senkin jälkeen niin vaikeaksi, että hänet siirrettiin ruotsinkieliselle uutispuolelle. Hän tuli takaisin toimitukseen kolmen vuoden poissaolon jälkeen.

⁵³⁹ Pia-Mari Suomelan sähköposti, ei otsikkoa, 2004-03-16, toimituksen yhteispostiin finska@nyh.svt.se, Kai Jaskarin sähköposti ”Uutispäällikkyys ja toimitussihteerit”, 2004-03-16 finska@nyh.svt.se:hen, paperikopiot.

6.5.2 E4

Ohjelmajohtaja antoi ohjeet vuoden 2005 ohjelmatehtävien hakemiseen joulukuussa 2003. Hän kehotti ohjelmayksikköjä ideointityöhön ja parhaiden ideoihin kehittämiseen helmikuun puoliväliin mennessä 2004. Vaiheen tavoitteena oli tekeillä olevien ohjelmien arvioiminen, sisällöllinen kehittäminen ja uusien ohjelmaideoiden kehittäminen. Genrepäälliköt arvioisivat uudet ohjelmaideat helmikuun loppuun mennessä. Sen jälkeen ohjelmayksiköt saivat alkaa pitchata eli myydä ohjelmaideaansa suullisesti genrepäällikölle ja ohjelmajohtajalle. Tässä yhteydessä ohjelman idea, sisältö ja tuotantotavat pitäisi kuvailla mahdollisimman tarkkaan. Genrepäällikkö jakaisi ohjelmatehtävät ohjelmayksikköihin toukokuun alussa.⁵⁴⁰ Ideoita kehitettiin siis yhtäaikaaisesti tuotantokauden käynnistelyvaiheen kanssa. Suomenkielisessä toimituksessa uusia ohjelmaideoita kehitettiin toimituksen yhteisissä seminaareissa, joista ensimmäinen pidettiin helmikuussa 2004. Seminaarisarjassa oli tarkoituksena selvittää myös toimituksen henkistä tilaa. Ensimmäisessä seminaarissa käytiin läpi ihmisten eri rooleja, palautteen antamista, kuuntelun perustaitoja, ristiriitojen käsittelymallia ja konfliktitilanteissa toimimista. Seminaareja vetivät Mikko Bruun ja Raimo Lång Yleisradiosta. Toimituksen henkisen tilan käsittely jäi kuitenkin toissijaiseksi, ja energia suunnattiin uuden ohjelman kehittelyyn. Siinä käytettiin apuna Raimo Långin sisältölaatukarttoja. Niissä identifioitiin vastakkaisia arvoja, kuten anarkia vs. perusarvot tai tyynnyttely vs. ärsyttäminen. Esimerkiksi tyynnyttely saattoi näkyä ohjelman teossa kaikkia miellyttävänä otteena ja valtavirran myötäilynä. Ärsyttäminen taas voi näkyä tarkoitushakuisena piikittelynä johonkin tiettyyn suuntaan tai herjaamisena joka suuntaan. Myös sisällössä ja aiheen valinnassa hyödynnettiin erilaisia vastapareja, kuten teoria vs. kokemus, subjektiivinen kokija vs. objektiivinen näkijä. Sisältölaatukarttojen avulla ei muotoiltu ohjelman sisältöä vaan sen taustalla olevaa toiminta-ajatusta ja journalistista otetta. Teemoja mietittiin eri-ikäisten katsojien kehitystehtävien ja projektien kautta.⁵⁴¹

⁵⁴⁰ Johan Henrikssonin muistiinpanot ”Programuppdagsprocessen inför 2005” yksiköiden päälliköille ja ohjelmajohtajille.

⁵⁴¹ Monistenippu ”Palautteen antaminen”, copyright Ilpo Vuorinen, Raimo Långin Sisältölaatukartat, päivitetty 16.3.2004, työryhmä RL, TR, MG, AY-A 01/04, monistenippu ”Teemat”, copyright Katariina Salmela-Aro.

Prosessin tuloksena syntyi E4. E4:n tavoitteena oli olla road movie -tyyppinen ohjelma, joka vetoaisi 30-45-vuotiaisiin katsojiin. Se kattaisi varhaisaikuisuuteen, aikuisuuteen asettumiseen ja keski-ään siirtymävaiheeseen liittyviä aiheita. Kahteen ensimmäiseen liittyivät olennaisesti työtä ja perheen perustamista koskevat ratkaisut, ja toisessa vaiheessa niihin asettuminen. Kolmanteen kuuluivat mm. työhön kyllästyminen, avioerot ja muutot. E4 käsittelisi toiveiden ja unelmien täyttymistä suhteessa todellisuuteen, ja näiden välistä kamppailua. Tavoitteena oli olla viihdyttävä asiaohjelma, jossa olisi tilaa myös yllätyksille ja huumorille. Ohjelman kokoavina voimina oli kaksi juontajaa, jotka ajoivat joka jaksossa uuteen kaupunkiin tapaamaan ihmisiä ja käsittelemään jotakin tiettyä teemaa. Ohjelma sisälsi reitille sijoittuvien, nauhoitettujen juontojen lisäksi kaksi haastattelua ja kaksi 5-8 minuutin pituista juttua. Haastattelulementtejä kutsuttiin orientoitumiseksi ja liftareiksi. Orientoitumiset saattoivat sijoittua vaikka ruokakauppaan, ja niissä tavattiin paikallisia asukkaita, useimmiten ruotsinsuomalaisia. Liftarit poimittiin kyytiin matkan varrelta, ja he olivat joko ruotsinsuomalaisia tai suomalaisia julkkiksia, joiden kanssa keskusteltiin teemaan liittyvästä aiheesta. Ohjelmaa tekivät tuottaja Anu Tolonen, juontajat Mari Siukonen, joka vastasi myös käsikirjoituksista ja Eija Sarinko, joka teki myös juttuja, yksi toimittaja, 1,5 kuvaajaa ja leikkaaja.

E4:n teemoiksi valittiin intohimo, ajattomuus, rakkaus, häpeä, isänmaallisuus, pelko, joutilaisuus, esikuvat, hiljaisuus, työ, ilo ja rajat.⁵⁴² E4:n ensimmäisessä jaksossa juontajat esittelivät ohjelman vuoropuheluna.

Eija: Hei!

Mari: Hei! Tämä ohjelma on E4.

Eija: E4 on ihmisiä ja heidän epätavallisen tavallisia tarinoitaan.

Mari: Ja totta kai E4 on myös matka. Reilut 1500 km eli hela vägen Helsingborgista Haaparantaan.

Eija: Auton ratissa vuorotellen Mari...

Mari: ...ja Eija.

Eija: Tänään teemana on intohimo.

Mari: Matka alkaa nyt.⁵⁴³

⁵⁴² Anu Tolosen ja Kai Jaskarin ohjelmakuvaus ”E4 en upptäcktsresa till olika livssituationer” ohjelmajohdolle, Kai Jaskarin sähköposti ”Uppdragsförslag inför 2005” finska.nyh@svt.hen, paperikopio, ajolista, Kansio E4, 2005.

⁵⁴³ Jakson Intohimo käsikirjoitus.Intro, Kansio E4, 2005.

Sen jälkeen juontajat jutustelivat omista intohimoistaan: matkailusta ja syömisestä. Jutuissa mukana olivat intohimoinen keräilijä, joka keräsi musiikkia ja sellisti, joka harjoitteli soittoa monta tuntia päivässä. Matkan varrella pysähdyttiin kysymään ajo-ohjeita ja ostamaan leipää, jolloin tavattiin tavallisia ruotsinsuomalaisilta. Julkkisliftarina oli ruotsinsuomalainen näyttelijä Timo Nieminen Göteborgin kaupunginteatterista. Hän kertoi arjen intohimosta.⁵⁴⁴

Ohjelma lähetettiin SVT2-kanavalla sunnuntaisin klo 18.15 ja uusittiin tiistaisin klo 15.15 sekä keskiviikkoisen klo 23.50. Sarjaan kuului 12 osaa. Ensiesitykset keräsivät keskimäärin 2,7 prosentin katselun eli 235.000 katsojaa. Eniten ohjelmaa katsoivat vanhimmat ikäryhmät: 60–99-vuotiaat ja 40–59-vuotiaat. Kohderyhmään kuuluvien 25–39-vuotiaiden katselu vaihteli jaksosta toiseen voimakkaasti. Alimmillaan se oli tässä ryhmässä 0,3 prosenttia ja korkeimmillaan kaksi prosenttia, keskimäärin prosentin. Uusinta-aikojen katselu jäi vähäiseksi.⁵⁴⁵ Luvut sisältävät kaikki katsojat, eikä kohderyhmän katsontaa selvitetty erikseen. Määrällistä katsojatavoitetta ei ollut.

6.5.3 Petterin harharetket

Petterin harharetket (Petteri på villovägar) perustui E4:n toiminta-ajatukseen ja konseptiin, mutta oli sen päivitetty versio. Merkittävimmät muutokset liittyivät ohjelman ulkonäköön. Se sai uuden juontajan, jonka ajatuksesta myös juontajan kulkuväline uusittiin. Juontajaksi värvättiin Petteri Väänänen, joka työskenteli 1970-luvulla Ruotsin radiossa ja televisiossa. Sitten hän oli tehnyt uran Yleisradiossa ja omassa yrityksessä. Väänänen ehdotti itse matkakaverikseen koiraansa Elviä ja matkavälineekseen vanhan Scania-bussin vuokraamista. Elvi vetoaisi katsojien tunteisiin ja toimisi juttukumppanina, jolle juontaja ohjelman alussa ja lopussa kertoisi humoristisia, aforistia kommentteja. Elvi – 4,5 kuukauden vanha Airedalen terrieri – olisi juontajan kriittinen, mutta ymmärtäväinen kuuntelija. Bussi puolestaan tarjoaisi miljöönä autoa suurempia kuvallisia mahdollisuuksia. Sen voisi sisustaa studioksi, jossa

⁵⁴⁴ Jakson Intohimo käsikirjoitus, Kansio E4, 2005.

⁵⁴⁵ Anu Tolosen koostamat katsojaluvut E4 Tittarsiffror/ 2005, Lähetykset 4.9.2005 lähtien ja 27.11.2005 saakka, Kansio E4, 2005.

voisi istua illan vieraan kanssa kahvittelemassa tai syömässä. Siellä voisi myös yöpyä – joko leikisti vieraan kanssa tai oikeasti hotellikulujen säästämiseksi.⁵⁴⁶

Ohjelman tuottajana jatkoi Anu Tolonen, ja perusmiehitys pysyi samana kuin E4:ssä, vaikka tekijät Eija Sarinkoa lukuun ottamatta vaihtuivat. Petterin harharetkien teemoiksi valittiin kauneus, menestys, turvattomuus, asumisunelmat, juuret, miehen mallit, luonnonmerkit, luovuus, yksinäisyys ystävänä, ruoka ja ihmisen paras aika. Ohjelman sisältöä yksinkertaistettiin niin, että bussissa oli mukana yleensä vain yksi vieras, ja ohjelma sisälsi 2-3 teemaa eri puolilta valottavaa juttua. Bussissa vieraili mm. laulaja Arja Saijonmaa, Laakso-bändi, historioitsija Herman Lindqvist ja naistutkija Tiina Rosenberg. ”Jutustelun” eli haastattelun lisäksi musiikkivieraat esittivät omia kappaleitaan. Scania-bussin sijasta Väänäselle vuokrattiin vanha Volvo-bussi vuosimerkkiä 1960. Sen sisustukseen kuului keittiö pöytineen ja tuoleineen sekä yöpymistila sänkyineen ja sohvineen. Koiralla oli oma paikka. Bussin lavastuksen johtoajatuksena, että sisustus olisi lämmin, kodikas, yksinkertainen moderni, mutta ei trendikäs ja persoonallinen. Matka kulki eri puolilla Ruotsissa. Jaksoja oli 11, ja lähetyskausi jaettiin kahtia. Ensimmäiset viisi osaa lähetettiin toukokuussa ja loput kuusi osaa loka-, marraskuussa vuonna 2006.⁵⁴⁷

Ohjelman lähetysajat muuttuivat E4:stä. Sunnuntain alkuillan sijasta se lähetettiin maanantaina parhaaseen katseluaikaan klo 20.30. Se uusittiin keväällä keskiviikkoisin klo 23.55 ja sunnuntaisin klo 16.25. Syksyn uusinta-ajat vaihtelivat, niin että ohjelma uusittiin kerran aikaisin aamulla tai iltapäivällä ja kerran myöhäisillassa. Syksyllä Petterin harharetkien ensiesitykset keräsivät keskimäärin 1,5 prosenttia katsojista eli ne näki 135.000 ihmistä.⁵⁴⁸ Nämäkin katsojaluvut koskevat kaikki Ruotsissa asuvia televisionkatsojia, eikä kohderyhmän katselua ole analysoitu erikseen. Katsojalukujen

⁵⁴⁶ Anu Tolosen muistiinpanot ”E4 2006, toimituksen ensimmäinen kokoontuminen 28.11.-2.12.2005”, ”Göteborg 30.1.-2.2.2006”, Petteri Väänäsen kirje ”E4 – riksvägen från Finland till Europa, en resa genom hela Sverige. En programledares tankar”, Petteri Väänäsen sähköposti ”Meistä” Anu Toloselle 2006-02-06, paperikopio, Kansio Petteri på villovägar. Info om avsnitt 1-11, manuspåor, creditlista, presstekster, musikrapporter. 2006.

⁵⁴⁷ Anu Tolosen muistiinpanot ”E4 2006, toimituksen ensimmäinen kokoontuminen 28.11.-2.12.2005”, ”Göteborg 30.1.-2.2.2006”, Kansion sisällysluettelo, Bussin vuokrasopimus ”Hyresavtal mellan Ander Mennerholm och Sveriges Television AB 060613”, lavastajan piirukset kirjekuoressa ”Buss/Scenografens förslag (UllaHerdin)”, ohjelmien nimikyltit ”Creditskyltar”, Kansio Petteri på villovägar. Info om avsnitt 1-11, manuspåor, creditlista, presstekster, musikrapporter. 2006.

⁵⁴⁸ Anu Tolosen koostamat ”Tittarsiffror - Sändningstider: hösten 2006” ja ”Sändningstider: våren 2006”, Kansio Petteri på villovägar. Info om avsnitt 1-11, manuspåor, creditlista, presstekster, musikrapporter. 2006.

lasku reilulla prosenttiyksiköllä E4:ään nähden on yllättävää, etenkin kun ohjelmalla oli parempi lähetysaika. Osasyynä saattaa olla, että prime time -aikaan myös kilpailu eri kanavilla on kovempaa.

6.5.4 *Emigrantit*

Emigrantit (Emigranterna) oli sarja, jossa kuvattiin Ruotsin ja Suomen välisiä muuttajia. Tarkoituksena oli samalla valottaa maiden välisiä kulttuurieroja. Ohjelmaideaa kehitettiin yhteistyössä SVT:n ns. Kasvihuoneen kanssa, ja niitä oli alun perin useita. Kasvihuoneen tehtävänä oli nimenomaan ohjelmaideoiden, formaattien ja sisällön kehittäminen. Toimitus sai sieltä esimerkkejä erilaisista formaateista, ja apua niiden sovellutuksiin ruotsinsuomalaisessa kontekstissa. Emigranttien kohderyhmäksi määriteltiin 20–44-vuotiaat ruotsinsuomalaiset ja ruotsalaiset. Muuttaminen katsottiin ajankohtaiseksi aiheeksi, koska sen rakenne ja syyt olivat muuttuneet siirtolaisuuden huippuvuosista. Katsojan olisi helppo samaistua muuttamiseen, koska kaikki muuttavat joskus elämänsä aikana. Muuttajien kirjon piti suunnitelmien mukaan olla laaja, ja noin puolien haluttiin muuttavan Ruotsista Suomeen ja puolien Suomesta Ruotsiin. Mukaan oltiin valmiita ottamaan myös ulkomaille muuttava ruotsinsuomalainen. Muuttajista suurimman osan haluttiin olevan 25–40-vuotiaita, mutta 2-3 ohjelmassa voisi olla mukana yli 60-vuotias muuttaja. Ensisijaisesti etsittiin Tukholman ja Helsingin välillä muuttajia, jotka olisivat pariskuntia tai perheitä, koska muutoissa olisi enemmän jännitteitä.⁵⁴⁹

Maiden välillä muutti vuosina 2004 ja 2005 noin 3500–3800 Suomen kansalaista kumpaankin suuntaan. Molempina vuosina muuttoliike oli Ruotsille parin sadalla tappiollinen, eli Suomen kansalaisia muutti enemmän Ruotsista Suomeen kuin Suomesta Ruotsiin.⁵⁵⁰ Muuttajien ikä- ja ammattirakennetta ei selvitetty tilastollisesti, mutta ohjelman tekijät olettivat muuttoliikkeen koostuvan opiskelijoista ja tutkijoista, diplomaateista, elinkeinoelämän edustajista, päivähoito- ja sairaalahenkilökunnasta, rakennustyöläisistä, kulttuurielämän edustajista, ammattiurheilijoista ja vanhemmista paluumuuttajista. Myöskään Ruotsin kansalaisten muuttolukuja tai muuton rakennetta ei

⁵⁴⁹ Anu Tolosen muistiinpanot STOCKHOLM.FINSKA.ATTBYTALAND.DAGBOK.26.-27.9.2006, iNews.

⁵⁵⁰ Tilasto ”Suomen ja Ruotsin välillä muuttaneet Suomen kansalaiset 2004-2006”, lähde SCB/Helen Ingberg 26/4 2006, Kansio Emigranterna 2007.

selvitetty tilastollisesti, mutta ohjelmaan etsittiin suomalaisia, ruotsinsuomalaisia ja ruotsalaisia muuttajia. Tarkoituksena oli seurata muuttajia sekä lähtö- että tulomaassa pidemmällä aikavälillä. Muuttajille hankittiin pienet videokamerat, joiden avulla he itse voisivat pitää muuttopäiväkirjaa. Toimittaja ja kuvaaja haastattelijat ja kuvasivat muuttajia kolmesti: muuton valmisteluvaiheessa, 1-2 kuukautta muuton jälkeen ja 4-6 kuukautta muuton jälkeen. Ensimmäisellä kerralla muuttajat pakkaisivat ja valmistautuisivat muuttoon, kertoisivat muuton syistä ja siihen liittyvistä odotuksista sekä lähtisivät matkaan ja saapuisivat uuteen kotiinsa. Toisessa kohtaamisessa kuvattaisiin, millaiseksi arki uudessa maassa on muodostunut, mitkä odotukset näyttäisivät toteutuvan, mitä ongelmia, mahdollisia konflikteja tai yllätyksiä uuteen maahan on liittynyt. Kolmannessa tapaamisessa vedettäisiin johtopäätös muuton onnistumisesta. Ohjelmaa kuvattiin tosi-tv:n ja dokumentin välimuotona.⁵⁵¹

Muuttajia etsittiin Suomesta mm. työvoimatoimistojen, yliopistojen ja teknillisten korkeakoulujen, ulkoministeriön, eri suuryritysten, urheiluliittojen, kulttuurilaitosten, lääkäriliiton ja muuttofirmojen kautta. Lisäksi Helsingin Sanomiin, Huvudstadsbladetiin ja Vasabladetiin laitettiin lehti-ilmoitukset. Ruotsissa muuttajia haettiin vastaavien instituutioiden ja yritysten kautta kuin Suomessakin. Lisäksi käytettiin Tukholman Suomen suurlähetystä, Tukholman Suomen instituuttia, Ruotsinsuomalaisten keskusliittoa, Suomiseuroja, Ruotsin kirkon suomenkielistä työtä, Tukholman suomenkielistä seurakuntaa, Suomalais-ruotsalaista kauppakamaria, ruotsinsuomalaisia kouluja ja esikouluja, SR Sisuradiota ja suomenkielisiä sanoma- ja aikakauslehtiä, internetin keskusteluryhmää ruosulistaa,⁵⁵²

Mukaan valittiin yhteensä 11 muuttajaa. Joukossa oli kolme paluumuuttotapausta. Näistä ensimmäinen oli kuusi vuotta Tukholmassa asunut perhe, joka päätti palata Helsinkiin lapsen kasvaessa. Toinen pariskunta oli asunut Ruotsissa peräti 40 vuotta. Töihin oli tultu Köpingin Volvon suuren muuttoaalton mukana. Mielessä oli kuitenkin aina välkkynyt Suomeen paluu. Kolmas oli 30 vuotta Tukholmassa asunut nainen, joka muutti takaisin Suomeen hoitamaan yli 90-vuotiasta äitiään. Lisäksi muuttajiin lukeutui

⁵⁵¹ Anu Tolosen muistiinpanot STOCKHOLM.FINSKA.ATTBYTALAND.DAGBOK.26.-27.9.2006 iNews, Anu Tolosen sähköposti ”Vi byter land” Gisela Sopranille, paperikopio, Kansio Emigranterna 2007.

⁵⁵² Anu Tolosen muistiinpanot STOCKHOLM.FINSKA.ATTBYTALAND.DAGBOK.26.-27.9.2006, iNews.

Ruotsin ja Suomen kaksoiskansalainen, joka lähti suorittamaan varusmiespalvelua Suomeen ja nuori, ruotsalainen naisupseeri, joka oli rauhantehtävissä Kosovossa rakastunut suomalaiseseen upseeriin ja muutti tämän perässä Suomeen. Rakkaus sai myös nuoren ruotsalaismiehen muuttamaan Helsinkiin. Muita muuton syitä oli työ ja työstä irrottautuminen. Ruotsalaispari päätti jättää työnsä, stressin ja kiireet Tukholmassa ja muuttaa Ahvenanmaalle ja talveksi Teneriffalle. Suomenruotsalainen nainen puolestaan vaihtoi konttorityön ja korkokengät hevostalliin ja saappaisiin Skoonessa.⁵⁵³

Ohjelmat lähetettiin marraskuun loppupuolelta lähtien tammikuun puolelle 2007.

Lähetysaika oli maanantaisin klo 20.30 eli sama kuin Petterillä. Emigranttien päälähetysten katsoi keskimäärin 2,3 prosenttia katsojista eli 210.000 ihmistä.

Ensimmäiset viisi ohjelmaa keräsivät parhaat katsojaluvut. Nobelin illallislähetystä vastaan mennyt jakso sai vain 115 000 katsojaa, ja siitä lähtien katsojaluvut pysyivät matalia joulun- ja uuden vuoden pyhinä. Ohjelmia lähetettiin 11 kappaletta.⁵⁵⁴

6.5.5 Vieras menneisyydestä

Vieras menneisyydestä (Det förflutna hälsar på) oli sarja, jossa kaksi jostakin syystä yhteyden toisiinsa kadottanutta ihmistä saatettiin uudestaan yhteen. Myös sen taustalla oli formaatti ja yhteistyö Kasvihuoneen kanssa. Toimittajilla oli ohjelmassa aktiivinen rooli. He olivat tavallaan juontajia samalla, kun he toimittivat ohjelman. He avasivat joka ohjelman kertomalla, kenen he tulisivat tapaamaan, esittelivät etsijän, kertoivat kenet tämä halusi tavata ja miksi, syvensivät etsijän hahmoa ja tarinaa, kertasivat ketä etsitään, tapasivat etukäteen etsittävän ja esittelivät tämän sekä alustivat etsijän ja etsittävän tapaamisen. Ohjelman lopussa toimittaja vei etsijän etsittävän luo ja jätti nämä ”kahdenkeskiseen” tapaamiseen, jonka kuvaaja taltioi. Tavoitteena oli kasvattaa ohjelman kuluessa tapaamiseen liittyviä odotuksia ja jännitteitä, joihin tapaaminen tarjosi luonnollisen dramaturgisen lopun. Tapaamisista toivottiin mahdollisimman

⁵⁵³ SVT, Emigranttien jaksojen esittely, <http://svt.se/2.75227/1.956231/avsnittsoversikt>, haettu 5.11.2010, Anu Tolosen muistiinpanot STOCKHOLM.FINSKA.ATTBYTALAND.SÄND.PRESSTEXTER.8, 2007-09-26, PRESSTEXTER.9, 2007-09-26, PRESSTEXTER.10, 2007-10-15, PRESSTEXTER.11, 2007-09-26, iNews.

⁵⁵⁴ Anu Tolosen keräämät ”Tittarsiffror Emigranterna 2007 pgm 1-10”, Kansio Emigranterna 2007.

tunteellisia. Tuottajana jatkoi Anu Tolonen ja ohjelmaa toimitti kaikkiaan kuusi reportteria. Lisäksi tiimiin kuului kuvaaja ja leikkaaja.⁵⁵⁵

Kaikki ohjelman etsijät ja etsittävät olivat joko ruotsinsuomalaisia tai suomalaisia. Useimmiten etsijöiden ja etsittävien yhteydet olivat kadonneet juuri Ruotsin ja Suomen välillä, joko muuton yhteydessä tai vain ajan kanssa. Etsijöinä oli mm. Tukholmassa asuva näyttelijä Tapio Aarre-Ahtio, joka halusi yhteyden vanhaan opiskelijakaveriinsa Helsingin Teatterikorkeakoulusta, malmöläinen musikaalilaulaja Matti Isokääntä, joka oli kadottanut yhteyden sukulaisiinsa Suomessa Ruotsiin muuton jälkeen ja muslimiksi kääntynyt, Tukholmassa asuva, Ruotsin Muslimineuvoston puheenjohtaja Helena Benaouda, joka etsi suomalaista serkkuaan. Joukossa oli näiden ”julkkisten” lisäksi tavallisia ruotsinsuomalaisia: oppilas, joka etsi entistä opettajaansa, vanhat ystävykset, jotka olivat tavanneet viimeksi 14-vuotiaina Kemissä, entiset opiskelijakaverit 1970-luvulta Uppsalasta, kihlapari 1960-luvulta, joka oli kadottanut yhteyden miehen tehdessä asepalvelustaan Suomessa ja ystävykset, jotka olivat asuneet Göteborgissa 1970-luvulla, mutta menettäneet yhteytensä, kun toinen heistä muutti pois kaupungista.⁵⁵⁶

Ohjelmat lähetettiin elokuun loppupuolelta lokakuun loppuun vuonna 2008.

Lähetysaika oli keskiviikkoisin klo 20.30–21.00. Ensimmäinen ohjelma keräsi eniten eli 350 000 katsojaa, viimeinen ohjelma vähiten eli 145 000 katsojaa. Keskimääräinen katselu oli 2,7 prosenttia eli 230 000 katsojaa. Katsojalukujen trendi oli enimmäkseen laskeva.⁵⁵⁷

6.5.6 Vieras menneisyydestä 1809

Vieras menneisyydestä 1809 –ohjelmalla oli periaatteessa sama tilaus ja muoto kuin Vieraalla menneisyydestä, mutta sarjassa valotettiin maiden kehitystä sen jälkeen, kun Ruotsi menetti Suomen alueet Venäjälle 1809. Sarja lähetettiin merkkivuonna.

⁵⁵⁵ Kai Jaskarin muistiinpanot STOCKHOLM.FINSKA.BFF.DAGBOK7/1, 2008-01-07, Anu Tolosen muistiinpanot STOCKHOLM.FINSKA.BBF.DAGBOK, 17/1 palaveri 1, 2007-01-17 ja STOCKHOLM.FINSKA:BBF.DAGBOK.Ohjelmarakenne 1, ei päiväystä, iNews

⁵⁵⁶ Yleisradio, Vieras menneisyydestä jaksojen esittely, <http://yle.fi/ohjelmat/264464>, haettu 6.11.2010.

⁵⁵⁷ SVT:n sisäinen verkko, katsojatilastot: <http://www.svt.se/internet/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-080827.htm>, [080903.htm](http://www.svt.se/internet/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-080903.htm), [080910.htm](http://www.svt.se/internet/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-080910.htm), [80917.htm](http://www.svt.se/internet/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-080917.htm), [080924.htm](http://www.svt.se/internet/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-080924.htm), [081001.htm](http://www.svt.se/internet/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-081001.htm), [081008.htm](http://www.svt.se/internet/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-081008.htm), [081015.htm](http://www.svt.se/internet/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-081015.htm), [081022.htm](http://www.svt.se/internet/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-081022.htm), [081029.htm](http://www.svt.se/internet/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-081029.htm), haettu 6.11.2010.

Ohjelmien aiheiksi valittiin Suomen sota, suomen kieli, ruotsin kieli Suomessa, Tornionlaakso, pukeutumistyyli, Venäjä, koulu ja suurvalta. Toimittajalla oli edelleen aktiivinen rooli, ja hän juonsi ohjelmat ja vei niitä eteenpäin. Ohjelmissa oli kuitenkin useita haastateltavia kahden sijaan, ja he valottivat aihetta eri näkökulmista. Niihin sisältyi kuitenkin jonkinlainen tapaaminen tai ohjelman loppuun leikattiin ihmisten tapaamisen sijasta kahta eri näkökulmaa esittelevien haastateltavien ”vuoropuhelu”, jonka tarkoituksena oli koota ohjelma.⁵⁵⁸

Suomen sotaa käsiteltiin otsikolla ”Miksi rajalla on rautaa?”. Ohjelmassa pohdittiin maiden puolustuksen yhteisiä ja erilaisia piirteitä, Ruotsin ja Suomen puolustusyhteistyötä, ja historian ja maantiedon Suomen puolustukselle asettamia rajoja. Suomen kieltä käsittelevässä ohjelmassa taas todettiin, että suomen kansallinen herätys alkoi Tukholmasta, missä J.V. Snellman syntyi. Ohjelma vastasi kysymykseen, ”Miksi Suomessa puhutaan suomea?”. Siinä tavattiin myös Snellmanin Helsingissä asuva jälkeläinen. Sukupolvet olivat esillä myös ruotsin kielen asemaa Suomessa käsittelevässä ohjelmassa. Siinä päähenkilönä oli lidingöläinen Katarina Mannheimer-Ahlström, jonka sukujuuret juonsivat Ahlströmin teollisuussukuun Varkauteen. Vasta vierailulla Itä-Suomessa hänelle selvisi, miten suuri merkitys suvulla on ollut seudun ihmisille ja kielenkäytölle. Muissa ohjelmissa kysyttiin ”Häviääkö raja Tornionlaaksosta?”, ”Kuka pelkää Venäjää?”, ”Pukeudutaanko Ruotsissa paremmin?”, ”Onko suomalainen koulu ruotsalaista parempi?” ja ”Onko Ruotsi yhä suurvalta?”. Viimeisimmässä väitettiin, että Ruotsi ottaa mielellään isoveljen rooli Pohjoismaisessa perheessä ja toimii hanakasti maailman omatuntona. Oliko rooli peräisin Ruotsin suurvaltakaudesta?⁵⁵⁹

Ohjelma lähetettiin syys- ja lokakuussa 2009. Sen lähetyspäivä oli maanantai ja aika sama kuin edeltäjillä eli 20.30–21.00. Päälähetysten katsoi keskimäärin 215 000 katsojaa. Määrät vaihtelivat viikoittain, 155 000 ja 275 000 välillä.⁵⁶⁰

⁵⁵⁸ Pia-Mari Suomalainen muistiinpanot STOCKHOLM.FINSKA.1809.1809PLANERING.körschema1, Eija Saringon muistiinpanot STOCKHOLM.FINSKA.1809.1809PLANERING.1.Ahlström1, Ahlström2, Ahlström3, iNews.

⁵⁵⁹ SVT, Vieras menneisyydestä –sarjan jaksojen esittely, http://svt.se/2.58360/1.1667271/utskriftsvanligt_format?printerfriendly=true, haettu 6.11.2010.

⁵⁶⁰ SVT:n sisäinen verkko, katsojalukutaulukot: <http://www.svt.se/internet/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-090907.htm>, [090914.htm](http://www.svt.se/internet/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-090914.htm), [090921.htm](http://www.svt.se/internet/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-090921.htm), [090928.htm](http://www.svt.se/internet/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-090928.htm), [091005.htm](http://www.svt.se/internet/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-091005.htm), [091012.htm](http://www.svt.se/internet/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-091012.htm), [091019.htm](http://www.svt.se/internet/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-091019.htm), [091026.htm](http://www.svt.se/internet/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-091026.htm), haettu 6.11.2010.

6.5.7. Suomi-ilmiö

Suomi-ilmiö ei perustunut valmiille formaatille. Toimituksen jäsenet jättivät ehdotuksiaan uudeksi ohjelmaksi, ja tilaaja valitsi näistä kiinnostavat jatkokehittelyyn. Ohjelman muotoa ja sisältöä kehitettiin tuotantoryhmässä ja ohjelmapäällikkö Eva Ginsburgin kanssa. Suomi-ilmiön raamina toimivat erilaiset suomalaiset kesätapahtumat ja -kilpailut. Tavoitteena oli valottaa Suomen ja Ruotsin välisiä eroja ja rikkoa ruotsalaisten ennakkokäsityksiä suomalaisista. Kerrontatapaan kuului huumoria, lämpöä, itseironiaa ja hullua ylpeyttä. Kesätapahtumista ohjelmien raameiksi poimittiin mm. suopotkupallon, saunomisen ja eukonkannon MM-kilpailut, kesäpilkki, Nakukymppi ja pappamopotapahtuma. Kilpailujen raamittamien ohjelmien teemat nousivat tapahtumista. Suopotkupallossa se oli urheilu, saunomisen MM-kilpailuissa saunan merkitys suomalaisille, eukonkannossa tasa-arvo, kesäpilkissä äijät, Nakukympissä alastomuus. Toimittajan roolia tekijänä vähennettiin edellisiin sarjoihin verrattuna, ja ohjelmassa päätettiin käyttää spiikkitekstejä. Tuotantoryhmä uskoi, että spiiikin käytöstä oli tullut taas uutta ja modernia. Ohjelmarungon mukaan katsoja vietäisiin heti paikan päälle kilpailutapahtumaan. Ylimenot kilpailuista juttuihin koettiin tärkeinä. Kukin ohjelma sisälsi kolme juttua, ja ylimenoja tehtiin mm. kilpailutapahtumien järjestäjiä ja kilpailijoita haastattelemalla. Saunateemaan kaavailtiin juttuja esimerkiksi arkkitehdistä, joka piirtää saunaa ja kertoo, mistä hyvä sauna syntyy. Lisäksi mukana olisi ruotsinsuomalainen saunaporukka, joka kertoisi ulkosuomalaisen saunan kaiuusta. Kilpailu toimisi paitsi raamina, myös dramaturgisena kaarena, joka sitoisi koko ohjelman yhteen. Koska kyseessä olivat juuri kilpailut, niissä oli luonnollinen draamankaari: kilpailijoiden odotukset lähtöviivalla, kilpailun eteneminen ja sen ratkeaminen.⁵⁶¹

Ohjelmat lähetettiin loka- ja marraskuun aikana. Lähetyspäivä oli sunnuntai ja –aika klo 18.00. Ohjelmalla oli parhaimmillan 145 000 katsojaa. Saunomisen MM-kisoista ei tehty Suomi-ilmiötä vaan erillinen dokumenttiohjelma venäläisen saunojen kuoleman ja suomalaisen vakavan loukkaantumisen vuoksi. Ruotsissa ohjelma lähetettiin joulukuun

⁵⁶¹ Anu Tolosen muistiinpanot kokouksesta ”Sverige-Finland tur/retur” 2009-12-14 Susanne Reichin kanssa, LM.FINSKA.PROJEKT2010.PROJEKTPLANERING.ALLMÄNT/Aloitusseminaari 12. & 14.1., STOCKHOLM.FINSKA.PROJEKT2010.PROJEKTPLANERING.ALLMÄNT.tilannekatsaus 5/4, STOCKHOLM.FINSKA.PROJEKT2010.PROJEKTPLANERING.ALLMÄNT.tilannekatsaus 5/4, STOCKHOLM.FINSKA.PROJEKT2010.PROJEKTPLANERING.ALLMÄNT.PRESSITEKSTIT 1, Eija Saringon muistiinpanot STOCKHOLM.FINSKA.PROJEKT2010.PROJEKTPLANERING.ALLMÄNT.OHJELMARUNKO 1, iNews.

lopussa ja keräsi 145 000 katsojaa, Suomessa se lähetettiin helmikuun alussa ja sai 305 000 katsojaa.⁵⁶²

6.5.8 Onko määrä vai laatu vähemmistölle laatua?

Leif Jakobssonin mielestä on valitettavaa, että Ekg:n lakkauttamisen yhteydessä ei puhuta niistä ohjelmista, jotka korvasivat sen. Ekg ei täyttänyt niitä laatuvaatimuksia, jotka SVT asetti ohjelmilleen. Sen seuraajat ovat Jakobssonin mielestä olleet huomattavasti parempia ohjelmia sekä sisällöllisesti, laadullisesti että yleisöllisesti. Hän myös neuvotteli Yleisradion ohjelmajohtajan Ismo Silvon kanssa ohjelmien näytöstä Yleisradion kanavilla. Kaikki sarjat on näytetty Yleisradiossa. Jakobssonin mukaan niiden katsojaluvut ovat olleet hyviä. Hänen mielestään ei pidä myöskään aliarvioida merkitystä, mikä ruotsinsuomalaisten elinehtojen näyttämällä suomalaiselle tv-yleisölle on. Keväällä 2011 hän arvioi, että päätös Ekg:n lakkauttamisesta ja uusien ohjelmamuotojen kokeilemisesta SVT:n suomenkielisessä toiminnassa oli oikea.⁵⁶³ Laadullisen kehityksen käänköpuoli on, että suomenkielisten ohjelmien näkyvyys ja tunnistettavuus kohderyhmässä ovat kaventuneet 2000-luvulla. Ohjelmien määrä oli vuonna 2000-luvun alussa korkeimmillaan 28 puolituntista vuodessa. Vuonna 2003 määrä laski kahteentoista, ja 2009 toimituksen omasta tahdosta kahdeksaan. Vaarana on, että ne hukkuvat muuhun ohjelmatuotantoon. Ohjelmasarjojen lähetysajat on sijoitettu eri tuotantokausina eri vuodenaikoihin ja eri viikonpäiviin ja lisäksi niiden otsikot vaihtuvat tuotantovuodesta toiseen. Tuotantokausien välillä ei ole jatkuvuutta. Toisaalta katsojaluvut nousivat varsinkin vuosina 2003 ja 2004, ja ohjelmien päälähetykset keräävät enemmän katsojia kuin ennen. Ohjelmien katselua kohderyhmässä ei kuitenkaan ole koskaan selvitetty. Ekg:lle oli tyypillistä, että sillä kolme ”kohtuullista” lähetysaikaa, usein juuri prime timeä ennen tai sen jälkeen. Siksi Ekg keräsikin päälähetysten ja uusintojen katsojaluvut yhteen laskien parhaimmillaan kohtuullisen korkeita katsojalukuja. Keväällä 2001 Ekg:n katsoi keskimäärin 425 000 ja syksyllä 395 000, kun kaikkien kolmen näyttökerran katselu lasketaan yhteen.⁵⁶⁴ Nykyisten ohjelmasarjojen katsonta perustuu lähes täysin päälähetykseen. Uusinta-ajat ovat hyvin aikaisia tai hyvin myöhiä, ja niiden katselu on jäänyt matalaksi.

⁵⁶² Anu Tolosen haastattelu 9.3.2011.

⁵⁶³ Leif Jakobssonin haastattelu 21.2.2011.

⁵⁶⁴ Paula Tapiolan muistiinpanot ”Katsojalukuja” 12.9.2002, Kansio Projekti, kevät 2003.

Vähemmistötoimituksissa ajatellaan usein, että vähemmistölle ”määrä on laatua”. Gunilla Ohls⁵⁶⁵ huomauttaa, että vähemmistöllä täytyy olla tietty näkyvyys. Päivi Tompuri⁵⁶⁶ on samoilla linjoilla. Hän pitää ohjelmien säännönmukaisuutta ja toistuvuutta tärkeänä. Ihmiset eivät löydä ohjelmia, jos niitä on liian vähän. Kumpikin kuitenkin huomauttaa, että ohjelman täytyy olla myös laadukasta. Myös Kai Jaskari⁵⁶⁷ toteaa, että ohjelmat lähetetään lyhyessä piikissä. Se täytyy löytää ja siihen pitää havahtua, ennen kuin se on ohi. Hän kuitenkin korostaa, että ohjelmissa on tapahtunut huomattavaa laadullista kehitystä. Tompuri⁵⁶⁸ kuitenkin huomauttaa, että yhden ohjelman tuottaminen ja uuden suunnitteleminen samanaikaisesti on raskas yhtälö. Uuden ohjelman ideoiminen vaatii aikaa ja ulkopuolisia virikkeitä. Hänen mielestään pienessä toimituksessa on melkein mahdotonta kehittää uutta ohjelmaa tuotannon ohessa.

Ohjelmasarjoissa on 2000-luvun aikana liikuttu kauemmaksi ruotsinsuomalaisuudesta. Reportaasit, E4 ja Petterin harharetket sijoittuivat kaikki ruotsinsuomalaiseen todellisuuteen. Emigranteissa ja Vieras menneisyydestä -sarjoissa liikuttiin Ruotsin ja Suomen välillä ja ruotsinsuomalaisuuden, ruotsalaisuuden ja suomalaisuuden välillä. Suomi-ilmiössä siirryttiin jo pitkälti Suomen puolelle. Jaskarin⁵⁶⁹ mielestä on hyvä, että ohjelmat sijoittuvat Ruotsin ja Suomen välimaastoon. Hän viittaa katsojatutkimuksiin, jotka osoittavat, että varsinkin nuoremmat ruotsinsuomalaiset kaipaavat tietoa ja kulttuuria Suomesta.

6.6 Karamelli kehittää omatuotantoaan

Karamellin ensimmäiset omatuotannot tehtiin toisella ja kolmannella kaudella, mutta varsinaisesti vauhtiin päästiin vasta syksyllä 2003. Silloin Karamelliin palkattiin juttutuottaja Ludwig Rexter, joka alkoi kuvata ja leikata omia juttuja. Härmälle omien juttujen tuottaminen ja oman kohderyhmän näkyväksi tekeminen oli tärkeää. Karamelli teki juttuja mm. ruotsinsuomalaisissa päiväkodeissa, lasten leikkikentillä, pihalla, Skansenilla. Alkuaikojen tuotanto oli yksinkertaista ja ”helppoa”. Se perustui lasten tapaamiseen ja heidän kanssaan juttelemiseen. Juontaja jututti lapsia ja juttutuottaja

⁵⁶⁵ Gunilla Ohlsin haastattelu 14.9.2010.

⁵⁶⁶ Päivi Tompurin haastattelu 20.12.2010.

⁵⁶⁷ Kai Jaskarin haastattelu 12.11.2010.

⁵⁶⁸ Päivi Tompurin haastattelu 20.12.2010

⁵⁶⁹ Kai Jaskarin haastattelu 12.11.2010.

kuvasi. Vähitellen jutuissa alettiin käyttää teemoja, esimerkiksi joulunviettotapoja. Seuraava askel oli Tukholmasta muualle lähteminen. Karamelli kävi Haaparannassa, Göteborgissa, Eskilstunassa ja Rovaniemellä. Tavoitteena oli tuottaa jokaiseen ohjelmaan jotain muutakin kuin juonto-osuudet itse. Juttujen pituus vaihteli parista minuutista kymmeneen minuuttiin. Syksyllä 2003 tavoite toteutui, ja kaikissa ohjelmissa oli jonkin verran omatuotantoa. Ohjelmaa kehitettiin alusta lähtien yhteistyössä ruotsalaisten lastenohjelmien tekijöiden kanssa UR:sta ja SVT:stä. He katsoivat ohjelmia, antoivat palautetta, ehdottivat muutoksia ja osallistuivat ideointiin. Myös ruotsalaiset tekijät rohkaisivat omatuotantoon panostamiseen. Vuonna 2005 Härmä ja Rexter toteuttivat ensimmäisen pitkän teemasarjan ”Tur och retur”. Siinä seurattiin lapsia, jotka olivat muuttaneet ulkomaille, useimmiten vanhempiansa töiden vuoksi. Lapset toimivat jutuissa itse lapsireportterin roolissa ja johdattelivat tarinaa eteenpäin. Sarjaa kuvattiin mm. Helsingissä ja Osllossa. Vuonna 2005 Karamelliin palkattiin myös ensimmäiset ulkopuoliset juttutuottajat, ja omatuotantoa kehitettiin määrätietoisesti. Syksyllä 2010 noin kaksi kolmasosaa Karamellista oli tuotettu itse.⁵⁷⁰

Myös Karamellin studio-osuudet ja juontajien rooli ovat kokeneet useita muodonmuutoksia. Ensimmäiset kolme vuotta Karamelli nauhoitettiin joka toinen viikko. Sen kotistudioina olivat aiemmin uutisohjelmien käytössä olleet studiot 11 ja 12, jotka olivat jo tuolloin lakkautusuhan alla. Vuonna 2004 studioiden käyttöä ja käyttökustannuksia alettiin vertailla, ja Karamellia moitittiin huonosta studioajan käytöstä ja kalliista tuotannosta. Studio piti aina rakentaa ja purkaa nauhoitusten yhteydessä, mikä oli aika vievää ja raskasta. Se oli kuitenkin muiden ohjelmien käytössä muina päivinä, joten vaihtoehtoja ei ollut. Vuonna 2004 Härmä muutti tuotantoaikatauluja siten, että koko tuotantokauden ohjelmat nauhoitettiin kahdessa eri erässä. Juontaja teki siis puolet tuotantokauden ohjelmista parin päivän aikana. Samalla juontajan työ muutettiin kokopäiväisestä projektipohjaiseksi, ja työmäärä väheni huomattavasti. Syksyllä 2004 Härmä päätti jakaa Karamellin ”kahtia” pienemmille ja isommille. Osuudet erotettiin toisistaan studiolaravasteilla, juontajilla ja sisällöllisesti. Ludwig Rexter oli tässä vaiheessa ottanut vastuun Karamellin studio-osuuksien ohjaamisesta. Ensimmäinen ohjaaja Ritva Lindholm lähti toimituksesta syksyllä 2001, ja siirtymäajan jälkeen ohjaajat sijoitettiin yhteiseen ohjaajapooliin. Härmän mielestä oli

⁵⁷⁰ Helena Härmän haastattelu 21.2.2011.

parempi sitoa tuotantoon oma ohjaajaresurssi, vaikka se teki tuotannosta myös haavoittuvaisen. Rexterillä oli paljon vastuuta ohjelman sisällöstä ja kuvallisesta ilmaisusta. Vuonna 2007 studiot lakkautettiin, ja Karamelli alkoi kuvata ohjelman juonto-osuudet ulkona. Juontoihin otettiin myös mukaan teemoja, kuten harrastukset, työpaikat, sisustaminen, merirosvon elämä.⁵⁷¹

6.6.1 Siirtyminen Lastenkanavalle (*Barnkanalen*)

Kaikki SVT:n lastenohjelmat siirrettiin Lastenkanavalle digitaaliseen jakelutekniikkaan siirtymisen myötä. SVT:n lastenohjelmien lippulaiva, Bolibompa, muutti elokuussa 2008. Taustalla oli ajatus Lastenkanavasta kolmantena pääkanavana, jonka kaikki ohjelmat suunnattaisiin lapsille. Se ei sisältäisi lapsikatsojia häiritsevää materiaalia, kuten uutisia.⁵⁷² Lastenkanavan profilointi vaikutti Karamelliin siten, että lähetysajat heikkenivät siirtymäajalla. Keväällä 2008 Karamelli alettiin uusia Lastenkanavalla, mutta sen päälähetysaika oli vielä SVT1:llä lauantaiamuisin klo 9.00. Syksyllä päälähetys siirrettiin Lastenkanavalle sunnuntaihin klo 13.00 ja uusinta-aika SVT1:ltä SVT2:lle lauantaina klo 10.00. Toimitusta ei ollut tiedotettu kanavan vaihdoksesta SVT2:een. Härmä piti muutosta huonona ja otti siitä yhteen Lasten- ja nuortenyksikön kanssa. Silloin hänelle luvattiin, että Karamelli voisi saada paremmat lähetysajat Lastenkanavalla vuonna 2009, jos se jaettaisiin kahdeksi 15 minuutin ohjelmaksi. Härmä ymmärsi rivien välistä, että kummallisella kielellä tuotettu puolituntinen ohjelma oli liian hankala sijoittaa ohjelmataulukoihin. Vuonna 2009 ohjelma jaettiin kahtia ja siirrettiin Lastenkanavalle. Se lähetettiin lauantaisin ja sunnuntaisin klo 17.30 ja molemmat ohjelmat uusittiin peräkkäin sunnuntaina klo 13.00. Näin niistä muodostui kuitenkin puolen tunnin pituinen kokonaisuus. Vuonna 2010 päälähetysten katsojamäärät vaihtelivat 10 000 ja 80 000 välillä. Uusinnat keräsivät nollassa korkeintaan 35 000 katsojaan. Keväällä 2011 ohjelman lähetysajaksi on muuttunut klo 16.30 lauantai- ja sunnuntai-iltapäivisin.⁵⁷³ Lastenkanavalle siirtyminen on siis Karamellin osalta vanhoista, totutuista lastenohjelma-ajoista luopumista, ja lähetysaikojen vaihtumista tuotantovuodesta toiseen.

⁵⁷¹ Helena Härmän haastattelu 21.2.2011.

⁵⁷² Svenska Dagbladet, http://www.svd.se/kulturnoje/nyheter/bolibompa-flyttas-till-barnkanalen_1426807.svd, julkaistu 2.7.2008, haettu 8.3.2011

⁵⁷³ Helena Härmän haastattelu 21.2.2011.

Karamellin kohderyhmän katsomisesta on vain yksi katsojatutkimus. Vuonna 2007 tehtyyn ”Svenska medier på finska (Ruotsalaiset mediat suomeksi)” ei haastateltu lapsia, mutta vanhemmille esitettiin kysymyksiä lasten katselusta. 21 prosenttia yli tuhannesta haastateltavasta ilmoitti, että kotona asui alle 12-vuotiaita lapsia. Noin 30 prosenttia kertoi lastensa katsovan Karamellia, 70 prosenttia ei katsonut koskaan. 42 prosenttia vanhemmista ilmoitti, että lasten kielitaito ei riittänyt ohjelman seuraamiseen. Silti vain seitsemän prosenttia arvioi, että lapset katsoisivat ohjelmaa, jos siinä käytetty suomi olisi yksinkertaisempaa. Myöskään erilaisen sisällön tai lähetysaikojen parantamisen ei uskottu juuri lisäävän ohjelman katsomista. Noin 70 haastateltavaa vastasi ohjelman sisältöä koskeviin kysymyksiin. Karamelliin toivottiin ennen kaikkea lisää faktatietoa (58%), juttuja Suomesta (50%), suomenkielisten lasten kanssa tehtyjä juttuja Ruotsista (50%).⁵⁷⁴ Vuonna 2010 Karamellin ensilähetys sunnuntaisin keräsi 10 000 – 80 000 katsojaa, uusinnan katsoi korkeintaan 30 000 katsojaa. Lauantain ensilähetys keräsi 5 000 – 35 000 katsojaa.⁵⁷⁵

Taulukko 21: Pitäisikö lastenohjelma Karamellin sisältää?⁵⁷⁶

	Faktaa ja tietoa	Juttuja Suomesta	Suomenkielisiä lapsia Ruotsissa	Animaatioita	Huumoria
Enemmän	58	50,7	49,3	26,1	15,9
Sopivasti	17,4	24,6	29	18,8	47,8
Vähemmän	2,9	4,3		27,5	1,4
Ei tiedä	21,7	20,3	21,7	27,5	34,8

6.6.2 Nuoriso-ohjelma STRUTSi internetiin

Keväällä 2010 SVT:n ensimmäinen suomenkielinen nuoriso-ohjelma nosti päänsä hiekasta. STRUTSi oli vain internetiin tuotettu ohjelma, jonka kohderyhmänä olivat 10–13-vuotiaat ruotsinsuomalaiset nuoret. Kevään aikana internetiin tehtiin kahdeksan 15-minuutin pituista Strutsin jaksoa. Sarjassa oli neljä pääaihetta: koulu, pelaaminen, sosiaaliset mediat ja lasten sekä nuorten kehitys. Jokainen aihe sisälsi kaksi pääteemaa,

⁵⁷⁴ Rapport SVT Svenska medier på finska, Kai Jaskarin sähköpostitse 3.3.2011 lähettämä Excel-
taulukko.

⁵⁷⁵ Helena Härjän haastattelu 21.2.2011

⁵⁷⁶ Rapport SVT Svenska medier på finska, fråga 21a-e, Kai Jaskarin sähköpostitse 3.3.2011 lähettämä
Excel-taulukko.

ja esimerkiksi koulua tarkasteltiin ”työpaikkana” ja ”käyttäytymispaikkana”. Aiheita käsiteltiin nuorten itsensä näkökulmasta, mutta myös asiantuntijoiden avulla. STRUTSiä tuottivat SVT:n suomenkielisen toimituksen lastenohjelmat. Tuottaja Ludwig Rexter uskoi, että nettitelevisio voisi olla uusi tapa saada vähemmistökielet ja niiden puhujat esille: ”Varsinkin ulkomailla tehdään paljon ohjelmia vain nettiin. SVT:ssä on mennyt Riverside, mutta se on tietääkseni ainoa. Meillä on vain vähän lähetysaikaa televisiossa, ja siksi ajattelimme, että on paras tehdä nuortenohjelma suoraan nettiin. Sinnenhän voi laittaa ohjelmia vaikka huruna”. Juontajana oli Karamellissa aiemmin lapsireportterina töitä tehnyt Joel Viitanen. STRUTSi oli erikoissarja, josta saadut kokemukset olivat Rexterin mielestä myönteisiä. Lastenohjelmien resurssit eivät kuitenkaan riittäneet ohjelman jatkamiseen. Periaatteessa Rexter uskoo, että nettitelevisio olisi oikea tapa kehittää vähemmistöohjelmia. Nettiin voi tehdä enemmän, hyvää ja uudella tavalla. Hänen mielestään on turha odottaa, että SVT:n tilaajat tilaisivat suomenkieliseltä toimitukselta enemmän ohjelmia tai antaisivat niille lähetysaikaa.⁵⁷⁷

6.6.3 Tulevaisuuden haasteet

Karamellin projektinvetäjä Helena Härmä nostaa juuri nuoriso-ohjelman kehittämisen lastenohjelmien tulevaisuuden suureksi haasteeksi. Mikäli nuorille ei pystytä tarjoamaan ohjelmaa, lastenohjelmat jäävät ikuisesti tyngäksi. Hän suuntaisi ohjelman nimenomaan varhaisnuorille eli 10–13-vuotiaille. Härmä huomauttaa, että Karamellin henkilökunta ei kuitenkaan pysty tuottamaan kahta, eikä varsinkaan kolmea erillistä tuotantoa. Karamellin resursseihin kuuluu kaksi kokopäiväistä virkaa. Juontajat ja juttutuottajat työskentelevät eripituisilla projektisopimuksilla. Härmä huomauttaa, että kahden 15-minuuttisen Karamellin tuottaminen aiheuttaa jo ongelmia, ja Karamellissa pohditaan, miten tuotantoa voitaisiin muuttaa syksyllä 2011. Ohjelmien kehittämiseen tarvitaan lisää rahaa ja resursseja. Yksi rasitteista on henkilökunnan jatkuva rekrytoiminen. Karamellia on vuosien saatossa tehnyt 15 eri juontajaa, ja juontajia on rekrytoitu niin

⁵⁷⁷ SVT Uutiset,

http://m.svt.se/2.80616/1.1983612/katso_strutsi&lid=aldreNyheter_991399&lpos=rubrik_1983612, julkaistu 29.4.2010, haettu 8.3.2011, SR Sisuradio
<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=185&artikel=3673747>, julkaistu 7.5.2010, haettu 22.2.2011, suunnittelupaperi STRUTSi, ei päiväystä eikä kirjoittajaa, Ludwig Rexterin haastattelu 8.3.2011.

Ruotsista kuin Suomestakin. Ohjelman tuottaminen ja uuden henkilökunnan etsiminen samaan aikaan on kuitenkin raskasta, ja Härmän mielestä SVT:n pitäisi ottaa enemmän vastuuta henkilökunnan rekrytoinnista.⁵⁷⁸

Toinen haaste on kotisivun uudistaminen ja laajentaminen. Karamelli panosti kotisivun kehittämiseen ja ohjelman markkinoimiseen myös internetissä tietoisesti perustamisestaan lähtien. Ajatus oli alun perin Lasten- ja nuortenyksikön Johanna Frelinin, jolta Karamelli sai vinkkejä ja yhteystietoja kotisivujen tekijöille. Vuonna 2001 SVT:n kotisivujen rakentamista ei ollut vielä koordinoitu. Karamellin kotisivuilla oli tekstien lisäksi pelejä, kilpailuja ja muuta oheistoimintaa. 2000-luvun puolivälissä ne muutettiin yksinkertaisemmiksi ohjelmasivuiksi. Kotisivulle päivitetään viikoittain ohjelmien esittelyt, ja ohjelmat voi katsoa kotisivulta, mutta muuta materiaalia on vähemmän.⁵⁷⁹

Karamellin siirtymisestä SVT:n ruotsinkieliseen Lasten- ja nuortenyksikköön on tehty periaatepäätös, mutta Härmälle tuntemattomasta syystä asia on viivästynyt. Karamelli kannattaa siirtymistä Lasten- ja nuortenyksikköön, sillä Härmä ja Rexter kokevat, että SVT:n lasten- ja nuortenohjelmien kompetenssi on siellä. Vaihtoehtoina on ollut organisatorinen siirtyminen Lasten- ja nuortenyksikköön tai organisatorinen ja fyysinen siirtyminen sinne.⁵⁸⁰ Suomenkielisessä toimituksessa on perinteisesti ajateltu, että kun resurssit ovat muutenkin vähäiset, ne pitäisi koota yhteen. Yhteisessä yksikössä olisi enemmän voimaan kuin kahdessa tai kolmessa erillisessä suomenkielisessä solussa. Ilmeisesti Karamelli kuitenkin tavalla tai toisella siirtyy Lasten- ja nuortenyksikköön.

6.7 Yli puolet kohderyhmästä ei katso enää koskaan

”Svenska medier på finskassa” ei kysytty Karamellia lukuun ottamatta yksittäisten ohjelmien katselusta. SVT:n Uutisia, reportaasiohjelmia ja/tai Karamellia katsoi päivittäin tai viikoittain noin kolmasosa kohderyhmästä. 20 prosenttia katsoi joskus. Yli puolet ei katsonut ohjelmia koskaan.

⁵⁷⁸ Helena Härmän haastattelu 21.2.2011

⁵⁷⁹ Helena Härmän haastattelu 21.2.2011

⁵⁸⁰ Helena Härmän haastattelu 21.2.2011

Taulukko 22: SVT Uutisten, reportaasien ja Karamellin kokonaiskatselu prosentteina.⁵⁸¹

Päivittäin	Viikoittain	Harvemmin	Ei koskaan	Ei tiedä
11,9	17,2	17,7	53,1	0,1

Taulukko 23: Ei koskaan katsovien ikäjakauma prosentteina.⁵⁸²

16-34 v.	35-49 v.	50-64 v.	65-79 v.	Keskiarvo
68,9	59,5	48,5	41,0	53,1

Suurimmat syyt katsomatta jättämiselle olivat kiinnostuksen puute (31,6%), suomen kielen vajavainen taito (21,1%) ja ruotsalaisten ohjelmien riittävyys (17,5%). Uutisten katsomisen motiiveja olivat Suomen uutisten seuraaminen, kieliharjoittelu, uutisten seuraaminen ja Ruotsin suomalaiset asiat.⁵⁸³

Taulukko 24: Mikä on tärkein syy, miksi katsot Uutisia? (Joukosta poistettu ne, jotka eivät katsoeet suomenkielisiä ohjelmia koskaan).⁵⁸⁴

Kuullakseni uutisia	28,4
Yleissivistyksen vuoksi	14,9
Kielen harjoittelemiseksi	29,7
Nähdäkseni jotain, mikä vaikuttaa ja koskettaa	11
Pysyäkseni mukana keskustelussa	12,2
Saadakseni suomalaisia uutisia Ruotsista	21,8
Saadakseni uutisia Suomesta	43,2
Olen aina katsonut Uutisia	7,1
Muu syy	16,6
Ei tiedä	5,8

Yli puolet katsojista toivoi, että Uutisissa olisi vielä enemmän Suomen uutisia. Noin 30 prosenttia toivoi enemmän juttuja suomalaisista kysymyksistä Ruotsissa, urheilua ja paikallisuutisia. Mikäli Uutiset olisi saanut lisää lähetyaika, 28 prosenttia toivoi, että lähetykset sijoitettaisiin viikonloppuihin ja 35 prosenttia myöhäisempään ilta-aikaan. 19

⁵⁸¹ Rapport SVT Svenska medier på finska, Fråga 5, Kai Jaskarin sähköpostitse 3.3.2011 lähettämä Excel-
taulukko..

⁵⁸² Rapport SVT Svenska medier på finska, Fråga 5b, Kai Jaskarin sähköpostitse 3.3.2011 lähettämä
Excel-taulukko.

⁵⁸³ Rapport SVT Svenska medier på finska, Fråga 5b, Kai Jaskarin sähköpostitse 3.3.2011 lähettämä
Excel-taulukko.

⁵⁸⁴ Rapport SVT Svenska medier på finska, Fråga 10, Kai Jaskarin sähköpostitse 3.3.2011 lähettämä
Excel-taulukko.

prosenttia toivoi sekä viikonloppu-uutisia että ilta-aikaa. Puolet katsojista oli kuitenkin sitä mieltä, että SVT tarjosi riittävästi suomenkielistä ohjelmaa. Televisiosta kaivattiin enemmän suomenkielistä kulttuuria, elokuvia ja viihdettä. Kaikkien osuus oli noin 75%.⁵⁸⁵

6.8 Suomen kielen hallintoalue laajenee

Kansallisten vähemmistökielten aseman vahvistamista selvitettiin 2000-luvulla kahdesti. Ruotsinsuomalainen valtiopäiväedustaja Paavo Vallius (S) tutki suomen ja eteläsaamen hallintoalueiden laajentamista ja jätti osa- ja loppumietintönsä toukokuussa 2005 ja helmikuussa 2006. Valtiopäivävaalit voittaneet porvaripuolueet päättivät kuitenkin uudesta selvityksestä, jossa selvitettäisiin vaihtoehtoisia malleja hallintoalueiden laajentamiseen. Se valmistui joulukuussa 2007. Vallius suositti suomen kielen hallintoalueen laajentamista viidestä pohjoisen kunnasta kaikkiin Tukholman, Uppsalan, Södermanlandin ja Västmandin läänin kuntiin. Se olisi merkinnyt, että uusi hallintoalue olisi käsittänyt noin puolet kaikista Ruotsissa asuvista ruotsinsuomalaisista. Laajennuksen kustannuksiksi Vallius arvioi 74 miljoonaa kruunua vuodessa. Lähetevastauksissa arvosteltiin ehdotuksen kustannuksia. Hallintoalueen vaihtoehtoisia laajennusmalleja selvittänyt Bertil Bengtsson piti Valliuksen ehdotusta periaatteessa hyvänä. Hän arveli, että hallintoaluetta olisi ollut luonnollista laajentaa Tukholman ja Mälarinlaakson alueella, ja kolmannessa vaiheessa Länsi- ja Etelä-Ruotsin ruotsinsuomalaiskuntiin. Kustannusten vuoksi hän kuitenkin hylkäsi ajatuksen ja ehdotti, että ruotsinsuomalaisten oikeutta käyttää suomea lisättäisiin koko maassa. Heille piti antaa oikeus käyttää suomea kirjallisesti Oikeuskanslerin, Oikeusasiameiehen, Syrjintäasiameiehen, Verotoimiston ja Vakuutus-kassan kanssa. Lisäksi Bengtsson korosti tarvetta kiristää maakäräjien ja kuntien velvollisuutta tarjota suomenkielistä sairaan- ja vanhainhoitoa. Hän ehdotti, että mikäli kunnissa oli suomenkielistä henkilökuntaa, niillä olisi velvollisuus järjestää suomenkieliset palvelut pyydettyä. Kunnat oli vain velvoitettu ”vaikuttamaan” omakielisen palvelun puolesta. Myös ruotsinsuomalaisten

⁵⁸⁵ Rapport SVT Svenska medier på finska, Kai Jaskarin sähköpostitse 3.3.2011 lähettämä Excel-
taulukko.

lasten oikeutta omakieliseen esikoulutoimintaan ja peruskouluun pitäisi laajentaa. Kaikilla lapsilla pitäisi olla oikeus esikouluun äidinkielellä koko maassa.⁵⁸⁶

Hallituksen strategiassa kansallisesta vähemmistöpolitiikasta yhdistettiin Valliuksen ja Bengtssonin ehdotuksia. Hallitus esitti suomen kielen hallintoalueen laajentamista niihin kuntiin Mälارينlaaksossa, jotka olivat ilmoittaneet suhtautuvansa siihen myönteisesti. Näitä kuntia oli hallituksen vuonna 2008 antamassa esityksessä 18 ja hallintoalueeseen kuuluvien kuntien määrä nousi näin 23:een. Uusien kuntien joukossa oli mm. Tukholma, Södertälje, Uppsala ja Eskilstuna. Hallitus jätti oven auki hallintoalueen laajentamiseen myös jatkossa. Kunnat voisivat halutessaan anoa liittymistä hallitukselta, joka tekisi päätökset hallintoalueen laajentamisesta. Ruotsinsuomalaisille annettiin oikeus käyttää suomea viranomaisyhteyksissä koko maassa, mikäli viranomaisen palveluksessa oli suomentaitoista henkilökuntaa. Oikeus ulotettiin myös valtionviranomaisiin. Oikeutta vanhainhoitoon omalla kielellä vahvistettiin ja sosiaalipalvelulakiin tehtiin lisäys velvollisuudesta vaikuttaa suomenkielisen henkilökunnan saatavuuteen siellä, missä sitä tarvittiin. Oikeutta äidinkielen opetukseen oli vahvistettu jo heinäkuussa 2008. Oikeus oli vahvistunut osittain niin, että lapsen ei tarvinnut käyttää vähemmistökieltä kotona ollakseen oikeutettu äidinkielen opetukseen suomessa, mäenkielessä tai muissa vähemmistökielissä. Osin sitä oli vahvistettu hylkäämällä vaatimus viiden lapsen vähimmäismäärästä äidinkielen opetuksen järjestämiseksi. Nyt siis riitti, että yksikin lapsi pyysi äidinkielen opetusta kansallisessa vähemmistökielessä, ja kunnan oli järjestettävä se. Hallitus varasi 70 miljoonaa kruunua lisää valtionbudjettiin, jotta ehdotukset voitaisiin toteuttaa.⁵⁸⁷ Suomenkielen hallintoaluetta laajennettiin 18 kunnalla tammikuussa 2010 ja sitä on laajennettu kahdesti myöhemmin. Toukokuussa 2010 Västerås, Surahammar ja Länsi-Ruotsissa sijaitseva Borås liittyivät hallintoalueeseen. Helmikuussa 2011 siihen liittyi kuusi kuntaa lisää. Näiden joukossa oli mm. Göteborg ja Uumaja. Suomen kielen hallintoalue käsittää helmikuussa 2011 yhteensä 32 kuntaa eri puolilla Ruotsissa.⁵⁸⁸

⁵⁸⁶ SOU 2005:40, s. 3-4, 12-24, 350, SOU 2006:19, s. 3-4, Ds 2008:26, s. 5-15.

⁵⁸⁷ Prop. 2008/09:158, s. 1, 6-11, 75-77, 82-83, 108-109, 124.

⁵⁸⁸ Integraatio- ja tasa-arvoministeriön lehdistötiedote ”Rättigheter på minoritetsspråk förstärks”, <http://www.regeringen.se/sb/d/12444/a/141900>, julkaistu 18.3.2010, haettu 1.3.2011, Työmarkkinministeriön lehdistötiedote ”Fler kommuner får förstärkt minoritetsskydd”, julkaistu 16.12.2010, <http://www.regeringen.se/sb/d/12581/a/157930>, haettu 1.3.2011.

6.9 Lähetyksiä voi parantaa muutoin kuin lisäämällä lähetystunteja

SVT:n johdossa tehtiin muutoksia samaan aikaan, kun parlamentaarinen komitea muovasi toimilupakauden 2007–2009 ehtoja. Toimitusjohtaja Christina Jutterström oli jäämässä eläkkeelle, ja SVT:n hallitus valitsi uudeksi toimitusjohtajaksi Eva Hamiltonin. Hän astui virkaansa marraskuussa 2006. Hamilton nostettiin virkaan talon sisältä, SVT Fiktio -yksikön päällikön paikalta. SVT:n hallituksen puheenjohtaja perusteli Hamiltonin nimitystä mm. tiedolla, että kulttuuriministeri halusi lyhentää SVT:n toimilupakausia ja oli nimittämässä uutta parlamentaarista komiteaa selvittämään toimilupakauden 2010–2013 toiminnan ehtoja. SVT:n johtoon haluttiin ihminen, jolla oli pitkä kokemusta julkisesta palvelusta. Kaksi kuukautta Hamiltonin virkaan astumisen jälkeen ohjelmapäällikkö Leif Jakobsson ilmoitti lopettavansa tehtävässään. Hamilton oli tekemässä organisaatiomuutosta, ja Jakobsson koki ajan sopivaksi vetäytyä tehtävästään. Hän jatkaisi kuitenkin ohjelmapäällikkönä kevään 2007 ”jatkuvuuden” takaamiseksi yhtiössä. Hamilton esitteli uuden organisaationsa tammikuun loppupuolella. Suurin muutos liittyi johtoryhmän kokoonpanoon; sitä kutistettiin 30:stä noin kymmeneen henkeen. Uutis- ja yhteiskuntaosaston päälliköstä Jan Axelssonista tehtiin Uutis- ja urheiluyksikön ohjelmajohtaja. Ohjelmajohtajia olisi siis jatkossa kaksi, yksi Uutisille ja urheilulle, toinen Yleis-TV:lle. Jakobsson hoitaisi Yleis-TV:tä toukokuun alkuun saakka. Hänen jälkeensä tehtävään valittiin Annie Wegelius. Muutoksella Hamilton halusi korostaa uutisten merkitystä uudessa organisaatiossa. Hamilton halusi organisaatiosta selkeämmän ja tehokkaamman. Uusi johtoryhmä kantaisi vastuun SVT:stä kokonaisuudessaan; he eivät olleet edustamassa maan eri osia. Johtoryhmään kuuluivat toimitusjohtaja, kaksi ohjelmajohtajaa, Yleis-TV-yksikön valtakunnan ja Tukholman päälliköt, internetistä vastaavan SVTi -yksikön päällikkö, viestintä- ja talousjohtajat sekä kanava- ja ohjelmakaaviopäällikkö.⁵⁸⁹

Myös suomenkielisen toimituksen johto muuttui. Toimituspäällikkö Päivi Tompuri valittiin loppuvuodesta 2006 SR Sisuradion kanavapäälliköksi, ja hän siirtyi sinne tammikuussa 2007. Uutispäällikkö Kai Jaskari toimi vt. toimituspäällikönä. Virkaa

⁵⁸⁹ SVT, http://svt.se/2.46280/1.680363/eva_hamilton_ny_vd_for_sveriges_television, julkaistu 2006-10-12, haettu 16.2.2011, http://svt.se/2.62259/1.738351/svts_programdirektor_lamnar_foretaget julkaistu 2007-01-15, haettu 16.2.2011, http://svt.se/2.62019/1.745591/ny_organisation_pa_sveriges_television&lid=aldreNyheter_725570&lpos=rubrik_745591, julkaistu 24.1.2007, haettu 2.3.2011 .

tavoitteli kolme toimituksen sisäistä hakijaa: Kai Jaskari, projektinvetäjä Anu Tolonen ja toimitussihteeri Olli Hörkkö. Päällikön valinnasta vastasivat henkilöstöpäällikkö Maud Gran Markkanen ja hallinnollinen toimituspäällikkö Göran Odeholm. Toimituksen referenssiryhmässä oli ammattiliittojen SJF:n ja SIF:n edustajat. Toimin itse SJF:n vakituisen edustajan sijaisena. Haastattelimme hakijat referenssiryhmässä omalta osaltamme ja toimimme hakijoiden, toimituksen ja ruotsalaisten päälliköiden välisinä tiedotuskanavina. Toimituksen työntekijät pitivät valitettavana, että päällikköä haettiin vain talon sisältä. Perusteluja oli kolme. Ulkopuolisessa haussa toimitus voisi ensinnäkin markkinoida itseään. Toimittajat huomauttivat lisäksi, että toimituksessa oli totuttu tekemään asiat tietyllä tavalla. Ulkopuolelta tuleva toimituspäällikkö voisi nähdä tapoja järkevöittää ja muuttaa toimintaa. Lisäksi pelättiin, että toimituksen sisäiset hakijat olivat ryvettyneet toimituksen konflikteissa, ja heillä olisi ennakkokäsityksiä työntekijöiden kyvyistä. Referenssiryhmä huomautti ruotsalaisille päälliköille, että hakijat eivät olleet pystyneet kohtaamaan toimituksen huolta tai vastaamaan siihen tyydyttävällä tavalla. Toimitus asettui kuitenkin kannattamaan Jaskaria toimituspäälliköksi. Hänet nimitettiin virkaan maaliskuun alussa, ja hän esitti minua uudeksi uutispäälliköksi kesäkuun alusta 2007 lähtien. Nimitys oli väliaikainen, sillä toimitus halusi uutispäällikön tehtävästä kiertävän. Tarkoituksena oli, että uutispäällikkö toimisi tehtävässään 2-3 vuotta kerrallaan, ja toimituksen työnkuviin luotaisiin näin vaihtelua. Neljä työntekijää oli osoittanut kiinnostusta uutispäällikkyyttä kohtaan valintaprosessin yhteydessä. Jaskari kuitenkin teki nimityksestäni pysyvän syksyllä 2008.⁵⁹⁰

Toimilupakausion 2007–2009 ja 2010–2013 alla tehdyt julkisen palvelun parlamentaaristen komiteoiden tekemät selvitykset ja hallituksen päätökset eivät merkinneet suuria muutoksia SVT:n toiminnalle. Julkisen palvelun periaatteisiin piti jatkossakin kuulua riippumattomuus, integriteetti ja itsenäisyys kaupallisista ja yhteiskunnallisista intresseistä. Julkisen palvelun piti tuottaa monipuolisia ohjelmia eri puolilta Ruotsia, kantaa vastuuta ruotsin kielestä ja kulttuurista ja tehdä laadukkaita ohjelmia. Ohjelmatarjonnan piti olla koko yleisön saatavissa, toiminta piti rahoittaa televisiolupamaksuilla ja yhtiöille piti antaa mahdollisuudet kehittää toimintaansa myös

⁵⁹⁰ Paula Tapiolan muistiinpanot referenssiryhmän, Maud Gran Markkasen ja Göran Odeholmin välisestä kokouksesta, ei päiväystä, Kai Jaskarin muistiinpanot “Redaktionsmöte 20 december 11.15”, “Redaktionsmöte 14 februari, anteckningar”, “Redaktionsmöte 29 mars, anteckningar”, “Redaktionsmöte 23 maj, anteckningar”, “Redaktionsmöte (19) 2008-09-10”.

uuden tekniikan avulla. Vähemmistöohjelmien merkitystä korostettiin edelleen, ja niiden saatavuutta piti myös parantaa. Vuonna 2005 selvityksensä julkaissut julkisen palvelun radio- ja tv-komitea arvioi, että saatavuutta voitaisiin kuitenkin parantaa monin eri tavoin, esimerkiksi muuttamalla lähetyksiaikoja, käyttämällä paremmin hyväksi digitaalisen tekniikan tarjoamia mahdollisuuksia ja käyttämällä yhtiöiden kotisivuja. Yhtiöt voisivat itse päättää, miten parannukset tehtäisiin. Hallitus omaksui komitean ajatukset ja pudotti toimilupakaudella 2007–2009 julkisen palvelun yhtiöiden sopimuksista vaatimuksen, että vähemmistökielisten lähetysten pitäisi jatkossa lisääntyä. Sen sijaan korostettiin, että toiminnan piti olla priorisoitua ja saatavuuden parantua. Lisäksi sopimukseen lisättiin vaatimus, että yhtiöiden käydä dialogia vähemmistöryhmien kanssa. Samat ajatukset toistuivat vuonna 2008 julkaistussa julkisen palvelun selvityksessä. Siinä kuitenkin otettiin kantaa romani chib -kielisten lähetysten lisäämiseksi. Perusteena oli, että ohjelmatarjonta oli huomattavasti pienempää kuin suomeksi, meänkieleksi ja saameksi, vaikka kaikilla ryhmillä oli erityisasema lähetyksilupaehdoissa. Hallitus yhtyi julkisen palvelun komitean näkemykseen romanikielisten lähetysten lisäämisestä, mutta ei kirjannut sitä toimilupaehtoihin. Sen sijaan ehtoja yksinkertaistettiin: ”Kielellisille ja etnisille vähemmistöille, esimerkiksi romaneille, saameille, ruotsinsuomalaisille ja tornionlaaksolaisille, suunnatun ohjelmatarjonnan pitää jatkossakin olla SR:n, SVT:n ja UR:n priorisoima alue ja sen kehityksen pitää jatkua. Kielellisille ja etnisille vähemmistöille suunnatulle ohjelmatarjonnalle ei pidä asettaa mitään erityisiä yksityisvaatimuksia”. Hallituksen mielestä yhtiöiden piti itse pystyä päättämään, miten ne täyttäsivät tehtävänsä. Siksi ei ollut sopivaa, että hallitus tai valtiopäivät asettaisi yhtiöille yksityiskohtaisia vaatimuksia.⁵⁹¹

6.10 SVT:n säästöt, kanavamuuтокset ja Uutisten pidennys 13-minuuttiseksi

Keväällä 2008 SVT:ssä oli käynnissä kaksi suurta prosessia, jotka vaikuttivat ratkaisevasti myös suomenkieliseen toimitukseen. Vaikutukset olivat lyhyellä aikavälillä sekä myönteisiä että kielteisiä. Niiden lopullista merkitystä on vielä vaikea

⁵⁹¹ SOU 2005:1, s. 13-29, 254-256, Prop. 2005/06:112, s. 62-64, SOU 2008:64, s. 159-164, Prop 2008/09:195, s. 50-52.

arvioida. Ensinnäkin SVT:n hallitus päätti säästää 250 miljoonaa kruunun yhtiön vuosikustannuksissa. Säästö vastasi käytännössä joka viidettä virkaa. Yhtiö tarjosi työntekijöilleen jälleen kerran eläkejärjestelyjä ja erorahoja. Erorahojen myöntämisen ehtoja oli, että eroavan työntekijän virkaa ei tarvitsisi täyttää. Kyse oli ”ylimääräisten” työntekijöiden realisoimisesta. Samalla SVT:n toiminta organisoitiin uudestaan. Ohjelmayksiköt lakkautettiin ja korvattiin kolmella divisioonalla: uutiset ja urheilu, yleis-tv ja interaktiivisista palveluista vastaava divisioona. Hallinnollista henkilökuntaa keskitettiin ja vähennettiin 40 prosenttia. Toiseksi SVT:n kanavia profiloitiin jälleen uudestaan. Taustalla oli siirtyminen digitaaliseen aikakauteen ja kilpailutilanteen muuttuminen. Ruotsalaiset saivat digitaalitekniikan myötä keskimäärin 22 kanavaa, ja SVT koki kanavien entistä selkeämmän profiloinnin tarpeelliseksi. Elokuun lopusta 2008 lähtien SVT:llä oli kolme pääkanavaa: SVT1, joka olisi koko perheen kanava, SVT2, joka lähettäisi suuren osa fakta-, kulttuuri- ja yhteiskuntaohjelmista ja lasten Barnkanalen (SVTB), jonne kaikki lastenohjelmat siirrettäisiin perinteisiltä kanavilta. Samalla alueuutisten päälähetykset siirrettiin SVT1:een. Klo 19–20 välille luotiin uutistunti, jossa lähettivät kulttuuriuutiset, alueuutiset ja Rapport. Analogisella ajalla alueuutisia ei voinut lähetysteknisistä syistä ajaa SVT1:ssä, mutta digitaalitekniikka mahdollisti siirron.⁵⁹²

Suomenkielisessä toimituksessa muutokset merkitsivät yhtäältä säästövaatimuksia ja toisaalta mahdollisuutta pidentää Uutiset yhdeksästä 13 minuuttiin. Uutisten pidentämisen taustalla oli muiden uutislähetysten siirtäminen SVT1:een kanavauudistuksen yhteydessä. Uutiset ja muut vähemmistöuutiset jäisivät SVT2:lle. SVT2:n ohjelmakaavioon oli siirtojen vuoksi jäänyt viiden minuutin aukko klo 17.55–18.00, ja sitä tarjottiin nyt Uutisille. Suurin osa toimituksen työntekijöistä suhtautui Uutisten pidentämiseen myönteisesti, vaikka neljää minuuttia pidettiin pitkänä harppauksena olemassa olevilla resursseilla. Toimituskokouksessa keskusteltiin, että lähetysajan pidentämisen pitää tapahtua journalistisesti, ei täyttämällä. Lähetysten otsikoita ja kuvallisia elementtejä voisi lisätä, mutta se ei riittäisi. Uutisjuttujen pituuksia ei myöskään voisi venyttää loputtomiin. Itse uskoin, että pidennetyn lähetysten toimittaminen merkitsisi neljännen uutisjutun toimittamista. Uutisjuttujen

⁵⁹² Sveriges Televisions Public service -redovisning 2008: 3, SVT:n tiedotuslehden Vi på TV: s.5, http://svt.se/content/1/c8/01/41/64/90/vipatv_11-08.pdf, julkaistu 15.8.2008, haettu 2.3.2011.

keskipituutta voitaisiin nostaa minuutti 40 sekunnista noin kahteen minuuttiin. Myös pidempiä juttuja voitaisiin kokeilla. Toimituksessa pohdittiin myös mahdollisuutta tehdä studiohaastatteluja, mutta ne ovat suomenkielisessä toimituksessa käännösten vuoksi raskaita. Haastattelut pitää nauhoittaa etukäteen, jotta ne voidaan kääntää. Kaiken kaikkiaan Uutisten pidentäminen lisäisi kääntäjien työtaakkaa, ja kääntäjien määrää tai työaikaa pitäisi lisätä. Myös uutisjuttujen määrän lisääminen vaatisi lisäresursseja. Mahdollisena ratkaisuna Jaskari ehdotti reportaasiohjelmien vähentämistä ja reportaasitoimittajien organisointi Uutisten alaisuuteen. Kaikkien toimittajien ”kotipaikka” olisi Uutiset, mistä tehtäisiin ”vierailuja” reportaasipuolelle. Ajatus vetosi niihin toimittajiin, jotka toivoivat lisää kiertoa toimituksessa. Myös videoreportterien käytön lisäämistä pohdittiin. Toimituksessa päädyttiin melko yksimielisesti siihen, että mahdollisuus pidentää Uutiset pitäisi käyttää hyväksi.⁵⁹³

Tiedot yhtiön yleisten säästöjen vaikutuksesta suomenkieliseen toimitukseen vaihtelivat huhti- ja toukokuun aikana. Aluksi toimituspäällikkö ja toimitus saivat tiedon, että säästöt eivät koskisi suomenkielistä toimintaa. Toukokuussa kaikki Uutisdivisioonan toimitukset saivat tehtäväksi laskea, mitä 15 prosentin henkilöstönvähennykset merkitsisivät toiminnalle. Divisioonan yhteenlaskettu säästövaatimus oli 50 miljoonaa kruunua tai 100 virkaa. Suomenkielisessä toimituksessa 15 prosentin säästöt merkitsivät kahta virkaa. Toimituksessa pohdittiin säästöjen vaikutuksia ja todettiin, että Uutisten pidentäminen kävisi mahdottomaksi, jos toimitus menettäisi kaksi virkaa. Lisäksi todettiin, että työn stressaavuus kasvaisi, mikä voisi johtaa sairauslomiin. Samalla sijaistilanne tiedettiin heikoksi. Työn laatu kärsisi, matkustaminen vähenisi, hyllyjuttujen tuottaminen vaikeutuisi, ohjelmaideoiden kehittäminen hankaloituisi. Toukokuun lopussa toimitus sai tiedon, että sen pitäisi säästää yhden viran verran rahaa. Säästöt yritettäisiin kuitenkin tehdä järkeistämällä tuotantopuolta. Yhden päivittäisen kuvaaja- ja puolipäiväisen leikkaajaresurssin sijaan Uutiset siirtyisi käyttämään yhtä kuvaaja-leikkaajaa. Sen vaikutuksena toimittajien pitäisi alkaa leikata enemmän itse, ja toimitus tarvitsisi oman journalistileikkausyksikön. Toimittajia koulutettaisiin myös kuvaamaan itse. Uutisilla oli vuodesta 2003 ollut Eskilstunassa videoreportteri Hannu Laitinen, joka teki juttuja Mälارينlaaksosta. Kokemukset videoreportterin työskentelystä olivat olleet myönteisiä. Lisäksi Uutisten lähetystuottaja tulisi töihin myöhemmin

⁵⁹³ Kai Jaskarin muistiinpanot ”Redaktionsmöte (11) 2008-04-30”, Kai Jaskarin haastattelu 12.11.2010

päivällä ja jatkaisi Uutisista muihin lähetyksiin. Lähetystuottajien päälliköiden mukaan se merkitsi samalla, että Uutiset menettäisi viikoittaisen suomenkielisen resurssin, ja sille voitaisiin taata suomenkielinen lähetystuottaja vain joka kolmas viikko. Näin toimittajien virat voitaisiin säilyttää. Toimitus suhtautui suunnitelmaan myönteisesti, ja Uutiset pidennettäisiin 13 minuuttiin ja reportaasiohjelmien määrää vähennettäisiin 10:stä kahdeksaan.⁵⁹⁴

Uutisten pidennystä suunniteltiin yhteisessä seminaarissa kesällä, ja minun johdollani kesän aikana. Tein ajolistamalleja, joiden perusmalliksi tuli kolme otsikkoa, neljä noin 2 minuutin pituista juttua, 4-6 sähkettä mahdollisesti satasten ryydittämänä, sää ja kaksi loppuotsikkoa. Pidempiä lähetyksiä koeajettiin elokuun puolivälissä, viikkoa ennen pidennystä. Uutiset täytti samalla viikolla, kun lähetykset pidennettiin, 20 vuotta, joten suunnittelin Uutiset 20 vuotta sarjan, johon kierrätin vanhoja juttuja 1980-luvun lopusta ja 1990-luvulta. Ajattelin sen helpottavan työntekoa alkuvaiheessa. Valitsin aiheiksi ruotsinsuomalaisia peruskysymyksiä: vähemmistöaseman, omakielisen opetuksen, vanhainhoidon. Aiheet päivitettiin itse tuotetuilla jutuilla. Lisäksi kehittelemme lähetystuottaja Tony Aholan kanssa Suomi-katsausta, joka tuotettaisiin TV Finlandista nauhoitettujen Yleisradion alueuutisten pohjalta. Se olisi 2-minuuttinen katsaus, joka sisältäisi 3-4 aihetta Yleisradion lähetyksistä.⁵⁹⁵

Uutisten pidennysten yhteydessä toimituksen työaikoja muutettiin. Juontaja-toimitussihteeri siirtyi tekemään pidempää päivää ja aloitti aamunsa klo 9.00 entisen klo 10.30 sijaan. Samalla juontaja-tuottajat siirtyivät nelipäiväiseen työviikkoon. Tällä kompensoitiin lähetyksen pidentämisen aiheuttamaa työmäärän lisäystä. Myös reportterien työaikoja rukattiin, ja reporttereille luotiin pidempiä vuoroja. Tarkoituksena oli, että pidentynyt työaika käytettäisiin juttujen kuvaamiseen ja leikkaamiseen itse. Toimittajien pakolliset leikkauskoulutukset järjestettiin syyskuussa, vapaaehtoisesti videoreporterikoulutukset järjestettiin loka- ja marraskuussa. Kääntäjät saivat tunnin lisää työaikaa, ja kääntäjien vuoksi lähetyksissä pyrittiin ajamaan aina yksi ajattomampi juttu, joka olisi valmis, kun he tulevat töihin. Toimittajille teroitettiin, että jutuista

⁵⁹⁴ Kai Jaskarin muistiinpanot ”Redaktionsmöte, extra 2008-04-04”, ”Redaktionsmöte 2008-04-09”, ”Redaktionsmöte (11) 2008-04-30”, ”Redaktionsmöte (12) 2008-05-14”, ”Redaktionsmöte (13) 2008-05-21”, Kai Jaskarin haastattelu 12.11.2010.

⁵⁹⁵ Paula Tapiolan ajolistoja STOCKHOLM.FINSKA.SÄND.EXTRA1-3, paperikopiot, Kai Jaskarin muistiinpanot ”Redaktionsmöte (17) 2008-08-20”.

pitäisi aina ensin tehdä ääniversio ja lähettää se kääntäjille heti, kun se oli valmis.⁵⁹⁶ Uutisten pidennysten journalistinen anti ja vaikutus on jäänyt analysoimatta. Osasyynä on, että sairastuin tammikuussa 2009 ja olin seuraavien kahden vuoden aikana useita kertoja osa-aikaisesti tai kokopäiväisesti sairauslomilla. Uutiset menetti kanavamuutoksen ja pidennyksensä yhteydessä syksyn aikana kolmanneksen katsojistaan⁵⁹⁷. Syksyn 2008 katsojakatoa selittää Rapportin uutislähetysten siirtyminen SVT1:een ja vähemmistöuutisten jääminen SVT2:een. Uutiset menetti Rapportissa veturin, joka oli tuonut ruutujen ääreen myös ruotsalaisia katsojia. Katsojakato on kuitenkin jatkunut. Uutiset jäi syksyllä 2010 yhä useammin alle 100 000 katsojaan. Marraskuussa 2010 Uutiset tavoitti keskimäärin 107 000 katsojaa⁵⁹⁸.

Loppukevästä 2009 ensin toimituksen kääntäjät, sitten toimittajat laativat työtilanteen kestävämmästä kirjelmät, jotka lähetettiin sähköpostitse Uutisten ruotsalaisille päälliköille toimitusjohtajaa myöten. Kesäkuun alusta 2009 astuivat myös voimaan Uutisdivisioonan irtisanomiset. Ne eivät koskeneet suomenkielisen toimituksen virkoja suoraan, mutta yhtiöstä irtisanottiin yksi suomenkielinen toimittaja ja lähetystuottaja. SVT:n irtisanomisten periaatteena oli viimeisenä sisään, ensimmäisenä ulos, eli lyhimmän ajan talossa töitä tehneet irtisanottiin ensin. Tästä tehtiin kuitenkin poikkeuksia erityiskykyjen perusteella. Kaksikielinen toimittaja irtisanottiin, koska hänelle ei ollut suomenkielistä virkaa, ja hän teki töitä ruotsinkielisellä uutispuolella. Kaksikielisen lähetystuottajan mukaan hänen päällikkönsä kertoivat, että suomenkielinen toimitus oli suostunut käyttämään ruotsalaisia lähetystuottajia, eikä suomen kielen taito näin riittänyt erityiskompetenssiksi. Taustalla oli teknisten säästöjen yhteydessä tehty myönnytys myös ruotsinkielisten lähetystuottajien käyttämisestä. Kääntäjien arvostelun kärki suuntautui juuri ruotsinkielisten lähetystuottajien käyttöön. Kääntäjät totesivat omassa kirjelmässään, että Uutisten pidennyksen aiheuttama 45-prosenttinen tekstinlisäys oli tiivistänyt työtahtia, ja siksi oli erityisen tärkeää, että toimituksen lähetystuottajat olisivat suomenkielisiä ja tunsivat toimituksen tavat. Kääntäjien mielestä oli myös periaatteellisesti väärin, että toimituksessa alettaisiin käyttää työkielenä enenevässä määrin ruotsia yhden

⁵⁹⁶ Kai Jaskarin muistiinpanot ”Redaktionsmöte (16) 2008-08-12” ja sen liite ”Uutiset 13 / Översättning”, Paula Tapiolan muistiinpanot ”Checklista Uutiset 13”, ei päiväystä.

⁵⁹⁷ Kai Jaskarin muistiinpanot ”Redaktionsmöte (20) 2008-09-26”

⁵⁹⁸ http://www.svt.se/internt/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-101101.htm-101105.htm.,_101108.htm-101112.htm,_101115.htm_-101119.htm,_101122.htm.-101126.htm,_101129-101130.htm, haettu 12.12.2010.

ruotsinkielisen työntekijän vuoksi. He huomauttivat, että suomen kielellä oli kansallisen vähemmistökielen asema Ruotsissa. Toimittajat arvostelivat ruotsinkielisten lähetystuottajien käytön lisäksi toimituksen sijaistilannetta ja työympäristöä. Toimittajat huomauttivat, että ruotsinkielinen lähetystuottaja tarvitsi juontaja-toimitussihteerin apua monissa asioissa: juontojen ja sähkötekstien kääntämisessä, yhteydenotoissa Suomeen, suomalaisten ihmisten tunnistamisessa. Tämä oli lisännyt juontaja-toimitussihteerin työmäärää huomattavasti. Toimittajat huomauttivat lisäksi, että työtilanne oli ollut kevään aikana huono. Pahimmalla viikolla Tukholmassa oli ollut koko viikon vain yksi tai kaksi toimittajaa. Poissaoloja olivat aiheuttaneet kahden toimittajan sairauspäivät, lomat, koulutukset ja nauhoitukset muilla paikkakunnilla. Sijaistilanne koettiin heikkona, ja työvoimayritysten kykyä rekrytoida suomenkielisiä toimittajia epäiltiin. SVT oli kesäkuun alun irtisanomisten yhteydessä siirtymässä työvoimayritysten käyttöön, jotta irtisanottujen etusija sijaisuuksiin voitiin välttää. Toimittajat vaativat irtisanotulla suomenkieliselle toimittajalle etusijaa sijaisuuksiin. Toimittajat kertoivat myös työn määrän yleisesti lisääntymisestä ja stressitason noususta. Kirjelmän mukaan kuusi toimituksen kahdeksasta työntekijästä oli ollut yhteydessä lääkäriin työperäisten oireiden vuoksi. Toimittajat vaativat, että toimitus saisi pitää kuvaaja- ja leikkaajaresurssit myös jatkossa. Ne oli saatu pitää siirtymäajan, jotta toimittajat ehtisivät opetella kuvaamista ja leikkaamista.⁵⁹⁹

Tilannetta selvitettiin useissa kokouksissa, Uutis- ja yhteiskuntaosaston päällikkö Per Yng ja toimitusjohtaja Eva Hamilton kävivät toimituksessa ja yhtiön ulkopuolinen, mutta usein käyttämä konsultti palkattiin selvittämään toimituksen henkistä työympäristöä ja keskusteluilmapiiiriä. Prosessi jäi kuitenkin kesken, kun Kai Jaskari syyskuussa 2009 ilmoitti eroavansa toimituspäällikön tehtävästä.⁶⁰⁰

⁵⁹⁹ Belinda Bäckmanin, Riina Heikkilän, Irmeli Kuuselan, Lisbet Limnellin, Arja Meskin, Johan Nygårdin ja Merit Wagerin 24.4.2009 allekirjoittama ”Uutiset översättarna uttalande om arbetssituationen på nya villkor”, joka lähetetty sähköpostilla Kai Jaskarille, Cissi Lejonille, Eva Hamiltonille, Pia-Mari Suomelalle, Katarina Lundbladille, Johan Lindénille, Mikael Hvinlundille, Maud Gran Markkaselle ja allekirjoittaneille sekä Emma Eirton, Olli Hörkön, Anita Karvosen, Heidi Liekolan, Eija Saringon, Pia-Mari Suomelan ja Maarit Turtiaisen allekirjoittama ”Arbetssituation på Finska redaktionen”, lähetetty 18.5.2009 Kai Jaskarille, Paula Tapiolalle, Göran Odeholmille, Per Yngille, Eva Hamiltonille ja Maud Gran Markkaselle, paperikopiot.

⁶⁰⁰ Kai Jaskarin muistiinpanot ”Ylimääräinen toimituskokous 19. toukokuuta 2009 klo 12:00 – 13:00/13:30”, Redaktionsmöte (9) 2009-06-24, Redaktionsmöte (10) 2009-08-19, Redaktionsmöte (11) 2009-09-03.

7 TOIMITUKSEN SELVITYSTILA

Toimituspäällikkö Kai Jaskari päätti erota tehtävästään syksyllä 2009. Hän työskentelisi tammikuun 2010 loppuun, jotta toimitukseen ehdittäisiin rekrytoida uusi päällikkö. Hän myös opastaisi tätä tehtäviinsä. Uutis- ja yhteiskuntayksikön päällikkö Per Yng oli vastuussa rekrytoinnista. Hänen lisäksi rekrytointiryhmään kuului hallinnollinen päällikkö Göran Odeholm ja henkilöstöihminen Lisa Ågevik. Toimitusta kuultaisiin nk. referenssiryhmän kautta. Siihen valittiin kolme toimituksen edustajaa: ammattiliitto SJF:n edustaja Pia-Mari Suomela, toimittaja Eija Sarinko ja juttutuottaja Ludwig Rexter. Virka laitettiin toimituksen toiveen mukaisesti ulkoiseen hakuun, ja Suomelan mukaan prosessi käynnistyi avoimesti ja hyvässä hengessä. Referenssiryhmä sai esimerkiksi kommentoida rekrytointiryhmän laatimaa ilmoitusluonnosta, jolla toimituspäällikköä etsittäisiin ensivaiheessa Suomen Journalistin ja Linkin kautta. Ruotsin Journalisten-lehteen laitettaisiin myös ilmoitus. Suomelan mukaan julkaisupäivän ja hakemusten jättöpäivän välinen aika oli kuitenkin hyvin lyhyt. Vuoden loppua kohti referenssiryhmä alkoi myös ihmetellä, miksi se ei saanut tietoa prosessin etenemisestä. Suomela lähetti Ågevikille marras-, joulukuun vaihteessa sähköpostin, jossa hän tiedusteli rekrytoinnin tilaa. Ågevikin mukaan rekrytointiryhmä kävi hakemuksia läpi ja palaisi asiaan. Tammikuun puolivälissä Suomela lähestyi sähköpostilla Yngiä ja Ågevikia uudestaan ja sai silloin tiedon, että prosessi oli loppusuoralla. Helmikuun alussa referenssiryhmälle kerrottiin kokouksessa, että rekrytoijat olivat haastatelleet kahta ulkoista ja yhtä sisäistä hakijaa. He aikoivat suosittaa virkaa sisäistä hakijaa, Anu Tolosta. Nimitys vietäisiin ammattiliitojen myötämääräämisneuvotteluihin.⁶⁰¹

Suurin osa toimituksesta, ja ehdottomasti suurin osa viranhaltijoista, oli koko prosessin ajan ulkopuolisen hakijan kannalla. Yng oli tietoinen toimituksen toiveesta sekä referenssiryhmän ja yksittäisten toimittajien kanssa käytyjen keskustelujen valossa. Referenssiryhmä ei koskaan saanut tietää, keitä ulkopuoliset hakijat olivat. He esittivät silti voimakkaan vastalauseen Yngin aikeesta esittää virkaan Tolosta. Referenssiryhmä esitti käsityksensä, että toimitus tarvitsi ulkopuolisen toimituspäällikön. Keskinäinen luottamus oli vähissä pitkään jatkuneiden konfliktien vuoksi. Rekrytointi- ja

⁶⁰¹ Kai Jaskarin muistiinpanot ”Redaktionsmöte (13) 2009-09-29”, ”Redaktionsmöte (15) 2009-10-21”, Pia-Mari Suomelan haastattelu 16.2.2011.

referenssiryhmä tapaisivat uudestaan viikon myöhemmin, kun rekrytoijat olisivat miettineet asiaa. Rekrytointiryhmä pysyi kannassaan ja aikoi edelleen esittää virkaan Tolosta. Vastustajat kyseenalaistivat Tolosen kokemuksen ja uutisosaamisen. Hän oli työskennellyt pääasiassa ohjelmapuolella. Toimitus otti yhteyttä ammattiliittoihinsa SJF:n ja SIF:n ruotsalaisiin edustajiin, ja tilanteesta järjestettiin kokouksia sekä ammattiliittojen että ruotsalaisten päällikköjen kanssa helmikuussa. Ammattiliitot esittivät pari viikkoa jatkuneen tilanteen ja turbulenssin ratkaisuksi SVT:n sisäisen, ruotsalaisen päällikön nimittämistä toimituksen päälliköksi väliaikaisratkaisuna. Yng suostui ratkaisuun helmikuun puolivälissä ja toimituksen virkaatekeväksi päälliköksi nimitettiin Tukholman alueuutisten päällikkö Anja Hildén. Ammattiliittojen kuvauksen mukaan hänellä oli kokemusta, hän oli hyvä ongelmanratkaisija ja päällikkö, joka oli saanut toimituksensa toimimaan hyvin ja löytämään työn ilon. Hildénin tehtävä yhdistettiin käynnissä olevaan vähemmistöselvitykseen, jonka oli määrä valmistua helmikuun 2010 loppuun mennessä. Tarkoituksena oli, että hän päättäisi selvityksen perusteella, miten suomenkielistä toimitusta kehitettäisiin organisatorisesti ja ohjelmallisesti. Uutisjohto päättäisi toimituksen organisatorisesta kuuluvuudesta ja päällikkökysymyksestä Hildénin selvityksen ja johtopäätelmien perusteella.⁶⁰²

Hildén kävi yksittäiset keskustelut kaikkien työntekijöiden kanssa. Koska hän jatkoi myös Tukholman alueuutisten päällikkönä, hän olisi halunnut valita molempiin toimituksiin nk. ryhmäpäälliköt. Ryhmäpäällikkö olisi ottanut osan päällikön tehtävistä hoitaakseen, mutta ajatus herätti pelkoja Hildénin molemmissa toimituksissa. Suomenkielisessä toimituksessa ryhmäpäällikön sisäinen rekrytointi herätti samoja pelkoja kuin toimituspäällikköprosessi. Siksi hän luopui ajatuksesta. Työntekijöiden kanssa käymiensä keskustelujen jälkeen Hildén totesi, että toimitus oli väsynyt konflikteihin, työntekijöiden käyttämään kovaan äänensävyyn ja paskanpuhumiseen suljettujen ovien takana. Tunnelma koettiin kovana ja epäkollegiaalisena. Lisäksi toimituksen fokus oli siirtynyt työnteosta ja tuotteesta sisäisiin konflikteihin. Kaikki sanoivat haluavansa siirtyä eteenpäin, silti sisäiset konfliktit tuntuivat jatkuvan. Hildén vertasi toimituksen tilannetta joulun sukupäivällisiin:

⁶⁰² Pia-Mari Suomelan haastattelu 16.2.2011, SJF:n Pia Weisbergin sähköposti ”Pyngs beslut om chef för Finska red” toimituksen yhteismeiliin NYH Finskaan 16.2.2010, paperikopio.

”Et ole valinnut seuraasi, mutta teidät on sidottu yhteen sitein, joita ei voi oikein murtaakaan. Olet yhtä väsynyt hassunhauskaan serkkuun kuin huonokuuloiseen isoäitiin, humaltuneeseen setään ja nalkuttavaan, sukuun naituun tätiin. Erona on, että koko suku tapaa harvoin, työkaverit tapaa huomattavasti useammin.”

Hildénin neuvona oli toisten hyväksyminen sellaisina kuin he ovat. Parannukseksi kovaan äänensävyyn hän kehotti ihmisiä käyttäytymään itse esimerkillisesti ja puhumaan eri tavalla. Parannukseksi paskanpuhumiseen hän halusi nostaa konfliktit esille. Parannukseksi sisäisiin ristiriitoihin hän ehdotti työhön keskittymistä, ja sen tekemistä parhaalla mahdollisella tavalla.⁶⁰³

Suomenkielisen toimituksen kääntäjiä oltiin ulkoistamassa SVT:stä jo ennen kuin Hildén valittiin vt. päälliköksi. Nyt kääntäjät toivoivat hänen pystyvän pysäyttämään ulkoistamisen. SVT tarjosi kääntäjille siirtymistä yksityiseen Svensk MediaText (SMT) -yritykseen samoilla työehdoilla kuin ennenkin. Kääntäjät kuitenkin katsoivat ulkoistamisen heikentävän työetujaan. Hildén kävi keskusteluja kääntäjien päällikön Magnus Rönnlidiin kanssa, joka vakuutti, että siirto ei merkinnyt huononnuksia työehtoihin. Muutoksella oli tuotantopäällikön ja toimitusjohtajan tuki. SVT halusi yksinkertaistaa ja selkeyttää organisaatiotaan. Prosessi oli aloitettu jo kolme vuotta aiemmin, ja suomenkielisen toimituksen kääntäjät olivat viimeisiä, jotka ulkoistettaisiin. SVT:n mielestä ulkoistamisen etuna oli, että SMT hoiti rekrytoinnin ja pystyi hankkimaan sijaisia lyhyelläkin varoitusajalla. Hildén totesi, että hän ei voinut vaikuttaa asiaan ja kehotti kääntäjiä keskustelemaan suoraan Rönnlidin kanssa. Kääntäjät kirjjelmoivat muutosta vastaan, mutta ulkoistaminen toteutettiin. Toimituksen neljästä kääntäjästä, joilla oli virka, yksi päätti olla siirtymättä SMT:hen.⁶⁰⁴

Hildén teki yhteenvedon toimituksen tilasta toukokuun lopussa 2010. Toimituksella oli pitkä konfliktihistoria, johon oli kyllästytty, toimituksessa oli vaikea kehittyä – ja sieltä oli vaikea vaihtaa työpaikkaa, mikä pahensi ongelmia, työntekijöiden välillä on ystävyysiteitä, mikä voi pahentaa konflikteja (ja vaikeuttaa työnjohdollisten ja päällikköroolien saamista), toimitus oli yhä katkera SVT:n uudelleenorganisoinnista ja

⁶⁰³ Anja Hildénin viikkokirje ”Veckobrev” toimituksen yhteismeiliin NYH Finska 16.4.2010

⁶⁰⁴ Anja Hildénin sähköpostit ”Översättarnas organisation”, 8.4.2010, Uutisten kääntäjille Merit Wagerille, Arja Meskille, Irmeli Kuuselalle ja Riina Heikkilälle, ”Lååångt veckobrev”, 9.4.2010, toimituksen yhteismeiliin NYH Finska, ”Översattarläget”, 27.4.2010, toimituksen yhteismeiliin NYH Finska.

irtisanomisista, jotka olivat johtaneet yhden työntekijän irtisanomiseen ja lähetystuottajien ruotsalaistumiseen, toimitus kaipasi turvallisuutta, selkeyttä ja kunnioitusta, työntekijät estivät toisiaan kehittymistä ja kokeilemasta uutta, lähetykset näyttivät erilaisilta riippuen siitä, kuka oli ohjelmatuottaja, suomenkielistä toimitusta ja toimittajia ei ”laskettu” SVT:n toimituksiin, eikä toimituksen kompetenssia arvostettu talon sisällä.⁶⁰⁵

7.1 Suomenkielinen toimitus siirretään aluepäällikön alaisuuteen

Syyskuussa 2010 suomenkielinen toimitus siirrettiin organisatorisesti valtakunnallisesta uutisorganisaatiosta alueuutisten organisaatioon. Toimituksen lähimmäksi ruotsalaiseksi päälliköksi tuli aluepäällikkö Christina Ågren. Myös muut vähemmistökielitoimitukset, kuulovammaiset ja saamelaiset, siirrettiin samaan organisaatioon. Hildén piti muutosta hyvänä. Ajatuksena oli, että vähemmistökieliset ohjelmat, kuten alueelliset uutisohjelmat, suunnattiin vain osalle kansasta. Ne kaikki lähettivät rajatulle kohderyhmälle, olipa rajauksen perusteena maantiede, kieli tai kulttuuri. Alueorganisaatioon kuului useita, pieniä toimituksia ja siellä suomenkielisen toimituksen ääni voisi kuulua helpommin. Kaikkien toimitusten päälliköt kuuluivat yhteiseen johtoryhmään, Ruotsi-johtoon, jossa he kaikki olivat myös yhtä tärkeitä. SVT:n valtakunnallisessa organisaatiossa Rapportin ja muiden suurten toimitusten ääni hukutti helposti muut alleen.⁶⁰⁶

Organisaatiomuutos ei vaikuttaisi resursseihin, teknisiin tilauksiin, työn organisointiin tai lähetyksaikoihin. Sitä ei myöskään ollut sidottu Anja Hildéniin henkilönä, vaikka se helpottikin hänen työtilannettaan. Nyt hänen molemmilla toimituksillaan olisi sama päällikkö, jonka kanssa hän voisi hoitaa asioita. Christina Ågrenilla olisi nyt päätösvalta suomenkielisen toimituksen toimituspäällikkökysymyksessä. Rekrytoitaisiinko toimitukseen uusi toimituspäällikkö vai jaettaisiinko tehtävä jotenkin? Mitä etuja ja haittoja eri ratkaisuissa olisi? Toinen muutos, joka julkistettiin organisaatiomuutoksen yhteydessä, oli suunnitelma irrottaa lastenohjelma Karamelli suomenkielisestä toimituksesta ja siirtää se muiden lastenohjelmien yhteyteen. Myös ohjelmapuoli

⁶⁰⁵ Anja Hildénin sähköposti ”Veckobrev”, 23.4.2010, toimituksen yhteismeiliin NYH Finska.

⁶⁰⁶ Anja Hildénin sähköposti ”Omorganisation”, 9.9.2010, toimituksen yhteismeiliin NYH Finska.

haluttiin siirtää organisatorisesti muiden yhteiskuntaohjelmien yhteyteen, mutta sen resurssit ja henkilökunta säilyisivät suomenkielisessä toimituksessa.⁶⁰⁷

7.2 Suomenkielisen toimituksen organisaatio ja päällikkö rakenne selvityksessä

Joulukuussa 2010 Anja Hildén ilmoitti äkillisesti lopettavansa Tukholman alueuutisten ja suomenkielisen toimituksen päällikkönä. Syynä oli, ettei hänellä ollut tarmoa, halua eikä energiaa hoitaa työtänsä hyvin. Hän oli toiminut 36 ihmisen päällikkönä yhdeksän kuukauden ajan ja kuluttanut itsensä loppuun. Hildénin tilalle nostettiin toinen ruotsalainen päällikkö, Geronimo Åkerlund, joka nimitettiin kummankin toimituksen virkaa tekeväksi päälliköksi kuudeksi kuukaudeksi, tammikuusta kesäkuun loppuun 2011. Sinä aikana Hildén tekisi valmiiksi selvityksensä suomenkielisen toimituksen organisaatiosta ja päällikkö rakenteesta. Åkerlund puolestaan selvittäisi Tukholman alueuutisten organisaatiota ja päällikkö rakennetta. Yhdessä he esittäisivät vaihtoehtoja kummankin toimituksen suhteen. Hildénin ja Åkerlundin selvitystyössä oli kolme päälinjaa: vähemmistöpäällikkö, joka vastaisi sekä suomenkielisestä, saamenkielisestä että viittomakielisestä tarjonnasta, toimituspäällikkö, joka vastaisi suomenkielisestä ja alueuutisten toimituksesta yhdessä ryhmäpäällikköjen kanssa tai omat toimituspäälliköt kumpaankin toimitukseen. Aluepäällikkö Christina Ågrenin tehtävänannosta Hildénille puuttui kuitenkin itsenäisen toimituspäällikön vaihtoehto kokonaan. Hän halusi Hildénin selvittävän vähemmistöohjelmien yhteisen ohjelmapäällikön, alueuutisten ja suomenkielisen toimituksen yhteisen toimituspäällikön tai kolmannen, vaihtoehtoisen ratkaisun etuja ohjelmista, taloudesta, henkilökunnasta ja työympäristöstä käsin.⁶⁰⁸

Anja Hildén ja Geronimo Åkerlund suosittelivat, että suomenkieliseen toimitukseen rekrytoidaan oma toimituspäällikkö. Heidän mielestään toimituspäällikkövaihtoehtoon sisältyi selkein mandaatti ja vastuu. Toimituspäällikön pitäisi osata suomen kieltä, olla toimituksessa läsnä ja hoitaa vastuullisen julkaisijan tehtävät. He huomauttivat myös, että kaikilla muilla toimituksilla Uutisdivisioonassa oli omat päälliköt, ja organisaatio

⁶⁰⁷ Anja Hildénin sähköposti ”Omorganisation”, 9.9.2011, toimituksen yhteismeiliin NYH Finska

⁶⁰⁸ Anja Hildénin sähköposti ”Mötet i morse”, 16.12.2010, toimituksen yhteismeiliin NYH Finska, Christina Ågrenin sähköposti ”Chefsrekrytering Finska redaktionen”, 30.12.2010, Anja Hildénille, Anja Hildén välittänyt sen eteenpäin toimitukselle sähköpostissaan ”Vb: Chefsrekrytering Finska redaktionen”, 19.1.2011, toimituksen yhteismeiliin NYH Finska.

oli selkeä.⁶⁰⁹ Kirjoitushetkellä, huhtikuussa 2011, toimituspäällikön viran hakuaika on umpeutunut, ja toimitukselle on kerrottu, että hakijoita on noin 15⁶¹⁰.

7.3 Vähemmistöselvitys

Myös syksyllä 2008 käynnistetty vähemmistöselvitys on kesken, vaikka sen piti alun perin valmistua keväällä 2009. Tarkoituksena oli, että se olisi ollut osana uudesta toimilupakaudesta 2010–2013 käytyjä keskusteluja. Selvityksen teko viivästyi monista syistä: selvittäjä Johan Lindén kävi neuvotteluja vähemmistörahoista Brysselissä ja priorisoi niitä, sitten Lindén sairastui vakavasti ja syksyllä 2009 viittomakielisen toimituksen entinen päällikkö Birgitta Lazslo jatkoi työtä. Hän myös jätti oman vähemmistöselvityksensä SVT:n johtoryhmälle syksyllä 2009. Se sisälsi vain vähän konkreettisia ehdotuksia. Johan Lindénin pyydettiin hiomaan strategiaa edelleen ja tekemään toimintasuunnitelma. Työn on määrä valmistua huhtikuun loppuun mennessä vuonna 2011.⁶¹¹

Lazslo varoitti vähemmistöselvityksessään SVT:tä liiasta innosta kilpailla kaupallisten tv-yhtiöiden kanssa, mikä voisi johtaa julkisen palvelun tehtävien marginalisoitumiseen, mm. kansallisille kielivähemmistöille ja kuuroille suunnatun ohjelmatarjonnan osalta. Hän muotoili iskulauseen: ”Rakasta tehtävää!” Sillä hän tarkoitti, että koko SVT:n organisaation pitäisi ymmärtää ja hyväksyä vähemmistöjen ohjelmatehtävä. Lazslo huomautti, että SVT ei ollut artikuloinut kansallisten kielivähemmistöjen tai kuurojen tarjontastrategiaa, eivätkä kaikki ohjelmat kuuluneet yhtiön tilaajaorganisaation tehtäväprosessiin. Hän peräänkuulutti yhtiöltä suurempaa vastuuta vähemmistöohjelmien suhteen ja tietoisuuden lisäämistä niistä koko organisaatiossa. Lisäksi hän halusi integroida vähemmistötoimitusten tuotantoa ruotsalaiseen uutistuotantoon. SVT:n sisäisessä digitaalisessa uutisarkistossa ei ollut yhtään ruotsalaisten tekemää juttua kuuroista, meänkielestä, ruotsinsuomalaisista tai kansallisista vähemmistöistä huhtikuun 2009 ja huhtikuun 2010 välillä. Kansallisten vähemmistöjen seuranta oli jätetty kokonaan kansallisten vähemmistöjen harteille. Lazslon mielestä vähemmistökysymykset pitäisi nostaa esille myös muissa

⁶⁰⁹ Anja Hildénin haastattelu 17.3.2011.

⁶¹⁰ Maarit Turtiaisen haastattelu 4.4.2011.

⁶¹¹ Lazslo 2010: 4-5, Johan Lindénin haastattelu 8.3.2011.

uutislähetysissä, ja vähemmistötoimitusten työntekijöiden kompetenssia hyödyntää myös siellä. Lisäksi hän huomautti, että SVT:ssä tiedettiin liian vähän vähemmistökohteryhmistä ja peräänkuulutti tutkimusta ja katsojatutkimuksia kohteryhmistä.⁶¹²

⁶¹² Lazslo 2010: 8-14.

8 KEHITYKSEN KAARIA

SVT:n suomenkielisen toimituksen ohjelmatoiminnan perusta on pysynyt merkillisen muuttamattomana reilun 40 vuoden ajan, vaikka sen kohderyhmä, kilpailu katsojista, tuotantotavat, tekniikka ja taloudelliset edellytykset ovat muuttuneet monin tavoin. Ohjelmien kulmakiviä ovat kautta vuosikymmenien olleet uutiset, yhteiskuntaohjelmat ja lastenohjelmat. Silti Uutisista puuttuvat aamu-, lounas-, iltapäivä-, myöhäis- ja viikonloppulähetykset. Ohjelmapuolen tuotanto on kutistunut 2000-luvulla häviävän pieneksi. Lastenohjelmista puuttuvat edelleen varhaisnuorille ja nuorille tuotetut ohjelmat. Katsojat ovat puolestaan ensimmäisistä katsojatutkimuksista 1970-luvulta lähtien enemmän viihdettä, elokuvia, musiikkia, uutisia ja nuorisohjelmia. On selvää, että SVT:n suomenkielinen tarjonta ei ole kattanut, eikä kata yleisön toiveita.

Kun SR alkoi vuonna 1968 lähettää tunnin verran viikossa suomenkielistä televisio-ohjelmaa omalla ohjelmapaikalla, päämääränä oli, että siirtolaiset voisivat säilyttää yhteyden Suomeen ja Yleisradion tarjontaan. 1970-luvun puoliväliin saakka kaikki Ruotsin TV1:n esittämät suomenkieliset ohjelmat olivat Yleisradion tuottamia, ja ne saivat alkunsa osana Pohjoisvisiovaihtoa. Yleisradio myös vastasi ensimmäisistä TV1:ssä lähetetyistä suomenkielisistä uutiskoosteista ja otti vastuun ensimmäisen nimenomaan suomalaisille kohdistetun ajankohtaisohjelman tuottamisesta. Ohjelmien käynnistämisen taustalla oli myös TV2:n perustaminen. Televisiossa oli ohjelma-aikaa täytettäväksi.

SR:n käynnisti vähemmistökieliset lähetykset televisiossa yhteiskunnan painostuksesta 1970-luvun puolivälissä. Lähetystyksiä vaadittiin sekä Radiolautakunnan kannanotossa, vuoden 1974 Siirtolaisselvityksessä että vuosien 1978–1985 Radioselvityksessä. Sillä oli ratkaiseva merkitys lähetysten käynnistämiseen neljällä siirtolaiskielellä: suomeksi, serbokroatiaksi, kreikaksi ja turkiksi. Siirtolaisselvityksen myötä Ruotsissa luovuttiin ajatuksesta sulauttaa siirtolaiset enemmistökulttuuriin ja alettiin korostaa siirtolaisten ja kielivähemmistöjen oikeutta säilyttää oma kielensä ja kulttuurinsa, mikäli he halusivat. Televisioon palkattiin Pertti Pitkänen hoitamaan ohjelmaostoja vuonna 1975 ja Tapio Tuominen tekemään uutiskoostetta 1976. Toimitus perustettiin alkuvuodesta 1980, ja se

ajoi päivittäisten uutisten käynnistämistä perustamisestaan lähtien. Taistelu Uutisista kuitenkin pitkittyi. Televisiossa pelättiin, että kaikki muutkin siirtolaisryhmät alkaisivat vaatia omia uutislähetyskäsityksiä, jos ne annettaisiin suomenkielisille. 1980-luvulla suomalaiset siirtolaiset alettiin kuitenkin nähdä erityisasemassa, joka perustui Ruotsin ja Suomen väliseen historialliseen yhteyteen, yhteispohjoismaisiin työmarkkinoihin ja ryhmän suuruuteen. Maanantaista perjantaihin lähetettävät Uutiset käynnistettiin elokuussa 1988, mutta pitkittynyt kädenvääntö uutisista oli jättänyt muun ohjelmatoiminnan kehittämisen varjoonsa.

Vuosien 1989–2001 välisenä aikana mediamaisema muuttui täysin. SVT:n monopoli murtui satelliitti- ja kaapelilähetysten käynnistymisen myötä, ja se joutui kohtaamaan aivan uudenlaisen kilpailutilanteen katsojista. Kanavien määrä ja lähetysten määrä nousi rajusti. SVT:n valtakunnallisten uutislähetysten määrä kaksinkertaistui ja alueuutisten määrä kolminkertaistui. Suomenkielisten Uutisten toiveisiin lähetysten lisäämisestä suhtauduttiin nuivasti. Uutisten lähetysaika piteni vuonna 1994 viidestä minuutista seitsemään minuuttiin ohjelmakaavion muutosten vuoksi. Ruotsinsuomalaisille tarjottiin vajaa 30 tuntia suomenkielisiä Uutisia vuodessa, mikä vastasi noin kahta prosenttia ruotsinkielisestä tarjonnasta. Löwander on huomauttanut, että toimilupakausi 1986–1992 merkitsi suunnanmuutosta television ohjelmatoiminnassa. Valtio oli kahdella aiemmalla sopimuskaudella korostanut vähemmistökielisen ohjelmatarjonnan merkitystä radiossa ja televisiossa. Nyt kiinnostus monikulttuurisuuteen korvattiin huolella ruotsalaisesta kulttuurista ja ruotsin kielen säilymisestä. SVT halusi tarjota vaihtoehdon kaapeli- ja satelliittikanavien kevyelle, ulkomaiselle viihteelle ja panostaa ruotsinkielisiin ohjelmiin. Suomenkielisessä toimituksessa Suomi-TV:n lähetysten käynnistyminen vaikutti siten, että ohjelmaostoja vähennettiin ja omatuotantoa lisättiin. Samalla suomenkieliset luopuivat vähitellen lauantain aamulähetyksistä Kanava 1:llä. Lauantaiaamuihin jäivät 1990-luvun kuluessa vain lastenohjelmat, ja nekin poistettiin sieltä vuonna 2009. Vuonna 1968 suomenkielisille korvamerkitty lähetysaika meni näin hautaan.

2000-luvulla digitaaliaikaan siirtyminen on kiristänyt kilpailua katsojista entisestään. Hadenius, Weibull ja Wadbring⁶¹³ ovat huomauttaneet, että SVT ja TV4 menettivät

⁶¹³ Hadenius, Weibull & Wadbring 2009: 176.

digitalisoimisen myötä asemansa ainoina koko kansan kanavina. Ruotsalaiset pystyivät vastaanottamaan digitaalisesta maaverkosta kymmenen ilmaiskanavaa vuonna 2008. Suomenkielinen toimitus on pysynyt mukana SVT:n yleisessä teknisessä kehityksessä, mutta sitä ei ole haluttu mukaan SVT:n digitaalisille kanaville. SVT24 ja Mälarkanava sulki ovensa suomenkielisiltä ohjelmilta, kun ne käynnistettiin. Myöhemmin 2000-luvulla suomenkielisiä on oltu sysimässä näille kanaville, kun kävi selväksi, että niistä ei tullut yleisömenetyksiä⁶¹⁴. Uutiset on pidennetty kahdeksaan, yhdeksään ja vuonna 2008 kolmeentoista minuuttiin. Ohjelmapuolen ohjelma-aikaa ja lastenohjelmien määrää on vähennetty. Television lähetystunnit ovat nousseet 1960-luvun kymmenistä tunneista kuukaudessa noin 800 tuntiin kuukaudessa vuonna 2003⁶¹⁵.

Television yleiseen kehitykseen nähden suomenkielisten ohjelmien lähetystunnit ovat pysyneet hämmästyttävän muuttumattomina. Suomenkielisten televisio-ohjelmien määrä on pieni myös verrattuna radioon. Kielivähemmistöille suunnattujen ohjelmien osuus oli lähes kahdeksan prosenttia radion kokonaistarjonnasta vuonna 2006⁶¹⁶, ja suomenkielisillä on kokonaan oma digitaalinen kanava. Television kokonaistarjonnasta ne vastasivat 1,7 prosenttia vuosina 2004–2006. SVT on kuitenkin lisännyt suomenkielisiä lähetyksiä 2000-luvun loppua kohti. Lisäys selittyi ohjelmaostoilla ja Uutisten pidennyksen vaikutuksella.

Taulukko 25: Valtakunnallisesti lähetetyt suomenkieliset osto-ohjelmat.⁶¹⁷

Lähetystunnit vuosittain	2005	2006	2007	2008	2009	Muutos 2005–2009
	54 (21+33)	49 (19+31)	73 (25+48)	74 (24+50)	114 (36+78)	+60

⁶¹⁴ Päivi Tompurin haastattelu 21.12.2010.

⁶¹⁵ Hadenius, Weibull & Wadbring 2009: 102, lähde Schyller, Ingela (1996) Radio- och tv-utbudet 1925-2004, MedieSverige 2001/2002, SR:s årsredovisning 2003, SVT:s årsredovisning 2003.

⁶¹⁶ Kotisivu MyNews, <http://www.mynewsdesk.com/se/view/pressrelease/133884,julkaistu> 2007-03-01, haettu 13.3.2011.

⁶¹⁷ Sveriges Televisions Public service -redovisning 2006: Bilaga 1, Tabellförteckning och tabeller, Tabell 8, Den rikssända programverksamheten per programkategori för och om etniska minoriteter. Första sändningar och repriser, 2007: 5, Tabell 3.9.2.2 Den rikssända programverksamheten per utbudskategori för och om etniska minoriteter, 2008: 64, Tabell 3.6.2.2 Den rikssända programverksamheten per utbudskategori för och om etniska minoriteter, nettiosoite, haettu 7.2.2011, 2009: 53, Tabell 3.6.2.2 Den rikssända programverksamheten per utbudskategori för och om etniska minoriteter.

Taulukko 26: Valtakunnallisesti lähetetyt suomenkieliset ohjelmat, omatuotanto. ⁶¹⁸

Lähetystunnit vuosittain	2005	2006	2007	2008	2009	Muutos 2005–2009
	85 (60+25)	82 (58+24)	64 (49+15)	82 (53+29)	69 (55+14)	-16

Hallitus on kuitenkin heikentänyt SVT:lle asettamia vaatimuksia kielivähemmistöjen osalta toimilupasopimuksissa 2007–2009 ja 2010–2013. Ensin hallitus pudotti ehdoista pois vaatimuksen, että vähemmistökielisten lähetysten määrän pitäisi kasvaa edelliseen toimilupakauteen verrattuna. Nykyisessä toimilupasopimuksessa lukee: ”Kielellisille ja etnisille vähemmistöille, esimerkiksi romaneille, saameille, ruotsinsuomalaisille ja tornionlaaksolaisille, suunnatun ohjelmatarjonnan pitää jatkossakin olla SR:n, SVT:n ja UR:n priorisoima alue ja kehityksen pitää jatkua. Kielellisille ja etnisille vähemmistöille suunnatulle ohjelmatarjonnalle ei pidä asettaa mitään erityisiä yksityiskohtaisia vaatimuksia”.⁶¹⁹ Samaan aikaan, kun määrällisistä ja yksityiskohtaisista vaatimuksista on luovuttu, hallitus on alkanut korostaa, että ohjelmia voi kehittää monin eri tavoin, esimerkiksi muuttamalla lähetysaikoja, käyttämällä paremmin hyväksi digitaalisen tekniikan tarjoamia mahdollisuuksia ja kotisivujen avulla.

Määrällisistä vaatimuksista luopuminen ja harkintavallan siirtäminen yhtiöille on linjassa toimilupasopimusten yleisen kehityksen kanssa. Toimilupaehtojen merkitystä vähemmistötoiminnalle ei kuitenkaan pidä aliarvioida. Vaatimus kielellisten ja etnisten vähemmistöjen huomioimisesta kirjattiin ensimmäistä kertaa toimilupaan 1978–1986. Seuraavalla lupakaudella suomenkieliset ja saamenkieliset nostettiin erityisasemaan ja kansallisten vähemmistöjen tunnustaminen heijastui toimilupasopimukseen 2002–2005. Toimilupaehtojen vahvistaminen ei ole merkinnyt toiminnan kasvua, mutta on pitänyt sen tietyllä tasolla. Toimituspäällikkö Päivi Tompuri totesi keväällä 2002, että ”asema kansallisena vähemmistönä on a ja o. Se motivoi olemassaolomme. Uskon, että jos asemaa ei olisi saatu, kehitys olisi voinut kulkea taaksepäin. Mihin silloin voisimme

⁶¹⁸ Sveriges Televisions Public service -redovisning 2006: Bilaga 1, Tabellförteckning och tabeller, Tabell 8, Den rikssända programverksamheten per programkategori för och om etniska minoriteter. Första sändningar och repris, 2007: 5, Tabell 3.9.2.2 Den rikssända programverksamheten per utbudskategori för och om etniska minoriteter, 2008: 64, Tabell 3.6.2.2 Den rikssända programverksamheten per utbudskategori för och om etniska minoriteter, nettiosoite, haettu 7.2.2011, 2009: 53, Tabell 3.6.2.2 Den rikssända programverksamheten per utbudskategori för och om etniska minoriteter.

⁶¹⁹ SOU 2005:1, s. 13-29, 254-256, Prop. 2005/06:112, s. 62-64, SOU 2008:64, s. 159-164, Prop 2008/09:195, s. 50-52.

vedota?⁶²⁰”. Vaikka SVT lakkautti Ekg:n ja vähensi suomenkielisen omatuotannon määrää vuonna 2002, sen oli pakko korvata omatuotanto ohjelmaostoilla täyttääkseen toimiluvan määräykset. Toisaalta Radio- ja televisio-ohjelmien tarkastuslautakunnan päätös on periaatteessa mahdollistanut suomenkielisen omatuotannon vähentämisen entisestään.

Nykyinen toimilupasopimus tarjoaa SVT:lle myös mahdollisuuden toimituksen aseman heikentämiseen. Toimitus on selvitystilassa. Sitä organisoidaan uudelleen, ohjelmapuoli lähenee yleistelesio-ohjelmia, ja lastenohjelmat on päätetty irrottaa toimituksesta ja siirtää Lasten- ja nuortenyksikköön. Ruotsinkieliseen toimintaan integroituminen voi pakottaa SVT:n kantamaan enemmän vastuuta vähemmistöohjelmien tekijöistä, heidän rekrytoinnistaan, ohjelmien sisällöstä, sisäisestä tiedotuksesta. Toisaalta se merkitsee pienen toimituksen pienten resurssien hajottamista. Toimituksessa on keväällä 2011 periaatteessa 12 virkaa, mutta toimituspäällikön paikka on täyttämättä. Viroista kaksi on Karamellissa. Loput tekevät Uutisia ja ohjelmia. Resurssien hajottaminen voi merkitä myös keskinäisten synergioiden menettämistä. Karamelli on esimerkiksi rekrytoinut Uutisista lähetystuottajia juttutuottajiksi ja hyödyntänyt Uutisten kontaktiverkostoa. Suomenkielinen toimitus on myös muodostanut kieliyhteisön, vaikka kielenkäyttö on muuttumassa yhä enemmän kaksikieliseksi ruotsinkielisten lähetystuottajien myötä.

Resursseja ja lähetysmääriä koskevien ehtojen poistaminen toimilupasopimuksesta avaa SVT:lle mahdollisuuden myös ulkoistaa toimintaa. Johan Lindén on väläytellyt sitä vähemmistöselvityksen yhteydessä. Toimituksen kannalta se merkitsisi todennäköisesti virkojen vähentämistä, ohjelmien sisällön ja muodon kannalta ulkoistaminen voisi olla hyväksikin. Ulkopuoliset tekijät voisivat kehittää uudentyyppisiä ohjelmia kulttuurin, musiikin ja viihteen alalta. Suomenkielinen toiminta on murrosvaiheessa, jonka tulokset nähdään lähivuosina.

⁶²⁰ Cannelin 2002: 62, viittaa Päivi Tompuri 2002-04-22,

9 KIRJALLISUUS

Arkistolähteet:

Elinkeinoelämän arkisto (Elka).

Yleisradio Oy. Arkisto 3397.

Hallinto. Kirjeistö (kirjeenvaihto). Erkki Raatikainen 1974. Luettelotunnus 1752.

Hallinto. Kirjeistö (kirjeenvaihto). Kirjeenvaihto Liikenneministeriön kanssa. Vuodet 1977-1978. Luettelotunnus 1784.

Hallinto. Pöytäkirjat. TV-ohjelmaneuvoston ja TV-ohjelmaneuvoston työryhmän pöytäkirjat ja liitteet, n:ot 1-92, 1974. Luettelotunnus 1588.

Pohjoisvisiota koskevat asiakirjat. Kokoukset 1965-1976. Luettelotunnus 2360.

Sverigefinländarnas arkiv. Riksarkivet, Arninge. Arkiv för sverigefinnar och finlandssvenskar.

Finlands Rundradio/Utlandsredaktionen/Matti Hämäläinen.

Volymbeteckningar 08/01-08/05.

08/01 Sändningsbestämmelser för SR:s finskspråkiga program 1972-1976.

08/02 Sändningsbestämmelser för SR:s finskspråkiga program 1976-1978.

08/03 Manuskript för media 1968-1979

08/04 Informationskopior 1972-1973

08/05 Utlandsbetjäningen 1974-1975

Sveriges Radios Förvaltnings AB (SRF) Dokumentarkiv:

Bitar för alla. Sveriges Television. Verksamhetsberättelse & årsredovisning 1996 (1997). SVT Information.

Bredd, djup och kvalitet. Verksamhetsberättelse för 1991. (1992). Sveriges Television, Informationsavdelningen.

En årsberättelse från SVT 2004. SVT.

Falck, Claes (1988). PM Yle i Stockholm. Ett år efter starten. SR/PUB. Projektnummer 87 6 060.

Hela Sveriges Television, Verksamhetsberättelse Och årsredovisning 1995. (1996). Sveriges Television, Informationsavdelningen.

Höjer, Björn & Filipson, Leni (1984). Tittandet på finskspråkiga program. SR/PUB. PM 6.12.1984.

Invandrarprogram nu, förr och i framtiden. Rapport från en intern utredning inom SR/Ljudradion. SR Ljudradion. Februari 1979.

Löwander, Birgitta (1978). Mot en dialog med publiken. Om publikmöten och programdiskussioner med Invandraraktuellt. SR/PUB. PM 31.1.1978.

Prisvärd television. Verksamhetsberättelse och årsredovisning 1994 (1995). Sveriges Television, Informationsavdelningen.

Sveriges Radio. Sektionen för publikundersökningar. Undersökning nr 35/68.
TV-undersökning, 2 december
TV-undersökning (vecka 46), 4 december
TV-undersökning (vecka 47), 10 december.
TV-undersökning (vecka 48), 18 december

Sveriges Radio 1974-75 (1975). Stockholm.

Sveriges Radio 1975-76 (1976). Stockholm.

Sveriges Radio 1976-77 (1977). Stockholm.

Sveriges Radio 1977-78 (1978). Stockholm.

Sveriges Radio 1979-80 (1980). Stockholm.

Sveriges Radio 1980-81 (1981). Stockholm.

Sveriges Radio 1981-82 (1982). Stockholm.

Sveriges Radio 1984-85 (1985). Stockholm.

Sveriges Radio 1985-86 (1986). Stockholm.

Sveriges Radio 1990 (1991). Stockholm.

Sveriges Television AB, Styrelsens och verkställande direktörens årsredovisning för tiden 1 juli 1982 – 30 juni 1983. Moniste.

Sveriges Television AB, Verksamheten 1986/87. Verksamhetsberättelse. (1987).
Stockholm: Sveriges Television.

Sveriges Television AB, Årsredovisning för räkenskapsåret 1983/84. Moniste.

Sveriges Television AB, Årsredovisning 2001. Stockholm: SVT AB.

Sveriges Television – Årsredovisning 1997. Stockholm: SVT Information.

Sveriges Television – Public Service -uppföljning 1997. Stockholm: Sveriges Television AB.

Sveriges Televisions Public service -uppföljning och årsredovisning 1998. Stockholm. Sveriges Television AB.

Sveriges Televisions Public service -uppföljning 1999. Stockholm: Sveriges Television AB.

Sveriges Televisions Public service -uppföljning 2000. Stockholm: Sveriges Television AB.

Sveriges Televisions public service -uppföljning 2001. Nidottu moniste.

Sveriges Television public service -redovisning 2002. Sveriges Television AB, andra tryckningen februari 2003.

Sveriges Televisions public service –redovisning 2003. Sveriges Television AB, 2004.

Sveriges Televisions public service –redovisning 2004. Sveriges Television AB, 2005.

Sveriges Televisions Public service –redovisning 2005, SVT:s Programsekreteriat.

Sveriges Televisions Public service –redovisning 2006. Sveriges Television AB, 2007. Nidottu moniste.

Sveriges Televisions Public service –redovisning 2007, Sveriges Television AB, 2008. Nidottu moniste.

Sveriges Televisions Public service -redovisning 2009, Sveriges Television AB, 2010.

Sveriges Televisions Årsredovisning 1999. SVT AB.

SVT 2005 – med årsredovisning. SVT.

Televisionen angelägen för alla. Verksamhetsberättelse och årsredovisning 1993, (1994). Sveriges Television, Informationsavdelningen.

Utredning om tv-program för språkliga minoriteter. Sveriges Television AB. TV -direktion 79-12-11/LW.

Verksamheten 2003 med årsredovisning. SVT.

Ykköskanava 1979 7/9-14/12, Ykköskanava 1980 18/1–13/6, Ykköskanava 1980 29/8–19/12, Ykköskanava 1981 13/1–10/6, Ykköskanava 1981 23/9–16/2. SVT N23/Finskspråkiga redaktionen. TV1. Programhandlingar. F1/4

Ykköskanava 1982 13/1-9/6, Ykköskanava 1982 1/9–16/12, Ykköskanava 1983 13/1–11/6, Ykköskanava 1983 1/9–15/12. SVT N23/Finskspråkiga redaktionen. TV1. Programhandlingar. F1/5.

Ykköskanava 1984 12/1-14/6, Ykköskanava 1984 30/8–20/12. SVT N23/Finskspråkiga redaktionen. TV1. Programhandlingar. F/ 6

Ykköskanava (och Torstaidokumentit/Torsdagsdokument) 1985 10/1–6/6, Ykköskanava (och Maanantaidokumentit/Måndagsdokument) 1985 19/8–16/12. SVT N23/Finskspråkiga redaktionen. TV1. Programhandlingar. F1/7

Ykköskanava (och Maanantaidokumentit/Måndagsdokument) 1986 25/8–15/12, Ykköskanava (och Maanantaidokumentit/Måndagsdokument) 1986 13/1–2/6, Ykköskanava (och Maanantaidokumentit/Måndagsdokument) 1987 19/1–11/6. SVT N23/Finskspråkiga redaktionen. TV1. Programhandlingar. F1/8

Årsredovisning för räkenskapsåret 1984/85. Sveriges Television AB. (1985) Stockholm: Sveriges Television, Informationsavdelningen.

Årsredovisning 2002. Sveriges Television. SVT.

SVT:n Suomenkielisen toimituksen omat arkistokansiot:

Aiheita 1989. Pöytäkirjat.

Asta SVT-utbildning -88.

E4. 2005.

Elokuu/Augusti 1988.

Emigranterna 2007. Map.

Finska nyheter 1988-1989.

Finskspråkiga program.

Finskspråkiga redaktionen 1988-03-31, Kanal 1:s finskspråkiga programverksamhet inför 90-talet. Muistio.

Kirjeitä. Brev.

Kokouspöytäkirjat 1987-88-89.

LGR -96.

Norrbottenin katsojatutkimus, Nacka-tv, suomen kieli, radiokanava.

NOS ledn. 97. GO.

NoS ledningsgrupp 1999.

Ohjelmapolitiikka.

Ohjelmatilastoa.

Petteri på villovägar. Info om avsnitt 1-11, manus, påor, creditlista. Presstexter.
Musikrapporter. 2006.

Projekti kevät 2003.

Projekti syksy 2003.

Projekti 2004.

Publikundersökning. Finsk radio & TV i Sverige. December 1997. AE Konsult.

Publikundersökning inför P7. AE Konsult, 97-12-30.

Päivi Hösten -96, öppet hus, planering, övrigt.

Redaktionsmöten/Toimituskokoukset 1980 - juni 1984

Redaktionsmöten/Toimituskokouspöytäkirjoja syksy -84 –

Redaktionsmöten Finska aug 98 ->

Sekina -90, -91, -92, -93, -94.

Sverigefinsk radio och TV i din tjänst. Vad tycker du? Vad önskar du? En undersökning
av 1:a och 2:a generationens finländare bosatta i Sverige genomförd
hösten 1998. AE Konsult.

Talous 1994, 1995.

Toimituskokousten PM.

Toimitusta ja ohjelmiamme käsitteleviä pressileikkeitä.

Uutiset.

Uutiset / augusti 1988.

Uutiset. Talous & administ.

Viimeiset 88/89.

Ykkös+Sisu-TV+dok våren -93.

Yksittäiset dokumentit Helena Härmältä

Suunnittelupaperi STRUTSi, ei päiväystä eikä kirjoittajaa.

Yksittäiset dokumentit Kai Jaskarilta

Kai Jaskarin muistiinpanot

Redaktionsmöte 20 december 11.15.

Redaktionsmöte 14 februari, anteckningar.

Redaktionsmöte 29 mars, anteckningar.

Redaktionsmöte 23 maj, anteckningar.

Redaktionsmöte (19) 2008-09-10.

Redaktionsmöte, extra 2008-04-04.

Redaktionsmöte 2008-04-09.

Redaktionsmöte (11) 2008-04-30.

Redaktionsmöte (12) 2008-05-14.

Redaktionsmöte (13) 2008-05-21.

Redaktionsmöte (16) 2008-08-12.

Redaktionsmöte (17) 2008-08-20.

Redaktionsmöte (20) 2008-09-26.

Ylimääräinen toimituskokous 19. toukokuuta 2009 klo 12:00 – 13:00/13:30.

Redaktionsmöte (9) 2009-06-24.

Redaktionsmöte (10) 2009-08-19.

Redaktionsmöte (11) 2009-09-03.

Redaktionsmöte (13) 2009-09-29.

Redaktionsmöte (15) 2009-10-21-

Yksittäiset dokumentit Asta Lumikerolta

Tiina Hietalan muistiinpanot Formaatti 13.11.(1995), kopio Avstar-dokumentista.

Tiina Hietalan muistiinpanot ”Formaatti 2”, 16.11.(1995), 16/11 1995 pidetyn kokouksen pohjalta. Kopio Avstar-dokumentista.

Tiina Hietalan muistiinpanot ”Formaattikokous 9/1 -96”, kirjoitettu 10.1.1996. Kopio Avstar-dokumentista.

Tiina Hietalan muistiinpanot ”Identiteetti”, 12.1.(1996), Formaattikokouksen 16/1 -96 edellä. Kopio Avstar-dokumentista.

Tiina Hietalan muistiinpanot ”Identiteettiformaatti” 18.1.(1996), 16/1 -96 pidetyn kokouksen pohjalta. Kopio Avstar-dokumentista.

Tiina Hietalan ”Seminaaripäätökset” 22.1.(1996) formaattiseminaarin 20.1.1996 pohjalta. Kopio Avstar-dokumentista.

Marja Huotarin muistiinpanot ”Sisu-TV. Kevät 97”, 10.6.1997.

Hannu Laitisen muistiinpanot ”Relevanssi (asiaankuuluvuus, - vaikuttavuus, merkityksellisyys) ja tärkeysjärjestys, 29.2.96.

Hannu Laitisen muistiinpanot ”Sisältö, relevanssi, tärkeysjärjestys”, 13.3.96.

Hannu Laitisen muistiinpanot ”Jälkiarvioinnin perustaksi”, 13.3.96. Kopio Avstar-dokumentista.

Asta Lumikeron ”SVT 1. Finskspråkiga redaktionen. Måldokument 1996”, ei päiväystä.

Muistiinpanot ”Evijärven seminaarin antia”, ei päiväystä, eikä allekirjoitusta.

Muistiinpanot ”Juontaja uutis- ja Sisu-lähetyksissä”, ei päiväystä, eikä allekirjoitusta.

Muistiinpanot ”Seminaari 4.5.-96”, ei päiväystä, eikä allekirjoitusta.

Muistiinpanot ”Sävy, ilme, kieli- ja rutiinityöryhmä” ensimmäisen kokouksen 1.2. -96 pohjalta, ei allekirjoitusta.

Muistiinpanot ”Sävy, ilme, kieli- ja rutiinityöryhmä esittää”, ei päiväystä, eikä allekirjoitusta.

”SVT 1. Finskspråkiga redaktionen. Måldokument 1997”, ei allekirjoitusta, eikä päiväystä.

Tuotannon kokonaisprosessi. I seminaari 20–22.10.-95 Högberga gård. (tiivistetyt muistiinpanot, ei allekirjoitettu).

Tuotannon kokonaisprosessi. Högberga gård. Seminaari 20–22.10.-95. (muistiinpanot, ei allekirjoitettu).

Maija Unkurin muistiinpanot ”Haastateltavat, haastattelu”, 13.3.(1996). Kopio Avstar-dokumentista.

Yksittäiset dokumentit toimituspäällikön huoneesta

Johan Henrikssonin muistiinpanot ”Programuppdragsprocessen inför 2005” yksiköiden päälliköille ja ohjelmajohtajille.

Muistio ”Förslag till organisation och arbetstider på Uutiset fr.o.m. 15.8.1999”. Ei päiväystä, eikä allekirjoitusta.

Gunilla Ohlsin kirje ”Barnprogram på finska i Sveriges Television” 1999-04-06 Sam Nilssonille ja Ingvar Bengtssonille.

Gunilla Ohlsin kirje, ei otsikkoa, 1999-04-29 Sam Nilssonille.

Gunilla Ohlsin muistio ”Finskspråkiga redaktionen och Mälarkanalen och SVT-Text”, 990503.

Gunilla Ohlsin muistio ”De finska barnprogrammets framtid” 1998-12-04.

Gunilla Ohlsin muistio ”MOI, ett nytt spännande ungdomsprogram på finska med start hösten 1999”, 14.1.1999.

Gunilla Ohlsin sähköposti ”Finska tankar om Mälarkanalen” 99-06-15 Ewa Lundinille ja Leif Ahlqvistille, Paperikopio.

Gunilla Ohlsin sähköposti ”Finska och Mälarkanalen” 99-06-28 Bengt Sundelinille, Paperikopio.

Gunilla Ohlsin sähköposti ”Nyhetskanalen/finska red.” 97-12-03 Ingvar Bengtssonille, Paperikopio.

Gunilla Ohlsin sähköposti ”Kvalitetspengar/barnprogram på finska”, 98-10-14 Hans Bonnevierille, Paperikopio.

Marcus Ranuan sähköposti ”Förslag till skrivning Aktuellt/Uutiset förstudie DIGI-Nos”, 99-05-25 Madeleine Genille, Stig Fredrikssonille, Gunilla Ohlsille, Eva Hamiltonille, Anna Wästbergille ja Per Einarssonille, Paperikopio.

Radio- ja TV-ohjelmien tarkastuslautakunnan päätös ”Beslut SB 802/02, Dnr 1306/0, Beslutsdatum: 2002-12-13”, paperikopio.

Radio- ja TV-ohjelmien tarkastuslautakunnan päätös ”Beslut SB 475/06. Dnr 1397/05-20, Beslutsdatum 2006-06-28”, paperikopio.

Ruotsinsuomalaisten valtuuskunnan ”Anmälan till Granskningsnämnden för Sveriges Radio och Television. Att skära ner det finskspråkiga programutbudet inom Sveriges Television striden mot avtalet mellan staten och SVT samt den av Sveriges Riksdag antagna minoritetspolitiken”, 3.12.2002 Radio- ja televisio-ohjelmien tarkastuslautakunnalle.

Yksittäiset dokumentit Paula Tapiolan hallussa

Belinda Bäckmanin, Riina Heikkilän, Irmeli Kuuselan, Lisbet Linnellin, Arja Meskin, Johan Nygårdin ja Merit Wagerin 24.4.2009 allekirjoittama ”Uutiset översättarna uttalande om arbetssituationen på nya villkor”, joka lähetetty sähköpostilla Kai Jaskarille, Cissi Lejonille, Eva Hamiltonille, Pia-Mari Suomelalle, Katarina Lundbladille, Johan Lindénille, Mikael Hvinlundille, Maud Gran Markkaselle ja allekirjoittaneille. Paperikopio.

Emma Eirton, Olli Hörkön, Anita Karvosen, Heidi Liekolan, Eija Saringon, Pia-Mari Suomelan ja Maarit Turtiaisen allekirjoittama ”Arbetssituation på Finska redaktionen”, lähetetty 18.5.2009 Kai Jaskarille, Paula Tapiolalle, Göran Odeholmille, Per Yngille, Eva Hamiltonille ja Maud Gran Markkaselle. Paperikopio.

Kai Jaskarin sähköposti ”Uutispäällikkyys ja toimitussihteerit”, 2004-03-16 [finska@nyh.svt.se:hen](mailto:finska@nyh.svt.se), Paperikopio.

Raimo Långin Sisältölaatukartat, päivitetty 16.3.2004, työryhmä RL, TR, MG, AY-A 01/04.

Monistenippu ”Palautteen antaminen”, copyright Ilpo Vuorinen.

Monistenippu ”Teemat”, copyright Katariina Salmela-Aro.

Pia-Mari Suomelan sähköposti, ei otsikkoa, 2004-03-16, toimituksen yhteispostiin finska@nyh.svt.se. Paperikopio.

Paula Tapiolan muistiinpanot ”Checklista Uutiset 13”, ei päiväystä.

Paula Tapiolan muistiinpanot referenssiryhmän, Maud Gran Markkasen ja Göran Odeholmin välisestä kokouksesta, ei päiväystä.

Paula Tapiolan ajolistoja STOCKHOLM.FINSKA.SÄND.EXTRA1-3, paperikopiot.

Pia Weisbergin sähköposti ”Pyngs beslut om chef för Finska red” toimituksen yhteismeiliin NYH Finskaan 16.2.2010, Paperikopio.

Yksittäiset dokumentit Anu Toloselta

Anu Tolosen muistiinpanot kokouksesta ”Sverige-Finland tur/retur” 2009-12-14
Susanne Reichin kanssa.

Tapio Tuomisen arkistot

Kansio 79/80,

Kansio 80/81

Kansio 81/82

Kansio 83/84.

Vi & press.

Oy Yleisradio AB.

Hallintoneuvoston pöytäkirjat ja liitteet, 1971.

Hallintoneuvoston pöytäkirjat ja liitteet, 1973.

Hallintoneuvoston pöytäkirjat ja liitteet, 1974.

Johtokunnan pöytäkirjat ja liitteet, n:ot 1-96, 1971.

Haastattelut

Ulla Haarma 8.2.2011, sähköpostitse.

Anja Hildén 17.3.2011, sähköpostitse.

Riffa Hänninen, Rauni Kaukonen & Ritva Lindholm 26.10.2010.

Helena Härmä 4.3.2011.

Leif Jakobsson 21.2.2011, sähköpostitse.

Kai Jaskari 12.11.2010.

Risto Laakkonen 3.3.2011, puhelimessa.

Hannu Laitinen 22.10.2010.

Jouko Laroma 6.2.2011.

Johan Lindén, 8.3.2011, sähköpostitse.

Asta Lumikero 13.9.2010 ja sähköpostitse 15.10.2010.

Esko Melakari 3.3.2011, puhelimessa.

Mirja Metsola 29.1.2011.

Gunilla Ohls, 14.9.2010.

Ludwig Rexter 8.3.2011, puhelimessa.

Pasi Salmikallio 5.11.2010, puhelimessa.

Pia-Mari Suomela 16.2.2011, puhelimessa.

Anna Tainio 7.3.2011, puhelimessa.

Liisa Tolonen 3.3.2011, puhelimessa.

Päivi Tompuri 20.12.2010.

Tapio Tuominen 14.12.2009 ja 21.20.2010.

Maarit Turtiaisen haastattelu 4.4.2011, puhelimessa.

Kaisa Unander 5.3.2011, puhelimessa.

Kirjallisuus

Allardt, Erik (1996). Samhällsutvecklingen i Finland och Sverige efter 1945 – bakgrunden till ut- och invandringen. Sverigefinska kultursträvanden. Teoksessa Lainio, Jarmo(red.): Finnarnas historia i Sverige 3. Tiden efter 1945. Helsingfors: Suomen Historiallinen Seura/Nordiska Museet, s. 17-36.

Arto, Pekka (1981). Suomenkieliset lähetykset Norrbottenin alueella. Teoksessa Suomenkielinen radiotoiminta. Tukholma: Norden-yhdistys, Suomalais-ruotsalainen kulttuurirahasto, Finn-kirja, s. 13-15.

Berg, Ulf & Hultén, Olof (1978). Nordsats publik. Vilka är förutsättningarna? Sveriges Radio, Publik- och Programforskningsavdelningen. SR/PUB 78:20.

Bet. (Betänkande, Hallituksen mietintö).

Bet. 1994/95:KrU26. Den avgiftsfinansierade radio och TV-verksamheten. Stockholm: Kulturutskottet.

Bet. 1995/96: KrU12. En radio och TV i allmänhetens tjänst 1997-2001. Stockholm: Kulturutskottet.

Bet. 1999/2000:KU6. Nationella minoriteter i Sverige. Stockholm: Konstitutionsutskottet.

Bet. 2000/01:KrU8 Radio och TV. Stockholm: Kulturutskottet.

Bet. 2004/05:RFR3. Nationella minoriteter och minoritetsspråk. Stockholm: Konstitutionsutskottet.

Björkegren, Dag (2001). Glädjens mekanismer. Sveriges Television. Stockholm: Carlsson Bokförlag.

Cannelin, Jonna (2002). Från en kamp mot väderkvarnar till en diskussion om en kanal. Et studie av sverigefinska TV-verksamhetens utveckling. D-uppsats i medie- och kommunikationsvetenskap, Uppsala Universitet, Institutionen för informationsvetenskap, Medier och kommunikation.

Djerf-Pierre, Monica & Weibull, Lennart (2001). Spegla, granska, tolka. Aktualitetsjournalistik i svensk radio och TV under 1900-talet. Stockholm: Prisma.

De finska invandrarnas problem. Av arbetsgruppen för finska invandrarfrågor: Osmo Hormia, Jaakko Launikari, Paavo Lounela, Martti Pöysälä, Erkki Tammenoksa. Stockholm: Prisma.

Ds (Departementsserie, Ministeriön sarja)

Ds U 1987:7. Finländska TV-sändningar i Sverige. Rapport av Utredningen om ökat TV-utbyte mellan Sverige och Finland. Stockholm: Allmänna Förlag.

Ds 1994:76. En radio och TV i allmänhetens tjänst! Stockholm: Fritze.

Ds 2001:10. Mänskliga rättigheter i Sverige – en kartläggning. Stockholm: Justitiedepartementet.

Eklund, Maria & Holmberg, Åsa (1992). TV tittandet 1991. Tittandet på SVT, satellit-tv, video och grannlands-tv i åldrarna 3-99 år. Sveriges Radio, Publik- och Programforskningsavdelningen. SR/PUB 92:7.

Elenius, Lars (2006). Nationalstat och minoritetspolitik: samer och finskspråkiga minoriteter i ett jämförande nordiskt perspektiv. Lund: Studentlitteratur.

- Filipson, Leni & Wachtmeister, Anne-Margrete (1971). 4 VIP. Delrapport II. Invandrarbarns och svenska barns inställning till serien. SR/PUB 169/71:II.
- Finska språkets ställning i Sverige (1993). Norrköping: Förlagsbyrån, Statens invandrarverk.
- Friberg, Ralf (1972). Vierailla aaltopituuksilla eli onko ruotsinsuomalaisilla radiopolitiikkaa. Teoksessa Ruotsin suomalaiset: tutkimuksia, puheenvuoroja, kannanottoja. Tukholma: Tidens förlag, s. 135-146.
- Friberg, Ralf (1983). TV- och radioutbyte mellan Sverige och Finland. Teoksessa Sverigefinnar och finlandssvenskar. Rapport från ett jämförande seminarium på Hanaholmen 15-17.11.1982. Helsingfors: Svenska Finlands Folkting, s. 115-124.
- Hadenius, Stig (1998). Kampen om monopolet. Sveriges radio och TV under 1900-talet. Stockholm: Prisma.
- Hadenius, Stig, Weibull, Lennart & Wadbring, Ingela (2008). Massmedier. 9:e upplagan, reviderad 2008. Press, radio och tv i den digitala tidsåldern. Stockholm: Ekerlids förlag.
- Holmberg, Sofia & Svedberg, Pirjo (1992). TV tittandet 1992. Tittandet på SVT, satellit-tv, video och grannlands-tv i åldrarna 3-99 år. SR/PUB 92:18.
- Huovinen, Sulo (1982). Ruotsin päivälehdistö ja suomalaiset. Teoksessa Ruotsinsuomalainen lehdistö. Tukholma: Norden-yhdistys, Suomalais-ruotsalainen kulttuurirahasto, Finn-kirja, s. 15-25.
- Invandrare i tystnadsspiralen: journalisten som verklighetens dramaturg: en rapport från Diskrimineringsutredningen (1985). Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet.
- Jaakkola, Magdalena (1984). Siirtolaiselämää: tutkimus ruotsinsuomalaisista siirtolaisyhteisönä. Immigrant life: networks, life styles and ethnic mobilization of Finnish immigrants in Sweden. Vammala: Helsingin yliopisto.
- Jokinen, Maijaliisa (1996). Sverigefinska kultursträvanden. Teoksessa Lainio, Jarmo (red.): Finnarnas historia i Sverige 3. Tiden efter 1945. Helsingfors: Suomen Historiallinen Seura/Nordiska Museet, s. 379-424.
- Jokinen-Virta, Arja (1984). Sverigefinnarnas kunskapsbehov och massmediekonsumtion. En litteraturstudie över de finska invandrarnas samhällskunskaper, samhällsdeltagande och massmedievanor. SR/PUB 84:4.

- Kinnunen, Osmo (1969). Selvitys televisio- ja radio-ohjelmien seuraamisesta Ruotsin suomalaisten keskuudessa. Helsinki: Yleisradio, PTS/KN/pk. Tutkimusmuistio 6/69. 17.11.1969. Painamaton
- Koiranen, Vilho (1966). Suomalaisten siirtolaisten sulautuminen Ruotsissa. Sosiologinen tutkimus vuosina 1945-1959 muuttaneiden suomalaisten siirtolaisten kulttuurin muuttumisesta. Porvoo: WSOY.
- Korkiasaari, Jouni (2000). Suomalaiset Ruotsissa 1940-luvulta 2000-luvulle. Teoksessa Korkiasaari, Jouni & Tarkiainen, Kari. Suomalaiset Ruotsissa. Suomalaisen siirtolaisuuden historia 3. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.
- Kulturutskottets betänkande 2000/01:KrU8. Radio och TV i allmänhetens tjänst 2002–2005. Riksdagen 2000/01. Kulturutskottet. Band E 10.
- Laakkonen, Risto (1996). Finländarna på den svenska arbetsmarknaden efter andra världskriget – arbetskraftsfrågan i finsk-svenska relationer. Teoksessa Lainio, Jarmo (red.): Finnarnas historia i Sverige 3. Tiden efter 1945. Helsingfors: Suomen Historiallinen Seura/Nordiska Museet, s. 107-141.
- Lainio, Jarmo & Wande, Erling (1996). Finskan i utbildningsväsendet och sverigefinnarnas utbildning i Sverige. Teoksessa Lainio, Jarmo (red.): Finnarnas historia i Sverige 3. Tiden efter 1945. Helsingfors: Suomen Historiallinen Seura/Nordiska Museet, s. 311-378.
- Laroma, Jouko (1982). Suomenkielinen lehdistö tänään. Teoksessa Ruotsinsuomalainen lehdistö. Tukholma: Norden-yhdistys, Suomalais-ruotsalainen kulttuurirahasto, Finn-kirja, s. 8-14.
- Lazslo, Birgitta (2010). Minoritetsutredningen. Word-dokumentti. Ei julkaistu.
- Lindh, Eeva (1981). Suomenkieliset valtakunnalliset lähetykset. Teoksessa Suomenkielinen radiotoiminta. Tukholma: Norden-yhdistys, Suomalais-ruotsalainen kulttuurirahasto, Finn-kirja, s. 1-12.
- Lundström, Stig (1996). Invandrapolitikens framväxt och svenskt-finskt migrationssamarbete. Teoksessa Lainio, Jarmo (red.): Finnarnas historia i Sverige 3. Tiden efter 1945. Helsingfors: Suomen Historiallinen Seura/Nordiska Museet, s. 185-213.
- Löwander, Birgitta (1974). ”Vi är så många” – en studie av SR:s finskspråkiga publik. Sveriges Radio, Publik- och Programforskningsavdelningen. 74/73.
- Löwander, Birgitta (1978). ”Invandrare i mediasamhället 3. Sverige-finnar och massmedia. SR/PUB 78:15.
- Löwander, Birgitta (1981). Invandrare i mediasamhället 6. Tillgång, tillgänglighet, användning och användbarhet – om massmedia för invandrare från Finland, Jugoslavien och Grekland. SR/PUB 81:3.

- Löwander, Birgitta (1985). Program för invandrare på lätt svenska – en publikundersökning bland sverigefinnar och greker i Göteborg och Malmö. SR/PUB 85:12.
- Löwander, Birgitta (1986). Radio, tv och video bland sverige-finsk ungdom. SR/PUB 86:19.
- Löwander, Birgitta (1997). Sveriges Radio och invandrapolitiken – en översikt över samhällets invandrapolitik och etermediepolitik under tre avtalsperioder, åren 1967 – 1992. Umeå Universitet. Sociologiska institutionen. Umeå Studies in Sociology No 112.
- Mångfald och kvalitet. Public service-TV 1998–2006 – en utvärdering. En undersökning på uppdrag av Granskningsnämnden för radio och TV, genomförd av professor Kent Asp, institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet. Granskningsnämndens rapportserie – Rapport nr 22. (Haninge i september 2007).
- Nowak, Lillian (1971). Finska invandrare och deras utnyttjande av finskspråkiga program. SR/PUB 71:40.

NU (Nordiska utredningsserie).

- NU 1971:16. Nordisk TV-konferens i København: arrangeret af Nordisk Råd, København, den 28. og 29. oktober 1971. Stockholm: Nordiska rådet.
- NU 1972:4. Pressen och de finska invandrarna - rapport från en konferens anordnad av Föreningen Norden på Vår gård, Saltsjöbaden, den 27-28 mars 1972. Pohjoismaiden lehdistö ja suomalaiset siirtolaiset. Ruotsin Norden-yhdistyksen järjestämä Konferenssi Saltsjöbadenissa 27-28.3.1972. Stockholm: Nordiska rådet.
- NU 1972:7. Nordiskt TV-samarbete (Pohjoismaiden välinen TV-yhteistyö): rapport från Arbetsgruppen för nordiskt TV-samarbete. Stockholm: Nordiska rådet. Köpenhamn: Nordiska kultursekretariatet.
- NU 1973:11. TV över gränserna: mellanrapport från Nordiska ministerrådets TV-kommitté. (TV yli rajojen.) Stockholm: Nordiska rådet.
- NU 1974:19. TV över gränserna: slutrapport (TV yli rajojen: lopullinen mietintö). Stockholm: Nordiska rådet.
- NU A 1977:7 Nordisk radio och television via satellit: Statssekreterargruppens slutbetänkande (Pohjoismaiden radion ja television satelliittivälitys: Valtiosihteeriryhmän lopullinen mietintö). Stockholm: Nordisministerråd, Sekretariatet för nordisk kulturellt samarbete.

NU A 1979:4 Nordisk radio och television via satellit : huvudrapport. Stockholm: Nordiska ministerrådet, Sekretariatet för nordiskt kulturellt samarbete.

NU 1983:12. Nabolands-TV i kabel: videresending av utenlandske radio- og TV-program i kabel m. v. i Norden. Stockholm: Liber Distribution.

Preisler, Gunilla (1973). Några finska och svenska förskolebarns tv-tittande, samt deras reaktioner på programmet ”OM – en saga på finska och svenska. SR/PUB. 73:55.

Prop. (Propositioner, Hallituksen esitykset).

Prop. 1977/78: 91 om radions och televisionens fortsatta verksamhet m.m. Riksdagen 1977/78. Propositioner 91-99. Band B 10.

Prop. 1985/86:99 om Sveriges Radios verksamhet m.m.. Riksdagen 1985/86. Propositioner 93-106. Band A 6.

Prop 1990/1991:149 om radio- och TV-frågor. Riksdagen 1990/1991. Propositioner 142-149. Band B 20.

Prop. 1991/92:140 om den avgiftsfinansierade radio- och TV-verksamheten 1993–1996 m.m. Riksdagen 1991/92. Propositioner 134-142. Band B 16.

Prop. 1995/96:161 En radio och TV i allmänhetens tjänst 1997-2001. Propositioner 151-162. Band B 17.

Prop. 1998/99:143. Nationella minoriteter i Sverige. Stockholm: Kulturdepartementet. Moniste.

Prop. 2000/01:94. Radio och TV i allmänhetens tjänst 2002–2005. Riksdagen 2000/01. Propositioner 90-99. Band B 9.

Prop. 2008/09:158. Från erkännande till egenmakt. Regeringens strategi för de nationella minoriteterna. Stockholm: Riksdagstrycket.

Radionämnden anser... en översikt över nämndens beslut under tiden 1 januari 1971-30 juni 1976 utförd på nämndens uppdrag av Lars Bergman (1977). Stockholm: LiberFörlaget.

Radionämnden anser... en översikt över nämndens beslut utförd av Lars Bergman. (1981). Haninge: Granskningsnämnden för Radio och TV

Regeringens skivelser (Skr.), hallituksen kirjelmät.

Skr. 1994/95:1. Finska språkets ställning i Sverige. Stockholm.

Skr. 2001/02:83. En nationell handlingsplan för de mänskliga rättigheterna. Stockholm.

- Reinans, Sven Alur (1996). Den finländska befolkningen i Sverige – en statistik-
demografisk beskrivning. Teoksessa Lainio, Jarmo (red.): Finnarnas
historia i Sverige 3. Tiden efter 1945. Helsingfors: Suomen Historiallinen
Seura/Nordiska Museet, s. 63-105.
- Ruotsinsuomalaisten keskusliitto (1992). Periaateohjelma. Tukholma:
Ruotsinsuomalaisten keskusliitto.
- Siirtolaisasiain neuvottelukunnan mietintö 1. Selvityksiä ja toimenpideohjelmaa. (1972).
Helsinki.
- SOU 1954:32. Televisionen i Sverige. Televisionsutredningens betänkande. Stockholm:
Kommunikationsdepartementet.
- SOU 1965:20. Radions och televisionens framtid i Sverige 1. Bakgrund och
förutsättningar. Programfrågor. Organisations- och finansieringsfrågor.
1960 års radioutredning. Stockholm: Kommunikationsdepartementet.
- SOU 1965:21. Radions och televisionens framtid i Sverige 2. Bildnings- och
undervisningsverksamhet. Forskningsfrågor. 1960 års radioutredning.
Stockholm: Kommunikationsdepartementet.
- SOU 1973:8. Radio i utveckling. Lokalradio, samhällsinformation, utbildning,
sändningsutrymme, stereo. Betänkande avgivet av 1969 års
radioutredning.
Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- SOU 1974:69. Invandrarutredningen 3. Invandrarna och minoriteterna.
Huvudbetänkande av invandrarutredningen. Stockholm:
LiberFörlag/Allmänna Förlaget.
- SOU 1974:70. Invandrarutredningen 4. Bilagedel till huvudbetänkandet. Stockholm:
LiberFörlag/Allmänna Förlaget.
- SOU 1975:28. Program för ljud och bild i utbildningen. Betänkande av utredningen
angående den fortsatta verksamheten med radio och television inom
utbildningsväsendet (TRU-kommittén). Stockholm:
Utbildningsdepartementet.
- SOU 1977:19. Radio och tv 1978-1985. Förslag från Radioutredningen. Stockholm:
Utbildningsdepartementet.
- SOU 1982:49. Invandringspolitiken. Delbetänkande. Bakgrund. Stockholm:
Liber/Allmänna Förlag.
- SOU 1983:29. Invandringspolitiken. Delbetänkande. Förslag. Stockholm:
Liber/Allmänna Förlag.

- SOU 1984:55. I rätt riktning. Etniska relationer i Sverige. Slutbetänkande av diskrimineringsutredningen. Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet.
- SOU 1984:58. Invandringspolitiken. Slutbetänkande av Invandrarpolitiska kommittén. Stockholm: Liber/Allmänna Förlag.
- SOU 1984:65. Via satellit och kabel. Betänkande av massmediekommittén. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- SOU 1995:84. Kulturpolitikens inriktning. Slutbetänkande av Kulturutredningen. Stockholm: Fritze.
- SOU 1997:192. Steg mot en minoritetspolitik. Europarådets konvention om historiska minoritetsspråk. Betänkande av minoritetsspråkkommittén. Stockholm: Jordbruksdepartementet.
- SOU 1997:193. Steg mot en minoritetspolitik. Europarådets konvention för skydd av nationella minoriteter. Betänkande av minoritetsspråkkommittén. Stockholm: Jordbruksdepartementet.
- SOU 2000:55. Radio och TV i allmänhetens tjänst ett beredningsunderlag. Betänkande av utredningen om radio och TV i allmänhetens tjänst. Stockholm: Kulturdepartementet.
- SOU 2005:1. Radio och TV i allmänhetens tjänst. Riktlinjer för en ny tillståndperiod. Betänkande av Kommittén om radio och TV i allmänhetens tjänst. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.
- SOU 2005:40. Rätten till mitt språk. Förstärkt minoritetsskydd. Delbetänkande från Utredningen om finska och sydsamiska språken. Stockholm.
- SOU 2006:19. Att återta mitt språk. Åtgärder för att stärka det samiska språket. Slutbetänkande från Utredningen om finska och sydsamiska språken. Stockholm.
- SOU 2008:64. Kontinuitet och förändring. Betänkande av Public service-utredningen. Stockholm.
- SOU 2005:1. Radio och TV i allmänhetens tjänst. Riktlinjer för en ny tillståndperiod. Betänkande av Kommittén om radio och TV i allmänhetens tjänst. Stockholm.
- Suomen kieli – kotimainen kieli Ruotsissa (1994). Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Svedberg, Pirjo (1992). Tittandet på Finlands-tv. SR/PUB 92:14.
- Tainio, Juha (1981). Alueellinen ja paikallinen suomenkielinen radiotoiminta. Teoksessa Suomenkielinen radiotoiminta. Tukholma: Norden-yhdistys, Suomalais-ruotsalainen kulttuurirahasto, Finn-kirja, s. 16-24.

Tarkiainen, Kari (1996). Sverigefinska infrastrukturer. Teoksessa Lainio, Jarmo (red.): Finnarnas historia i Sverige 3. Tiden efter 1945. Helsingfors: Suomen Historiallinen Seura/Nordiska Museet, s. 143-184.

Tv ja radio pohjoismaissa: kehitysnäkymiä / komitea Nils-Peter Lindskog et al. 1972. Helsinki: Yleisradio.

Unsgaard, Håkan (1980): Ruotsin TV:n suomenkieliset ohjelmat. Tukholma: Norden-yhdistys, Suomalais-ruotsalainen kulttuurirahasto, Finn-kirja.

Yläräkkölä, Arvo (1982). Muutama sana ulkosuomalaisen lehdistön historiasta. Teoksessa Ruotsinsuomalainen lehdistö. Tukholma: Norden-yhdistys, Suomalais-ruotsalainen kulttuurirahasto, Finn-kirja, s. 1-5.

Zilliacus, Ville (1979): Pohjoisvisio 20 vuotta. Helsinki: YLE Offset.

Radio- ja televisio-ohjelmat

SR Sisuradio, Sisustudio,

http://static.sr.se/laddahem/podradio/SR_Sisu_studiosisu_080829060044.mp3,

lähetetty 29.8.2008, haettu 12.9.2010.

Ykköskanava ”Tittarna frågar” – ”Katsojat kysyvät”, lähetetty 1982-11-25 klo 22.00, Metassa tiedostona UU-1982-1125-YKKOSIVJERPILLBOX.

Sähköiset lähteet

Aftonbladetin (AB) artikkeli ”Wennman möter Sam Nilsson. Nu ska jag hinna titta på TV”, julkaistu 21.12.1999, <http://www.aftonbladet.se/nyheter/9912/21/wennman.html>, haettu 16.2.2011.

AB:n artikkeli ”Lars Weiss säger nej”, julkaistu 25.10.1999, <http://www.aftonbladet.se/nyheter/9910/25/weissnej.html>, haettu 16.2.2011.

AB:n artikkeli ”Lars Weiss skattesmäll: 3,6 miljoner kronor”, julkaistu 20.6.2002 <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article79591.ab>, haettu 16.2.2011

AB:n artikkeli ”Mikael Olsson fick sparken från SVT”, julkaistu 2.12.2000, <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article5219.ab>, haettu 16.2.2011.

Alueellisia tai vähemmistökieliä koskeva Eurooppalainen peruskirja (1992). Suomen ulkoministeriö, <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=66823>, haettu 11.11.2010.

- Befolkningsutvecklingen under 250 år. Historisk statistik för Sverige. Demografiska rapporter 1999:2. Statistiska Centralbyrån.
http://www.scb.se/Grupp/Hitta_statistik/Historisk_statistik/_Dokument/Befolkningsutvecklingen_under_250_ar_Historisk_statistik_1700talet_1800talet_1900talet.pdf, haettu 26.1.2011.
- Ds. 2008:26. Nationella minoritetsspråk vid domstolar och myndigheter. Ett alternativ. Arbetsmarknadsdepartementet.
<http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/101721>,
haettu 1.3.2011.
- Euroopan neuvoston kotisivu. Council of Europe in Brief.
<http://www.coe.int/aboutCoe//index.asp?page=nosObjectifs&l=en>, haettu 11.11.2010,
<http://www.coe.int/aboutCoe/index.asp?page=47pays1europe&l=en>,
haettu 11.11.2010.
- Göteborgs-Postenin (GP) artikkeli ”De slår ett slag för Ekg”, julkaistu 1998-02-06, haettu Mediarkivetista hakusanalla ”Sisu-TV”, 19.1.2010.
- Integraatio- ja tasa-arvoministeriön lehdistötiedote ”Rättigheter på minoritetsspråk förstärks”, <http://www.regeringen.se/sb/d/12444/a/141900>, julkaistu 18.3.2010, haettu 1.3.2011.
- Kansallisten vähemmistöjen suojelua koskeva puitesopimus (1995),
<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=67435>,
<http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1998/19980002>, haettu 11.11.2010.
- MMS, ”Historik”, <http://www.mms.se/om/historik.asp>, haettu 7.3.2011.
- MyNews, <http://www.mynewsdesk.com/se/view/pressrelease/133884>, julkaistu 2007-03-01, haettu 13.3.2011.
- Prop. 2005/06:112. Viktigare än någonsin! Radio och TV i allmänhetens tjänst 2007–2012. <http://www.regeringen.se/content/1/c6/06/01/11/65e42afa.pdf>,
haettu 6.11.2010.
- Prop. 2008/09:195. Utveckling för oberoende och kvalitet – Radio och TV i allmänhetens tjänst 2010–2013.
<http://www.regeringen.se/content/1/c6/12/77/15/997c492f.pdf>, haettu 6.11.2010.
- SR Sissuradio, <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=185&artikel=3152203>,
julkaistu 8.10. 2009, haettu 9.12.2010.
- SR Sissuradio,
<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=185&artikel=3673747>,
julkaistu 7.5.2010, haettu 22.2.2011.

SR Sisuradio, <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programtid=185artikel=3764429>, julkaistu 7.6.2010, haettu 9.12.2010.

SR Sisuradion tilasto ”Ruotsinsuomalaisten ikäjakauma 31.12.2008”,
<http://sverigesradio.se/sida/gruppsida.aspx?programid=185&grupp=10564>
haettu 14.1.2011

Ruotsinsuomalaiset eläkeläiset, RSKL:n kotisivu,
http://www.rskl.se/RSE08_jarjesto.html, haettu 14.1.2011.

Suomi-kodin kotisivut, <http://finsktaldrecentrum.se/Foreningen.html>, haettu 14.1.2011

Svenska Dagbladet (Svd), http://www.svd.se/kulturnoje/nyheter/bolibompa-flyttas-till-barnkanalen_1426807.svd, julkaistu 2.7.2008, haettu 8.3.2011

Sveriges Televisions Public service -redovisning 2008, Sveriges Television AB, 2009
<http://svt.se/content/1/c6/69/84/42/PSR%202008.pdf>, haettu 7.2.2011.

SVT, Emigrantin jaksojen esittely,
<http://svt.se/2.75227/1.956231/avsnittsoversikt>, haettu 5.11.2010.

SVT, <http://svt.se/svt/jsp/Crosslink.jsp?d=58360&a=149716&printerfriendly=true>,
julkaistu 2.12.2000, haettu 16.2.2011

SVT, http://svt.se/2.58360/1.150015/utskriftsvanligt_format?printerfriendly=true,
julkaistu 22.5.2001, haettu 16.2.2011.

SVT, http://svt.se/2.10337/1.150260/christina_jutterstrom_-_ny_vd_pa_svt, julkaistu
27.6.2001, haettu 16.2.2011.

SVT, http://svt.se/2.10337/1.150305/leif_jakobsson_-_ny_programdirektor_pa_svt,
julkaistu 2001-11-12, haettu 16.2.2011.

SVT, http://svt.se/2.46280/1.680363/eva_hamilton_ny_vd_for_sveriges_television,
julkaistu 2006-10-12, haettu 16.2.2011.

SVT, http://svt.se/2.62259/1.738351/svts_programdirektor_lamnar_foretaget, julkaistu
2007-01-15, haettu 16.2.2011.

SVT, http://svt.se/2.62019/1.745591/ny_organisation_pa_sveriges_television&lid=aldreNyheter_725570&lpos=rubrik_745591 julkaistu 24.1.2007, haettu
2.3.2011.

SVT Uutiset,
http://m.svt.se/2.80616/1.1983612/katso_strutsi&lid=aldreNyheter_991399&lpos=rubrik_1983612, julkaistu 29.4.2010, haettu 8.3.2011

SVT Uutiset, http://svt.se/2.80616/1.1227663/utskriftsvanligt_format, julkaistu
25.8.2008, haettu 14.1.2011.

SVT Uutiset”,

<http://svt.se/svt/jsp/Crosslink.jsp?d=58360&a=1228415&printerfriendly=true>, julkaistu 26.8.2008. haettu 14.1.2011.

SVT, Vieras menneisyydestä –sarjan jaksojen esittely,

http://svt.se/2.58360/1.1667271/utskriftsvanligt_format?printerfriendly=true, haettu 6.11.2010.

Työmarkkiministeriön lehdistötiedote ”Fler kommuner får förstärkt minoritetsskydd”, julkaistu 16.12.2010, <http://www.regeringen.se/sb/d/12581/a/157930>, haettu 1.3.2011.

Vi på TV, http://svt.se/content/1/c8/01/41/64/90/vipatv_11-08.pdf, julkaistu 15.8.2008, haettu 2.3.2011.

Yleisradio, Vieras menneisyydestä jaksojen esittely, <http://yle.fi/ohjelmat/264464>, haettu 6.11.2010.

SVT:n sisäinen tietokonejärjestelmä iNews

LM.FINSKA.PROJEKT2010.PROJEKTPLANERING.ALLMÄNT/Aloitusseminaari 12. & 14.1., 2010-01-18, Anu Tolonen.

STOCKHOLM.FINSKA.ATTBYTALAND.SÄND.PRESSTEXTER.8, 2007-09-26, Anu Tolonen.

STOCKHOLM.FINSKA.ATTBYTALAND.SÄND.PRESSTEXTER.9, 2007-09-26, Anu Tolonen.

STOCKHOLM.FINSKA.ATTBYTALAND.SÄND.PRESSTEXTER.10, 2007-10-15, Anu Tolonen.

STOCKHOLM.FINSKA.ATTBYTALAND.SÄND.PRESSTEXTER.11, 2007-09-26, Anu Tolonen.

STOCKHOLM.FINSKA.ATTBYTALAND.DAGBOK.26.-27.9.2006, Anu Tolonen.

STOCKHOLM.FINSKA.BBF.DAGBOK.Ohjelmarakenne 1, ei päiväystä, Anu Tolonen.

STOCKHOLM.FINSKA.BBF.DAGBOK7/1, 2008-01-07, Kai Jaskari.

STOCKHOLM.FINSKA.BBF.DAGBOK, 17/1 palaveri 1, 2007-01-17, Anu Tolonen.

STOCKHOLM.FINSKA.PROJEKT2010.PROJEKTPLANERING.TIDPLAN.aloituss eminaari 1, 2010-01-18, Anu Tolonen.

STOCKHOLM.FINSKA.PROJEKT2010.PROJEKTPLANERING.ALLMÄNT.OHJEL
MARUNKO 1, 2010-02-17, Eija Sarinko.

STOCKHOLM.FINSKA.PROJEKT2010.PROJEKTPLANERING.ALLMÄNT.PRESS
ITEKSTIT 1, 2010-09-06, Anu Tolonen.

STOCKHOLM.FINSKA.PROJEKT2010.PROJEKTPLANERING.ALLMÄNT.tilannek
atsaus 5/4, 2010-03.05, Anu Tolonen.

STOCKHOLM.FINSKA.1809.1809PLANERING.körschema1, ei päiväystä, Pia-Mari
Suomela.

STOCKHOLM.FINSKA.1809.1809PLANERING.1.Ahlström1, ei päiväystä, Eija
Sarinko.

STOCKHOLM.FINSKA.1809.1809PLANERING.1.Ahlström2, ei päiväystä, Eija
Sarinko.

STOCKHOLM.FINSKA.1809.1809PLANERING.1.Ahlström3, ei päiväystä, Eija
Sarinko.

SVT:n sisäinen verkko. Insidan.

Katsojalukutilastot

<http://www.svt.se/internt/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-080827.htm>,
<http://www.svt.se/intern/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-080903.htm>
<http://www.svt.se/internt/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-080903.htm>,
<http://www.svt.se/internt/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-080910.htm>,
<http://www.svt.se/internt/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-80917.htm>,
<http://www.svt.se/internt/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-080924.htm>,
<http://www.svt.se/internt/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-081001.htm>,
<http://www.svt.se/internt/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2081008.htm>,
<http://www.svt.se/internt/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2081015.htm>,
<http://www.svt.se/internt/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2081022.htm>,
<http://www.svt.se/internt/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2081029.htm>,
haettu 6.11.2010.

<http://www.svt.se/internt/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-090907.htm>
<http://www.svt.se/internt/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-090914.htm>
<http://www.svt.se/internt/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-090921.htm>
<http://www.svt.se/internt/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-090928.htm>
<http://www.svt.se/internt/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-091005.htm>
<http://www.svt.se/internt/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-091012.htm>
<http://www.svt.se/internt/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-091019.htm>
<http://www.svt.se/internt/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-091026.htm>,
haettu 6.11.2010.

<http://www.svt.se/internt/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-101101.htm>
<http://www.svt.se/internt/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-101102.htm>

<http://www.svt.se/internt/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-101103.htm>
<http://www.svt.se/internt/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-101104.htm>
<http://www.svt.se/internt/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-101105.htm>
<http://www.svt.se/internt/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-101108.htm>
<http://www.svt.se/internt/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-101109.htm>
<http://www.svt.se/internt/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-101110.htm>
<http://www.svt.se/internt/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-101111.htm>
<http://www.svt.se/internt/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-101112.htm>
<http://www.svt.se/internt/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-101115.htm>
<http://www.svt.se/internt/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-101116.htm>
<http://www.svt.se/internt/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-101117.htm>
<http://www.svt.se/internt/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-101118.htm>
<http://www.svt.se/internt/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-101119.htm>
<http://www.svt.se/internt/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-1011022.htm>
<http://www.svt.se/internt/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-101123.htm>
<http://www.svt.se/internt/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-101124.htm>
<http://www.svt.se/internt/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-101125.htm>
<http://www.svt.se/internt/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-101126.htm>
<http://www.svt.se/internt/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-101129.htm>
<http://www.svt.se/internt/program/tittarsiffror/arkiv/SVT2-101130.htm>,
haettu 12.12.2010.

Sähköpostit

Anja Hildénin sähköpostit

”Översättarnas organisation”, 8.4.2010 Merit Wagerille, Arja Meskille, Irmeli Kuuselalle ja Riina Heikkilälle.

Läääängt veckobrev, 9.4.2010 suomenkieliselle toimitukselle.

Veckobrev, 16.4.2010 suomenkieliselle toimitukselle.

Veckobrev, 23.4.2010 suomenkieliselle toimitukselle..

Översattarläget, 27.4.2010, suomenkieliselle toimitukselle..

Omorganisation, 9.9.2010, suomenkieliselle toimitukselle..

Mötet i morse, 16.12.2010, suomenkieliselle toimitukselle..

Vb: Chefsrektytering Finska redaktionen, 19.1.2011, suomenkieliselle toimitukselle..

Ang: Finskans chef, 19.1.2011 Maarit Turtiaselle, lähetetty eteenpäin toimitukselle.

Rapport SVT Svenska medier på finska, Kai Jaskarin sähköpostitse 3.3.2011 lähettämä Excel-taulukko.

Pia Weisberg Pyngs beslut om chef för Finska red, 16.2.2010 suomenkieliselle toimitukselle.

Lehdistölähteet:

Göteborgs Posten (GP). 1998-02-06, haettu Mediarkivetista 19.1.2010.

Helsingin Sanomat (HS). 27.8.1974, 28.8.1974, 29.8.1974, 30.8.1974, 7.9.1974, 3.10.1974.

Sanomalehti Ruotsin Suomalainen (RS) vuosina 1968-1980.

RS, 26.6.1997, 26.2.1998, 25.11.2003.

LIITTEET

Liite 1: Ruotsin Radion suomenkielisten ohjelmien kehitys.⁶²¹

1957	SR Norrbotten alkaa lähettää Pohjoiskalotti-ohjelmaa.
1965	Valtakunnalliset turistiuutiset suomeksi. Ne muutetaan katsojien pyynnöstä pysyviksi.
1969	SR perustaa suomenkielisen toimituksen.
1972	Keski-Ruotsin alueuutisten lähetykset alkavat Örebrosta.
1977	LRAB aloittaa suomenkieliset lähetykset P3-kanavalla.
1987	LRAB saa oman P4-kanavan ja lisää suomenkielistä lähetyssaikaa.
1997	SR perustaa suomenkielisen kanavan. Se lähettää aluksi P7-kanavalla.
1998	Suomenkieliset digitaaliset radiolähetykset alkavat.
2000	SR:n suomenkieliset lähetykset nimetään SR Sisuradioksi, ja niitä voi kuunnella myös internetissä ja kaapelitelevisiossa.

⁶²¹ Juha Tainion Lyhyt historiikki Ruotsin Radion suomenkielisiin radiolähetyksiin, 2007-04-19, copyright Sveriges Radio 2005.

Liite 2: Ruotsin Television suomenkielisten lähetysten kehitys.

- 1968 SR perustaa suomenkielisen ohjelmapaikan TV1:n ohjelmakaavioon lauantai- ja sunnuntaiaamuisin. Ohjelmat ovat Yleisradion tuottamia.
- 1969 Ensimmäiset viikoittaiset uutiskatsaukset lähetetään. Ne ovat Yleisradion tuottamia.
- 1972 Ajankohtaisohjelma Tapahtumia käynnistyy. Se on Yleisradion ruotsinsuomalaisille tuottama ohjelma.
- 1975 SR palkkaa televisioon ensimmäisen suomenkielisen toimittajan, Pertti Pitkäsen.
- 1976 SR aloittaa viikoittaisen Aktuellt Siirtolaisille -uutiskatsauksen, jota toimittaa Tapio Tuominen. Lastenohjelma Juttu käynnistyy.
- 1979 Ajankohtaisohjelma Ykköskanava aloittaa syksyllä 1979.
- 1980 SR perustaa television suomenkielisen toimituksen.
- 1988 Uutiset käynnistyy 22.8.1988. Se lähetetään viitenä päivänä viikossa. Juttu siirretään toimituksen yhteyteen. Moi Mukulat käynnistetään.
- 1993 Sisu-TV korvaa Ykköskanavan.
- 1998 Ekg korvaa Sisu-TV:n.
- 2001 Karamelli korvaa Jutun ja Moi Mukulat.
- 2002 Ekg lakkautetaan, ruotsinsuomalaiset osoittavat mieltään.
- 2003 Reportaasiohjelmat.
- 2005 E4.
- 2006 Petterin harharetket.
- 2007 Emigrantit.
- 2008 Vieras menneisyydestä. Uutiset pidennetään 13-minuuttisiksi.
- 2010 Nuortenohjelma STRUTSi kokeiluluonteisesti internetissä, Suomi-ilmiö.

Liite 3: Toimituksen henkilöstöluettelo (viranhaltijat).

Toimituspäälliköt:

Tapio Tuominen vv. 1979–1987

Pasi Salmikallio vv. 1987–1989

Jouko Laroma 1989–1994

Asta Lumikero 1994–1997

Gunilla Ohls 1997–2000

Päivi Tompuri 2000–2006

Kai Jaskari 2007–2009

Toimittajat:

Riitta Alanen

Anne Ali-Hokka

Emma Eirto

Christer Flytström

Jukka Happonen

Annu Hirvensalo

Hilkka Hyrkkö

Helena Härmä

Olli Hörkkö

Kari Karjalainen

Pentti Karppinen

Anita Karvonen

Ari Korvola

Petri Laine

Hannu Laitinen

Heidi Liekola

Anne Luostarinen

Urpo Martikainen

Arto Nurmi

Pertti Pitkänen

Ludwig Rexter

Tiina Räisä (o.s. Hietala)

Eija Sarinko

Pia-Mari Suomela

Paula Tapiola

Osmo Tekoniemi

Pirkko Toivio

Anu Tolonen

Maarit Turtiainen

Maija Unkuri

Minna Uusi-Eskola

Mikko Viitala

Ohjaajat, kuvaussihteerit, tuotantoapulaiset:

Fatma Enulf

Marina Helenelund

Tarja Huhtala

Riffa Hänninen

Rauni Kaukonen

Viviann Kempe

Ritva Lindholm

Mark Munné

Johan Nylander

Päivi Suhonen

Anna Tainio

Timo Yli-Kyyny